RADOST GAZIJA

i

Mustafa Pruščak | kadija i muhaddis

ŽIVOT I DJELO

Mustafa Pruščak

RADOST GAZIJA

i

Mustafa Pruščak | kadija i muhaddis

ŽIVOT I DJELO

Prijevod i obrada
mr. hfz. Kenan Musić

EDICIJA DERSHANA

KNJIGA PRVA

EDUKACIJA I ODGOJ

Najbitnija misija svake generacije jeste prenijeti vrijednosti sljedećim generacijama...

IZDAVAČ
MAK INVEST d.o.o.

RECENZENTI
dr. Zuhdija Hasanović

LEKTURA I KOREKTURA
Fatima Zimić

Dizajn naslovne stranice
Suhejb Džmaili

DTP
Suhejb Džmaili

ŠTAMPA
ArkaPress Sarajevo

Uzvišeni Gospodar kaže:

...Allah zaista prima samo od onih koji su Njega svjesni...

Gospodaru, počasti nas svjesnošću i primi naša dobra djela!

Prvaku mudžahida i šehida, pečatu vjerovjesnika, Muhammedu, ﷺ,
njegovim časnim ashabima i cijelome ummetu
te našim bosanskim gazijama i šehidima...

RECENZIJA DJELA *RADOST GAZIJA* MUSTAFE PRUŠČAKA

prijevod i obrada mr. hfz. Kenan Musić

Među značajnim djelima koja su Bošnjaci ispisali na arapskom jeziku, a u vezi su s hadisom i hadiskim znanostima, jeste djelo Mustafe Pruščaka *Tebširul-guzat* (*Radost gazija*).

Iako je ovo djelo u rukopisu bilo predmetom istraživanja i ranijih autora ipak po prvi put na bosanskom jeziku čitaoci su u prilici da čitaju cjelovito djelo o borbi na Božijem putu i osnovnim propisima u vezi s tim koji su protkani kur'anskim ajetima i hadisima Božijeg Poslanika ﷺ.

Pojavljivanje djela *Radost gazija* na bosanskom jeziku je višestruko značajno. Prije svega zbog same teme o kojoj govori. Malo je pojmova čiji je smisao tako izokrenut i zloupotrebljen kao što je *džihad*. Od pojma koji je nosio najprefinjenija značenja i označavao svaki pozitivni iskorak, na duhovnom, intelektualnom, materijalnom i svakom drugom planu, s nastojanjem promoviranja i ostvarenja stvarnih vrijednosti (jer i u Kur'anu je *džihadu* antonim *ku'ud* - sjedenje, besposlenost, pasivnost), koncept džihada je sveden na militantnost pojedinca ili grupe koji često najnemilosrdnijim zločinima pokušavaju riješiti višestoljetne probleme muslimanskog svijeta ili zaštiti kratkoročne interese partije ili naroda kojem pripadaju. Tako je pojam džihada izjednačen s pojmom terorizma. Zbog toga upotreba ovog pojma danas izaziva podozrenje i kod samih muslimana.

Upravo stoga, prijevod ovog djela ima za cilj da nas oslobodi negativnih percepcija ovog pojma, njegovih pogrešnih interpretacija i da nam vrati njegovo izvorno značenje po kojem je bio stoljećima poznat.

Kada se govori o cijeloj paleti različitih značenja koja njedri ovaj pojam, može se reći da se u ovom djelu mogu naći i takvi stavovi i razmišljanja koja ističu da je u džihadu svaki musliman koji se brine na dopušten način o svojoj porodici, materijalno izdržava sebe, roditelje, suprugu i potomke, svaki musliman koji je spreman, bez obzira na posljedice, iskazati konstruktivnu kritiku, musliman koji svakodnevno posjećuje džamiju, svaki pregalac koji je umoran od obaveza koje je izvršio u okviru Šerijata… itd.

Prijevod ovog djela nas uči još nečemu veoma važnom. Pravi musliman je svjestan negativnosti i problema kojima je opterećeno vrijeme u kojem živi, ali on istovremeno primjećuje pozitivna dešavanja, hvale vrijedne poduhvate pojedinca ili kolektiva, registrira ih i ukazuje na njih. Na takav način reagira i Mustafa Pruščak. Želeći istaći pravičnost, hrabrost, mudrost i patriotizam Hećim-oglu Ali-paše, bosanskog namjesnika, koji su posebno došli do izražaja u Boju pod Banjom Lukom 1737. godine Pruščak piše knjigu *Radost gazija.* On na ovaj način odaje priznanje ne samo Hećim-oglu Ali-paši, glavnokomandujućem bosanskih snaga, nego i svim ostalim junacima koji su za svoju vjeru i domovinu bili spremni žrtvovati sve što su imali, pa i sami život.

Ovaj prijevod je značajan i za Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Objavljivanjem prijevoda djela *Radost gazija* koji je bio sastavni dio magistarskog rada koji je hfz. Kenan Musić branio na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu jasno se pokazuje da Fakultet itekako brine o islamskoj baštini i zaslužnim ljudima iz povijesti i kritičkim odnosom prema njihovom radu i djelu ocrtava i čini izvijesnijim naš put u budućnost.

Objavljivanjem djela bosanskog alima iz XVIII stoljeća, koji je u veoma korektan, vjeran, a uz to i vrlo lijep bosanski jezik pretočio hfz. Kenan Musić, sasvim jasno se ukazuje na kontinuitet vjerodostojnog i uravnoteženog razumijevanja i prakticiranja islama koje je stoljećima prisutno na

ovim prostorima. To je razumijevanje i prakticiranje koje je čvrsto utemeljeno na osnovnim izvorima islama, ali istovremeno iskazuje snažno uvažavanje konkretnih prilika i potreba i daje odgovore u skladu s tim, a pronosili su ga, svojom riječju i životom, bosanski alimi polučujući svjetski značajne rezultate.

Zbog svega navedenog i s iskrenom nadom da će prijevod djela *Radost gazija* inicirati ozbiljnija multidisciplinarna proučavanja fenomena džihada u svoj njegovoj univerzalnosti i aktualnosti, ali i omogućiti življenje koje će karakterizirati aktivnost, nesebičnost i požrtvovanost što su neodvojivi elementi džihada najtoplije preporučujem izdavanje ovog djela.

Sarajevo, 19. 12. 2010.

Recenzent:
Doc. dr. Zuhdija Hasanović

PREDGOVOR

Zahvala Uzvišenom Gospodaru na Njegovim neizmjernim blagodatima. Gospodaru, počasti nas time da Tvoje blagodati spoznajemo tokom njihova trajanja, a zaštiti nas dana kada ćemo blagodat spoznati samo zato što smo je izgubili. Salavat i selam posljednjem Božijem poslaniku Muhammedu, njegovoj časnoj porodici, vrlim ashabima i svim generacijama koje su dostojno nosile bajrak islama.

Najvrednije što jedna generacija muslimana može prenijeti sljedećoj generaciji jeste odanost vjeri islamu i predanost Uzvišenom Gospodaru. Ovo je misija na putu koje su Bošnjaci, s obzirom na okruženje u kojem žive, prošli uz nebrojeno mnogo teškoća i tegoba, sve s ciljem zaštite vlastitog identiteta. Početkom XVIII stoljeća pred muslimane Bosne iznova je postavljen težak zadatak. Austro-Ugarska carevina angažirala je i mobilizirala brojnu armadu dovedenu na granice Bosanskog ejaleta. Izbor dat od agresora muslimanima Bosne bio je sljedeći: "Prihvatite kršćanstvo ili selite u Tursku!"[1]

U ovom je periodu valija, osmanski namjesnik u Bosni, bio čovjek izvanrednih sposobnosti i kvaliteta Ali-paša Hekim-oglu[2], organizator i sprovoditelj strategije koja je, uz Allahovu, ﷻ, pomoć, bila povod pobjedi i očuvanju islama na širim prostorima Balkana. U njegovu i u čast ostalih mudžahida istaknuti alim tog vremena Mustafa Pruščak, kadija i muhaddis, piše djelo

1 Podrobnije o odbrani Bosne u tom periodu vidjeti u: Omer Novljanin, Ahmed Hadžinesimović, *Odbrana Bosne 1736–1739*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 1994.

2 Biografiju ovog velikana spomenuli smo u obradi rukopisa i na mjestu gdje sam Mustafa Pruščak spominje Gazi Ali-pašu.

Tabšir el-guzat (Radost gazija) u kojem govori o značaju, vrijednosti i vrlinama džihada na Allahovu, ﷻ, putu.

Proučavanje kulturno-historijskog naslijeđa ummeta daje vjerodostojnu sliku osobina i prirode naroda koji mu pripadaju, ali i pokazuje kako intelektualna i duhovna supstanca naroda odgovara na izazove vremena i prostora koji se nameću. Stoga ne čudi predano izučavanje prošlosti Bošnjaka koje poduzimaju brojni istraživači s ciljem zaštite i njegovanja vlastitog identiteta. Djelo **Radost gazija**, značajno za muslimane u Bosni i Hercegovini, jer je dio njihova pisanog naslijeđa o temi džihada, govori o vjerskom imperativu ulaganja napora i truda na Božijem putu što jeste džihad u punini svoga značenja. Potreba za djelom ove vrste još je veća s obzirom na to da se tema džihada vrlo često zloupotrebljava, nekada marginalizira, ali i pogrešno tumači u savremenom dobu, što postavlja odgovoran zadatak pred objektivne istraživače čija je obaveza pojasniti principe i propise islama u svjetlu izvora Časnog Kur'ana i Sunneta.

Naše doba karakterizira opasna groznica, groznica brzih rezultata, a čuvati se nje uvjet je za uspjeh u odgoju i obrazovanju. Skoro punih pet godina druženja s rukopisom i autorom **Radosti gazija** svjedoči da su kontinuitet i istrajnost u radu princip našeg vjerskog identiteta. U sklopu izrade magistarskog rada **Džihad u djelu Mustafe Pruščaka: 'Radost gazija' – studija hadiskog aspekta djela** na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu[3] obradio sam ličnost i djelo rahmetli Mustafe Pruščaka, izveo knjigu iz okvira rukopisa i u cijelosti je preveo s arapskog jezika, čime je rad s dva priloga, arapskim izvornikom i prijevodom na bosanski jezik, imao više od pet stotina stranica. S obzirom na specifičnu strukturu magistarskih radova i pravila naučno-istraživačkog rada odlučio sam se za izdavanje izvornika *Radost gazija* uz sve elemente naučne obrade, posebno s aspekta hadisa Resulullaha, ﷺ, drugog izvora učenja islama, uz kratku biografiju Mustafe Pruščaka i općeg prikaza djela, što su dijelovi magistarskog rada.

3 Magistarski rad odbranjen je u maju 2009. godine pred Komisijom u sastavu: prof. dr. Omer Nakičević, prof. dr. Mehmed Kico, prof. dr. Enes Ljevaković i doc. dr. Zuhdija Hasanović (mentor).

Edicija **Dershana** ima cilj ukazati na činjenicu da nam Objava, Kur'an i Sunnet, daju čvrst oslonac i široke vodilje, i da smo obavezni biti spremni na izazove naše sredine i našeg vremena te ponuditi odgovore na pitanja koja nam se nameću. Ostvariti svoje ciljeve u smislu odgoja i obrazovanja uspjet ćemo samo ukoliko nadvladamo negativne utjecaje u procesima formiranja svijesti i identiteta, kako vjerskog tako i nacionalnog. Širiti duh **gazija** – ljudi odanih Stvoritelju, predanih slijeđenju životnog stila Resulullaha, ﷺ, i spremnih braniti i zaštititi ono što smatraju najvećim vrijednostima – smisao je izdavanja ove knjige. Vjera, domovina, životi, porodice, čast i imetak vrijednosti su koje u okviru svoga identiteta moramo njegovati, ali biti spremni i braniti ih. Znanje o vjeri i odgoj u vjeri najbitniji su preduvjeti života dostojnog dara koji nam je Stvoritelj darovao.

Slijedeći riječi Resulullaha, ﷺ, koji kaže: **"Ko nije zahvalan ljudima, nije zahvalan ni Allahu"**, želim se zahvaliti svom mentoru doc. dr. Zuhdiji Hasanoviću koji je pratio izradu magistarskog rada i svojim savjetima i smjernicama podržao izdavanje ove knjige.

Molim Uzvišenog Gospodara da svaki naš trud bude koristan i kod Njega primljen, a On je Taj Koji sve čuje i odaziva se Svojim robovima.

NAUČNA OBRADA RUKOPISA *RADOST GAZIJA*

1) Uvod sadrži biografiju kadije i muhaddisa Mustafe Pruščaka i osnovne karakteristike djela *Radost gazija*.
2) Deskripcija rukopisa i prijevod djela na bosanski jezik. Znak (...) ukazuje da postoji dio teksta koji nije čitljiv ili razumljiv te taj dio nije obuhvaćen obradom. U djelu je korištena fonetska transkripcija.
3) U djelu su prezentirani osnovni biografski podaci spomenutih ličnosti.
4) Djela koja u radu koristi Mustafa Pruščak obrađena su bibliografski, tj. navedene su osnovne odrednice o njihovim autorima i tematikama.
5) Kur'anski ajeti naglašeni su boldiranjem i popraćeni imenom sure i brojem ajeta, a hadisi Resulullaha, ﷺ, istaknuti su kurzivom.
6) Hadisi Resulullaha, ﷺ, citirani u djelu u cijelosti su obrađeni u podnožnim napomenama uz navođenje izvora u kojima su zabilježeni i ocjene vjerodostojnosti. U slučaju kada kažemo da hadis nismo pronašli u referentnim izvorima, to znači da izreku ne smijemo vezivati za Allahova Poslanika, ﷺ, a pogotovo to vrijedi za izreke koje su izmišljene ili apokrifne.
7) U podnožnim napomenama pojašnjeni su manje poznati termini iz različitih oblasti islamskih nauka.
8) Na kraju djela sačinjeni su indeksi: kur'anskih ajeta, hadisa, ličnosti, djela i termina.
9) Navedena je literatura korištena u obradi *Radosti gazija*, a s ciljem olakšavanja čitateljima dat je i hronološki indeks značajnih crtica iz djela i obrade.

Mustafa Pruščak | kadija i muhaddis

ŽIVOT I DJELO

ŽIVOT I DJELO

1. PORIJEKLO I ROĐENJE

Mustafa Pruščak, kako mu i ime kazuje, porijeklom je iz Prusca, grada s bogatom kulturno-historijskom prošlošću. Grad je u povijesti bio dom brojnih učenjaka, centar vrhunskih institucija islamskog obrazovanja, a od XVI stoljeća i poseban kadiluk. Prusac pod osmanskom vlašću bio je najjača tvrđava u tom dijelu Bosne, zbog čega se može razumjeti izdvajanje nahija poriječja Vrbasa i Plive iz neretvanskog kadiluka i njihovo pripajanje prusačkom. Ovom se odlukom već prije 1590. godine grad određuje kao značajan administrativni centar regije.[4] U XVIII stoljeću Prusac je bio kadiluk kojem su pripadale nahije Kupres i Skoplje, a administrativno je bio dio Kliškog sandžaka.

Grad Prusac prvi se put spominje 1478. godine, a već početkom XV stoljeća za grad se koristi ime Biograd, dok ga Turci nazivaju Akhisar. Od svog nastanka grad je imao strateški značaj s obzirom na to da se nalazi u klancu koji su koristili mletački uskoci za upade u Bosnu radi pljačke i pustošenja zemlje. Izvori navode da je već krajem XVI stoljeća Prusac imao karakteristike urbane sredine s 336 muslimanskih kuća u kojima živi do dvije hiljade stanovnika u tri mahale.[5]

4 Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo, str. 215.

5 Hazim Šabanović, *Književnost muslimana Bosne i Hercegovine na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973, str. 161-162; Omer Nakičević, *Arapsko-islamske znanosti i glavne škole od XV do XVII vijeka (Sarajevo, Mostar, Prusac)*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999, str. 53.

U vrijeme kada je Evlija Čelebija posjetio ovu čaršiju, početkom XVII stoljeća, Prusac je kasaba u kojoj ima oko osam džamija, osamdeset dućana, han i javna kuhinja (imaret), a od obrazovnih institucija postojala su tri mekteba (osnovne škole), tri tekije, medresa i škola koja se posebno bavi učenjem i proučavanjem hadiskih znanosti (dār el-hadis), a čiji je utemeljitelj znameniti preteča Mustafe Pruščaka Hasan Kafija Pruščak. Evidentna je tendencija razvoja grada, jer je broj stanovnika znatno porastao u odnosu na prethodno stoljeće pa se navodi da je tada u gradu bilo približno 800 kuća.[6]

Tačan datum rođenja Mustafe Pruščaka nije poznat, ali se može govoriti o kraju XVII stoljeća s obzirom na to da je diplomu većeg stepena (idžazet-namu) stekao izvan zemlje, dakle nakon završenog obrazovanja u domovini, 1133/1721. godine, te je očito da je u to vrijeme bio osoba u zrelijem životnom dobu.[7]

Vrijeme u kojem se rodio bilo je izrazito turbulentno i neizvjesno, posebno kada se radi o budućnosti muslimana ne samo u Bosni već i na čitavom Balkanu. Osim bolesti koje su harale i iscrpljenosti materijalnih i ljudskih resursa, neprijateljski napadi bili su česti, kako oni nižeg intenziteta tako i veliki vojni pohodi kakav je onaj koji je završen Bitkom pod Banjom Lukom, a koji je povod pisanja djela *Radost gazija.*[8]

U uvodu ovog najobimnijeg pisanog rada, kao i u četirima traktatima koja je, kao što navodi Handžić, sam Pruščak napisao, spominje se da je on Mustafa Pruščak, sin Muhammedov. S obzirom na to da je djelo *Radost gazija* pisano istim rukopisom kao i traktati, a u njemu autor govori sljedeće: "Kaže rob, kojem je potrebna milost Gospodara njegova Moćnog, najnemoćniji među stvorenjima, hadžija Mustafa Pruščak, sin Muhamedov,

6 Evlija Čelebija, *Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*; prijevod, uvod i komentar Hazim Šabanović, Svjetlost, Sarajevo, 1967, str. 403, 411.

7 *Idžazet-nama (za tradicionalne znanosti)* Muhammed b. Muhammed el-Busnavi en-Navabadi, Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, rukopis br. 551, str. 115.

8 Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, 1998, str. 306; Enver Imamović, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1998, str. 156; Adem Handžić, *Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša*, *Prilozi za orijentalnu filologiju i historiju Jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, Orijentalni institut u Sarajevu, Veselin Masleša, Sarajevo, 1995, 5/140.

oprostio Stvoritelj i Sveopraštajući njemu i ocu njegovu..."[9], nema sumnje da je spomenuto ime upravo njegovo.

Kada se radi o imenu djeda Mustafe Pruščaka, postoje dva imena koja se navode u rukopisima: Muhammed i Ahmed. Dilemu je, koristeći rukopise, otklonio dr. Zuhdija Hasanović prezentirajući shemu imena navedenih u rukopisima. Njegov je zaključak da je ime njegova djeda Ahmed, a temelji ga na činjenici da je djelo pisano rukom autora. U istom rukopisu spominje se ime pradjeda Alije što dr. Hasanović vezuje za pretpostavku kako bi se moglo raditi o jednom od učenika znamenitog Hasana Kafije, poznatom učenjaku Alaudinu Aliji ibn Mustafi.[10]

2. OBRAZOVANJE

Prusac je u vrijeme Mustafe Pruščaka bio grad s uspostavljenim islamskim obrazovnim sistemom. Utemeljena je pretpostavka da je Pruščak osnovno obrazovanje stekao upravo u mektebu (osnovnoj školi) i medresi koje spominje Čelebija u svom *Putopisu*. Struktura djela Mustafe Pruščaka jasno pokazuje trag ranog obrazovanja koje je stekao upravo u rodnom gradu.

Putovanja Mustafe Pruščaka kretala su se preko Istanbula pa se pretpostavlja da se obrazovao i u centru osmanlijskog hilafeta.[11] Iz prepisa djela u kojem se tretira pitanje upotrebe astrolaba vidi se da je određeno vrijeme proveo u medresi Iskender-paše u Kairu što bi, s obzirom na način obrazovanja u to vrijeme, moglo značiti da je znanje stjecao i na samom Al-Azharu.

9 Pruščak, *Tabšir el-guzat*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 2507, 1a.
10 Zuhdija Hasanović, *Muhaddis Mustafa Pruščak i metode odgoja u djelu Er-Radi li'l-murtedi Šerhu el-Hadi li'l-muhtedi*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999, str. 68. (neobjavljen magistarski rad).
11 Omer Nakičević, *Uvod u hadiske znanosti*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1997, str. 166.

Potvrdu navedenog daje i diploma (idžaza)[12] iz oblasti racionalnih znanosti koju mu dodjeljuje Mustafa Rumi Uskudari 8. zu'l-hidždže 1133/1721. godine.[13] Osim ove diplome, koja je bitna u kontekstu rada, Mustafa Pruščak dobija idžazu za tradicionalne znanosti i to od Muhammeda Tefsirija Dibagija Sivasija.[14] Prema informacijama dobijenim iz diploma može se zaključiti da je Pruščak izučavao sljedeće znanosti:

- tefsir (egzegezu Časnog Kur'ana), odnosno znanost čitanja Kur'ana (kiraete);
- hadis (islamsku tradiciju), a posebno je iščitavao sljedeće hadiske zbirke: *Sahihe* Buharija i Muslima i ostala djela koja čine korpus osnovnih hadiskih zbirki poznatih kao *El-Kutub es-sitte*[15] uz izuzetak *Sunena* Ibn Madže;
- fikh (islamsko pravo) kroz niz referentnih djela hanefijskog fikha;
- kelam (apologetiku);
- sintaksu (nahv), morfologiju (sarf), semantiku (ma'ani), retoriku (bejan) i stilistiku (badi').

U idžazama Mustafe Pruščaka učitelji mu daju dozvolu da poučava i prenosi spomenute nauke, te se obavezuje na poštovanje naučnih pravila u prenošenju znanja. Iz idžaza, ali i iz djela koja je ostavio iza sebe, jasno je, također, da je u šerijatsko-pravnom smislu Pruščak pripadao hanefijskoj pravnoj školi.

Osim navedenog putovanja Mustafa Pruščak iskoristio je spomenuti boravak izvan Bosne i Hercegovine radi obavljanja hadža koje je poduzeo

12 *Idžaza* – certifikat ili diploma kojom se osobi priznaje stručnost u islamskim znanostima, a u hadiskoj nauci ukazuje na dopuštenje studentu da prenosi hadise od učitelja (šejha), pisana djela čak i kada ih nije direktno čuo od učitelja.

13 *Idžazet-nama (za tradicionalne znanosti)* Mustafa b. Muhammed el-Busnavi en-Nevabadi, Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, rukopis br. 551, str. 112-115.

14 Muhammeda es-Sivasija spominje Hadži Halife u *Kešf ez-zununu* (2/1145) među autorima glosa na *Akaid en-Nesefije*.

15 Osim *Sahiha* autora imama Buharija i Muslima u korpus hadiskih zbirki *El-kutub es-sitte* svrstavaju se tri *Sunena* i to autora Ebu Davuda, Tirmizija i Nesaija. *Muvetta* imama Malika, koja je ranije bila dio ovog korpusa i za koju Pruščak dobija idžazu, kasnije je prema mišljenju većine hadiskih autoriteta izostavljena iz ove kolekcije s obzirom na to da je znatno veći broj hadisa koje bilježi Ibn Madža u svom *Sunenu*, a ne nalaze se u ostalih pet zbirki negoli je to slučaj s *Muvettom*.

1135/1723. godine te je prepisao određena djela iz oblasti za koje se zanimao, a može se pretpostaviti da je slušao učenjake Meke. S obzirom na to da je putovanje gotovo bez izuzetka uključivalo posjetu Resulullahu, ﷺ, i njegovoj džamiji, ne može se isključiti mogućnost da je slušao i učenjake Medine.

3. NAUČNI RAD

S obzirom na opus djela koja je iza sebe ostavio, za Mustafu Pruščaka može se kazati da spada među plodnije autore na polju islamskih nauka među Bošnjacima. Tematike njegovih traktata, komentara i autorskih djela govore nam da je bio uključen u procese kroz koje prolazi društvo njegova doba. Temeljitost njegova obrazovanja pokazala se u prvom redu u dvjema ključnim znanostima, fikhu i hadisu, ali se ne smije zaboraviti *tesavvuf* ili *'ilm es-suluk* (nauka o ponašanju), što se jasno vidi u brojnim odgojnim natuknicama koje spominje. Nije nam namjera baviti se svim aspektima autorova života, nego ćemo se letimično upoznati s njegovim djelima, ukratko objasniti prirodu svakog rada i ukazati na osnovne sadržaje djela.

3.1. Traktat o kahvi, duhanu i zabranjenim pićima (Risala fi el-kahve ve ed-duhan ve el-ešribe el-muharreme)[16]

Traktat se bavi šerijatskim tretmanom kahve, duhana i zabranjenih pića. Napisan je na arapskom jeziku, na trinaest stranica rukopisa u kojem Mustafa Pruščak ljudske užitke izlaže mjerilima islamskog prava i to korištenjem metodologije hanefijske škole. Najprije ukazuje na razilaženje među učenjacima posebice o pitanju upotrebe duhana, što je centralna tema traktata, iako u samom radu dolazi nakon govora o kahvi, te skreće pažnju učenjacima na značaj njihovih riječi i djela. Upotreba duhana nekih od njih dovela je ljude koji nemaju znanja u zabludu, pa je do izražaja doš-

16 Pruščak, *Risala fi el-kahve ve ed-duhan ve el-ešribe el-muharreme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 15-21.

la izreka koju citira: "Pokvaren alim (učenjak) – pokvaren alem (svijet)." Autor navodi razloge zbog kojih je za razliku od duhana kahva dozvoljena kada u svom izlaganju veći akcent stavlja na zdravstvene koristi kahve, a manje se bavi širokom šerijatskom argumentacijom. Pruščak u radu koristi pedesetak djela mahom iz fikha i hadisa, ali se mogu pronaći i djela iz oblasti tefsira, vaza i kelama (apologetike). Rukopis djela čuva se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci zajedno s ostalim trima autorovim raspravama. Kompletan je kodeks veličine 20x15 cm, pisan crnim mastilom u *nesh* pismu. Na nekim su mjestima crvenim mastilom podvučene bitnije teze, što je često u autorovim djelima. Traktat je prevela, obradila i komentarima popratila Nevena Krstić.[17]

3.2. Traktat o postu šest dana ševala (Risale fi savmi es-sitti mim ševval)[18]

Pruščak u traktatu na arapskom jeziku tretira temu posta šest dana mjeseca ševala koji dolazi nakon ramazana. Pitanje šerijatskog tretmana ovog posta analizira kroz stavove imama hanefijskog mezheba, čime prvenstveno razlaže i razvrstava forme ibadeta posebno kada se radi o obaveznim i dobrovoljnim. U završnom dijelu govori o tretmanu kontinuiranog posta (savm ed-dehr) i iznosi argumente onih koji ga smatraju dozvoljenim, posebno praksu pojedinih ashaba i tabi'ina. Rukopis se nalazi u istom rukopisnom kodeksu kao i prethodno djelo. Pisano je krupnijim *nesh* pismom i zauzima samo dvije stranice. Djelo je preveo mr. Muharem Omerdić popративši ga uvodom u kojem više govori o postu u mjesecu ševalu.[19]

17 Nevena Krstić, Mustafa b. Muhammed el-Akhisari: *Rasprava o kafi, duvanu i pićima*, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, XX-XXI/1970–71, Sarajevo, 1974, str. 71-107.

18 Pruščak, *Risale fi savmi es-sitti mim ševval*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 5b.

19 Muharem Omerdić, *Traktat o postu šest dana mjeseca ševala hadži Mustafe Pruščaka*, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, XV-XVI, Sarajevo, 1990, str. 163-168.

3.3. Traktat o vrijednosti džemata (Risale fi fedilet el-džema'a)[20]

Vrijednost obavljanja namaza u džematu istaknuta je hadisima u kojima Resulullah, ﷺ, govori o znatno većoj nagradi za namaz obavljen u džematu u odnosu na nagradu koju ima osoba koja namaz obavi bez džemata.[21] Traktat posvećen vrijednosti džemata autor također piše na arapskom jeziku i iznova se predstavlja kao vrstan poznavalac šerijatskog prava i učenjak u hadiskoj znanosti. Brojni su hadisi koje autor nudi u djelu, ali se zapaža da nije posvetio posebnu pažnju autentičnosti što se može smatrati opravdanom kritikom s obzirom na to da se radi o stručnjaku u hadisu. Autor koristi osam izvora u pisanju djela, a većinom je riječ o djelima iz islamskog prava i tradicije. Djelo je namijenjeno širim krugovima i ima karakteristike vaza. Čini se da autor želi ukazati na značaj džemata i dati svoj doprinos pravilnom razumijevanju ove institucije. Djelo je prvi rukopis kodeksa koji smo ranije spomenuli, a pisano je krupnijim *nesh* pismom.[22] Traktat je preveo na bosanski jezik i obradio uz kratke biografske i bibliografske natuknice mr. Muharem Omerdić.

3.4 Traktat pobožnoga o posjećivanju mezarja (Risale ez-zakir fi zijareti ehli el-mekabir)[23]

Ovaj traktat predstavlja potvrdu društvenog angažmana Mustafe Pruščaka na polju obrazovanja, jer u uvodu rada Pruščak kaže da ga piše na molbu jednog od svojih učenika. Djelo je sastavljeno od uvoda (*mukaddime*) i pet poglavlja (*fasl*), a završetak je posvećen raznim pitanjima o datoj temi, što je Pruščakova praksa i u drugim djelima. Tema traktata jeste

20 Pruščak, *Risale fi fedilet el-džema'a*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 2a.

21 Bilježe Buhari u *Džema'u*, 619, i Muslim u *Mesadžidu*, 247, od Abdullaha b. Omera, ﷺ, koji kaže da je Resulullah, ﷺ, rekao: *"Namaz obavljen u džematu vredniji je od namaza obavljenog bez džemata za dvadeset pet stepeni."*

22 Pruščak, *Risale fi fedilet el-džema'a*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 2a.

23 Pruščak, *Risale ez-zakir fi zijareti ehli el-mekabir*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 23a.

pitanje odnosa živih i mrtvih u učenju islama, izražavanja saučešća, učenja dove za umrlog, grijeha umrle osobe, ukopa umrle osobe, posjećivanja mezara, učenja Kur'ana na tim mjestima i drugim pitanjima o preseljenju osobe. Dotiče se tema koje zalaze u polje akaida i kelama (apologetike), te se također osvrće na stavove drugih škola u kelamu. U radu je citirao četrdeset šest izvora iz različitih oblasti islamskih nauka. Djelo je napisao na arapskom jeziku, ali u drugom dijelu, u kojem govori o u narodu raširenim običajima o oslobađanju umrle osobe od grijeha, koristi turski (osmanski) jezik. Prva i posljednja stranica djela čuvaju se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, a rad u cijelosti sačuvan je u Univerzitetskoj biblioteci u Bratislavi. O ovome je, u obradi i komentaru djela, pisala Azra Kadić.[24]

3.5 Traktat o milosti i sažaljenju nad stvorenjima (Risale fi el-merhame ve eš-šefeka 'ala el-halk)[25]

S obzirom na nasilje i bezobzirnost koja se raširila u vremenu u kojem je živio Mustafa Pruščak, a posebno kada se radi o odnosu prema ljudima žiteljima države, on se odlučuje napisati traktat u kojem će se pozabaviti pitanjem buđenja osjećaja milosti i suosjećanja kod ljudi. Biti samilostan prema stvorenjima manifestacija je vjerovanja u Stvoritelja, ﷻ, i želje da se postigne Njegovo zadovoljstvo.

U uvodu autor ističe da piše rad jer je milost bitna osobina i etička kategorija, te da želi dati svoj doprinos njezinu prisustvu među ljudima. Djelo je podijeljeno na četiri poglavlja koja nisu razdvojena posebnim naslovima. Tematski su protkana istim značenjima i razrađuju se tri odnosa; najprije Allahova, ﷻ, milost prema svim Njegovim stvorenjima, zatim odnos među ljudima i odnos ljudi prema ostalim stvorenjima. Argumentacija je kur'anska i hadiska, u čemu prednjači korištenje osnovnih hadiskih zbirki, a djelo je napisano na petnaest stranica.

24 Azra Kadić, *Rasprava o posjećivanju grobova od Mustafe Pruščaka*, *Islamska misao*, Sarajevo, 1990, br. 136, str. 21-28.

25 Pruščak, *Risale fi el-merhame ve eš-šefeka 'ala el-halk*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 2a.

Rukopis se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u rukopisnom kodeksu koji smo ranije spominjali. Na početku je korišteno *talik*, a u ostatku rada *nesh* pismo. Pisano je crnim mastilom dok se samo na pojedinim mjestima, uglavnom radi isticanja ajeta, hadisa, poglavlja i slično, koristi crveno mastilo. U kolofonu se navodi ime autora i datum završetka traktata – *prvi dan rebi'u'l-evvela 1154/1741*.[26]

Traktat je preveo i obradio mr. Nijaz Šukrić popративši ga biografskim i bibliografskim podacima o Mustafi Pruščaku.[27]

3.6 Udovoljenje onom ko zadovoljstvo traži (Er-Radi li-l-murtedi)[28]

Osim spomenutih traktata autor je napisao komentar djela *El-Hadi li'l-muhtedi* učenjaka Et-Tilmisanija koje sadrži nešto više od pet stotina hadisa i pisano je na arapskom jeziku.[29] Nakon djela *Radost gazija*, koje imamo čast predstaviti čitateljstvu na bosanskom jeziku, *Er-Radi li-l-murtedi* je najobimnije Pruščakovo djelo. Piše ga na arapskom jeziku i to poslije 1154/1741. godine, što djelo čini posljednjim u nizu autorovih radova. Ovo djelo, svojevrsna hadiska zbirka, zasigurno se može svrstati u vrh radova Bošnjaka na polju hadiskih nauka, ali je i kruna pisane djelatnosti rahmetli Mustafe Pruščaka. Rukopis se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, a predstavljen je magistarskim radom dr. Hasanovića uz obradu određenih poglavlja.

26 Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, II, br. 1493/3.

27 Nijaz Šukrić, *Etika milosrđa ili traktat o samilosti i sažaljenju spram živih stvorenja od h. Mustafe sina Muhammeda Pruščaka*, str. 155.

28 Pruščak, *Er-Radi li-l-murtedi*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 5754. Djelo je u sklopu svog magistarskog rada predstavio dr. Zuhdija Hasanović.

29 Muhammed b. Ebu el-Hasan et-Tilmisani, spominje ga autor *Kešf ez-zununa* i kaže da je autor djela u kojem je naveo više od pet stotina hadisa, koje je rasporedio na stotinu dvadeset poglavlja.

4. PRIJEPISI MUSTAFE PRUŠČAKA

Osim spomenutih traktata, Mustafa Pruščak bavio se prepisivanjem djela drugih autora, za šta je koristio period boravka u Egiptu i putovanje radi obavljanja hadža, pa ćemo u ovom dijelu rada spomenuti prijepise koje je Pruščak ostavio iza sebe.

4.1. Traktat o upotrebi astrolaba (Risala fi el-'ameli bi el-ustrulab)[30]

Djelo je napisano na arapskom jeziku, a ne navodi se ime autora prepisanog djela. Istraživanje je pokazalo da je navedeno djelo najvjerovatnije napisao Muhammed b. Musa el-Havarizmi[31], poznati naučnik iz oblasti astronomije.[32] Pruščak je djelo prepisao *talik* pismom. Tematika je upotreba astrolaba u utvrđivanju vremena onih aspekata učenja islama koji su njime određeni, poput namaza i slično. S obzirom na to da djelo ne zauzima više od pet stranica, najvjerovatnije se radi o izvodu iz navedenog djela, a Pruščak ga je prepisao tokom boravka u Kairu na El-Azharu 24. redžeba 1132/1720. godine.

4.2. Mardinijev blistavi komentar Jasminijje (El-Lum'atu el-mardinije fi šerhi el-jasminijje)

Djelo je komentar spjeva iz algebre autora Muhammeda el-Mardinija[33] na arapskom jeziku, a Pruščak ga prepisuje prilikom boravka u Kairu u Skender-pašinoj medresi 1132/1720. godine.[34]

30 Rukopis se nalazi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, rukopis br. 551, list 156-160.

31 Ibn en-Nedim, *El-Fahreset*, str. 383.

32 Bio je zadužen za biblioteku Abasijskog hilafeta *Hizanet el-hikme* za vrijeme halife El-Me'muna. Preselio je 205/820. godine.

33 Muhammed b. Muhammed el-Kahiri el-Mardini (u. 907/1501), učenjak i autor više djela u oblastima fikha, matematike ('ilm el-hisab) i jezika.

34 Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, 1/327. Djelo se nalazi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci pod brojem 551, str. 161-164.

4.3. Pojašnjenje i pomoć u razumijevanju Četrdeset (El-Mubejjinu el-mu'în li fehm el-erba'în)

Naslov se odnosi na komentar znamenite zbirke četrdeset hadisa imama En-Nevevija[35] koji je napisao Mulla Alijj el-Kari[36], a Pruščak prepisivanjem djela 1132/1720. godine pokazuje interesovanje za oblast hadisa.[37]

4.4. Crtice o djelima iz arapskog jezika (En-Nuket 'ala kutub fi 'ilm el-arabijje)

Djelo je napisao hafiz Dželaluddin es-Sujuti[38], a iz oblasti je arapskog jezika, posebno gramatike i sintakse u kojima je autor bio izraziti stručnjak. Pisano je *talik* pismom i Pruščak ga je prepisao u Skender-pašinoj medresi u Kairu 1133/1720. godine.[39]

4.5. Skraćeni propisi o tekućinama iz rana (El-Ahkam el-mulehasa fi ma'i el-humasa)

Djelo je iz oblasti islamskog prava (fikha) autora Eš-Šerenbulalija[40]. Djelo je Pruščak prepisao tokom boravka u Meki radi obavljanja hadža 1135/1723. godine, a tiče se pitanja tretmana tekućina koje izlaze iz rana i bubuljica na tijelu; tretiraju li se sve jednako kao krv ili ne.[41]

---

35 Ebu Zekerija Jahja b. Šeref en-Nevevi eš-Šafi'i (u. 676/1277), znameniti islamski učenjak i autor velikog broja djela posebno u hadiskoj nauci.

36 Ebu el-Hasan Ali b. Muhammed el-Heravi (u. 1014/1606), istaknuti hanefijski pravnik, hadiski stručnjak i apologeta. Napisao je brojna djela, između ostalih, komentar djela imama Ebu Hanife *El-Fikh el-Akbar* iz apologetike (kelama), te komentar djela Kadi 'Ijada *Eš-Šifa* iz oblasti hadisa i druga.

37 Djelo je sravnjeno s originalom tri godine kasnije prilikom Pruščakova obavljanja hadža 1135/1723. Vidi: Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, I, br. 548. Djelo je uništeno pri spaljivanju arhive Orijentalnog instituta u objektu Vijećnice u Sarajevu od srpskog agresora 1992. godine.

38 Dželaludin Abdurahman b. Ebu Bekr es-Sujuti (u. 911/1505), hafiz hadisa, šafijski pravnik, mufesir, historičar i književnik. Osoba enciklopedijskog znanja i autor stotina djela iz različitih nauka.

39 Es-Sujuti, *En-Nuket 'ala kutub fi 'ilm el-arebije*, Gazi Husrev-begova biblioteka, br. 725; Muhamed Ždralović, *Bosanskohercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, Svjetlost, Sarajevo, 1988, 2/116.

40 Ebu Ihlas el-Hasan b. el-Hasan eš-Šerenbulali istaknuti hanefijski pravnik preselio 1139/1727. godine.

41 Rukopis se čuvao u Orijentalnom institutu do uništenja pod brojem 4599, prema Nijazu Šukriću u obradi djela *Etika milosrđa...*, str. 156.

5. DRUŠTVENI ANGAŽMAN

Nakon završenih studija Mustafa Pruščak vraća se u domovinu i rodni kraj. Djela koja je napisao odražavaju uključenost u društvene procese vremena i prostora na kojem je živio. U uvodnim napomenama traktata *Risaletu ez-zakir*[42] Pruščak kaže da ga piše na traženje jednog od svojih učenika, što ukazuje da je bio uključen u proces obrazovanja u nekoj od institucija koje su u to doba postojale u Pruscu.

Kako je hadiska nauka preovladavajuća znanost, istraživači pretpostavljaju da je predavao hadis u Daru'l-hadisu, koji je utemeljio znameniti Hasan Kafi Pruščak.[43] Biografi spominju dvije značajne vjerske funkcije koje je obavljao. Svi biografi ističu da je bio muftija u rodnom Pruscu, ali ne govore o kojem se periodu njegova života radi.[44] Druga funkcija koju je obavljao, kako tvrde pojedini istraživači, jeste kadijska, što opet vremenski i prostorno ne preciziraju.[45]

6. PRESELJENJE NA AHIRET

Mustafa Pruščak preselio je na ahiret 1169/1755. godine. Ovaj podatak prvi iznosi Bašagić[46], a većina ostalih istraživača ne osporava njegovu tvrdnju. Nijaz Šukrić, za razliku od većine, izražava sumnju koju temelji na postupku suvremenika Mustafe Pruščaka muftije Ibrahima Muniba Akhisarija koji je

42 Pruščak, *Risale ez-zakir fi zijareti ehli el-mekabir*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 23a.

43 Zuhdija Hasanović, *Muhaddis Mustafa Pruščak...*, str. 72.

44 Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, str. 198; Mehmed Handžić, *Rad bosansko-hercegovačkih muslimana BiH na književnom polju*, str. 308; Hazim Šabanović, *Književnost muslimana na orijentalnim jezicima*, str. 471; Omer Nakičević, *Uvod u hadiske znanosti*, str. 166.

45 Ovu tvrdnju iznijeli su rahmetli mr. Nijaz Šukrić u obradi Pruščakova djela *Etika milosrđa...*, str. 160, i prof. dr. Omer Nakičević u djelu *Uvod u hadiske znanosti*, str. 166. Osim toga, dr. Hasanović u svom magistarskom radu *Muhaddis Mustafa Pruščak...*, str. 72, ukazuje na popularnost fetvi Mustafe Pruščaka, što argumentira njihovim prisustvom na marginama rukopisa iz različitih oblasti islamskih nauka.

46 Safvet-beg Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, str. 198.

1168/1755. godine obavljao dužnost zamjenika (naiba) kadije Velijuddina u Pruscu, a tada je započeo pisanje svog *Pravnog zbornika* (*Fetava Akhisari*) i koji unosi neke fetve Mustafe Prušaka ne spominjući njegovu smrt.[47] Spomenimo i to da je u djelu *Mu'džem el-muellifin* koji kratku biografiju Mustafe Pruščaka temelji na Handžićevom djelu *El-Dževher el-esna'* kao godina preseljenja zabilježena 1756, što je najvjerovatnije posljedica greške u konverziji hidžretske godine u gregorijanski kalendar, s obzirom na to da Handžić spominje samo hidžretsku godinu.

Kada je riječ o mjestu njegova ukopa, mr. Muharem Omerdić kaže da se pretpostavlja da je ukopan na Gečetu, gdje se nalazi nekoliko nišana bez tariha. Međutim, Omerdić je iznio i drugu pretpostavku, koja kaže da je Pruščak ukopan na glavnom travničkom mezarju, nedaleko od Elči Ibrahim-pašine medrese.[48] Obje pretpostavke mogu se osporavati činjenicom da se radi o uglednoj ličnosti kojoj ne priliči da bude ukopana bez tariha. Nadalje se spominje da su pojedina džamijska greblja u samom Pruscu bila poznata po velikom broju muftija koji su ukopani u njima.

47 Nijaz Šukrić, *Etika milosrđa...*, str. 157.
48 Muharem Omerdić, *Traktat o vrlinama džemata hadži Mustafe Pruščaka*, str. 68.

OSNOVNE CRTICE O DJELU RADOST GAZIJA

1. POVOD NASTANKA DJELA

Početak XVIII stoljeća bilo je nestabilno i neizvjesno vrijeme za Bosnu i Bošnjake, vrijeme u kojem se pokazala spremnost i predanost, kako političkog i državnog vođstva tako i cijelog naroda, da se sačuva identitet i osigura biološki opstanak muslimana na teritoriji Bosne.[49] Izbor koji je Austro-Ugarska monarhija dala muslimanima prilikom agresije na Bosnu 1736. godine bio je ili se odreći islama i preći na kršćanstvo ili napustiti Bosnu. Tadašnji namjesnik u Bosni, Ali-paša Hekim-oglu, iako nije bio Bošnjak, pokazao je izvanrednu ljubav prema Bosni koju je izlio u stvarnost mudrom strategijom i postavljanjem odbrane u koju su bili uključeni svi patriote. Njegovim ličnim zalaganjem utvrde širom Bosne bile su obnovljene znatno prije same agresije, vojska pripremljena, a sam narod putem kadija, muftija, učenjaka i uglednika informiran o ozbiljnosti situacije.

Koraci koje je poduzeo zaustavili su strašan napad koji je izvršila izuzetno organizirana armija tog doba, a kada se u obzir uzme činjenica da je u potpunosti bio odsječen od blagajne Osmanskog carstva i da mu je bila uskraćena svaka vojna pomoć, može se shvatiti težina odgovornosti za opstanak koju je ovaj velikan morao podnijeti.

Nakon što je bio svjedok, a s obzirom na razmjere mobilizacije vrlo vjerovatno i neposredni učesnik vojnih pohoda Bošnjaka u kojima su

49 Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, str. 296.

nanijeli strahovit poraz vojsci Austro-Ugarske monarhije, Mustafa Pruščak odlučuje napisati knjigu posvećenu učesnicima u odsudnim bitkama za opstanak muslimana.[50]

S obzirom na to da je svoje djelo *Radost gazija* završio 1150/1737.[51] godine na više od stotinu lista, dakle više od dvije stotine stranica, može se kazati da je nastalo u kratkom vremenskom periodu, što svjedoči o upućenosti Mustafe Pruščaka ne samo u ovu tematiku već i u nauku uopće.

2. DESKRIPCIJA RUKOPISA

Korišteni rukopis *Tabšir el-guzat* (*Radost gazija*) na arapskom je jeziku i čuva se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci pod rednim brojem R-2507, ali se iz pečata na rukopisu može saznati da je knjiga dio književnog blaga Elči Ibrahim-pašine medrese.[52] Godina u kojoj je pečat stavljen na rukopis, čime se ukazuje da je sastavni dio kutbhane ove medrese, jeste 1927. Komparacijom rukopisa djela s ostalim autorovim djelima jasno se vidi da se radi o njegovu rukopisu. Korice rukopisa očigledno su oštećene, a i sam rukopis je na nekim mjestima manje oštećen. Sve stranice, izuzev prve na kojoj je sedamnaest redova i posljednje sa četrnaest redova, imaju dvadeset jedan red, a ukupan broj stranica rukopisa je stotinu četiri. Djelo je pisano arapskim jezikom, izrazito čitljivim rukopisom i *nesh* pismom. Crnim je mastilom napisana većina djela, a izuzetak su naslovi poglavlja, odlomci i hikaje koje autor piše crvenim mastilom. Također, kur'anski ajeti nadvučeni su crvenim mastilom, a u rijetkim izuzecima i hadisi. Kod hadiskih tekstova simboli autora koji u svojim djelima bilježe hadise napisani su crvenim mastilom.

Često se na marginama nalaze dodatni komentari ili navodi, koje je autor isključio iz osnovnog teksta, kao i naslovi određenih odlomaka kojim se zaokružuje tematska cjelina.

50 Pruščak, *Tabšir el-guzat*, fol. 3a.
51 Pruščak, *Tabšir el-guzat*, fol. 114a.
52 Pruščak, *Tabšir el-guzat*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 2507.

Djelo je, osim rukopisa koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, prepisano nekoliko puta, a među najpoznatijim prijepisima jeste prijepis Muhameda Hulusije, muftije u Strumici nastao 1153/1740, dakle u vrijeme autorova života, tačnije tri godine nakon nastanka samog djela, ali je ovaj prijepis uništen tokom granatiranja Gradske vijećnice u kojoj je rukopis čuvan kao dio građe Orijentalnog instituta.[53]

Osim spomenutog prijepisa, u Orijentalnoj zbirci Jugoslovenske akademije pod brojem 1402 čuva se prijepis Muhameda Šukrija nastao u Travniku 1217/1802. godine.[54]

3. STRUKTURA, METODOLOGIJA I LITERATURA

Radost gazija svojim obimom, više od dvije stotine stranica i dvadeset dva poglavlja, ali i više od sedamdeset sedam djela govori da se radi o opsežnom i kvalitetnom djelu. Struktura rada dozvoljava parcijalno iščitavanje, s obzirom na to da su poglavlja koncipirana kao zatvorene tematske cjeline, čime rad dobija na vrijednosti. Analizom strukture rada može se uvidjeti da je autor nastojao sačuvati dinamičnost u pisanju, te ne dozvoliti da bilo koji aspekt njegove ličnosti dobije primat u izlaganju.

Metodologija pisanja korespondira klasičnim djelima islamskih nauka, a protkana je različitim pristupima, poput preovladavajuće tekstualne analize, komparacije i dedukcije, pa do književnih finesa kojima se razbija pravnička ili tradicionalistička struktura pisanja. Konciznost autora u većem dijelu rada te fokusiranost na temu koja se obrađuje karakteristika je kompletnog rada.

Literatura na osnovu koje piše svoj rad, a spomenuli smo da se radi o više od sedamdeset sedam djela, ukazuje na širinu autorova obrazovanja. Djela su pretežno iz oblasti hadisa, fikha i tefsira, ali koristi i djela iz tesavvufa i vaza, kao i biografije velikana.

53 Muhamed Ždralović, *Bosanskohercegovački prepisivači...*, 2/248.
54 Ibid.

Utemeljena na praksi da se onima koji učine dobro treba zahvaliti i na djelu odati priznanje oživljava ovu formu djelovanja kojom se društvo poučava vrednovanju i razlučivanju velikog i bitnog od manje važnog i malehnog u društvenim procesima. Period pisanja koji ne prelazi godinu dana ukazuje na želju da se prati tok događaja tog doba i ne zaostaje za onim što se dešava u društvu.

Vrijednost djela *Radost gazija* počiva najprije u aktualnosti teme i potrebi za literaturom koja se bavi ovom tematikom. Nadalje, utemeljenost iznesenih informacija u vrelima učenja islama, Kur'anu i Sunnetu, te kvalitetna strukturalna postavka koja djelo čini izuzetno čitljivim, svrstavaju djelo u sami vrh literature koja tretira pitanje džihada.

Djelo po glavnini svoga sadržaja u određenoj mjeri predstavlja svojevrsnu kompilaciju klasičnih tefsirskih, hadiskih i fikhskih djela, pri čemu autor iznosi svoja promišljanja, stavove i komentare koji su kontekstualno vezani za vrijeme i prostor u kojem djelo nastaje.

Hadiska dimenzija djela, više od četiri stotine zabilježenih predanja, svjedoči da se radi o svojevrsnoj hadiskoj zbirci koja tretira džihad i pitanja o džihadu. Savremenim rječnikom hadiske nauke može se reći da je *Radost gazija* vrijedno djelo iz tematskog hadisa nastalo u Bosni prije gotovo tri stoljeća.

RADOST GAZIJA

U ime Allaha, *Milostivog*, *Samilosnog*

Zahvala pripada Allahu, Koji je odlikovao one koji se bore imecima i životima svojim velikom odlikom nad onima koji se ne budu borili. Počasti su im ukazane od Njega, oprost i milost darovana. Allah zaista prašta i samilostan je. A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi. Allah će njima, ima nade, oprostiti, jer Allah briše grijehe i prašta.[55]

Neka je salavat i selam našem poslaniku Muhamedu, ﷺ, koji je vjernike mnogo bodrio na borbu, njegovoj porodici i ashabima koji su mu pod drvetom na vjernost prisegu dali[56] pa ih je Allah nagradio skorom pobjedom.

Rob kojem je potrebna milost Moćnog Gospodara, najnemoćniji među stvorenjima, hadži Mustafa Pruščak, sin Muhamedov, oprostio Stvoritelj i Sveopraštajući njemu i ocu njegovu, zapisao je:

Vidio sam nevjernike kako okupiraju našu zemlju, krše ugovor koji su potpisali s našim sultanom te napadaju brojnom i opremljenom vojskom okruživši nas sa svih strana, konjicom i prevarom koriste se kako bi nepravdu i nevjeru pronosili. Opkolili su dvije naše tvrđave, a u našoj zemlji

55 Mustafa Pruščak koristi kur'anske ajete koji govore o džihadu u uvodu svoga djela što se naziva *bera'at el-istihlal* (prikladno otvaranje) i karakteristika je klasičnih djela islamskih nauka.

56 Šeste godine po Hidžri, u mjesecu zul-ka'de, Allahov Poslanik, ﷺ, i ashabi bivaju spriječeni obaviti hadž od mnogobožaca iz Meke, a Osman, ؓ, koji je bio muslimanski izaslanik biva zatočen. Glasine su se širile kako je Osman, ؓ, ubijen, pa je Poslanik, ﷺ, uzeo prisegu na borbu od svih prisutnih. Spomenuta prisega zove se "Prisega pod drvetom", jer su je ashabi davali pod drvetom. En-Nedevi, *Es-Sire en-Nebevijje*, str. 380.

tada ne bijaše vojske i vojskovođa. I prije toga bijasmo okruženi sa svih strana, uskraćena nam pomoć od vojske i hazne našeg sultana, nemoćni poput davljenika u moru tražili smo zaštitu od Allaha Veličanstvenoga. Obraćali smo se Moćnom i Veličanstvenom za pomoć i podršku, kao što je Ibrahim, ﷺ, kojeg je On, ﷻ, za prijatelja uzeo, molio, ujutro i navečer, kada ga baciše u vatru rasplamsalu:

"Njegovo mi je znanje dovoljno pa Mu ne trebam molbu upućivati već govorim: "Dovoljan mi je Allah i divan li je On zaštitnik."[57]

Allah ga je tada spasio i ukazao mu Svoju blagodat i veliki dar, a tako je i nas Allah počastio podarivši nam namjesnika valiju našeg, vezira velikoga, časnog vladara, prvaka među savjetnicima i održavatelja reda. Najčasnijeg i najpravednijeg među vladarevim savjetnicima i drugog Hatima et-Taija.[58] Mudar, razborit i veliki strateg. Ukrasio se osobinama koje Milostivi voli, blag, dobročinitelj i plemenit je prema svima, običnom svijetu i uglednicima. Prihvaćen je i omiljen među svim ljudima. Odvažnost njegova poznata je među svima, Arapima i nearapima. Nevjernici se njega mnogo boje i svaki su dan u strahu:

Nisam plemenitog vezira svojim riječima hvalio,
već su moje riječi pohvaljene spomenom ovog velikana.

Mislim na Gazi Ali-pašu[59], Allah mu olakšao ono što izabere i zaželi, počastio ga zdravljem i oprostom te izgovorom šehadeta u posljednjim

57 Hadis u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, govori o posljednjim riječima Ibrahima, ﷺ, prije nego što je bačen u vatru: "*Dovoljan mi je Allah i divan li je On zaštitnik.*", bez ostalog dijela predanja, bilježi imam Buhari u svom *Sahihu*, Tefsir, 4563/4564.

58 Hatim b. Abdullah et-Tai, istaknuti arapski pjesnik i junak, navodi se kao primjer darežljivosti i junaštva. Umro je 605. godine. Ez-Zirikli, *El-'Alam*, tom 2, str. 151.

59 Ali-paša Hekim-oglu, sin Nuha ef., znamenitog liječnika po kojem je porodica prozvana (hekim, hećim – liječnik), bosanski je valija u XVIII stoljeću kojem pripada velika zasluga za odbranu Bosne u tom periodu. Nakon što je dobio rang velikog vezira tri puta biva valija (namjesnik) u Bosni, i to: 1736–1740, 1745. i 1747. godine. Pisanje djela koja sadrže pohvalu vladaru ili namjesniku praksa je mnogih učenjaka utemeljena na islamskom principu poštovanja koje zaslužuje osoba koja čini dobra općeg karaktera. Sličan rad o istoj temi ostavio je iza sebe znameniti islamski učenjak hafiz Ibn 'Asakir (Ebu el-Kasim 'Ali ibn el-Hasan, preselio 571/1175. godine) koji sabire četrdeset hadisa o džihadu i u uvodu iskazuje pohvalu Nurudinu (Nurudin Mahmud b. Zenki, umro 569/1174. godine), znamenitom namjesniku Šama i Egipta u vrijeme Abasija, koji je imao značajnu ulogu u suprotstavljanju krstaškim pohodima tog vremena, ostvarujući pretpostavke kasnijeg oslobađanja Kuds-i Šerifa.

trenucima dunjalučkog života.[60] Bio je u nedoumici, boriti se ili ne. Sultanov ferman zabranjivao mu je borbu. Međutim, kada se Šerijatom predviđenim mjerilima utvrdilo da su nevjernici prekršili ugovor, razmislio je i savjet potražio. Dugo je promišljao i istiharu klanjao, da bi zatim prednost dao Božijoj naredbi nad sultanovim fermanom. Ovo nalaže Šerijat časni, jer kada sultanova naredba odgovara Šerijatu bit će poštovana, u suprotnom neće se primjenjivati.[61] Proglasio je tada opću mobilizaciju i vojsku poslao u pomoć prvoj opkoljenoj tvrđavi, skrušeno se obraćajući Uzvišenom Allahu. Bereketom njegove dove i dobročinstva nevjernici su pobjegli.

Tvrđava je spašena, kao i njezini stanovnici. Muslimanska vojska pratila je neprijatelja i žestoko se s njim borila porazivši ih Allahovim, ﷻ, dopuštenjem. Mnoge su neprijatelje ubili, obilan plijen i zarobljenike uzeli, ratnu opremu u pohodu zarobili, postigli mnogo i rekli ono što i mi sada kažemo:

"Gospodaru naš, Allahu, Tebi zahvala pripada, kako to priliči veličanstvenosti Tvoga lica i veličini Tvoje vlasti."[62]

Nakon što se provela opća mobilizacija, čestiti se Ali-paša u pratnji hrabrih suboraca zaputio u pomoć drugoj opkoljenoj tvrđavi. Skrušeno, ponizno, upućujući dovu kroz suze Veličanstvenom Gospodaru, od Njega, Vladara Velikog pomoć tražeći, prethodnica vojske sukobila se s neprijateljem prije dolaska paše, Allah ga ojačao, pomogao i vlast mu povećao, pa im se zemlja tijesnom učinila i okrenuli su leđa neprijatelju davši se u

60 Autor aludira na riječi Allahova Poslanika, ﷺ: "*Kome posljednje riječi budu: ‹Nema boga osim Allaha›, ući će u Džennet.*" (Ebu Davud, Tirmizi). Zbog toga ulema posebno insistira u poučavanju da se jezik navikava na izgovor šehadeta kao najveličanstvenije i najvrednije izjave koju ljudsko biće može izreći.

61 Allahov Poslanik, ﷺ, rekao je: "*Nema pokornosti stvorenjima u nepokornosti Uzvišenom Allahu.*" (Tirmizi). Ferman osmanlijskog sultana zabranjivao je borbu, a neprijatelj sa svih strana napada što je bilo dovoljno valiji Ali-paši da odbije poslušnost sultanu kada je očigledno da je ferman besmislen. Bitno je za svaku muslimansku zajednicu da ima karakterne vođe i čestite predvodnike koje vode njihova odanost Allahu, ﷻ, i uvažavanje istinskih interesa zajednice.

62 Hadis bilježi Ibn Madža, a El-Albani ga ocjenjuje da je da›if. U hadisu se prenosi da je ovu zahvalu iskazao neki čovjek, pa meleki nisu znali kako da upišu te riječi. Allah, ﷻ, naređuje da ih upišu onako kako ih je rekao te da će mu On, ﷻ, prilikom susreta s njim dati nagradu za rečeno. Slabi hadisi, oni čija slabost nije izrazita poput ovog hadisa, mogu se koristiti kao argument u lijepim poslovima i djelima, ali ne i u principima vjerovanja i propisima, izuzev u iznimnim slučajevima. Osoba koja navodi da'if (slab) hadis dužna je to pojasniti slušaocima ili čitateljstvu.

bijeg. Vojsku vjernika obuzeo je strah, pogledi su klonuli, duše došle do grkljana, i o Allahu se svašta pomislilo, tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni i ne mogu biti gore uznemireni. Kada je pristigao veliki vezir i mudri strateg, skrušeno se obratio Uzvišenom Allahu, plačući, dovu učeći i vezujući svoje srce za Jedinog Gospodara, a zatim se lično obrušio na neprijatelje sišavši na bojno polje na Allahovu putu, predvodeći ostale muslimanske borce. Molio je: **Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!** (El-Bekara, 250)

Njegovom postojanošću, strpljenjem, dobročinstvom i dovom koju je upućivao sa svojom braćom došla je pobjeda od Gospodara Velikog: **A pobjeda dolazi samo od Allaha, Silnoga i Mudroga!** (El-Bekara, 126), pa su neprijatelje porazili i, uz Allahovu, ﷻ, pomoć, najveći džihad ostvarili.

Zarobili su ratnu opremu, veliki broj dušmana ubili i u rijeci Vrbas pogušili, a gubici neprijatelja bili su znatno veći od onih koje smo im nanijeli u prvoj bici. Bogat plijen i ogroman broj zarobljenika bio je u našim rukama, a tvrđava i njezini stanovnici bili su spašeni, sretni i zahvalni Uzvišenom Allahu, neprestano hvalu izričući. Da nije Allahova, ﷻ, dara koji nam je dao u odlučnosti Ali-paše, Allah ga pomogao i počastio na ovom i budućem svijetu, nastupio bi Sudnji dan prije Sudnjeg dana i zadesila bi nas silna nesreća time što bi nevjernici našu zemlju i imetke oteli, ali je on, Allah ga poživio i želje mu ispunio, uložio sebe i sav svoj imetak predao borcima na Allahovu putu, kao što je to učinio Ebu Bekr[63], ﷺ, Allah nas učinio od onih za koje će zagovornik biti, noću i danju, javno i tajno je to činio, pa ga je Uzvišeni Allah pohvalio riječima: **Oni koji udjeljuju imanja svoja i noću i danju, tajno i javno, dobit će nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.** (El-Bekara, 274)[64]

63 Ebu Bekr Abdullah b. Ebi Kuhafa, ﷺ, najbolji prijatelj i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Prvi musliman odrasli muškarac, Es-Siddik (Iskreni) kako ga je nazvao Poslanik, ﷺ, i prvi halifa muslimana nakon preseljenja Muhammeda, ﷺ. Poslanik, ﷺ, rekao je: *"Osoba koja me je najviše pomogla lično i imetkom jeste Ebu Bekr. Da sam uzeo bliskog prijatelja (halila) pored Gospodara, uzeo bih Ebu Bekra."* (Buhari). Preselio je 13. godine po Hidžri i ukopan je do Allahova Poslanika, ﷺ.

64 Činjenica jeste da je Ebu Bekr es-Siddik, ﷺ, dijelio svoj imetak upravo kako se spominje u ajetu, ali imam Kurtubi bilježi u svom tefsiru predanje od Ibn Abbasa, ﷺ, da je ajet objavljen povodom postupka Alije, ﷺ, koji je imao četiri dirhema, pa ih je podijelio upravo po danu, noći, javno i tajno.

Darežljivošću se moćan postaje,
zahvala blagodat veću daruje.[65]

Zbog njegove odvažnosti i darežljivosti poželio sam pokloniti njemu i njegovoj braći koristan dar u džihadu, nešto što će biti povod zadovoljstvu Milostivog na Dan kada ljudi jedni druge budu dozivali. Želja mi je sastaviti knjigu koja će govoriti o vrijednosti borbe na Allahovu, ﷻ, putu i pitanjima o borbi, pa sam preuzeo odlomke iz vojnih pohoda i životopisa Allahova Poslanika, ﷺ, iz tefsira *El-Hazin*[66] i drugih tefsira: *Tenbih el-gafilina*[67], *Bustanu-l-arifin*[68], El-Munavija[69]; komentara djela *En-Nikaje*[70] od El-Karija, *Ihtilaf el-eimeti*[71], *Fetava el-hindije*[72], *Durru el-muhtar*[73], *Fethu-l-kadir*[74], *Fedail el-džihad*[75], *El-Feraid*[76] i drugih djela koja se

65 Stih je na perzijskom jeziku te za prijevod nekoliko stihova navedenih u djelu dugujemo zahvalnost mr. Muniru Drkiću s Katedre za perzijski jezik Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

66 *Lubab et-te'vil fi me'ani et-tenzil* puni je naziv znamenitog tefsirskog djela učenjaka šejha Alauddina Ali b. Muhammeda (u. 741/1340). Autor je šafijski pravnik, mufessir i muhaddis. Rođen u Bagdadu, veliki dio svog života provodi kao bibliotekar (hazin) medrese Simejsatije u Damasku, te je zbog toga njegov tefsir poznat kao *Tefsir el-Hazin*. Osim ovog djela napisao je djelo iz sire Poslanika, ﷺ, te nekoliko djela iz šafijskog fikha. Preselio je u Halepu.

67 Djelo iz oblasti vaza autora Ebu Lejsa Nasra b. Muhammeda es-Semerkandija (u. 373/983). Autor je istaknuti hanefijski pravnik i mufessir. Nažalost, djela koja je napisao obiluju slabim i apokrifnim predanjima.

68 Djelo Ebu Lejsa Nasra b. Muhammeda es-Semerkandija, a sadrži hadise i predanja o šerijatskim propisima te moralnim i etičkim normama.

69 Radi se o djelu *Fejd el-Kadir*, komentaru hadiske zbirke imama Sujutija, autora imama Muhammeda Abdureufa el-Munavija el-Kahirija, šafijskog pravnika i muhaddisa (u. 1031/1622). Spominje se da je učinio za Sujutija ono što je Ibn Hadžer za Buharija u smislu komentara hadisa.

70 *En-Nikaje* djelo je iz oblasti fikha hanefijskog pravnika Sadrušerija 'Ubejdullaha el-Hanefija (u. 745/1345), a komentator je istaknuti alim Mula Ali b. Muhammed el-Kari el-Haravi (u. 1014/1606).

71 Djelo nismo pronašli u referentnoj literaturi.

72 Zbirka fetvi (*fatwa* – pravno mišljenje u formi odgovora na postavljeno pitanje) hanefijskog mezheba sastavljena od grupe učenjaka Hinda/Indije predvođena šejhom Nizamom. Nalog da sastave djelo dao im je sultan Ebu Muzaffer Muhammed Alemgiri (u. 1118/1706).

73 *Fethu-l-kadir* djelo je iz hanefijskog fikha autora Alaudina Muhammeda b. Alija el-Haskefija (u. 1088/1677), a komentar je djela *Tenvir el-besair* autora Muhammeda b. Abdullaha et-Tumurtašija (u. 1007/1598).

74 Djelo Kemaluddina b. Muhammeda poznatog po imenu Ibn Humam (u. 861/1457) komentar je znamenitog djela iz hanefijskog fikha *El-Hidaje* Alija b. Ebu Bekra el-Merginanija (u. 620/1223).

75 Hadisko djelo u kojem je hafiz el-Kasim ibn 'Alij poznat kao Ibn Asakir ed-Dimeški (u. 600/1203) sabrao hadise koji govore o džihadu u vrijeme odbrane od krstaških pohoda na Palestinu, u kojoj je i sam učestvovao.

76 Djelo hanefijskog fikha autora Ismaila b. Sinana es-Sivasija (u. 1048/1638) komentar je u dva toma djela *Multeka el-ebhur* Ibrahima b. Muhammeda el-Halebija (u. 965/1549).

koriste i predstavljaju izvore na koje se može osloniti. Djelo sam nazvao *Radost gazija*, jer sadrži ajete i hadise kojima se radost u srca unosi. Djelo pišem isključivo tražeći Plemenito Lice i zadovoljstvo Boga, Gospodara Samilosnog, u nadi da će me iskrene gazije i mudžahidi u dovama svojim spomenuti što će me spasiti i uspjeh mi donijeti na Sudnjem danu.

Knjigu sam podijelio na uvod, dvadeset dva poglavlja i završetak.

Uvod obuhvata definiciju džihada, uvjete i odredbe koji ga tretiraju.

Prvo poglavlje – "O vrijednosti džihada"

Drugo poglavlje – "Vrijednost bdijenja na Allahovu putu/er-ribat"

Treće poglavlje – "Šehidi"

Četvrto poglavlje – "Konjica"

Peto poglavlje – "Kome je propisan džihad, a kome ne"

Šesto poglavlje – "Naknada"

Sedmo poglavlje – "Savjetovanje i istihara"

Osmo poglavlje – "Namjera/nijjet u džihadu"

Deveto poglavlje – "Vrijeme ratovanja"

Deseto poglavlje – "Način vođenja borbe"

Jedanaesto poglavlje – "Podsticanje na borbu"

Dvanaesto poglavlje – "Strpljivost i istrajnost"

Trinaesto poglavlje – "Bijeg sa bojnog polja"

Četrnaesto poglavlje – "Oslanjanje na Allaha/et-tevekkul, zadovoljstvo određenjem/er-rida i traženje pomoći/el-'avn"

Petnaesto poglavlje – "Dove i virdovi u vojnom pohodu"

Šesnaesto poglavlje – "Čime nevjernik postaje musliman"

Sedamnaesto poglavlje – "Otpadništvo od vjere"

Osamnaesto poglavlje – "Čuvanje od utaje plijena u džihadu"

Devetnaesto poglavlje – "Zabrana mrcvarenja zarobljenika"

Dvadeseto poglavlje – "Sklapanje mira, prekidanja neprijateljstava i garantiranje sigurnosti"

Dvadeset prvo poglavlje – "Vojni pohodi u životu Allahova Poslanika, ﷺ"

Dvadeset drugo poglavlje – "Hikaje o gazijama/junacima"

Završetak sadrži zaokružene i sažete misli o prethodno izloženim temama čime se upotpunjuje cjelina i postiže željeno.

Molim Uzvišenog Allaha da me sačuva greške i grijeha u navođenju i pisanju. Njega molim da mi podari uspjeh i uputu u svakom vremenu i stanju, jer, uistinu, On je kadar i Njemu pripada veličina, na Njega se oslanjam i divan li je On zaštitnik.

UVOD

DEFINICIJA, UVJETI I ODREDBE DŽIHADA

Riječ *džihad* na morfološkoj razini jezika jeste infinitiv glagola *džahede*, a vezuje se za sintagmu Allahov, ﷻ, put. U terminologiji islamskog prava označava poziv vjeri Istine i borbu protiv onih koji se suprotstave i odbiju je prihvatiti, bilo da se bori fizički ili imetkom.[77] Ibn Kemal[78] definira ga kao "ulaganje napora u borbi na Allahovu putu, učešćem ili pomaganjem, onim čime raspolaže, tj. pomaganje uvećavanjem broja muslimana i na druge načine, poput razmišljanja, trošenja imetka i slično."[79]

Dva su uvjeta dozvoljenosti borbe. Prvi je odbijanje neprijatelja da prihvati ono čemu se poziva od vjere Istine, te nepostojanje ugovora o sigurnosti i sporazuma između nas i njih.[80] Drugi uvjet jeste da se borbom želi ojačati i osnažiti vjera islam, a navedeno se određuje prema mišljenju

77 Povod oružanoj borbi u islamu jeste neprijateljstvo ili napad protiv muslimana, što je stav gotovo svih muslimanskih učenjaka, a ne samo nevjerstvo ili odbijanje vjere. Osnova u međuljudskim odnosima jeste pravedan mir, sporazum i dogovor, a rat je vanredno stanje koje iziskuje nepravda i ugrožavanje slobode vjere, života, imetka i časti ljudi uopće. Uzvišeni kaže: **O vjernici**, **živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim; on vam je**, **zaista**, **neprijatelj otvoreni.** (El-Bekara, 208); i Allah, ﷻ, kaže: **Ako oni budu skloni miru**, **budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha**, **jer On**, **uistinu**, **sve čuje i sve zna.** (El-Enfal, 61) Vidi više u: Es-Siba'i, *Nizam el-harb ve's-silmi fi'l-islam*, str. 29.

78 Šemsuddin Ahmed b. Sulejman, poznatiji kao Ibn Kemal, istaknuti hanefijski pravnik i šejhu-l-islam Osmanlijske carevine. Preselio je na ahiret 940/1534. godine.

79 Ovom se definicijom ukazuje na širinu pojma džihada, te da se svako zalaganje na Allahovu putu, materijalno, fizičko ili u drugim formama, smatra džihadom i izrazito vrijednim djelom kod Stvoritelja.

80 Uzvišeni kaže: **O vjernici**, **ispunjavajte obaveze!** (El-Maida, 1), čime Uzvišeni Allah obavezuje muslimane na poštovanje ugovora i date riječi, a iz spomenutog je jasan i ranije navedeni princip mira u međuljudskim odnosima.

onih koji imaju sposobnost procjene navedenog i pravilno rasuđivanje. Ukoliko se borbom neće ojačati i osnažiti islam tada nije dozvoljeno boriti se, jer je borba u tom slučaju bacanje vlastitim rukama u propast.[81]

Činjenjem džihada sa osobe spada obaveza na dunjaluku, a tome se dodaje nagrada i sreća na ahiretu, kao što navodi Es-Sarahsi[82] u *El-Muhitu*.

Među djelima koja prate džihad jeste i *er-ribat* – bdijenje na Allahovu putu. Time se misli na boravak u mjestu koje može biti izloženo napadu neprijatelja u namjeri da se radi Uzvišenog Allaha neprijatelj spriječi u ostvarenju njegove namjere. Izabrani stav naše pravne škole jeste da se misli na boravak u mjestu iza kojeg nema muslimana, tj. u mjestu koje graniči s neprijateljskom teritorijom.

U djelu *El-Fetava el-kubra*[83] kaže se: "Kada neprijatelj jednom napadne neko mjesto, ono dobija status mjesta bdijenja na Allahovu putu – *ribata*, a stanovnici dobijaju nagradu koja pripada onima koji bdiju sljedećih četrdeset godina. U slučaju da neprijatelj napadne dva puta tada će se mjesto smatrati *ribatom* stotinu dvadeset godina, a ako bi se napad desio i treći put, mjesto ostaje u ovom statusu do Sudnjeg dana."

Ebu Nu'ajm u *El-Hiljeu* bilježi od Alije[84], ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Četiri su vrste džihada: naređivanje dobra, odvraćanje od zla, iskrenost u situacijama kada se traži strpljenje i preziranje grješnika"*, tj. pokazivanje neprijateljstva prema njemu dok čini grijehe.[85]

---

81 Procjena stvarnih odnosa snaga u ratovanju povjerena je vojnim ekspertima i muslimanskim vođama koji su dužni postupiti u skladu sa savjetom i preporukom čestitih, moralnih i stručnih vojnih predvodnika.

82 Istaknuti hanefijski pravnik, fekih, imam Muhammed b. Ahmed es-Serehsi, preselio 483/1090. godine. Autor je niza vrijednih djela od kojih su najpoznatija *El-Mebsut* i *El-Muhit*.

83 Zbirka fetvi (pravnih rješenja) velikog hanefijskog pravnika poznatog kao Es-Sadr eš-Šehid, Omer ibn Abdulaziz. Nepravedno je ubijen 536/1141. godine.

84 Ebu el-Hasen Alija b. Ebi Talib, ﷺ, ashab i zet Allahova Poslanika, ﷺ. Primio je islam odmah nakon hazreti Hatidže još kao dječak. Četvrti je halifa muslimana i smatra se najučenijim među ashabima. Poslanik, ﷺ, upitao ga je jednom prilikom: "*Ko je najnesretniji čovjek od kasnijih generacija?*" Alija, ﷺ, odgovorio je da ne zna. Poslanik, ﷺ, rekao je: "*Onaj ko će tebe ubiti.*" Zatim je Poslanik, ﷺ, pokazao Aliji, ﷺ, gdje će biti uboden. Tako se i desilo, te je Alija, ﷺ, preselio kao šehid na sabah-namazu u ramazanu 40. godine po Hidžri, u 63. godini života. Postoji konsenzus učenjaka o tome da je on u tom trenutku bio najbolji čovjek na zemlji.

85 Hadis bilježe Ebu Nu'ajm u *El-Hiljeu* i Ed-Dejlemi u *El-Firdevs bi-me'suril-hitab*, a navodi ga i El-Munavi u *Fejd el-Kadiru*. Šejh El-Albani kaže da je daif (slab).

Znaj da se bit mudžahede, borbe protiv vlastitih nagona, ogleda u udaljavanju od bezbrižnosti i ostavljanju olakšica. Džihada, dakle, imaju tri vrste: opći, posebni i najposebniji džihad.

Opći džihad jeste borba protiv nevjernika. Uzvišeni Allah kaže: **...onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim...** (En-Nisa', 95)

Posebni džihad jeste borba sa skrivenim nevjernikom, a to je šejtan. Uzvišeni Allah kaže: **Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u vatri.** (Fatir, 6)

Najposebniji džihad jeste borba protiv strasti i prohtjeva. Uzvišeni Allah kaže: **A onome ko je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao, Džennet će boravište biti sigurno.** (En-Nazi'at, 40, 41)[86]

Allahov Poslanik, ﷺ, rekao je: *"Najljući su ti neprijatelj tvoji prohtjevi."*

O sličnoj temi od Ebu Malika el-Eš'arija[87], ﷺ, navodi se: *"Najljući ti je neprijatelj supruga s kojom postelju dijeliš i oni koji su ti potčinjeni."*[88]

Ovim se misli na to da ćeš zbog njih upasti u grijeh i zaslužiti kaznu, a nijedno neprijateljstvo nije veće od onoga koje te dovodi u to stanje. Hadis bilježi Ed-Dejlemi[89] u *Musnedu el-Firdevsu*[90], a niz prenosilaca hadisa

86 Velikan islamskih nauka i odgoja šejh Abdulkadir el-Džejlani, koji je odgojio generacije mudžahida, govorio je: "Pred neprijatelja izlazimo, a sa sablji nam krv kapa zbog borbe protiv vlastitih strasti i prohtjeva." Drugi velikani odgoja duše rekli su: "Prvi su vam mejdan vaši prohtjevi. Ako tu pobjedu odnesete, lakše ćete se nositi s drugim neprijateljima."

87 Ebu Malik el-Eš'ari, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Preselio je za vrijeme hilafeta hazreti Omera, ﷺ, od kuge koja se pojavila u to vrijeme.

88 Ovaj i prethodni hadis bilježe El-Bejheki u djelu *Ez-Zuhd*, sa slabim nizom prenosilaca, i Ed-Dejlemi u *El-Firdevsu*. El-Albani predanje ovog značenja ocjenjuje slabim – daʿif. Lijepo je rečeno: "Kušan sam pomoću četveroga, a nisu me napali, osim da mi nesreću i tegobe zadaju: Iblisom, dunjalukom, strastima i prohtjevima, pa kako se spasiti, a oni mi dušmani." Hadisi iako nisu vjerodostojnih nizova prenosilaca mogu se smatrati ispravnim i tačnim izrekama ako se uzme u obzir da se radi o prohtjevima koji osobu spriječe da prihvati Istinu.

89 Šehrdar b. Širevejh ed-Dejlemi, preselio 558/1163. Učenjak hadisa i autor hadiske zbirke *El-Firdevs bi mesuril-hitab* u kojoj se prenosi veliki broj hadisa među kojima su brojni apokrifni i slabi hadisi.

90 *Musned el-Firdevsu* ili *El-Firdevs bi-meıuril-hitab* hadiska je zbirka hafiza Ed-Dejlemija, Šehrdara ibn Širevejha (u. 558/1163).

je dobar – hasen.[91] Ova dva hadisa nisu suprotstavljenog značenja, jer je Mustafa, ﷺ, davao odgovore adekvatne stanju osobe koja je upitala, ili se odgovor odredio kroz formu pitanja, situaciju ili vrijeme u kojem je postavljeno.[92]

Bilježi Ibn Asakir[93], od Enesa[94], رضي الله عنه, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Nije džihad samo da sabljom svoga neprijatelja posiječeš. Izdržavati roditelje svoje, potomstvo svoje, pa čak i sebe izdržavati, da ne bi bio na teretu ljudima – sve je to džihad."*[95] Zapravo, prvonavedeno nije najveći džihad već je najveći džihad da se čovjek brine i materijalno izdržava svoje roditelje i svoje potomstvo kojima je opskrba neophodna, a islamsko pravo obavezuje ga da ih izdržava, čime obavlja ličnu obavezu – farz ajn, što je bolje nego džihad protiv nevjernika. Mudri su kazali: "Allah je propisao džihad iz tri razloga: da bi se uzdigla i provela riječ Boga Jedinoga, da bi se pokazala privrženost vjeri i da bi se muslimanima pomoglo ratnim plijenom."

Drugi kažu da je džihad isključivo propisan radi uzdizanja Allahove, ﷻ, riječi, jačanja vjere i uklanjanja zla koje prijeti ljudima.

Znaj da je neophodno, radi reda među stvorenjima na ovome svijetu[96], a posebice među ljudima kroz uređenje odnosa među potomstvom

---

91 Ovu ocjenu vjerodostojnosti iznosi imam El-Munavi u *Fejd el-Kadiru*, ali većina hadiskih autoriteta kaže da je hadis slab. Možda je razlog ovakvoj El-Munavijevoj ocjeni činjenica da se hadis sličnog značenja prenosi u brojnim predanjima.

92 Različiti odgovori Allahova Poslanika, ﷺ, na ista ili slična pitanja rezultat su različitog stanja osobe koja iznosi pitanje. Zbog toga se, primjera radi, navodi nekoliko djela kao Allahu, ﷻ, najdražih: namaz na vrijeme, džihad, dobročinstvo prema roditeljima, što sve dolazi sukladno kontekstu u kojem se osoba nalazi.

93 Ebu el-Kasim ʻAli ibn el-Hasan, poznat kao hafiz Ibn ʻAsakir (u. 571/1175) istaknuti učenjak i kadija Damaska. Autor je povijesti Damaska u pedeset tomova i drugih vrijednih djela. Ranije smo spomenuli da je sabrao četrdeset hadisa o džihadu gdje u uvodu pohvaljuje Nurudina b. Zenkija (u. 569/1174), znamenitog namjesnika Šama i Egipta u vrijeme Abasija, koji je imao značajnu ulogu u suprotstavljanju krstaškim pohodima tog vremena, ostvarujući pretpostavke kasnijeg oslobađanja Kuds-i Šerifa.

94 Enes b. Malik el-Ensari el-Hazredži, رضي الله عنه, ashab i hizmećar Allahova Poslanika, ﷺ, za kojeg je Poslanik, ﷺ, proučio dovu da mu Allah dadne dug život i bereket u imetku. Živio je duže od stotinu godina, bio jedan od najimućnijih ashaba, a preselio je 93. godine po Hidžri. Pred preseljenje pitali su ga šta mu je najveća želja, na što je odgovorio: "Da me Allahov Poslanik, ﷺ, pozove: 'Enesčiću', i da me zagrli."

95 Hadis bilježe Ibn Asakir u djelu *Tarih Dimešk*, Ed-Dejlemi u *El-Firdevsu*, Ebu Nuʻajm u *El-Hiljeu* i El-Munavi u *Fejd el-kadiru*. El-Albani kaže da je hadis daʻif – slab.

96 Autor sljedeći odlomak u cijelosti preuzima od Hasana Kafije Pruščaka i njegovog traktata o *Uređenju svijeta*.

do roka određenog, postojanje mudrog sistema kojim će se urediti stvari među ljudima u svim situacijama. Božanskim nadahnućem i uspjehom koji daje Gospodar, ranija ulema, mudraci i upućeni podijelili su sve ljude na četiri grupe. Prva je grupa za sablju, druga za pero, treća za zemljoradnju i privredu, a četvrta je za zanate i trgovinu. U prvu grupu spadaju vladari, njihovi namjesnici i sva vojska, a njihova je obaveza da održavaju red među ljudima koji pripadaju ostalim spomenutim grupama, te da uspostavljaju pravdu na primjeren način, vodeći se mišljenjima učenih i mudrih, da upravljaju društvom i štite ga od neprijatelja sredstvima koja su neophodna. O ovome ćemo, ako Bog da, kasnije govoriti.

Druga grupa jesu ulema, mudraci, dobri ljudi, slabi koji dove upućuju, a njihova je obaveza raditi po Allahovoj, ﷻ, Knjizi i Sunnetu Allahova Poslanika, ﷺ, te svim drugim grupama prenijeti ova učenja, savjetovati i preporučivati robovanje Allahu, ﷻ, svim stvorenjima, lijepo se ponašati prema ljudima oko sebe, upućivati dovu za dobro svim ljudima, a posebno za vladara.

Treća grupa jesu oni koji se bave zemljoradnjom, u našem ih vremenu još nazivaju "raja", a njihova je obaveza da svojim radom osiguraju pretpostavke za život svih grupa.

Četvrta grupa jesu zanatlije i trgovci čija je dužnost da prave stvari koje su korisne svim stvorenjima. Sve obavezne i punoljetne osobe koje ne pripadaju nijednoj od ove četiri grupe neće se ostaviti da čine šta žele, već će se prisiliti na činjenje postupaka jedne od spomenutih grupa. Neki filozofi i mudraci vele da ih treba ubiti, jer opterećuju sva stvorenja.[97]

Iz ovoga se jasno vidi da nije primjereno da se jedna grupa prisiljava na obavljanje dužnosti druge, zato što to izaziva poremećaj i razbija red, kao što se dogodilo u našem vremenu u kojem se raja[98] i zanatlije prisiljavaju da se

97 Slični radikalni stavovi filozofa sociologije mogu se pronaći u literaturi s obzirom na to da su njihova promišljanja išla u pravcu koristi i produktivnosti.

98 Pojam *raja* arapskog je porijekla i znači štićenici ili stado, a općenito se koristi za ljude pod nečijom vlašću i u širem smislu stanovnike neke države. Pojava zanemarivanja profesionalnosti u vojnom pogledu jedan je od faktora koji je oslabio muslimanske zajednice općenito, a samim tim narušio osnovne pretpostavke organiziranog života. Zajednica mora imati ljude poznate po upućenosti u vojne vještine, moralne i odane zaštiti interesa zajednice koje će svi uvažavati i po navedenom kvalitetu prepoznavati.

bore protiv neprijatelja zbog nemara prema vojnoj organizaciji. Dužnost je vladara i njegovih namještenika da očuvaju ovaj poredak i uspostavljaju časni Šerijat kako to nalaže osnovno učenje.

Gospodaru naš, pomozi vladara našeg i vojske njegove, a i nama i njima podari da radimo ono što Ti voliš i ono čime si Ti zadovoljan.[99]

99 Imam Šafija rekao je: "Da znam da mi je jedna dova kabul – primljena, proučio bih je za vođu – imama muslimana, jer kada je on čestit, ummet je čestit." Međutim, lanac je jak koliko je jaka njegova najslabija karika, stoga je obaveza učenih da poučavaju one koji to nisu i upućenih da rade s onima kojima je uputa potrebna. Bitna pretpostavka uspjeha u navedenom jeste iskreno obraćanje Stvoritelju dovom i molbom za pomoć.

PRVO POGLAVLJE

O VRIJEDNOSTI DŽIHADA NA ALLAHOVU PUTU IZ KUR'ANA ČASNOG, KNJIGE PLEMENITE

Uzvišeni Allah kaže: **Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni!** (El-Hudžurat, 15) Uzvišeni Allah pojašnjava bit vjerovanja[100] i odsustvo sumnje u vjeri, a iskrenost u vjeri pokazuje se upravo džihadom.

Uzvišeni Allah kaže: **One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti...** (El-'Ankebut, 69) Značenje ajeta jeste da će one koji se bore protiv mnogobožaca s namjerom da pomognu Allahovu, ﷻ, vjeru, On, ﷻ, učvrstiti u onome što su kazali: **...a Allah je, zaista, s onima koji dobra djela čine!** (El-'Ankebut, 69), tj. sa Svojom pomoći i podrškom na ovome svijetu, a oprostom na budućem, ahiretu, a nagrada će im biti Džennet. Allah, ﷻ, najbolje zna.

Uzvišeni Allah kaže: **Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti.**[101] (Es-Saff, 4)

I kaže Uzvišeni: **U Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite – to vam je, da**

100 Bit vjerovanja jeste supstanca bez koje vjerovanje ne postoji, a autor navodi kur'anski ajet koji vjernike kvalificira takvim zbog ulaganja imetka, vremena i života na Allahovu, ﷻ, putu.

101 U ajetu Gospodar kaže *mersus*, što u doslovnom prijevodu znači *olovom zaliveno*. Savremena istraživanja na polju ratne tehnologije rezultirala su zaključkom da je upravo olovo materijal od kojeg se izrađuju zaštite od radijacije. Ovo je nadnaravni aspekt Kur'ana i potvrda da je Muhammedu, ﷺ, objavljena Božija riječ.

znate, bolje – On će vam grijehe vaše oprostiti i u dženetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki. (Es-Saff, 11)

I kaže Uzvišeni: **Allah je od vjernika kupio**[102] **živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati – oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu, i Indžilu, i Kur'anu – a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje Svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh.** (Et-Tevba, 111)

Ajet je argument da je naredba džihada prisutna u svim ranijim vjerozakonima i naložena svim zajednicama.[103] Vjernik koji se bori na Allahovu, ﷻ, putu pa pogine boreći se, ili troši svoj imetak na Allahovu, ﷻ, putu, ono što je uložio nadomjestit će mu se Džennetom koji je nagrada za ono što je činio na ovom svijetu, pa se zbog toga u časnom ajetu koriste riječi *kupio* i *zamijenio*. Znači u kupovini života vjernika i njihova imetka protuvrijednost je Džennet. Kupovina imetka odnosi se na onaj imetak koji se potroši na Allahovu, ﷻ, putu, različitim načinima činjenja dobra i pokazivanja pokornosti Allahu, ﷻ.

Prenosi Ibn Merdevejh,[104] od Ebu Hurejre[105], ؓ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Ko sablju izvuče na Allahovu putu prodao se Allahu."*[106], tj. bori se protiv nevjernika odazivajući se Njegovoj, naredbi. Riječ koja je

102 Uzvišeni Allah sve nam daruje, a zatim iz Svoje neizmjerne plemenitosti kupuje ono što je inače Njegovo vlasništvo kako bi Svojim robovima dao vrijednost preko koje ostvaruju Njegovo zadovoljstvo i vječnu nagradu.

103 Vjera kod Stvoritelja je jedna, a njezina je bit odanost, predanost i pokornost Njemu, ﷻ, a to je prijevod riječi *islam*. Jedina razlika među sadržajima vjere objavljivane poslanicima jeste vjerozakon koji je odgovarao vremenskom i prostornom kontekstu u kojem su živjeli. Muhammed, ﷺ, pečat je vjerovjesnika i poslanika te je Šerijat vjerozakon njemu objavljen, pogodan i primjenjiv u svim vremenskim i prostornim kontekstima.

104 Ibn Merdevejh nadimak je Ahmeda b. Musaa el-Asfahanija, znamenitog učenjaka, hafiza hadisa i autora tefsira Kur'ana. Preselio je 413/1022. godine.

105 Abdurahman b. Sahr, ؓ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i hafiz njegovih hadisa. Nadimak Ebu Hurejra (Otac mačkice) dobio je zbog malehne mačke koju je imao običaj nositi. Spada u učenjake među ashabima, prenio je više od pet hiljada hadisa Resulullaha, ﷺ, i klanjao je dženazu hazreti Aiši kao imam. Preselio je u Medini 57. godine po Hidžri gdje je i ukopan.

106 Hadis bilježe Ibn Kesir i Es-Sujuti u svojim tefsirima. Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa u referentnoj literaturi.

upotrijebljena *ba'a* (بَاعَ) može dolaziti od riječi kupoprodaja *bejun* (بَيْع), kao što se kaže u ajetu: **Allah je od vjernika kupio živote njihove...** (Et-Tevba, 111) ili od riječi *bej'atun* (بَيْعَة) – zavjet, prisega, kao što Uzvišeni kaže: **Oni koji su tebi prisegu dali...** (El-Feth, 10); i kaže Uzvišeni: **I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: 'Mrtvi su!' Ne, oni su živi, ali vi to ne znate!** (El-Bekara, 154); ovim se misli na život njihovih duša u utrobama zelenih ptica koje lete dženetskim prostranstvima, kao što se navodi u hadisu, a o čemu će biti riječi, ako Uzvišeni Bog da. **...ali vi ne znate.** (El-'Araf, 38), u čemu su oni sada.

Uzvišeni Allah kaže: **Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim neće tugovati; radovat će se Allahovoj nagradi i milosti i tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada onima koji su bili vjernici.** (Ālu 'Imran, 169-171)

Prva im je radost očekivanje da im se pridruže drugi šehidi, a oni će se radovati blagodatima kojima ih Allah, ﷻ, opskrbljuje te će se prvi radovati zbog počasti ukazanih onima koji su im se pridružili. Druga radost jeste zbog onoga što je ukazano njima posebno, jer Allah, ﷻ, neće dozvoliti da propadne nagrada mudžahida i šehida, kao što ne dozvoljava da propadne nagrada vjernika. Uzvišeni Allah kaže: **A ako vi na Allahovu putu poginete ili umrete, oprost Allahov i milost zaista su bolji od onoga što oni gomilaju.** (Ālu 'Imran, 157), tj. navedeno vam je bolje od plijena, pa nemojte govoriti vjernicima: "Nemoj izaći u džihad da ne bi ubijen bio!"; a onaj ko umre u džihadu zaslužuje nagradu. To je bolje čovjeku nego da umre u svojoj kući. **Bilo da umrete ili poginete, sigurno ćete se pred Allahom iskupiti.** (Ālu 'Imran, 158)

Neki su robovanje[107] podijelili na tri stepena.

107 Ibadet se često prevodi kao robovanje Gospodaru, a među najljepšim definicijama ibadeta jeste sljedeća: "Pokornost koju slobodno izabiraš, pomiješana s ljubavlju u srcu, utemeljena na čvrstom razumskom uvjerenju, a vodi te sreći na oba svijeta."

Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, iz straha od vatre, Allah, ﷻ, će ga od nje zaštititi. Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog: **...oprost Allahov...** (Ālu 'Imran, 157)

Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, iz želje za Džennetom, Allah, ﷻ, će mu dati ono što želi, na šta ukazuju riječi Uzvišenog: **...i milost...** (Ālu 'Imran, 157), jer je *rahmet* – milost jedno od imena Dženneta.

Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, želeći ugledati Njegovo plemenito lice i ništa drugo osim toga, to je posebno iskren rob kojem se Uzvišeni Allah na budućem svijetu kao počast pokazuje, a na ovo upućuju riječi Uzvišenog: **...sigurno ćete se pred Allahom iskupiti.** (Ālu 'Imran, 158)

Uzvišeni Allah kaže: **A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi.** (En-Nisa', 74)

I kaže Uzvišeni: **Vjernici koji se ne bore – osim onih koji su za borbu nesposobni – nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, počasti od Sebe i oprost i milost. Allah prašta i samilostan je.** (En-Nisa', 95, 96)

U Buharijevom[108] *Sahihu*[109] bilježi se hadis od Ebu Hurejre, ﷺ, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onaj ko vjeruje Allaha, Njegova Poslanika, obavlja namaz, daje zekat, posti ramazan i obavi hadž, Allah, ﷻ, mu je dao pravo kod Sebe da ga uvede u Džennet bez obzira na to je li se borio*

108 Ebu Abdullah Muhammed b. Isma'il el-Buhari, imam i hafiz hadisa, jedan od najvećih učenjaka hadisa u povijesti i autor *Sahiha*, znamenite zbirke vjerodostojnih hadisa. Preselio je 256/870. godine.

109 Sahih je elementarni pojam hadiske znanosti, a termin je dvoznačan. Prvo značenje jeste vjerodostojnost, tj. da je hadis ispunio svih pet uvjeta vjerodostojnosti: kontinuiranost niza prenosilaca, pravednost prenosilaca, preciznost prenosilaca, nepostojanje skrivenih mahana i nesuprotstavljanje vjerodostojnim predanjima. Drugo značenje odnosi se na hadiske zbirke i ukazuje na hadisku zbirku koja sadrži samo vjerodostojne hadise, a najpoznatija su dva *Sahiha*, dvojice imama, Buharija i Muslima. Hadise koje autor preuzima iz ovih dviju zbirki zbog te činjenice nismo ocjenjivali s obzirom na to da postoji konsenzus učenjaka da su svi njihovi hadisi sahih – vjerodostojni.

na Allahovu putu ili je živio u mjestu u kojem je rođen." Poslanika, ﷺ, upitaše: "Hoćemo li kazati ljudima da se raduju zbog tvojih riječi?" Allahov Poslanik, ﷺ, odgovori: "*Zaista, u Džennetu ima stotinu deredža – stepena, koje je Allah, ﷻ, pripremio za mudžahide na Allahovu putu. Između dviju deredža razlika je koliko između nebesa i Zemlje, pa kada Allaha, ﷻ, molite tražite da vas počasti najvišim stepenom Dženneta, Firdevsom, koji je u središnjem dijelu i najuzvišeniji je dio iznad kojeg je Prijesto Milostivog. Vrela dženetskih rijeka su u njemu.*"[110]

Osnova riječi *firdevs* znači bašča u kojoj se uzgaja grožđe, od riječi *el-ferdese* koja se tako koristila i čula ili je uvedena u arapski jezik, a njome se izražava najčistija, najjača i najsvjetlija manifestacija postojanja, i to je najuzvišeniji i najvredniji dio Dženneta. U stjecanju toga neka se natječu oni koji se natjecati žele.

Uzvišeni Allah kaže: **U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju i koji se iseljavaju i koji se bore na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje; oni će postići što žele.** (Et-Tevba, 20), tj. ostvarit će sreću na ovom i na budućem svijetu.

I kaže Uzvišeni: **Gospodar njihov šalje im radosne vijesti da će im milostiv i blagonaklon biti i da će ih u dženetske bašče uvesti, u kojima će neprekidno uživati.** (Et-Tevba, 21) Ajet ukazuje na vječnost dženetskih blagodati i njihovu neiscrpnost: **...vječno i zauvijek u njima će boraviti. Uistinu, u Allaha je nagrada velika.** (Et-Tevba, 22) Ovo se odnosi na one koji su pokorni Allahu, ﷻ, i bore se na Njegovu putu.

Uzvišeni kaže: **...oni koji na Allahovu putu poginu...** (Muhammed, 4) Ajet se odnosi na šehide, ili općenito na sve mudžahide na Allahovu putu. **On neće njihova djela poništiti.** (Muhammed, 4), tj. neće dozvoliti da im djela propadnu. **...i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti o kome ih je već upoznao.** (Muhammed, 5, 6) Uzvišeni Allah već im je ranije pokazao dženetska prostranstva.

110 Buhari bilježi hadis u svom *Sahihu*, u knjigama Džihad i Tevhid, ali se u hadisu ne spominje davanje zekata. Možda je autor nehotice spomenuo zekat, tj. greškom, prateći druga predanja i kontekst islamskih šartova.

Uzvišeni kaže: **Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli...** (Ālu 'Imran, 195), tj. oni koji se bore protiv nevjernika te padnu kao šehidi u borbi s nevjernicima: **...sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. – A u Allaha je nagrada najljepša.** (Ālu 'Imran, 195)

Uzvišeni Allah zovnut će Džennet na Sudnjem danu, pa će se odazvati sa svojom ljepotom i ukrasima. Tada će Uzvišeni reći: "*Gdje su Moji robovi koji su se na Mome putu borili, ubijeni bili, mučeni zbog slijeđenja Moga puta, džihad su na Mome putu činili, uđite u Džennet, pa će oni u Džennet ući. Meleki će dolaziti i na sedždu Allahu padati govoreći: "Gospodaru naš, mi Tebe hvalimo neprekidno, danju i noću, veličamo Te više od ovih kojima si nad nama prednost dao." Uzvišeni Gospodar reći će: "To su Moji robovi koji su se na Mom putu borili, mučeni su zbog slijeđenja Moga puta!" Meleki će ih tada posjetiti i na sva vrata ulaziti govoreći:* **Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!** (Er-R'ad, 24)[111]

Od Se'ida ibn Džubejra[112], ﷺ, prenosi se da je o riječima Uzvišenog:

...i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje Allah bude odabrao (Ez-Zumer, 68), rekao da se odnose na šehide koji će opasani svojim sabljama stajati oko Prijestolja.

111 Hadis bilježi El-Hakim u *El-Mustedreku* od Abdullaha ibn 'Amra ibn el-'Asa, ﷺ, i ocjenjuje ga kao sahih – vjerodostojan, što potvrđuje Ez-Zehebi.

112 Se'id b. Džubejr, tabi'in i znameniti učenjak kojeg je 95. godine po Hidžri ubio nepravedni namjesnik Hadždžadž b. Jusuf.

Dodatak:
MUDŽAHIDI SU ODLIKOVANI TRIMA ODLIKAMA

Od Katade[113], ﷺ, prenosi se da je rekao: "Uzvišeni je Allah mudžahide odlikovao trima stvarima. Onaj od njih koji pogine bit će živ i opskrbljen, koji bude poražen, Allah, ﷻ, dat će mu veliku nagradu, a koji bude poživio, Allah, ﷻ, opskrbit će ga lijepom opskrbom."

Uzvišeni kaže: **Tako mi onih koji jure.** (El-Adijat, 1), tj. konjice koja napada i pri tome duboko diše: **...koji dahćući jure.** (El-Adijat, 1) Opis se odnosi na zvuk koji konji u trku zbog napora ispuštaju. **...pa varnice...** (El-Adijat, 2); konjica koja iza sebe kao da vatru ostavlja: **...vrcaju**, (El-Adijat, 2); svojim kopitima kada se noću po kamenom tlu kreću: **I zorom napadaju**, (El-Adijat, 3); konjica koja napada na neprijatelje u zoru noseći one koji je jašu: **...i dižu tada...** (El-Adijat, 4); krećući se među neprijateljem; **...prašinu.** (El-Adijat, 4); žestinom svojih pokreta podižu prašinu. **...pa u njoj...** (El-Adijat, 5); u prašinu: **...u gomilu upadaju**, (El-Adijat, 5); navaljujući na glavni dio neprijateljske vojske. **Čovjek je**, **zaista...** (El-Adijat, 6); koji je nevjernik: **...Gospodaru svome nezahvalan.** (El-Adijat, 6); poriče Allahove, ﷻ, blagodati.

Ibn Abbas[114], ﷺ, kaže: "Životinje ne dahću na ovaj način osim konja, psa i hijene. To se dešava kada se ovim životinjama promijeni stanje, umore se ili prepadnu."

Uzvišeni Allah kune se konjima koje gazije jašu s obzirom na korist koja je u njima na ovom i budućem svijetu, te nagrade i plijena koji donose, a njihovo je držanje nešto čime osoba bdije na Allahovu, ﷻ, putu.

---

113 Katada b. Di'ame es-Sedusi, učenjak iz generacije tabi'ina porijeklom iz Basre. Preselio je početkom drugog stoljeća po Hidžri.

114 Abdullah b. Abbas, ﷺ, amidžić Allahova Poslanika, ﷺ, i znameniti ashab. Među prvima je primio islam i Poslanik, ﷺ, proučio mu je dovu: "*Gospodaru moj, podari mu razumijevanje vjere i pouči ga tumačenju Kur'ana.*" (Ahmed u *Musnedu*). Nadimak mu je bio "More znanja", a spada među ashabe koji su prenijeli brojne hadise od Poslanika, ﷺ. Preselio je u Taifu 68. godine po Hidžri.

PREDANJA

Buhari i Muslim[115] bilježe od Ebu Hurejre, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Allah, ﷻ, garantira onome ko izađe na Njegovu putu, samo radi džihada i vjere u Allaha i Njegove poslanike, da će ga uvesti u Džennet, ili vratiti domu njegovu s nagradom i plijenom. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammedov, neće biti rane koju osoba zadobije na Allahovu, ﷻ, putu, a da neće doći na Sudnjem danu kakva je bila, boja krvi, a miris miska. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammedov, da neću otežati muslimanima ne bih izostao ni iza jednog vojnog pohoda na Allahovu putu, ali nekada nemam materijalnih sredstava da ih opremim, a to njima teško pada jer moraju izostati iz pohoda u kojem učestvujem. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammedov, želja mi je da se borim na Allahovu putu, zatim da budem ubijen na tom putu, pa oživljen, i da se iznova borim, i da opet budem ubijen."* Tekst hadisa preuzet je iz Muslimova predanja.[116]

Nesai[117] bilježi predanje od Abdullaha ibn S'aleba[118], ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Zamotajte ih i krv sa tijela nemojte uklanjati, jer nema osobe koja je podnijela ranu da neće doći na Sudnjem danu s otvorenom ranom boje krvi, a mirisa miska."*[119]

Povod nastanka ovog hadisa jeste Bitka na Uhudu i šehidi koji su pali u njoj. Riječi Allahova Poslanika, ﷺ: *"Zamotajte ih..."* odnose se na opremanje šehida kojima se krv ne sapire s tijela, a u dijelu hadisa u kojem se kaže: *"...osobe koja je podnijela ranu..."* upotrijebljena je riječ *kelm* (كَلْم) s *fethom* na slovu *kef* i *sukunom* na *lamu*; kao imenica ima značenje *rana*. U Poslanikovom, ﷺ, hadisu upotrijebljen je glagol u pasivu *juklemu* (يُكْلَمُ) što znači *ranjen*, a odnosi se na ono što se podnese u džihadu na Allahovu

115 Ebu el-Husejn Muslim b. el-Hadždžadž en-Nejsaburi, imam i hafiz hadisa, autor *Sahiha*, znamenite zbirke vjerodostojnih hadisa. Preselio je 261/875. godine.

116 Buhari u *Sahihu*, Knjiga o Imanu, 36; Muslim u *Sahihu*, Knjiga Imare, 1876.

117 Ebu Abdurahman Ahmed b. Šu'ajb en-Nesai, imam i hafiz hadisa, autor *Sunena*, znamenite hadiske zbirke. Preselio je 303/915. godine.

118 Abdullah b. S'aleb, ﷺ, susreo je Allahova Poslanika, ﷺ, ali je bio vrlo mlad tako da nije direktno slušao hadis već ga je čuo kasnije od drugih ashaba. Preselio je 87. godine po Hidžri.

119 Nesai u *Sunenu*, Dženaza, 2002; Džihad, 3148. Hadis je sahih – vjerodostojan.

putu u namjeri da se Njegova riječ uzdigne. Poslanikove, ﷺ, riječi: "*...s otvorenom ranom...*", tj. ranom iz koje će teći krv.

Buhari i Muslim prenose od Ubejja[120], ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Poraniti na Allahovu putu, ili radi Allahova puta dan utrošiti, bolje je od dunjaluka i svega na njemu.*" [121]

Buhari i Muslim prenose od Enesa ibn Malika, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Niko neće ući u Džennet, pa poželjeti da se vrati na dunjaluk čak i da mu se da sve na njemu, osim šehida koji će priželjkivati da se vrati na dunjaluk i deset puta podnese smrt zbog časti koja mu je ukazana.*" U drugom predanju kaže se: "*...zbog vrijednosti šehadeta.*"[122]

Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida[123], ﷺ, koji je rekao da je neka osoba došla kod Allahova Poslanika, ﷺ, i upitala ga: "Ko je od ljudi najvredniji?" Allahov mu je Poslanik, ﷺ, odgovorio: "*Vjernik koji se bori svojim životom i imetkom na Allahovu putu.*" Ovaj ponovo upita: "Ko je zatim najvredniji?" Poslanik, ﷺ, odgovori: "*Osoba koja se povuče u dolinu i robuje Allahu.*" U jednom predanju stoji da Poslanik, ﷺ, dodaje: "*Svjestan je Allaha i ljude štiti od vlastitog zla.*"[124]

Buhari prenosi od Ebu Hurejre, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onaj ko na Allahovu putu dadne i opremi konja, zbog vjere u Allaha, tražeći nagradu od Njega i vjerovanja u istinitost Allahova, ﷻ, obećanja, ono što konj pojede i popije, pa čak nečistoće i mokraća koju izbaci, na Sudnjem danu bit će mu na tasu djela.*"[125], tj. kao dobra djela.

Ebu Davud[126] prenosi od Mu'aza ibn Džebela[127], ﷺ, koji kaže da je čuo Allahova Poslanika, ﷺ, kada je rekao: "*Onome ko se bori na Allahovu putu*

120 Ubejj b. K'ab el-Hazredži, ﷺ, ashab i ensarija Allahova Poslanika, ﷺ, prvak hafiza Kur'ana među ashabima.

121 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2792, 2793, 2794, 2796; Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1880.

122 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2795, 2817; Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1877.

123 Ebu Se'id el-Hudri, S'ad b. Malik, ﷺ, zajedno sa svojim ocem bio je ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Nije učestvovao u Bici na Bedru, jer je bio vrlo mlad, a bio je uz Poslanika, ﷺ, u svim ostalim bitkama i prenosi veliki broj hadisa. Preselio je 64. godine po Hidžri.

124 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2786, Rikak, 6494; Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1888.

125 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2853.

126 Ebu Davud Sulejman b. Eš'as el-Ezdi es-Sidžistani, imam i hafiz hadisa, autor *Sunena*, znamenite hadiske zbirke. Preselio je 275/889. godine.

127 Mu'az b. Džebel el-Hazredži, ﷺ, ashab i ensarija Allahova Poslanika, ﷺ, poznat po svojoj učenosti, posebice u Kur'anu i fikhu. Preselio je u Šamu 18. godine po Hidžri.

pa makar i onoliko vremena koliko protekne između dva muženja deve, obećan je Džennet. Onaj ko iskreno zamoli Allaha, ﷻ, da ga uzme kao šehida, pa zatim preseli običnom smrću ili pogine, imat će nagradu šehida. Onaj ko bude ranjen na Allahovu putu ili ga na njemu zadesi nesreća, doći će na Sudnjem danu s ranom svježijom nego ikad, boje šafrana, a mirisa miska. Osoba koja bude ranjena na Allahovu putu na sebi će imati pečat šehida."[128]

Muslim bilježi hadis od Abdullaha ibn 'Amra ibn el-'Asa[129], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Šehidu se oprašta svaki grijeh osim duga.*"[130] O navedenom ćemo, uz Allahovu, ﷻ, pomoć, detaljnije govoriti u poglavlju o šehidu.

Buhari i Muslim prenose od Ibn Mes'uda[131], ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najdraže djelo Uzvišenom Allahu jeste namaz obavljen na vrijeme, zatim dobročinstvo prema roditeljima, a nakon toga džihad na Allahovu putu.*"[132]

Ahmed[133] bilježi predanje od Ebu Hurejre, ﷺ, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Četiri osobe kod Allaha, ﷻ, imaju pravo da im On pomogne: gazija, ženik, rob koji se želi otkupiti i hadžija.*"[134] Hadis je hasen – dobar.[135]

Taberani[136] bilježi u djelu *El-Mu'džemu el-kebiru* od Abdullaha ibn Omera[137], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najvrednije vjerovanje*

128 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2541. Hadis je sahih – vjerodostojan.

129 Abdullah b. 'Amr b. el-'As, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Prenosi veliki broj hadisa i jedan je od fakiha – pravnika Medine. Preselio je u Taifu 63. godine po Hidžri.

130 Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1886. Hadis ukazuje na težinu materijalnih prava među ljudima, a Allahov Poslanik, ﷺ, ne bi klanjao dženazu osobi koja je iza sebe ostavila dug sve dok dug ne bi bio izmiren.

131 Abdullah b. Mes'ud, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od prvih muslimana. Spada među najučenije ljude iz generacije ashaba, a za vrijeme halife Omera, ﷺ, obavljao je dužnost namjesnika Kufe. Preselio je u Medini 32. godine po Hidžri.

132 Buhari u *Sahihu*, Mevakit, 527, Džihad, 2782, Edeb, 5970, Tevhid, 7534; Muslim u *Sahihu*, Iman, 85.

133 Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, velikan islamskih nauka i imam za kojeg se vezuje hanbelijska pravna škola. Njegovo najpoznatije djelo iz hadisa jeste *Musned*, najobimnija zbirka koja sadrži više od 27 hiljada hadisa. Preselio je u Bagdadu 241/855. godine.

134 Ahmed u *Musnedu*, 7410, 9629.

135 Hasen (dobar), u prijevodu dobar hadis, u hadiskoj terminologiji jeste onaj hadis koji ispunjava sve uvjete sahiha (vjerodostojnog) s tim da je preciznost prenosilaca umanjena. Smatra se argumentom u principima, propisima i etici islamskog učenja.

136 Sulejman b. Ahmed et-Taberani, hafiz hadisa, autor brojnih djela od kojih su najpoznatije tri hadiske zbirke pod nazivom *Mu'džemi*. Preselio je 360/971. godine.

137 Abdullah b. Omer b. el-Hattab, ﷺ, znameniti ashab Allahova Poslanika, ﷺ, sin hazreti Omera i učenjak prve generacije. Preselio je 73. godine po Hidžri.

jeste to da od tebe budu sigurni drugi ljudi, *najvredniji islam jeste da jezik i ruke ne čine zlo ljudima*, *najvrednija hidžra – preseljenje jeste da napustiš grijehe*, *a najvredniji džihad – borba jeste da pogineš i da ti jahalica u boju strada.*"[138]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru*" i *El-Evsetu*[139] od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najbolji gazija na Allahovu putu jeste onaj ko gazije hizmeti*, *zatim onaj ko ih obavještava*, *a najveću nagradu kod Allaha*, ﷻ, *ima onaj ko posti u pohodu.*"

Ahmed i Hakim[140] bilježe od Sehla ibn Hunejfa[141], ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko pomogne mudžahida u borbi na Allahovu putu*, *ili dužnika pritisnutog dugom*, *ili roba koji se iz ropstva želi otkupiti*, *Uzvišeni Allah zaštit će ga od vreline sunca na dan kada drugog hlada osim Njegova neće biti.*"[142]

Buhari bilježi u *Et-Tarihu*[143] od Fedale ibn 'Ubejda el-Ensarija[144], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najbliže djelo Allahu*, ﷻ, *jeste džihad na Allahovu putu i tome ništa nije ravno.*"

Hakim bilježi od Enesa, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Zaista namaz*, *post*, *izgovaranje riječi 'Nema boga osim Allaha' i veličanje Allaha uvećavaju nagradu za ono što se potroši na Allahovu putu do sedam stotina puta.*"[145]

Ahmed i Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježe od K'aba ibn Malika[146], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Zaista se vjernik*

138 Hadis bilježi i imam Ahmed u *Musnedu*, a šejh Šu'ajb el-Arnaut kaže da je sahih li-gajrihi, što ukazuje da je hadis u osnovi hasen, ali se zbog brojnosti predanja podigao na stepen sahiha – vjerodostojnog predanja.

139 Taberani bilježi hadis u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 4993, a nismo ga pronašli u njegovoj zbirci *El-Mu'džem el-kebir*. Hadis je daif – slab.

140 Muhammed b. Abdullah el-Hakim, preselio 405/1014. godine, učenjak hadisa i autor hadiske zbirke *El-Mustedrek* u kojoj je sabrao hadise koji odgovaraju uvjetima imama Buharija i Muslima u njihovim *Sahihima*, a nisu ih uvrstili u svoje zbirke.

141 Sehl b. Hunejf, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ, iz medinskog plemena Evs. Učestvovao je u Bici na Bedru, a za vrijeme hilafeta Alije, ﷺ, bio je namjesnik Basre. Preselio je prije 40. godine po Hidžri.

142 Ahmed u *Musnedu*, 16029, 16030; Hakim u *Mustedreku*, 2448, 2860. Hadis je slab izuzev dijela koji govori o dužniku i koji se bilježi u vjerodostojnim predanjima.

143 Buhari u *Et-Tarihu el-kebiru*, 4/153.

144 Fedala ibn 'Ubjed, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ, iz plemena Evs. Prva bitka u kojoj učestvuje jeste Bitka na Uhudu, a obavljao je dužnost kadije (suca) u Damasku. Preselio je 58. godine po Hidžri.

145 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2498; hadis je daif – slab.

146 K'ab b. Malik es-Sulemi, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Jedan od trojice koji su izostali iz vojnog pohoda na Tebuk i koji su se pokajali, pa je Uzvišeni Allah objavio ajete u kojima obznanjuje da im je pokajanje primljeno. Preselio je u vrijeme hilafeta hazreti Alije, ﷺ.

bori svojom sabljom i jezikom."[147] Vjernik se bori protiv nevjernika i drugih, u koje spadaju oni koji poriču Allahovo, ﷻ, postojanje i zabludjele sekte, a borba protiv njih jeste iznošenje dokaza, ili se misli na džihad koji se poduzima jezikom u napadima na nevjerstvo i one koji ga nose.

Muslim i Tirmizi[148] bilježe od Ebu Musaa[149], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Zaista su dženetska vrata u hladu sablji.*"[150] Ovim se misli da je džihad put koji najbrže vodi prema dženetskim vratima, a pouka hadisa jeste podstaći na džihad.

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježi od Bilala[151], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najbolje djelo vjernika jeste džihad na Allahovu putu.*"[152] To je djelo za koje će se dobiti najveća nagrada.

Ebu Davud i Hakim bilježe od Ebu Umame[153], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Putovanje radi odmora moga ummeta jeste džihad na Allahovu putu.*"[154] Povod nastanka hadisa jeste pitanje čovjeka poznatog po odvažnosti da mu Allahov Poslanik, ﷺ, dozvoli da putuje radi odmora u vrijeme kada je džihad bio obaveza svih.[155]

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježi od S'ada ibn Dženade[156], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Šehidi koji padnu na moru*

147 Ahmed u *Musnedu*, 15823, 27218; Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 151, 152; hadis je sahih – vjerodostojan.

148 Ebu 'Isa Muhammed b. 'Isa et-Tirmizi, imam i hafiz hadisa, autor znamenite hadiske zbirke poznate pod nazivima *Džami, Sahih ili Sunen*. Preselio je 279/892. godine.

149 Ebu Musa el-Eš'ari Abdullah ibn Kajs, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, iz plemena Eš'arija u kojem je puno dobra učinio što je bio povod primanja islama mnogih od njih. Preselio je oko 50. godine po Hidžri.

150 Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1902; Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2818; Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2631; Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1583.

151 Bilal b. Rebah, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i njegov mujezin. Primio je islam među prvima i učestvovao u svim bitkama s Poslanikom, ﷺ. Preselio je 17. godine po Hidžri u Damasku.

152 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 1/328, 1/353; hadis je daif – slab.

153 Es'ad b. Sehl b. Hunejf, ﷺ, poznat po nadimku Ebu Umama, znameniti učenjak iz generacije tabi'ina. Otac mu je ashab čija je biografija ranije spomenuta, a Ebu Umama je rođen dvije godine prije preseljenja Allahova Poslanika, ﷺ, koji mu je nadio ime po djedu. Živio je i radio u Medini duže od devedeset godina gdje je i preselio 100. godine po Hidžri.

154 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2486; Hakim u *Mustedreku*, Džihad, 2398; hadis je sahih – vjerodostojan.

155 Džihad, borba na Božijem putu, obaveza je svih muslimana i muslimanki sposobnih za borbu kada je u pitanju opća mobilizacija i odbrana protiv agresije. U tom slučaju svi su obavezni boriti se i pružiti otpor agresoru i napadaču na svaki mogući način kako bi se zaštitila vjera, domovina, životi, čast i imovina.

156 S'ad b. Dženada, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od prvih stanovnika Taifa koji su primili islam.

bolji su od onih koji padnu na kopnu."[157], tj. imaju obilniju nagradu i veći stepen kod Allaha, ﷻ.

Hakim bilježi od 'Amra ibn el-'Asa[158], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Vojni pohod na moru bolji je od deset pohoda na kopnu. Onaj ko pređe more kao da je prešao sve doline, a onaj pod kojim se lađa ljulja sličan je onome koji krvari.*"[159] Riječ *el-maid* (المَائِد) "*pod kojim se lađa ljulja*" jeste onaj ko podnosi mučninu koju izaziva putovanje morem i ljuljanje lađe.

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježi s dobrim (hasen) nizom prenosilaca od Ebu ed-Derda'a[160], ﷺ, koji kaže da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Prednost koju ima gazija koji se bori na moru nad gazijom koji se bori na kopnu jeste poput prednosti koju gazija na kopnu ima nad onim ko se ne bori već sjedi među svojom porodicom i bavi se svojim imetkom.*"[161], tj. onaj ko ne napušta svoj dom. Dakle, vojni pohod na moru bolji je od vojnog pohoda na kopnu, a razlog tome jeste teškoća koja prati pohod na moru i izloženost gazije na moru opasnosti od neprijatelja i utapanju u moru. Arapi nisu ratovali na moru pa se ovim podstiču da se bore i na moru. (...)

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježi od 'Amra ibn 'Anbese[162], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Musliman koji odapne strijelu na Allahovu putu, pogodio ili promašio cilj koji je gađao, imat će nagradu kao da je oslobodio roba od djece Ismaila,* u. *Ko osijedi na Allahovu putu...*", u džihadu ili bdijenju na Allahovu putu – er-ribatu, "*sijede će mu biti svjetlost. Ko oslobodi roba muslimana, Allah, ﷻ, će osloboditi svaki dio njegova*

157 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 6/52, 8/170; hadis je daif – slab.

158 'Amr b. el-'As, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i istaknuti vojskovođa. Primio je islam u godini primirja Hudejbije, a muslimanska vojska pod njegovim vođstvom osvaja Egipat u vrijeme hazreti Omera, ﷺ, gdje je dva puta bio namjesnik. Preselio je u Egiptu nakon 40. godine po Hidžri.

159 Hakim u *Mustedreku*, Džihad, 2634; hadis je sahih – vjerodostojan.

160 'Uvejmir b. Zejd el-Ensari, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ, iz plemena Hazredž. Poznat je po svom nadimku Ebu ed-Derda. Učestvovao je u svim bitkama s Poslanikom, ﷺ, počevši od Uhuda, a u vrijeme hazreti Omera, ﷺ, obavljao je dužnost kadije u Šamu. Preselio je pred kraj hilafeta hazreti Osmana, ﷺ, nakon 30. godine po Hidžri.

161 Hadis nismo pronašli kod Taberanija, niti se bilježi u pouzdanim hadiskim zbirkama.

162 'Amr b. 'Anbese Ebu Umama, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od prvih muslimana. Došao je kod Poslanika, ﷺ, na samom početku poslanstva i prihvatio islam kada su samo Ebu Bekr i Bilal, ﷺ, od odraslih muškaraca bili primili islam. Allahov mu je Poslanik, ﷺ, naložio da se vrati svom narodu dok ne bude u stanju obznaniti svoju vjeru, pa je 'Amr, ﷺ, zbog toga govorio da je bio "četvrtina" islama, tj. jedan od četiri prva muslimana.

tijela zbog oslobođenog roba."[163] Hadis je u cijelosti spomenut u *El-Džami'u es-sagiru*.[164]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Ibn Omera, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Vrata nebesa otvaraju se radi pet stvari: učenja Kur'ana*, *sukoba vojski*, *spuštanja kiše*, *dove mazluma – onoga kome je učinjena nepravda i dok se ezan uči."*[165] Hadis ukazuje na situacije u kojima se prima dova.

Od Enesa, ﷺ, prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Tri su stvari bit vjerovanja: suzdržati se od napada na onoga ko kaže: 'Nema boga osim Allaha'*, *vjera se ne gubi zbog počinjenoga grijeha*, *niti se činjenjem grijeha izlazi iz islama i da je džihad trajno prisutan*, *od moga poslanja pa sve dok se posljednji pripadnik moga ummeta bude borio protiv Dedžala*, *a džihad neće spriječiti nepravednost vladara*, *niti njihova pravednost*, *te da se vjeruje u određenje."*[166] Riječ *jukfer* (يُكْفَرْ) – ne izlazi se, ne gubi se vjera, u pasivu, a riječ *bi-amelin* (بِعَمَلٍ) – zbog djela i počinjenog grijeha, pa čak ukoliko se učini veliki grijeh.

U djelu *Hiljetu-l-evlija*[167] navodi se hadis koji prenosi Aiša[168], Allah bio njome zadovoljan, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Tri su vremena u kojima musliman upućuje dovu*, *a ona se sigurno prima*, *osim ukoliko moli za*

163 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/122, 8/134, a El-Hejsemi kaže da su mu prenosioci pouzdani. Tirmizi bilježi hadis: "*Ko odapne strijelu na Allahovu putu kao da je roba oslobodio.*"; hadis je sahih (*Sunen*, Džihad, 1638); a Nesai također bilježi sličan hadis u kojem Poslanik, ﷺ, kaže: "*Onaj ko osijedi na Allahov putu*, *sijeda će mu biti svjetlo na Sudnjem danu*, *ko odapne strijelu na Allahovu putu*, *došla ona do neprijatelja ili ne*, *kao da je roba oslobodio*, *a ko oslobodi roba (zarobljenog)*, *to će mu biti otkup od vatre...*" (*Sunen*, Džihad, 3144).

164 *El-Džami' es-sagir* hadiska je zbirka hafiza Dželaluddina Abdurahmana b. Ebu Bekra es-Sujutija, šafijskog pravnika i hafiza hadisa (u. 911/1505).

165 Hadis koji bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/169, i u *El-Mu'džemu es-sagiru*, 1/286, glasi: *"Vrata nebesa otvaraju se i dova se prima u četirima prilikama: prilikom sukoba vojski na Allahovu putu*, *prilikom spuštanja kiše*, *kada se namaz obavlja i kada se Ka'ba ugleda."*

166 Hadis u ovom obliku bilježi Ebu J'ala u *Musnedu*, 4/287, 4312, a hadis sličnog značenja prenosi Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2532. Šejh El-Albani u ocjeni hadisa kaže da je daif – slab.

167 *Hiljetu el-evlija ve tabekatu el-asfija* djelo je hafiza Ebu Nu'ajma el-Asbahanija (u. 430/1038) u kojem spominje ashabe, tabi'ine, učenjake prethodnih generacija, sufije i pobožnjake te navodi hadise koje prenose i događaje iz njihovih života uz izreke po kojima su poznati. Sadrži brojne sahih, hasen i daif hadise Poslanika, ﷺ, a mogu se pronaći i pojedina apokrifna predanja.

168 Aiša, kći Ebu Bekra, majka vjernika (ummu-l-mu'minin) i supruga Allahova Poslanika, ﷺ. Spada među najučenije muslimane prve generacije i bez premca je među ženama u razumijevanju vjere. Vrline kojima se ukrasila brojne su i teško ih je sve pobrojati. Preselila je 57. godine po Hidžri.

nešto čime se prekida rodbinska veza ili čini grijeh, kada mujezin ezan uči pa sve do završetka ezana, kada se redovi vojski sukobe pa sve dok Allah, ﷻ, ne presudi čija će pobjeda biti i kada kiša pada pa sve dok ne prestane."[169]

Hakim bilježi hadis od Ebu Hurejre, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Tri oka vatra nikada neće dotaći. Oko koje na Allahovu putu bude izgubljeno, oko koje je bdjelo na Allahovu putu i oko koje je suzu pustilo iz straha od Allaha. Trojici je Allah, ﷻ, garant: onome ko izađe radi odlaska u džamiju zbog Allaha, onome ko izađe kao gazija na Allahovu putu i onome ko izađe kao hadžija.*"[170]

Ebu Davud, Ibn Hibban[171] i Hakim bilježe hadis od Ebu Umame, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Trojici je Allah garant: onome ko izađe kao gazija na Allahovu putu, njemu je Allah garant da će ga uvesti u Džennet ili vratiti s nagradom i dobiti, onome ko porani u džamiju, njemu je Allah garant da će ga uvesti u Džennet ili vratiti s nagradom i dobiti, te onome ko u svome domu u miru živi.*",[172] tj. ostane u svome domu u nastojanju da se spasi iskušenja, ili se odnosi na onoga ko prilikom ulaska u kuću selam (mir) naziva ukućanima. Hakim kaže da je hadis vjerodostojan i Ez-Zehebi[173] potvrđuje njegovu ocjenu.

Ahmed bilježi od Ebu Se'ida el-Hudrija, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko bude rekao tri rečenice, ući će u Džennet: "Zadovoljan*

169 Ebu Nu'ajm u *Hiljetu*, 9/320; navodi ga i El-Hindi u *Kenz el-'ummalu* bez ocjene vjerodostojnosti. U vjerodostojnim predanjima prenosi se da se dova ne odbija prilikom učenja ezana, susreta u borbi na Allahovu putu i padanja kiše (Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2540).

170 Hakim u *Mustedreku*, 2/92, broj 2430, ali samo prvi dio hadisa. Ez-Zehebi kaže da u nizu ima slab prenosilac. Tirmizi bilježi sahih – vjerodostojan hadis: *"Dva oka vatra neće dotaći: oko koje je suzu pustilo iz straha od Allaha i oko koje je bdjelo na Allahovu putu."* (Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 1639) Drugi dio hadisa koji autor citira bilježi Ebu Nu'ajm u Hiljetu, 9/251, a ocjenu vjerodostojnosti nismo pronašli, dok se sličan hadis spominje u nastavku ovog poglavlja i sahih je.

171 Muhammed b. Hibban b. Ahmed el-Busti, istaknuti učenjak i hafiz hadisa. Osim u islamskim naukama istakao se u geografiji i povijesti, a autor je i hadiske zbirke *Sahih*. Preselio je 354/956. godine.

172 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2133; Hakim u *Mustedreku*, 2/83, broj 2400; Ibn Hibban u *Sahihu*, 2/251, broj 499.

173 Muhammed b. Ahmed Ebu Abdullah ez-Zehebi, istaknuti muhaddis i povjesničar. Autor je povijesti u dvanaest tomova, zbirke biografija u dvadeset tomova i desetine djela iz hadiske znanosti. Obradio je *Mustedrek* imama Hakima i iznio ocjene svih hadisa. Preselio je 748/1347. godine. Ovaj je hadis u *Mustedreku*, 2/83, broj 2400, i Hakim kaže da je sahih u čemu se slaže i Ez-Zehebi.

sam da mi Allah bude Gospodar, da islam bude moja vjera i zadovoljan sam Muhammedom kao vjerovjesnikom. Četvrto što ima vrijednost koliko je između nebesa i Zemlje jeste džihad na Allahovu putu radi uzdizanja Allahove, ﷻ, riječi." Sened, niz prenosilaca, ovog hadisa je hasen – dobar.[174]

U djelu *Hiljetu-l-evlija* navodi se hadis koji prenosi Ibn Omer, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Hadž prije pohoda bolji je od pedeset vojnih pohoda, a vojni pohod nakon hadža bolji je od pedeset puta obavljenog hadža.*"[175]

U predanju od Enesa, ﷺ, kaže se: "*Vojni pohod nakon obavljenog hadža koji je obaveza bolji je od hiljadu puta ponovljenog hadža.*",[176] tj. bolji je od dobrovoljnog hadža onome kome je džihad postao individualna obaveza.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru*, a Hakim i Bejheki[177] od Osmana[178], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Noć koju osoba provede u bdijenju na Allahovu putu bolja je od hiljadu noći koje se provedu u namazu i hiljadu dana provedenih u postu.*"[179] Provedene u namazu, *jukamu* (يُقَامُ), doslovno znači provedene u stajanju u namazu i provedene u postu, *jusamu* (يُصَامُ), doslovno provedene u postu, a navedeno se odnosi na situaciju kada je zbog straha od napada neprijatelja bdijenje obaveza. Sened, niz prenosilaca, ovog hadisa je hasen – dobar.

Ibn Madža[180] bilježi od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Hadžija i gazija Allahovi su izaslanici; ako ga nešto mole, On će im se odazvati, ako oprost mole, On će im oprostiti.*"[181] Oprost u hadisu odnosi se na sve grijehe, čak i na one koji su veliki ako se ispune ostali

174 Hadis je sahih – vjerodostojan, a bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 11117.

175 Ebu Nu'ajm u *Hiljetu*, 5/188, a ocjenu vjerodostojnosti hadisa nismo pronašli.

176 Hadis ovakvog sadržaja nismo pronašli u referentnoj literaturi.

177 Ahmed b. Husejn el-Bejheki, hafiz hadisa, šafijski pravnik i autor hadiske zbirke *Es-Sunen el-Kubrau*. Preselio je 458/1066. godine.

178 Osman b. 'Affan, ﷺ, zet i ashab Allahova Poslanika, ﷺ, jedan od prvih muslimana i treći halifa nakon preseljenja Ebu Bekra i Omera, ﷺ. Za njega je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao da ga se i meleki stide. Preselio je kao šehid 35. godine po Hidžri, u danima Kurban-bajrama.

179 Hadis bilježe Ahmed u *Musnedu*, 433, Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 1/91, broj 145 i Hakim u *Mustedreku*, 2/91, broj 2426, a hadis je sahih – vjerodostojan.

180 Ebu Abdullah Muhammed b. Jezid el-Kazvini, poznat po nadimku Ibn Madža, imam i hafiz hadisa, autor poznate hadiske zbirke *Sunen*. Preselio je 273/886. godine.

181 Ibn Madža u *Sunenu*, El-Menasik, 2892, 2893, a hadis je hasen – dobar.

uvjeti i edebi traženja oprosta. Pod pojmom izaslanici misli se na skupinu koja dolazi u posjetu Allahovoj, ﷻ, kući.

Eš-Širazi[182] navodi hadis od Džabira[183], ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Hadžiji, mu'temiru – onome ko obavlja 'umru, gaziji na Allahovu putu i onome ko obavlja džumu namaz, Allah, ﷻ, garantira da će mu se odazvati ako Ga bude dozivao, da će mu dati ako od Njega bude nešto molio.*"[184] Allah, ﷻ, dat će mu ono što je tražio ili ono što je bolje od traženog. Riječ *el-mudžemmi'* (المُجَمِّع) odnosi se na osobu koja obavlja džumu namaz.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Aiše, Allah bio njome zadovoljan, koja kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ako neki musliman preseli u jednom od slijedećih stanja, Allah, ﷻ, garantira mu da će ga uvesti u Džennet: osobi koja izađe kao mudžahid pa umre na tom putu, Allah, ﷻ, garantira joj Džennet, osobi koja prati dženazu pa preseli u tome, Allah, ﷻ, garantira joj Džennet, osobi koja upotpuni svoj abdest i krene prema džamiji, radi bilo kojeg namaza pa preseli na tom putu, Allah, ﷻ, garantira joj Džennet, osobi koja sjedi u svojoj kući, ne ogovara muslimane, ne nanosi im zlo niti teret pa preseli u tome, Allah, ﷻ, garantira joj džennet.*"[185] Spomenuta garancija odnosi se na ulazak u Džennet bez ikakve kazne, što je posebnost onih kojima Allah, ﷻ, dadne prednost nad svima drugima. Dženaza koja se spominje u hadisu odnosi se na dženazu koja se klanja muslimanu i sami ukop osobe koja je preselila.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i Ebu J'ala[186] od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, koja prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko krene na hadž pa preseli, Allah, ﷻ, dat će mu nagradu hadžije do Sudnjeg*

182 Ahmed b. Mensur eš-Širazi, istaknuti hadiski učenjak i autor brojnih djela iz oblasti hadisa. Preselio je 380/990. godine.

183 Džabir b. Abdullah, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Učestvovao je u devetnaest vojnih pohoda s Poslanikom, ﷺ, a preselio je nakon 70. godine po Hidžri u devedeset četvrtoj godini života.

184 Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa u referentnoj literaturi.

185 Hadis je izuzetno slab.

186 Ahmed b. 'Ali Ebu J'ala el-Mevsili, hafiz hadisa i autor brojnih hadiskih zbirki od kojih je najpoznatija zbirka *Musned*. Preselio je 307/920. godine.

dana. Ko izađe kao gazija na Allahovu putu pa preseli, dat će mu se nagrada koja pripada gazijama do Sudnjeg dana."[187]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu Umame, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Vrh vrhova islama jeste džihad na Allahovu putu, a to će postići samo oni najbolji.*"[188] Riječ *ez-zirve* (الذِّرْوَة) znači vrh svake stvari, kao i riječ *sinam* (سِنَام), kada se vezuje za nešto označava vrh spomenutog, tako da se u hadisu upotrebljavaju dvije riječi istog značenja kako bi se iskazala vrijednost džihada. Džihad će u životu poduzeti samo najbolji muslimani, a od njih je najbolji onaj ko lično učestvuje u džihadu.

Tirmizi bilježi od Alije, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Allah*, ﷻ, *smilovao se Ebu Bekru. Kćerkom me je svojom oženio*", Aišom, Allah njome bio zadovoljan, "*do mjesta Hidžre on me je prevezao*", tj. do Medine na devi koju mu je dao, "*oslobodio je Bilala*", mujezina Abesinca, "*svojim imetkom ga je otkupio*", kada ga je vidio kako ga muče samo zbog vjere u Allaha, "*ničiji mi imetak nije koristio u širenju islama*", tj. pomaganju vjere, radu na učvršćivanju veza među muslimanima i širenju učenja islama, "*kao Ebu Bekrov imetak.*" U hadisu se spominju lijepe osobine Ebu Bekra i iskazuje se zahvalnost na pruženoj podršci i blagodatima koje su došle preko njega, te za njega Poslanik, ﷺ, upućuje dovu. Sve ovo treba činiti, a u srcu čuvati čistoću vjere u jednoću Gospodara, u svemu svoje misli Njemu, a ne nekome drugom, usmjeriti, i znati da sve blagodati dolaze od Silnoga. "*Allah*, ﷻ, *smilovao se* Omeru.[189] *On govori istinu i kada je gorka*", tj. kada je ljudima mrsko da je kažu kao što ne vole probati ono za šta znaju da je gorko. "*Istina mu nije ostavila*", to što je govorio istinu i po istini radio, "*nijednog prijatelja*", jer većina ljudi neće da se vodi istinom. "*Allah*, ﷻ, *smilovao se Osmanu ibn 'Affanu. Njega su se i meleki*

187 Ebu Ja'la u *Musnedu*, 11/238, i Taberani u *El-Evsetu*, 5/282. Svi su prenosioci pouzdani osim Džemila b. Ebu Mejmuna koji nije ocijenjen kao prenosilac.

188 Taberani u *El-kebiru*, 8/223, i Ahmed u *Musnedu*, 5/235; hadis je sahih – vjerodostojan.

189 Omer ibn el-Hattab, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i drugi halifa muslimana. Brojne su njegove vrline i teško je riječima pobrojati sva dobročinstva koja je učinio, a dovoljno je spomenuti da mu je Poslanik, ﷺ, rekao: "Nije te šejtan sreo, a da nije od tebe pobjegao." Preselio je kao šehid dok je bio na namazu od ruke Ebu Lu'lue, Perzijanca vatropoklonika, 23. godine po Hidžri, i ukopan je pored Allahova Poslanika, ﷺ.

stidjeli. Opremio je čitavu vojsku imetkom koji je sam stekao; hiljadu deva sa svime što je njima potrebno", misli se na vojni pohod na Tebuk, "*i džamiju je našu proširio, da bi nam dovoljno prostrana bila.*", tj. kada je narastao broj muslimana džamija im je postala premalehna pa je Osman, ﷺ, dao novac kojim je džamija proširena. "*Allah se smilovao Aliji ibn Ebu Talibu. Gospodaru, neka ga istina uvijek prati.*"[190], pa je zbog ove dove bio najbolji i najučeniji sudac među ashabima.

Ibn Asakir bilježi od Ibn Omera, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Allah*, ﷻ, *smilovao se Abdullahu ibn Revahu*[191]; *gdje god bi ga namaz zatekao svoju bi devu zaustavio i namaz obavio.*"[192] Hadis ukazuje na važnost čuvanja i obavljanja namaza čim mu nastupi vrijeme, iz čega se može izvesti da je sunnet požuriti s obavljanjem namaza u prvom vremenu.

Dodatak:
PRVI KO JE IZAŠAO U BITKU JESTE ABDULLAH IBN REVAHA, ﷺ

Ibn Revaha, ﷺ, jedan je od učesnika Bitke na Bedru, pripada plemenu Hazredž i njihov je izabrani izaslanik Poslaniku, ﷺ, u noći 'Akabe. Prvi je krenuo u bitke, a preselio je kao šehid u Bici na Mu'ti.

U djelu *Hiljetu-l-evlija* navodi se hadis koji prenosi Ebu Hurejra, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Allah*, ﷻ, *smilovao se oku koje je plakalo iz straha od Njega, Allah*, ﷻ, *smilovao se oku koje je bdjelo na Njegovu putu.*"[193], tj. u stražarenju ili borbi protiv nevjernika, ili se oko koje se spominje odnosi na osobu koja je svoje oči koristila za navedeno.

190 Autor preuzima hadis iz *Fejd el-Kadira*, 4/18, imama el-Munavija, a hadis bilježi Tirmizi u *Sunenu*. Šejh el-Albani kaže da je hadis izuzetno slab, a spomenute vrijednosti plemenitih drugova povijesne su činjenice.

191 Abdullah b. Revaha, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od njegovih pjesnika. Ensarija iz plemena Hazredž, a s Poslanikom, ﷺ, učestvovao je u svim bitkama. Preselio je kao šehid u Bici na Mu'ti, osme godine po Hidžri, kao komandant muslimanske vojske.

192 U referentnoj literaturi nismo pronašli ocjenu hadisa.

193 Hadis ovog sadržaja ne prenosi se od Allahova Poslanika, ﷺ. (*El-'Ilel el-mutenahije*, 2/819)

Ed-Dejlemi bilježi u *Musnedu el-Firdevsu* od Ebu Se'ida, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Kod koga se nađe šest stvari, on je istinski vjernik: uzimanje abdesta na velikim hladnoćama, klanjanje namaza na vrijeme prilikom obilne padavine, post u danima kada je žestoka vrućina, ubijanje neprijatelja sabljom, strpljenje u nedaćama i ostavljanje rasprave čak i kada si upravu.*"[194], tj. kada je ono što govoriš tačno, a spominjanje ubijanja neprijatelja sabljom nije da bi se drugo isključilo već s obzirom na to da je najviše korišteno oružje u borbi. Ibn Asakir u svom *Et-Tarihu* bilježi od Jezida ibn Šedžere[195], ﷺ, hadis: "*Sablje su ključevi Dženneta.*"[196], tj. sablje koje koriste gazije, jer su vrata Dženneta zaključana i jedino ih može otvoriti pokornost Allahu, ﷻ, a džihad je izraz najveće pokornosti Njemu, ﷻ.

Dodatak:
SABLJA TREBA BITI OTKRIVENA

Ed-Dejlemi bilježi hadis od Ebu Ejuba el-Ensarije[197], ﷺ: "*Sablja je ukras mudžahida.*" Poput dijela odjeće koji ne treba sakrivati, tako i sablju treba otkriti da bi ga se bojali i da bi ga poštovali.

U komentaru djela *Adabu-l-muridin*[198] Mula Alija el-Karija navodi se da je K'ab ibn Zuhejr el-Eslemi[199], ﷺ, spjevao stihove pred Vjerovjesnikom, ﷺ, u kojima je rekao: "Sreća se pokaza, a srce moje ljubav nosi", sve

194 Hafiz 'Iraki kaže da je hadis daif – slab.

195 Jezid b. Šedžere er-Rehavi, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i istaknuti vojskovođa. Preselio je u borbi 55. godine po Hidžri.

196 Hadis je sahih – vjerodostojan.

197 Halid b. Zejd Ebu Ejub el-Ensari, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Kod njega je Poslanik, ﷺ, odsjeo prilikom dolaska u Medinu. Ebu Ejub, ﷺ, učestvovao je u svim bitkama s Poslanikom, ﷺ, a preselio je pod bedemima Carigrada 50. godine po Hidžri, gdje je i ukopan.

198 *Adab el-muridin* djelo je autora Mulla 'Alija el-Karija, spominjanog ranije, a radi se o komentaru djela iz tesavvufa znamenitog učenjaka es-Suhraverdija, Abdulkahira b. Abdullaha (u. 563/1167).

199 K'ab b. Zuhejr, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i znameniti pjesnik. Spjevao je znamenitu kasidu, *Hvalospjev o Allahovu Poslaniku*, zbog koje mu je Poslanik, ﷺ, darovao svoj ogrtač (burdu). Ibn el-Esir spominje da su emevijske halife ovu burdu otkupile od K'abovih, ﷺ, nasljednika i od tada se nalazi u vlasništvu halifa. Autor će kasnije kazati da je hirka (burda) prešla u posjed osmanlijskih sultana.

dok nije došao do dijela u kojem kaže: "Zaista je Poslanik svjetlost koja put osvjetljava, isukana sablja od sablji Hinda." Allahov mu Poslanik, ﷺ, tada reče: *"Od Allahovih sablji!"*, a zatim mu dobaci svoj ogrtač koji je nosio. Muavija, رضي الله عنه, davao mu je deset hiljada dirhema za njega, ali mu ga K'ab, رضي الله عنه, nije želio prodati i govorio je: "Neću nikome dati ovaj dio Poslanikove, ﷺ, odjeće." Nakon njegove smrti Muavija, رضي الله عنه, poslao je njegovoj porodici dvadeset hiljada dirhema i kupio ogrtač od njih.[200]

Dodatak:
OGRTAČ (ČASNA HIRKA[201]) POSLANIKA, ﷺ, ČUVA SE KOD SULTANA

Ovaj se ogrtač i danas čuva kod sultana, što spominje Ibn Džema'a[202], jer je prenesena od Emevija preko Abasija te je došla do naših velikih sultana nearapa, neka ih Allah, ﷻ, čuva dok god je svijeta.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu ed-Derda'a, رضي الله عنه, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Post osobe koja je na Allahovu putu"*, u džihadu protiv nevjernika, *"udaljuje je od Džehennema sedamdeset godina."*[203]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Mu'aza, رضي الله عنه, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Blago li onome ko je mnogo džihad na Allahovu putu činio, blago li onome ko je Allaha, ﷻ, spominjao, jer će mu se za svaku riječ upisati sedamdeset hiljada dobrih djela, osim deset koje i inače dobija, a kod Allaha, ﷻ,*

200 Događaj se spominje u vjerodostojnim hadisima i djelima iz životopisa (*Sire*), a ukazuje na vrijednost pjesnika i općenito onih osoba koje javno promoviraju dobro kroz umjetnost, medije i slično. Postupak Resulullaha, ﷺ, uči nas da nagradimo i stimuliramo one koji čine dobro, a čuvanje ogrtača (hirke) Resulullaha, ﷺ, znak je ljubavi i pažnje prema posljednjem Božijem Poslaniku, ﷺ.

201 *Hirka* je riječ arapskog porijekla, a ukazuje na odjevni predmet što je u ovom slučaju aluzija na ogrtač Allahova Poslanika, ﷺ.

202 Nekoliko osoba nosi isti nadimak zbog čega je teško utvrditi na kojeg se učenjaka odnosi.

203 Hadis se bilježi s pouzdanim nizom prenosilaca (*Medžme' ez-zevaid*, 3/444), a post prilikom vojnog pohoda i borbenih dejstava dozvoljen je samo ukoliko ne slabi mudžahida i ne ometa ga u izvršenju borbenih dužnosti.

povećanje je i obilna opskrba."[204] Hadis u cijelosti pogledaj u djelu koje smo naveli. Abdurahman je upitao Mu'aza, ﷺ: "Spomenuto se odnosi na one koji ovo rade u svojim domovima, a ne na gazije koji krenu u boj. Gazijama koji to učine Allah, ﷻ, iz riznica Svoje milosti pripremio je ono što ljudsko znanje ne može obuhvatiti. Povećanje spomenuto u hadisu odnosi se na gledanje u Gospodara na budućem svijetu od čega nema veće pobjede.

Ed-Dejlemi bilježi od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Blago onome ko zanoći kao hadžija, a osvane kao gazija."* Misli se na osobu koja nakon hadža nastavi džihad, pa čim završi s jednim nastavi činiti drugo, a prisutni su upitali Allahova Poslanika, ﷺ, ko može biti takav? Poslanik, ﷺ, odgovorio je: *"Osoba koja ima porodicu i poznata je među ljudima po dobru, ne traži od ljudi milostinju, zadovoljna je s malo dunjalučkih dobara, među svoju porodicu ulazi nasmijana i od njih odlazi nasmijana, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život to su hadžije gazije na Allahovu putu."*[205], tj. oni su to u suštini, a ne drugi koji nakon hadža nastave borbu. Hadis ukazuje na vrijednost zadovoljstva onim čime su ljudi darovani.

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi da je kod Vjerovjesnika, ﷺ, došao čovjek i upitao ga: "Allahov Poslaniče, koliko imetka trebam potrošiti da bih dostigao vrijednost djela mudžahida na Allahovu putu?" Allahov Poslanik, ﷺ, upita: *"Koliko imetka imaš?"* Ovaj odgovori: "Šest hiljada dirhema." Na to mu Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *"Kada bi sve podijelio kao sadaku ne bi imao nagradu ni koliko jedan dan proveden u borbi na Allahovu putu."*[206]

Ahmed i Hakim bilježe od Bišra el-Ganevijja[207] s vjerodostojnim nizom prenosilaca, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Zaista ćete osvojiti Konstantinopolj"*, najveći grad Bizantijskog carstva, *"divan li je zapovjednik vojske koja će to učiniti i divna li je vojska koju će on voditi."*[208] Ovo ne podrazumijeva da

204 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 20/77, a El-Albani ga je ocijenio kao daif – slab.

205 Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa u referentnoj literaturi.

206 Hadis bilježi Se'id b. Mensur u svom *Sunenu*, 2/150, a u nastavku Resulullah, ﷺ, kaže: *"Kada bi postio dane i klanjao cijele noći, ne bi dostigao vrijednost sna mudžahida na Božijem putu."*

207 Bišr el-Ganevi Ebu Abdullah, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ.

208 Sahih – vjerodostojnim hadisom ocjenjuju ga i hafizi Ez-Zehebi u obradi hadisa Hakimovog *Mustedreka*, 4/468, i El-Hejsemi u djelu *Medžme' ez-zevaid*, 6/323.

je Jezidu ibn Mu'aviji oprošteno zato što je bio u vojsci koja je pohodila Konstantinopolj, jer je oprost uvjetovan time da osoba bude od onih kojima se oprost može dati.[209]

Buhari i Tirmizi bilježe od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Primjer mudžahida na Allahovu putu, a Allah, ﷻ, najbolje zna ko je mužahid na Njegovu putu"*, ovim dijelom hadisa ukazuje se na obavezu iskrenosti u djelima, *"jeste primjer postača koji neprekidno klanja."*[210] Poređenje se pravi sa osobom u spomenutom stanju s obzirom na dostizanje nagrade za svaki pokret i mirovanje, jer se želi reći da takva osoba kao da neprekidno posti i klanja, što znači da joj i nagrada neprekidno traje. Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog: **I neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti, a da im to neće zapisano biti, da bi ih Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužili.** (Et-Tevba, 121) Tumačeći ovaj ajet El-Vahidi[211] kaže da će dobiti nagradu prema svome najboljem djelu.

Uzvišeni kaže: **...jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti – Allah, zaista, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro.** (Et-Tevba, 120)

Riječ *nejlen* (نَيْلاً) prevedena je riječju *pretrpjeti*, a širег je značenja i odnosi se na zarobljeništvo, smrt, poraz, plijen i slično, na objema stranama i bez obzira na to o kojoj se mjeri radilo, a mudžahidu na Allahovu putu neće propasti ni najmanji trenutak i za sve će dobiti nagradu sve dok je na Allahovu putu.

209 Autor ukazuje na vojni pohod koji se dogodio u vrijeme plemenitih ashaba kada je hazreti Ebu Ejub el-Ensari, ﷺ, preselio te su ga ukopali pod zidinama Konstantinopolja iako muslimanska vojska nije ušla u grad. U pohodu je učestvovao i Jezid b. Mu'avija, emevijski halifa koji je odgovoran za ubistvo Resulullahova, ﷺ, unuka hazreti Husejna, ﷺ, zbog čega autor spominje da se pohvala iz hadisa ne može odnositi na njega zbog težine počinjenog zločina prema Ehli bejtu – Resulullahovoj, ﷺ, porodici.

210 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2787; Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1878; Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1619.

211 Ebu el-Hasen 'Ali b. Ahmed, poznat kao El-Vahidi, istaknuti mufessir i autor brojnih djela od kojih je najpoznatije *Esbab en-nuzul* (*Povodi objave kur'anskih ajeta*). Preselio je 468/1076. godine.

"*Allah*, ﷻ, *na Sebe je preuzeo da će mudžahida*", tj. garantira mu, "*ako ga smrt zadesi*, *uvesti u Džennet*", tj. da ga neće kazniti nakon preseljenja s ovoga svijeta, "*ili da će ga vratiti kući njegovoj s nagradom ili plijenom.*"[212], a ako ne dobije plijen dobit će nagradu, ili će dobiti i nagradu i plijen.

Iz hadisa se može razumjeti da se nagrada i plijen ne mogu ujedno postići, ali se to ne želi kazati. U nekim predanjima navodi se da će se upoloviti nagrada onome ko uzme plijen, a ako ga ne uzme, imat će punu nagradu. Zbog ovoga pojedine gazije nisu uzimale plijen želeći time postići punu nagradu, jer dunjaluk je prolazan, a ahiret vječan, kao što Uzvišeni kaže: **Ono što je u vas – prolazno je, a ono što je u Allaha – vječno je.** (En-Nahl, 96)

Ahmed bilježi s vjerodostojnim nizom prenosilaca od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, koja kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Neće se osoba izložiti prašini na Allahovu putu*", tj. boreći se na Allahovu putu, "*a da Allah*, ﷻ, *neće zabraniti vatri da je dotakne.*"[213] Vatra koja se spominje odnosi se na vječnost u Džehennemu.

Bejheki bilježi od Enesa, ؓ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko bude izašao na Allahovu putu*", tj. u džihad, "*onoliko koliko se bude uprašio*", uprljao na tom putu, "*toliko će dobiti mirisa na Sudnjem danu.*",[214] tj. bit će mu pripremljen miris kao dar na Sudnjem danu u mjeri prašine koja ga je zadesila prilikom bitke.

Buhari, Ahmed i Ibn Madža bilježe od Ebu 'Abesa Abdurahmana ibn Džebra[215], ؓ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Neće se uprašiti noge na Allahovu putu*, *a da Allah*, ﷻ, *neće zabraniti vatri da ih dotakne.*"[216] Kada osoba upraši svoje noge hodeći putem kojim se traži Allahovo, ﷻ, zadovoljstvo, tako da hadis obuhvata džihad i druge stvari, kao što je traženje znanja i slično, Uzvišeni Allah takvu će osobu zaštititi od vatre, pa šta će tek imati onaj ko bude ubijen na Allahovu putu.

212 Buhari u *Sahihu*, Humus, 2855; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1876.

213 Hadis je sahih – vjerodostojan.

214 Hadis šejh el-Albani ocjenjuje kao hasen – dobar.

215 Ebu 'Abes Abdurahman ibn Džebr, ؓ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Učestvovao je u Bici na Bedru i u svim ostalim bitkama s Poslanikom, ﷺ, a preselio je 34. godine po Hidžri.

216 Buhari u *Sahihu*, Džumu'a, 865; Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1632; Nesai u *Sunenu*, Džihad, 3116; Ahmed u *Musnedu*, 3/367; hadis nismo pronašli u *Sunenu* Ibn Madže iako ga autor spominje.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ibn Omera, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onome koga bude zaboljela glava na Allahovu putu, pa se strpi tražeći Allahovu*, ﷻ, *nagradu, On će oprostiti sve grijehe koje je učinio prije toga.*" Riječi Poslanika, ﷺ, "*zaboljela glava*" odnose se na bol koji osoba osjeća u glavi, a riječi "*pa se strpi tražeći Allahovu*, ﷻ, *nagradu*" odnose se na nagradu za podnošenje teškoća putovanja i boli koju trpi. Grijesi koji se spominju u hadisu mali su grijesi koji se zbog ovoga opraštaju. El-Munziri[217] kaže da je hadis hasen – dobar.

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Neće se nikada sastaviti prašina na Allahovu putu i dim džehenemske vatre u utrobi roba, niti će se ikada škrtost i vjerovanje naći u srcu roba.*"[218]

U drugom predanju kaže se: "*Neće se nikada sastaviti prašina na Allahovu putu i džehenemski dim u grlu roba muslimana.*"[219]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Mu'aza, ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Ništa neće biti teško na vagi djela roba kao jahalica koju dadne na Allahovu putu.*"[220], tj. koja ugine u džihadu, ili je dadne da bi se koristila na Allahovu, ﷻ, putu.

Tirmizi bilježi s dobrim nizom prenosilaca od Fedale ibn 'Ubejdullaha[221], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Mudžahid je onaj ko se bori protiv samoga sebe.*"[222], a u drugom predanju navodi se: "*...radi Allaha.*"[223], tj. obuzdava svoje prohtjeve kada ga nastoje odvući u zlo i usmjerava ih prema onome u čemu je Allahovo, ﷻ, zadovoljstvo, činjenju dobra i izbjegavanju grijeha. Ova vrsta džihada, borba protiv vlastitih prohtjeva, temelj je i osnova, jer ako se ne ostvari – džihad protiv vanjskog neprijatelja bit će nemoguć.

217 Abdul'azim ibn Abdulkavijj el-Munziri (u. 656/1528), istaknuti hadiski učenjak, šejh daru-l-hadisa El-Kamilijje u Kairu i autor brojnih djela iz oblasti hadiske znanosti.

218 Nesai u *Sunenu*, Džihad, 3110; Ibn Madža u *Sunenu*, Džihad, 2774; Ahmed u Musnedu 2/340; šejhovi El-Albani i Šu'ajb el-Arnaut ocjenjuju hadis kao sahih – vjerodostojan.

219 Nesai u *Sunenu*, Džihad, 3107, 3113; Ahmed u *Musnedu*, 2/256, 2/505; ovaj hadis spomenuti hadiski autoriteti također ocjenjuju kao sahih – vjerodostojan.

220 Hadis šejh Šu'ajb ocjenjuje kao hasen li-gajrihi – dobar zbog brojnosti predanja.

221 Fedale ibn 'Ubejdullah, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i istaknuti vojskovođa. Komandovao je muslimanskom mornaricom za vrijeme Mu'avije, ﷺ, a obavljao je i dužnost kadije (sudije) Damaska. Preselio je 53. godine po Hidžri.

222 Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1621; hadis je sahih – vjerodostojan.

223 Ahmed u *Musnedu*, 6/20; hadis je i u ovom predanju sahih – vjerodostojan.

U djelu *Siradžu-l-kulub*[224] spominje se kako je Ebu Bekr, ﷺ, rekao: "Četvero upotpunjava četvero: sehvi-sedžda upotpunjava namaz, sadeka-tu-l-fitr upotpunjava post, fidja (otkupnina za prijestup) upotpunjava hadž i džihad upotpunjava vjerovanje – iman."

Omer, ﷺ, rekao je: "Nema džihada osim kada Allah, ﷻ, otvori robu vrata uspjeha."

Od Ebu Se'ida el-Hudrija, ﷺ, prenosi se da je rekao: "Najbolja djela na Zemlji jesu tri: traženje znanja, džihad i stjecanje halal imetka. Onaj ko traži znanje miljenik je Allahov, gazija je štićenik Allahov, a radnik koji stječe halal imetak prijatelj je Allahov."

Enes, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Svako ima neku posebnost u djelu, a ja imam dvije, skromnost i džihad.*"[225]

Eš-Širazi bilježi od Ibn Mes'uda, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onaj ko bude ogovarao gaziju kao da je ubio vjernika.*"[226], tj. spominjao ratnika u njegovu odsustvu riječima kojima mu je mrsko da ga spominju; time je učinio veliki grijeh, a hadis je usmjeren odvraćanju od navedenog postupka i zastrašivanju njegovih počinitelja.

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi hadis: "*Meleki donose salavat na gaziju – ratnika dokle god bude nosio svoju sablju. Ko bude opasao sablju na Allahovu putu, dobit će štit od vatre, a ko ponese koplje na Allahovu putu, ono će mu biti zastava na Sudnjem danu.*"[227]

Ebu Nu'ajm bilježi u *El-Hiljetu*, od Ebu Hurejre, ﷺ, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Ko ponese koplje na Allahovu putu, Allah, ﷻ, oslobodit će ga grijeha na Sudnjem danu.*"[228], tj. onaj ko bude uzeo koplje pod pazuh ili ga vukao po tlu, a oslobođenje od grijeha odnosi se na brisanje grijeha i zaštitu od njih. Hadis se može razumjeti kao obavještenje o stanju, ili kao dova osobi koja učini ono što se u njemu spominje da mu se grijesi oproste.

---

224 *Siradžu el-kulub* naziv je dvaju djela, oba iz tesavvufa, autora Ishaka ibn Hasena ez-Zendžabija (u. 1090/1679) i Et-Tibrizija Ahmeda b. Muhammeda (u. 984/1576).

225 Predanje je izmišljeno (apokrifno) i nije ga dozvoljeno pripisivati Resulullahu, ﷺ.

226 Hadis je daif – slab.

227 U referentnoj literaturi nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa.

228 Predanje je izmišljeno (apokrifno).

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Abdullaha ibn Busra[229], ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Koplja i strijele arapske čuvajte. Allah*, ﷻ, *preko njih će vam vjeru pomoći i zemlje otvoriti.*"[230] Hadis spada u mudžize Allahova Poslanika, ﷺ, jer obavještava o skrivenom (gajbu).

Riječ *el-kana* (القنا) množina je riječi *kanatun* (القَناَة) što znači koplje, a riječ *el-kasijj* (القَسِي) znači strijele koje se izbacuju lukom, a ne ukazuje na neku vrstu katapulta.

Abdullah ibn Omer, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Poslan sam sa sabljom pred nastupanje Sudnjeg dana da bi ljudi robovali Allahu*, ﷻ, *i da Mu druga ne pridružuju. Opskrba mi je pod kopljem, a poniženje i sramota zadesit će onoga ko od moga puta odstupi. Onaj ko oponaša neki narod njemu i pripada.*"[231]

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi hadis: "*Nikada se neće u vatri sastaviti nevjernik i onaj ko ga je ubio.*", tj. ako onaj ko ga ubije ostane čvrsto u islamu, a hadis bilježe Buhari i Ebu Davud.[232]

Ebu Se'id el-Hudri, ﷺ, prenosi hadis: "*Na Sudnjem danu ljudi će biti zauzeti polaganjem računa, a oni koji su u džihadu bili sjedit će u halkama i pričati o danima džihada.*"[233]

'Ubada ibn es-Samit[234], ﷺ, prenosi hadis: "*U džihad idite, jer džihad predstavlja vrata od dženetskih vrata i Allah*, ﷻ, *preko džihada spašava od brige i nedaća.*"[235]

---

229 Abdullah b. Busr, ﷺ, sin ashaba i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Kao dječak susreo se s Poslanikom, ﷺ, a preselio je u svojoj devedesetoj godini, 88. godine po Hidžri, kao posljednji od ashaba u Šamu.

230 Hadis je daif – slab.

231 Hadis je daif – slab, osim posljednjeg dijela: *"Onaj ko oponaša neki narod njemu i pripada"*, što je vjerodostojan hadis koji bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Libas, 4031.

232 Nismo ga pronašli u Buharijevu *Sahihu*, ali ga bilježe Muslim u svom *Sahihu*, Džihad, 1891, i Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2495; hadis se odnosi na ratnika nevjernika kojeg vjernik ubije boreći se na Allahovu, ﷻ, putu.

233 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se ovaj hadis prenosi od Allahova Poslanika, ﷺ.

234 'Ubada b. es-Samit, ﷺ, ensarija i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Dao je obje prisege Allahovu Poslaniku, ﷺ, prije Hidžre i učestvovao je u svim bitkama s Poslanikom, ﷺ. Spada među najučenije ashabe, pa ga je hazreti Omer poslao za vrijeme svog hilafeta u Šam gdje je poučavao ljude vjeri. Preselio je 34. godine u mjestu Er-Remla, a neki kažu u Kuds-i šerifu.

235 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se ovaj hadis prenosi od Allahova Poslanika, ﷺ.

Abdullah ibn Omer, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Znate li koja će skupina prva ući u Džennet?*" Ashabi odgovoriše: "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!" Poslanik, ﷺ, na to reče: "*Oni koji su se preselili na Allahovu putu – muhadžiri. Doći će na Sudnjem danu do dženetskih vrata i zatražiti da im se otvore, pa će im meleki, čuvari Dženneta, kazati: "Jeste li račun polagali?" Oni će odgovoriti: "Za šta da račun polažemo, sablje su nam na vratovima visile, jer smo se na Allahovu putu borili!" Tada će im se otvoriti vrata i oni će odmarati u Džennetu prije nego što u njega uđu drugi ljudi.*"[236]

Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi i Hakim bilježe s vjerodostojnim nizom prenosilaca od Huzejme[237], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko podijeli nešto na Allahovu putu upisat će mu se devet stotina puta vrednije.*", tj. u džihadu ili nekom drugom obliku približavanja Allahu, ﷻ.

Ibn Mes'ud, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesniku, ﷺ, neki čovjek doveo devu koja je bila uvježbana i kazao mu: "Ovu devu poklanjam na Allahovu putu!" Allahov mu je Poslanik, ﷺ, na to rekao: "*Na Sudnjem danu dobit ćeš sedam stotina deva.*[238] *Ko na Allahovu putu pošalje neki iznos i ostane u svojoj kući, za svaki dirhem dobit će sedam stotina dirhema, a ko bude išao u pohod na Allahovu putu i pri tom potroši nešto svoje, za svaki dirhem dobit će hiljadu dirhema.*" Zatim je Allahov Poslanik, ﷺ, proučio sljedeći ajet: **A Allah će onome kome hoće dati i više...** (El-Bekara, 261)

236 Hadis bilježi Hakim u *Mustedreku*, 2/80, i sahih je – vjerodostojan. Na kraju hadisa Resulullah, ﷺ, kaže: "*Ući će četrdeset godina prije ostalih...*"

237 Huzejma b. Sabit el-Ensari, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i osoba za koju Poslanik, ﷺ, kaže da mu svjedočenje vrijedi za dvije osobe. Učestvovao je u Bici na Bedru i preselio kao šehid u Bici na Sifinu, 37. godine po Hidžri, u kojoj se borio na strani hazreti Alije, ﷺ.

238 Do ovog dijela hadis je sahih – vjerodostojan, a ostatak hadisa prenesen je isključivo u daif – slabim hadisima.

POUKA

Sujuti[239] u svom djelu *El-Hamasije* spominje da je pet vrsta uvećavanja nagrade za sadaku. Prva vrsta jeste ona koja se uvećava za deset puta, a to je kada dijeli zdrava osoba. Za drugu vrstu uvećava se sedamdeset puta, a to je sadaka koju dijeli slijepac ili osoba u iskušenjima. Treća vrsta nagrade povećava se devet stotina puta, a to je onda kada se dijeli rodbini koja je u potrebi. Četvrta se nagrada uvećava za stotinu hiljada puta, a to je onda kada se dijeli roditeljima i peta se vrsta nagrade povećava za sedam stotina hiljada puta, a to je onda kada se dadne učenom ili fakihu. Ovo se spominje u komentaru djela *'Ajnu-l-'ilm*[240] od Alija el-Karija, Allah mu se smilovao.

S'ad ibn Ebu Vekkas[241], ﷺ, prenosi hadis: "*Ko bude odapeo strijelu na Allahovu putu, pogodio njome neprijatelja ili promašio, imat će nagradu kao da je oslobodio roba.*"[242], tj. kao da je otkupio osobu iz ropstva i oslobodio je.

Mejmun ibn Mehran[243] prenosi hadis od Ibn Abbasa, ﷺ: "*Ko dadne konja na Allahovu putu imat će nagradu kao da je lično i svojim imetkom išao u džihad. Ko dadne sablju na Allahovu putu na Sudnjem će danu doći sablja s jezikom i dozivat će: 'Ja sam sablja tog i tog, u džihadu sam bila do dana današnjeg!', a ko pomogne mudžahidu na Allahovu putu tako što ga dovede u mjesto u koje treba, Allah, ﷻ, dat će mu zastavu na Sudnjem danu pred svim stvorenjima. Ko dadne štit na Allahovu putu, on će mu biti štit od vatre na Sudnjem danu, a ko bude ranjen na Allahovu putu, Allah, ﷻ, dat će mu*

239 Dželaludin Abdurahman b. Ebu Bekr es-Sujuti, istaknuti islamski učenjak, šafijski pravnik i hafiz hadisa. Autor je izrazito velikog broja djela iz gotovo svih oblasti islamskih nauka, a posebno se istakao u hadiskoj znanosti. Napisao je više od tri stotine većih i manjih radova iz oblasti hadisa Resulullaha, ﷺ. Većinu života proveo je učeći i poučavajući u Kairu, a preselio je u Kairu 911/1505. godine.

240 *'Ajnu el-'ilm ve zejnu el-hilm* komentar je djela *Ihja* imama Gazalija.

241 S'ad b. Ebu Vekkas, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i prva osoba koja je odapela strijelu na Allahovu, ﷻ, putu. Među prvima je primio islam i jedan je od plemenitih ashaba kojima je obećan Džennet. Preselio je 55. godine po Hidžri.

242 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/122, s vjerodostojnim nizom prenosilaca, a sahih – vjerodostojan hadis istog značenja bilježi i Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-Džihad, 1638.

243 Mejmun ibn Mehran, istaknuti učenjak i fekih iz generacije tabi'ina. Učenik je Abdullaha b. Abbasa, ﷺ, a halifa Omer b. Abdulaziz postavlja ga na mjesto namjesnika jedne oblasti između današnje Turske i Sirije. Preselio je 117. godine po Hidžri.

svjetlo kojim će hoditi na Sudnjem danu pred svim stvorenjima. Rana će mu imati miris miska. Ko napoji svoga brata na Allahovu putu, Uzvišeni Allah napojit će ga dženetskim zapečaćenim napitkom na Sudnjem danu."[244]

Ibn Halid[245], ﷺ, prenosi hadis: "*Ko opremi gaziju – ratnika na Allahovu putu, kao da je i sam ratovao. Ko se bude starao o porodici gazije u njegovu odsustvu, kao da je i sam ratovao.*"[246]

Gazije – ratnici dijele se na tri grupe. Jedni se staraju o njihovim jahalicama, drugi hizmete – služe druge borce i treći su direktno u borbi. Svima njima pripada jednaka nagrada, a najbolji su oni koji se staraju o jahalicama i bore se kada dođe trenutak borbe, zatim oni koji hizmete druge gazije i bore se kada dođe trenutak borbe, kao što se prenosi od Vjerovjesnika, ﷺ, koji je rekao: "*Najveću nagradu imaju oni koji hizmete gazije, a kada dođe trenutak borbe, oni se bore.*"[247]

Dodatak:
KADA SE VRATE ILI BUDU PORAŽENI, DOBIT ĆE PUNU NAGRADU

'Amr ibn el-'As, ﷺ, prenosi hadis: "*Nema vojnog pohoda niti izvidnice koja krene pa uzme plijen i vrati se bez gubitaka, a da nisu time uzeli dvije trećine nagrade na ovom svijetu. Nema vojnog pohoda niti izvidnice koja bude neuspješna i strada*", ne uzme plijen ili bude poražena, "*a da neće dobiti punu nagradu.*"[248]

Od ashaba se prenosi da su govorili: "Onaj ko ne može činiti osam stvari neka čini osam drugih da bi dostigao vrijednost koju one imaju.

244 Hadis ovog sadržaja nismo pronašli, ali u vjerodostojnom hadisu koji bilježe Buhari i Muslim u svojim *Sahihima* i koji autor u nastavku spominje bilježi hadis Allahova Poslanika, ﷺ: *"Ko opremi gaziju – borca na Božijem putu, kao da je išao u borbu."*

245 Zejd b. Halid el-Džuheni, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od bajraktara muslimanske vojske prilikom oslobođenja Meke. Preselio je 68. godine po Hidžri.

246 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2688; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1985.

247 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se ovaj hadis prenosi od Allahova Poslanika, ﷺ.

248 Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, Imare, 1906.

Prvo, ko želi vrijednost noćnog namaza, a noći provodi u snu, neka ne griješi po danu.

Drugo, ko želi vrijednost dobrovoljnog – nafile posta, a ne može postiti, neka čuva svoj jezik od svega što ga se ne tiče.

Treće, ko želi vrijednost znanja neka stalno razmišlja.

Četvrto, ko želi vrijednost gazija i mudžahida, a sjedi u svom domu, neka bude u džihadu protiv šejtana.

Peto, ko želi vrijednost sadake – dijeljenja imetka, a nema imetka koji bi dijelio, neka poučava ljude onome što je naučio.

Šesto, ko želi vrijednost hadža, a nije ga u stanju obaviti, neka dobro čuva džumu namaz.

Sedmo, ko želi vrijednost abida, onih koji su se posvetili robovanju Uzvišenom, neka miri ljude i ustegne se od produbljivanja neprijateljstva među njima.

Osmo, ko želi vrijednost ebdala, Allahovih, ﷻ, posebnih robova, neka stavi ruku na svoje grudi i neka iskreno poželi svome bratu muslimanu ono što želi samome sebi.

DRUGO POGLAVLJE

VRIJEDNOST BDIJENJA NA ALLAHOVU PUTU – ER-RIBAT

Osnova riječi *er-ribat* (الرِّبَاط), što znači bdijenje, dolazi od riječi *povezica*, koja označava uže kojim se vezuju konji, a u ovom kontekstu koristi se za svaku osobu koja bdije na nekom položaju u namjeri da štiti one koji su iza njega. Sufije na ovome temelje boravak u *rebtu* – tekiji, jer osoba koja je u tom stanju bdije i nastoji sačuvati druge ljude koji su oko njega.

Osoba koja boravi u stanju bdijenja trudi se i svojom dovom nastoji sačuvati ljude i mjesto od nedaća i belaja, a neki navode uvjete za ovu vrstu boravka u tekijama.

Najznačajniji uvjeti jesu prekid srčanih veza sa stvorenjima i uspostava srčane veze s Gospodarom, Hakkom – Istinom, zatim ostavljanje stjecanja imetka i oslanjanje na Njega koji je Uzročnik svih uzroka, ustezanje od miješanja s ljudima i vezivanja s njima, oslobađanje drugih od obaveza prema sebi, stalno spominjanje Allaha, ﷻ, zikr, činjenje pokornosti, učenje virdova, čekanje namaza, brojanje uzdaha i čuvanje onoga što je posebno vrijedno. Onaj ko navedeno uspije učiniti bit će nazvan *murabit* i *mudžahid* – onaj ko bdije i u džihadu je na Allahovu putu. U suprotnom neće biti na ovom stepenu. Definicija *er-ribata* spomenuta je ranije u uvodu djela.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Ebu Hurejre, ﷺ, hadis: *"Onome ko bdije"*; na položaju gdje neprijatelj može napasti; *"ako*

preseli na tom mjestu"; gdje stražari i čuva položaj; *"upisat će mu se nagrada za to djelo do Sudnjeg dana,"*; neće mu se prekinuti nagrada sa smrću; *"opskrba će mu jutrom i uvečer biti donošena, oženit će ga sa sedamdeset dženetskih hurija."*; nagrada će mu biti brojne hurije – dženetske žene; *"Reći će mu se: 'Stani i budi zagovornik za one koje voliš, pa sve dok se na završi polaganje računa.'"*[249] U vjerodostojnim predanjima navodi se da je vrijednost namaza *murabita* – onoga ko bdije na Allahovu putu – pet stotina puta veća od drugih ljudi, a svaki njegov dirhem koji potroši koliko sedam stotina dirhema koje potroše drugi.

Dodatak:
NAMAZ MURABITA VRIJEDI KOLIKO DVA MILIONA NAMAZA

U djelu *'Ajnu-l-'ilm* navodi se hadis koji prenosi Enes, ﷺ: *"Namaz u mojoj džamiji vrijedan je deset hiljada namaza. Namaz u Haremi šerifu vrijedan je stotinu hiljada namaza. Namaz u bdijenju na Allahovu putu – ribatu vrijedi koliko dva miliona namaza. Od svega toga bolja su dva rekata koja rob klanja u tmini i tišini noći, a njima ne želi ništa drugo nego nagradu Uzvišenog Allaha."*[250] Hadis bilježi Ebu eš-Šejh[251] u djelu *Es-Sevab*, završen citat iz djela. Onaj ko bdije na Allahovu putu imat će nagradu do Sudnjeg dana za

249 Hadis bilježi Taberani u *El-Kebiru* i u *El-Evsetu*, 3/326. El-Hejsemi kaže da je u senedu Bekr ibn Sehl ed-Dimjati koji je šejh (učitelj u hadiskoj znanosti) Taberanija, a Ez-Zehebi ga svrstava u slabe prenosioce koji nisu izrazito slabi (*mukarib*). En-Nesai kaže da je slab ravija. (*Medžme'u ez-zevaid*, 5/534, br. 9520).

250 O vrijednosti namaza u Haremi šerifu i Poslanikovoj, ﷺ, džamiji prenose se vjerodostojni hadisi, međutim dio hadisa u kojem se spominje da namaz murabita, osobe koja bdije na Allahovu, ﷻ, putu vrijedi dva miliona namaza, te da je od svega bolje klanjati dva rekata u tmini noći kada roba niko osim Rabba – Gospodara ne vidi, slab je – da'if. Vrijednost bdijenja i straže na Božijem putu veličanstvena je i autor će u nastavku navesti kao argument brojne vjerodostojne hadise.

251 Abdullah b. Muhammed el-Asbahani (u. 369/980), poznat po nadimku Ebu eš-Šejh, istaknuti učenjak i hafiz hadisa. Autor je niza djela iz oblasti hadisa, a u djelu *Sevab* sabrao je hadise koji govore o nagradama (sevabima) za određena djela.

svoje djelo, bit će siguran od meleka ispitivača u kaburu i Gospodar će ga proživjeti kao šehida zaštićenog od najvećeg straha.

Buhari i Muslim bilježe hadis od Sehla ibn S'ada[252], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Jedan dan bdijenja na Allahovu putu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu, a prostor koliki zauzima luk vaš u Džennetu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu."*

Od Fedale ibn 'Ubejda, ﷺ, prenosi se hadis u kojem stoji da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Svakom umrlom djela se zapečate osim onome ko bdije na Allahovu putu. Njemu će se djelo uvećavati sve do Sudnjeg dana i bit će sačuvan od kaburskih iskušenja."*[253]

Riječi Poslanika, ﷺ, *"bit će sačuvan"* (يُؤَمَّنُ) doslovno znače bit će mu data sigurnost od meleka, Munkira i Nekira, koji ispituju u kaburu, tj. neće mu dolaziti, niti će ga ispitivati, jer je činjenica da je preselio na Allahovu putu dovoljan svjedok ispravnosti njegova vjerovanja. Drugo je tumačenje da će mu doći ali mu neće nanijeti štetu niti će ga zaplašiti, čime bi mu bili iskušenje. Nagrada će mu teći do Sudnjeg dana zbog džihada u kojem je bio.

Dodatak:
ČETVERICI TEČE NAGRADA NAKON SMRTI

Ebu 'Umama el-Bahili[254], ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Četverici će nagrada teći i nakon smrti: onome ko umre bdijući na Allahovu putu, onome ko bude širio znanje teći će nagrada dokle god se bude radilo po tom znanju, onome ko podijeli neku sadaku teći će nagrada dokle god se bude koristilo ono što je podijelio i onome ko iza sebe ostavi čestit porod koji će za njega upućivati dovu nakon što preseli.*"[255]

252 Sehl b. S'ad, ﷺ, ensarija, ashab i sin ashaba, otac mu je S'ad b. Malik, ﷺ, a potječu iz velikog medinskog plemena Hazredž. Živio je duže od stotinu godina i preselio je 88. godine po Hidžri.

253 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2500.

254 Ebu Umama el-Bahili, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Poslije Poslanikova, ﷺ, preseljenja živio je u Šamu gdje je i preselio 86. godine po Hidžri.

255 Hadis je sahih i bilježe ga Ahmed u *Musnedu*, 5/269, i Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/205.

Muhamed ibn Mukatil prenosi da onome ko obrije dlaku sa svoje glave pa je ukopa na mjestu na kojem bdije, Allah, ﷻ, upisuje nagradu dokle god ta dlaka ostane na tom mjestu. Poznato je da dlaka ne truhne.

Osman, ؓ, prenosi hadis: "*Bdijenje na Allahovu putu jedan dan bolje je od hiljadu dana provedenih na drugim mjestima.*"[256]

Od Ibn Omera, ؓ, prenosi se hadis: "*Hoćete li da vas obavijestim o noći koja je bolja od Lejletu-l-kadra? Stražar koji bdije na Allahovu putu na položajima na koje može neprijatelj napasti i odakle se neće porodici svojoj vratiti.*"[257]

Ebu Davud bilježi od Osmana, ؓ, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Ko bude bdio na Allahovu putu jednu noć imat će nagradu kao da je postio hiljadu dana i u namazu proveo hiljadu noći.*"[258] U drugom predanju dodaje se: *"... ako je otišao da čuva muslimane na položajima, a ne oni koji tu inače žive.*"[259]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu Umame, ؓ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Poraniti i doći na vrijeme u džamiju džihad je na Allahovu putu."*, jer se time čini džihad protiv šejtana i prohtjeva. Niz prenosilaca ovog hadisa je hasen – dobar.[260]

Ebu Mes'ud el-Asbahani[261] u svom *El-Mu'džemu* bilježi hadis od Ibn Abbasa, ؓ: *"Poraniti i tražiti znanje"*; islamsku nauku; *"bolje je kod Allaha*, ﷻ, *od džihada."*[262]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ummu Enes[263], Allah njome bio zadovoljan, koja kaže da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Čuvajte namaz*

256 Hadis je dobar – hasen i bilježe ga Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1667, i Nesai, Džihad, 3189.

257 Hadis je sahih i bilježi ga Hakim u *Mustedreku*, 2/90.

258 Hadis nismo pronašli u *Sunenu* Ebu Davuda, ali ga bilježi Ibn Madža u svom *Sunenu*, Džihad, 2766, i hadis je hasen – dobar.

259 Ovo predanje nismo pronašli u referentnoj literaturi.

260 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/177, Ahmed u *Musnedu*, 5/268; hadis je sahih – vjerodostojan.

261 Sulejman b. Ibrahim el-Asbahani Ebu Mes'ud, istaknuti hafiz hadisa i autor hadiske zbirke *Mu'džem*. Preselio je 486/1093. godine.

262 Hadis je daif – slab.

263 Ummu Sulejm bint Melhan, Ummu Enes, Allah njome bio zadovoljan, sahabijka, ensarijka i majka Poslanikova, ﷺ, hizmećara Enesa. Osim po plemenitosti i čednosti poznata je i po bistrom i oštrom umu. Učestvovala je u vojnim pohodima i bitkama s Allahovim Poslanikom, ﷺ, a preselila je za vrijeme hilafeta hazreti Osmana, ؓ.

jer je namaz najbolji džihad i najbolji način ostavljanja grijeha. Ostaviti grijehe – to je zaista najbolja hidžra."[264]

Dejlemi bilježi u *El-Firdevsu* od Enesa, ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Onaj ko traži znanje bolji je kod Allaha*, ﷻ, *od mudžahida na Allahovu putu."*[265], jer se mudžahid bori protiv jedne skupine, a alim je u džihadu prema svim vrstama ljudi.

Abdullah ibn el-Mubarek[266], ﷺ, spominje hadis s nizom prenosilaca do Allahova Poslanika, ﷺ: *"Allah*, ﷻ, *proživjet će skupine ljudi koje će preko Sirat-ćuprije preći kao da su vjetar*, *neće račun polagati*, *niti kaznu okusiti."* Upitaše ga: "Allahov Poslaniče, ko su oni?" Allahov Poslanik, ﷺ, odgovori: *"Oni su ljudi koje je smrt zatekla u bdijenju na Allahovu putu."*[267]

Neki kažu da se pojam *er-ribat* odnosi na iščekivanje sljedećeg namaza, nakon što se obavi namaz. Argument im je predanje Ebu Hurejre, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: *"Hoćete li da vam ukažem na nešto zbog čega Allah*, ﷻ, *briše grijehe i podiže stepene – deredže?"* Prisutni rekoše: "Hoćemo, Allahov Poslaniče!"; *"Upotpunjavanje abdesta kada se nije lahko abdestiti*, *mnogo koraka na putu do džamije i iščekivanje namaza nakon namaza*, *a to vam je 'er-ribat' – bdijenje i to vam je 'er-ribat'."*[268]

Hakim i Bejheki bilježe od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Dva oka vatri je zabranjeno pržiti: oko koje je plakalo iz straha od Allaha i oko koje je čuvalo islam i muslimane."*[269], tj. od nevjernika u borbi ili bdijenju na položaju. Ova dva oka neće ući u vatru, niti će je vidjeti osim viđenja koje će sve obuhvatiti zbog zakletve Gospodara. Nagrada je ovo njima za ono što su radili.

---

264 Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa u referentnoj literaturi. Hadis *"Ostaviti grijehe – to je zaista najbolja hidžra"* vjerodostojan je – sahih.

265 U referentnoj literaturi nismo pronašli izreku ovog značenja da se prenosi od Allahova Poslanika, ﷺ.

266 Abdullah b. el-Mubarek el-Hanzali, hafiz, imam i mudžahid. Poznat je po izrazitoj pobožnosti, učenosti i džihadu na Allahovu, ﷻ, putu. Bavio se trgovinom i bio od imućnijih ljudi svoga vremena. Preselio je na povratku iz džihada 181/797. godine.

267 Predanje je izrazito slabo – daif.

268 Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, Džihad, Taharet, 251.

269 Hadis je sahih – vjerodostojan; bilježi ga Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1639.

Muslim bilježi od Selmana, Dobrog[270], ﷺ, da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, ﷺ, kada je rekao: *"Bolje je jedan dan i jednu noć bdjeti na Allahovu putu nego neprekidno postiti i klanjati cijeli mjesec, a ako u tome osoba preseli neprekidno će joj se dobro djelo pisati, obilna opskrba podariti i bit će spašena iskušenja u kaburu."*[271] Riječ *emine* (أَمِنَ) bez tešdida, tj. "*bit će spašen*" doslovno siguran, a prenosi se *ūmine* (أُومِنَ), ali značenje ostaje isto. Pojam *el-fettan* (الْفَتَّانَ) odnosi se na iskušenja koja se dešavaju u kaburu. U drugim predanjima spominje se "*bit će spašen one dvojice (meleka) koji ispituju u kaburu*" (أَمِنَ فَتَّانَيِ الْقَبْرِ). Riječ *el-fettan* u nekim predanjima spominje se u obliku *el-futtan* (الْفُتَّانَ) što je množina riječi *fatin* (الْفَاتِنِ) "*onaj koji iskušava*" čime se množina riječi koristi za dvojinu, ili se želi spomenuti rod, jer se navodi da ovih meleka ispitivača ima tri ili četiri, a Allah, ﷻ, najbolje zna šta je ispravno.

270 Selman el-Farisi, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, porijeklom iz Perzije. Poznat je po nadimku "El-Hajr" – Dobri, Čestiti, a kada su ga pitali o porijeklu odgovorio je: "Ja sam sin islama!" Brojne su mu vrline, a s Poslanikom, ﷺ, učestvuje u svim bitkama počevši od Bitke na Hendeku. Preselio je 34. godine po Hidžri.

271 Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1913.

TREĆE POGLAVLJE

ŠEHIDI

Riječ *šuheda* (الشُّهَدَاء) – šehidi množina je riječi *šehid* (الشَّهِيد) koja dolazi na oblik *fe'il* (فَعِيل) aktivnog oblika glagolske imenice, a u suštini je pasiv *mef'ul*, jer je njemu *mešhud* (مَشْهُود) *posvjedočen* Džennet. Može biti da je aktivni oblik *f'ail* (فَاعِل) *onaj koji svjedoči*, jer je takva osoba živa kod Allaha, ﷻ, čime Njega svjedoči. Onda bi značenje bilo da su meleki svjedoci njegove smrti i time je posvjedočen i s obzirom na to da mu je Džennet posvjedočen. Šehidom se smatra svaka osoba koja je musliman, punoljetna, pravno sposobna i čista, koja nepravedno bude ubijena nekim oružjem, a njezina smrt ne podrazumijeva materijalnu nadoknadu i ne bude jela ili pila nakon ranjavanja, a prije preseljenja.

Isti tretman ima osoba koju ubiju odmetnici, neprijateljski ratnici, kradljivci presretači na putu ili drugi, a u napadu koriste bilo koju spravu. Dakle, osoba koju su ubili tretirat će se kao šehid bez obzira na to čime su izazvali njezinu smrt. Osnova o ovom pitanju jesu šehidi Uhuda, a nisu svi stradali od oružja, već su neprijatelji neke ubili kamenom ili drvenim štapom, pa su ih pronašli mrtve na bojnom polju zbog nanesenih rana. Pod ranom se podrazumijeva materijalni pokazatelj smrti, zbog izlaska krvi iz oka, uha, vrata. (...)

Sa šehida treba skinuti ukrase, ogrtač, obuću i oružje, jer je Allahov Poslanik, ﷺ, naredio da se to učini. Imam Šafija kaže da se ništa neće skinuti

sa šehida, a El-Hindevani[272] smatra da je bolje ne skidati pantalone, tako da će se sve ono što ne može poslužiti kao ćefin skinuti, a po potrebi će se dodati da bi se upotpunio ćefin koji je sunnetom određen. Ukoliko bude viška odjeće, oduzet će se od ćefina jer se upotpunilo opremanje po sunnetu. U hanefijskoj pravnoj školi šehidu se klanja dženaza, što je predanje i od imama Ahmeda, za razliku od imama Malika[273] i Šafije[274] koji smatraju da se šehid ne gasuli – ne kupa, već se kopa u odjeći s koje se ne sapira krv.

Osobu koja se pronađe mrtva u naseljenom mjestu ili selu u slučaju da se plaća krvarina treba kupati pa čak i kada se krvarina isplaćuje iz bejtu-l-mala, državne blagajne, kao kada se osoba ubije u džamiji ili na ulici, a ne zna se ko je izvršilac ubistva, ili osoba koja bude ubijena izvršenjem šerijatske kazne ili odmazde za ubistvo (kisas) treba, također, biti gasuljena – kupana.

Isti je slučaj s osobom čije je preseljenje posljedica izvršenja sudske kazne nad njom, ili zbog napada divlje zvijeri, ili osoba koja bude ranjena pa jede, pije, spava ili se liječi, ili joj prođe vrijeme jednog namaza u svjesnom stanju, ili osoba koja bude odnesena s bojnog polja u svjesnom stanju, ili s mjesta na mjesto iz straha da će ga konji zgaziti, ili oporuči neke stvari u vezi s dunjalukom, a ako oporuči nešto u vezi s ahiretom, neće se smatrati da je preselio nakon nekog vremena, što je stav imama Muhammeda[275] i ispravnije je stanovište, ili ako proda, kupi ili mnogo

272 Muhammed b. Abdullah el-Hindevani, Ebu Dža'fer, poznat po nadimku "Mali Ebu Hanifa", istaknuti hanefijski pravnik i učenjak. Komentirao je djelo *Etika sudaca* (*Edeb el-kadi*) imama Ebu Jusufa, učenika imama Ebu Hanife, te napisao djela *El-Fevaid el-fikhijje* i *Kešf el-gavamid*. Preselio je u Buhari 362/973. godine.

273 Malik b. Enes el-Asbahani, imam stanovnika Medine i učenjak za kojeg se vezuje malikijska pravna škola, jedna od četiri pravne škole ehli sunneta. Rođen je i preselio u Medini gdje je učio pred najistaknutijim učenjacima ummeta koji su živjeli u Medini. Iza sebe je ostavio brojne učenike i vrijedna djela od kojih je na bosanski jezik prevedena zbirka hadisa *Muvetta*. Preselio je 179/795. godine.

274 Muhammed b. Idris eš-Šafiji, istaknuti učenjak i imam, porijeklom se vezuje za Poslanika, ﷺ. Vrhunac je postigao u fikhu i hadisu čime se najviše bavio, a poznat je kao istaknuti književnik i znalac arapskog jezika. Učio je mnogim učenjacima svog vremena, među kojima su najpoznatiji imam Malik, za kojeg se veže malikijska pravna škola, i imam Ebu Jusuf, učenik imama Ebu Hanife. Ostavio je brojna djela i mnogobrojne učenike koji su prenijeli njegov fikh čime je utemeljena šafijska pravna škola. Preselio je 204/819. godine.

275 Muhammed b. el-Hasan eš-Šejbani, učenik imama Ebu Hanife i jedan od imama hanefijske pravne škole. Osim po znanju fikha bio je poznat i kao vrstan muhaddis. Napisao je veliki broj značajnih djela iz oblasti prava i hadisa, a preselio je 189/825. godine.

govori, a u suprotnom će se smatrati šehidom. Sve navedeno odnosi se na situaciju nakon završetka rata, a ako rat bude trajao, preseljenje ranjenog nakon spomenutih stvari neće mu oduzeti status šehida. Ako je ubijena osoba dječak, maloumnik, nečist – džunup, žena u hajzu – mjesečnici ili u poslijeporodnom krvarenju – nifasu, tada će se gasuliti, što je stav imama Ebu Hanife, a u čemu se imami Ebu Jusuf[276] i Muhammed ne slažu s njim.

Osoba koja bude pogubljena radi pobune i razbojništva treba biti okupana, ali joj ne treba klanjati dženazu prema zahiri rivajetu.[277] Smatra se da ne treba biti ni gasuljena, a osobi koja počini samoubistvo dženazu treba klanjati po mišljenju imama Ebu Hanife i Muhammeda, što nije stav imama Ebu Jusufa. Ovo se odnosi na namjerno ubistvo, a ukoliko se radi o slučajnom, onda će se klanjati dženaza u čemu nema razilaženja. Kada osoba koja pije alkohol bude ubijena u pijanom stanju smatrat će se šehidom, jer je pijenje alkohola grijeh, a grijeh ne sprečava da ubijena osoba bude šehid. O pitanju klanjanja dženaze lopovu koji se razapne naredbom sultana različita su predanja u pravnoj školi – mezhebu, kao što se navodi u djelu *El-Kunje*.[278]

U djelu *Hizanetu-l-fikh*[279] kaže se: "Pet su osoba šehidi, ali se gasule – kupaju: osoba koja umre od stomačne bolesti, ona koja umre od zarazne bolesti, žena koja umre na porodu, osoba koja umre pod ruševinama i osoba koja se utopi, a dvije osobe neće se gasuliti: osoba poginula na Allahovu putu u bici i osoba nepravedno ubijena željezom u naseljenom mjestu ili izvan njega." Sin kojeg ubije otac jeste šehid i izabrano je mišljenje da se neće gasuliti.

Nesai bilježi od 'Ukbe ibn 'Amira el-Džuhenija[280], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Pet je stanja u kojima ko god preseli u bilo*

276 Ebu Jusuf Jakub b. Ibrahim b. Habib, učenik imama Ebu Hanife i jedan od imama hanefijske škole. Bio je glavni kadija abasijskog hilafeta i ostavio iza sebe vrijedna djela iz oblasti prava. Preselio je 182/798. godine.

277 *Zahiri er-rivaje*, jasno prenešeno, je termin iz hanefijskog prava, a odnosi se na šest djela koje učenik imama Ebu Hanife imam Muhammed prenosi od svog učitelja.

278 *El-Kunje* djelo je iz hanefijskog fikha šejha Muhtara ibn Mahmuda el-Garminija (u. 658/1260).

279 *Hizanet el-fikh* fikhsko djelo autora Ebu el-Lejsa Nasra b. Muhammeda es-Semerkandija, preselio 373/983. godine. Ebu el-Lejs istaknuti je hanefijski pravnik, sufija i učenjak.

280 'Ukba b. 'Amir el-Džuheni, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i istaknuti učenjak iz generacije ashaba. Za vrijeme hilafeta Muavije, ﷺ, obavljao je dužnost namjesnika Egipta. Preselio je oko 60. godine po Hidžri.

kojem od njih, smatra se šehidom: šehid je ubijeni na Allahovu putu, šehid je utopljenik na Allahovu putu, šehid je osoba koja umre od stomačne bolesti na Allahovu putu, šehid je osoba koja umre od kuge (zarazne bolesti) na Allahovu putu i šehid je žena koja umre na porodu na Allahovu putu."[281]

Alija, ﷺ, prenosi hadis: "*Šehid je onaj ko umre zbog ujeda otrovne životinje, šehid je onaj na koga se kuća obruši ili padne s kuće pa polomi nogu ili slomi vrat i zbog toga umre, šehid je onaj na koga se obruši stijena, ona koja ljubomorno čuva svoga muža*"; pohvalnom ljubomorom; "*poput mudžahida je na Allahovu putu i ima nagradu šehida. Šehid je onaj ko pogine u nastojanju da spasi svoga brata*"; štiteći ga, a bratstvo se odnosi na vjeru; "*šehid je onaj ko pogine braneći svoga komšiju i šehid je onaj ko naređuje dobro i odvraća od zla.*"[282]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od 'Ukbe ibn 'Amira, ﷺ, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Ko strada zbog pada s jahalice jeste šehid.*"[283] Osoba koja se povrijedi zbog pada s jahalice te to bude uzrok smrti smatra se šehidom bitke ako je pala zbog bitke.

Ahmed i Ibn Hibban bilježe od S'ada ibn Zejda[284], ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onaj ko bude ubijen braneći svoj imetak jeste šehid, onaj ko bude nepravedno ubijen jeste šehid i onaj ko bude ubijen braneći svoju porodicu jeste šehid.*"[285] Riječi Poslanika, ﷺ, "*braneći svoj imetak*" odnose se na sprečavanje nepravednog uzimanja imetka, a dio hadisa u kojem se kaže "*braneći svoju porodicu*" odnosi se na osobu koja štiti čast svoje supruge ili ženskog srodnika. Takva je osoba na ahiretu šehid, a na dunjaluku se neće tretirati kao šehid. Ovo je zbog toga što je vjernik zaštićenog života, krvi, porodice i imetka, pa kada neko želi ugroziti nešto od toga, vjernik ima pravo braniti se, i kada zbog toga bude ubijen smatrat će se šehidom.

281 Hadis je sahih – vjerodostojan; bilježi ga Nesai u *Sunenu*, Dženaiz, 1846. U hadisu Resulullah, ﷺ, spominje još dvije vrste ljudi koji su šehidi, a to su osobe koje presele u požaru i pod ruševinama. Za sve kategorije, osim onoga ko preseli u borbi s neprijateljem, kaže se da su *počasni šehidi* ili *šehidi ahireta*, jer im Gospodar oprašta zbog tegobnog preseljenja.

282 Hadis je sahih – vjerodostojan.

283 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 17/323, i Ebu Ja'la u *Musnedu*, 3/290; hadis je sahih – vjerodostojan.

284 S'ad b. Zejd, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, jedan od ensarija i učesnika u Bici na Bedru.

285 Hadis je sahih – vjerodostojan; bilježi ga Tirmizi u *Sunenu*, Dijat, 1421.

Buhari bilježi od Suvejda ibn Mukrina el-Muzenija[286], ﷺ, hadis: "*Ko bude nepravedno ubijen šehid je.*"[287], tj. spada u šehide ahireta, kao osoba koja bude ranjena na bojnom polju pa nakon nekog vremena umre. Isti je slučaj s osobom koja je džunup – nečista i slično. Onaj ko cilja neprijatelja pa rani sebe i zbog toga preseli šehid je, ili osoba koja preseli uoči džume – petka, ili osoba koja boluje od upale porebrice i tome slično. Osoba koja preseli u traženju znanja također je šehid. Sujuti navodi tridesetak vrsta šehida.

Hakim bilježi od Džabira, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Prvak među šehidima jeste Hamza ibn Abdulmutalib*[288] *i čovjek koji stane pred nepravednog vladara i naređuje mu dobro i odvraća ga od zla pa ga vladar ubije."*[289] Hamza, ﷺ, prvak je šehida zbog pomaganja islamu kada je vjera bila slaba i usamljena – garib.

Šehid se zove *šehidom*, onaj ko je posvjedočio, jer je njegova duša posvjedočila vječno mirno boravište – Džennet prilikom smrti. Hadis ima opće i, u isto vrijeme, posebno značenje, jer se odnosi na prvake među šehidima koji nisu vjerovjesnici, to jest prvaci među šehidima ummeta Muhammeda, ﷺ, a posebno značenje s obzirom na to da se spominje Sudnji dan u kojem će se sve istine otkriti.

Ahmed i Tirmizi bilježe od Omera, ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Četiri su stepena šehida: vjernik koji je dobre vjere, susreo se s neprijateljem i onda ispunio svoju obavezu prema Allahu"*; izraz *sadakallahe* (صَدَقَ الله) bez tešdida doslovno znači "*iskreno je postupio prema Allahu*, ﷻ", tako što se borio i dao sve od sebe u sukobu s neprijateljem, te se time izložio opasnosti; "*pa je bio ubijen, prema takvom će ljudi na Sudnjem danu*

286 Suvejd b. Mukrin el-Muzeni, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Pred kraj života nastanio se u Kufi gdje je i preselio.

287 Vjerodostojan hadis ovog sadržaja bilježi Nesai u *Sunenu*, Tahrim ed-demm, 4096, a Buhari bilježi u *Sahihu*, Mezalim, 2348, hadis od Abdullaha b. 'Amra koji kaže da je Resulullah, ﷺ, rekao: *"Ko bude ubijen dok brani svoj imetak šehid je."*

288 Hamza b. Ebu Talib, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i njegov amidža. Poznat je po nadimku *Esedullah ve esedu resulihi* – Allahov lav i Lav Njegova Poslanika zbog svoje snage, odvažnosti i odlučnosti. Kao šehid preselio je u Bici na Uhudu, a njegovo preseljenje i masakriranje tijela od mnogobožaca ražalostilo je Poslanika, ﷺ.

289 U ovoj verziji hadis bilježi Hakim u *Mustedreku*, 3/215; hadis je daif – slab. Hadis "*Prvak šehida kod Allaha Uzvišenog jeste Hamza b. Abdulmuttalib*" jeste sahih – vjerodostojan.

podizati svoje poglede,"; dizat će svoje glave da ih vide onako kako to čine stanovnici zemlje kada žele pogledati nebesa; "*vjernik koji se susretne s neprijateljem i kome kožu podere zalutala strijela*"; strijela za koju se ne zna ko ju je odapeo; "*pa ga ona ubije, on je na drugom stepenu, zatim vjernik koji je činio dobra i loša djela, pa se susreo s neprijateljem i ispunio svoju obavezu prema Allahu, ﷻ, i u tome bio ubijen, takav je na trećem stepenu. Na kraju je onaj ko je u grijesima ogrezao, pa se susreo s neprijateljem i ispunio svoju obavezu prema Allahu, ﷻ, i u tome bio ubijen, takav je na četvrtom stepenu.*"[290] Iz hadisa se može zaključiti da nisu svi šehidi jednaki i na istom stepenu.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Nu'ajma ibn Humara[291], ﷺ, koji prenosi da je upitao Vjerovjesnika, ﷺ, o tome koji su šehidi najbolji, a Poslanik, ﷺ, odgovorio mu je: "*Šehidi koji su se borili u prvim redovima i koji se nisu licima svojim okretali ni lijevo ni desno sve dok nisu poginuli. Oni će se nalaziti u najvišim odajama, Gospodar će im se smijati, približiti i obilno ih počastiti. Kada se Allah, ﷻ, nasmije Svome robu vjerniku, onda takav neće polagati račun.*"[292]

Ovim se ukazuje na to da je stepen šehida veći od stepena gazije, ali je gaziji potreban čist nijjet (namjera) koji se postiže samo uspjehom koji dolazi od Allaha i Njegovom voljom.

Ebu Nu'ajm bilježi u djelu *El-Hilje* od Ebu Zerra[293], ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Mnogo je onih koji su od oružja poginuli, a nisu šehidi, niti pohvaljeni. Mnogo je onih koji su se na postelji s dušom rastali, a kod Allaha su šehidi i iskreni robovi.*" Povod nastanka ovog hadisa jeste pitanje Allahova Poslanika, ﷺ: "*Koga smatrate šehidom?*" Upitani mu odgovoriše: "Onoga ko pogine od oružja.", pa je Poslanik, ﷺ, rekao spomenuti hadis.[294]

Ahmed bilježi predanje od Ibn Mes'uda, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Najviše šehida moga ummeta bit će među onima koji*

290 Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1644; Ahmed u *Musnedu* 1/22; hadis je daif – slab.

291 Nu'ajm b. Humar el-Gatafani, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, iz plemena Gatafan.

292 U referentnoj literaturi nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti ovog hadisa.

293 Ebu Zerr el-Gifari, Džundub b. Dženade, ﷺ, poznati ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Vrline su mu brojne, a najpoznatija od njih jeste izrazita pobožnost i skromnost. Preselio je 32. godine po Hidžri.

294 *Hiljetu el-evlija*, 8/251; hadis je daif – slab.

su preselili na postelji. Možda će neko preseliti između bojnih redova, Allah zna njegov nijjet – namjeru."[295], tj. oni koje je na postelji smrt zatekla, a koji su se borili protiv šejtana i prohtjeva – nefsa, što je veća borba od borbe protiv nevjernika.

Onaj ko pogine između bojnih redova boreći se, da li mu je nijjet – namjera bio uzdizanje Allahove riječi i pomaganje Njegove vjere, ili se borio da se kaže kako je hrabar ili da se dočepa udjela u plijenu.

Ibn Ebu ed-Dunja[296] prenosi hadis od Omera, ﷺ: "*Oni koji su se borili i pri tome poginuli bit će proživljeni prema svojim namjerama.*"[297]

Muslim prenosi hadis od Džabira, ﷺ: "*Svaki će rob biti proživljen u onome pri čemu je preselio.*"[298]

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, koja prenosi da je upitala Allahova Poslanika, ﷺ: "Allahov Poslaniče, je li šehid iko drugi osim onoga ko pogine na Allahovu putu? Poslanik, ﷺ, odgovori joj: "*Aiša, ako bi samo oni bili šehidi, onda bi u mom ummetu bilo malo šehida! Ko kaže dvadeset pet puta na dan: 'Gospodaru moj, podari mi bereket prilikom preseljenja i nakon preseljenja' pa preseli na postelji, Allah će mu dati nagradu šehida.*"[299]

U djelu *Risaletu-š-šehid* alima Muhammeda Kuzlaa Husarija[300] spominje se da se navodi u *Kifajetu el-ahjaru* da je osoba koja iznenada preseli šehid, a riječi se vezuju za Ibn Duf'aa.

---

295 Ahmed u *Musnedu*, 1/397; hadis je daif – slab.

296 Abdullah b. Muhammed el-Kurešij, poznat kao Ibn Ebi ed-Dunja, imam i znameniti pobožnjak šafijskog mezheba. Živio je u Bagdadu gdje je podučavao ljude, a posebnu zadaću imao je kod vlasti kao mueddib (odgajatelj) budućih abasijskih halifa. Autor je velikog broja djela među kojima su najpoznatije *risale* – traktati u kojima obrađuje zasebne teme. Preselio je 281/894. godine.

297 Hadis je daif – slab.

298 Muslim u *Sahihu*, Džennet, 2878.

299 Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 7/343; hadis je daif – slab.

300 *Risaletu eš-šehid* ili *Risale fi ahkam eš-šehid* (*Poslanica o propisima u vezi sa šehidima*) Muhammeda b. Hamze Kuzlaa Husarija (u. 1010/1601) djelo je iz oblasti fikha, a tretira šerijatske propise o šehidima.

Dodatak:
IZNENADNA SMRT

Ovo nije u suprotnosti s onim što bilježi Ebu Davud od 'Ubejda ibn Halida[301], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Iznenadna je smrt žalosno preseljenje.*"[302], jer se hadis odnosi na nevjernike, a ne na vjernike koji se dobro opskrbljuju za dan preseljenja s ovog svijeta.

Bejheki bilježi u djelu *Šu'abu-l-iman*[303] i Rezin[304] u svojoj zbirci od 'Ubejda ibn Halida, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Iznenadna je smrt žalosno preseljenje za nevjernika, a milost za vjernika.*"[305]

U *El-Kevkebu el-muniru*[306] navodi se da je Ibrahim, عليه السلام, i skupina vjerovjesnika preselila iznenada, što se dogodilo i drugim čestitim Allahovim, ﷻ, robovima. Molimo Allaha, ﷻ, da naše preseljenje s ovoga svijeta bude u dobru.

Sujuti u svom tefsiru *Ed-Dur el-mensur*[307] navodi hadis u kojem se kaže: "*Onaj ko iskreno zamoli Allaha, ﷻ, da ga počasti smrću na Njegovu putu, Allah će mu dati nagradu šehida.*" U drugom hadisu stoji: "*Ko iskreno bude molio Allaha, ﷻ, za šehadet, Allah će mu dati stepen šehida, pa makar preselio i na postelji.*"

U hadisu se kaže: "*Ko traži šehadet bit će mu dat pa makar i ne poginuo.*"[308] Na vrijednosti i počasti šehadeta, preseljenja na Allahovu putu, ukazuje predanje od Abdullaha ibn 'Amra ibn el-'Asa, ﷺ, u kojem Allahov Poslanik, ﷺ, kaže: "*Šehidu se oprašta svaki grijeh osim duga.*" Hadis bilježi Muslim.[309]

---

301 'Ubejd b. Halid el-Muharibi, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Preselio je u Kufi.

302 Ebu Davud u *Sunenu*, Dženaiz, 3110; hadis je sahih – vjerodostojan.

303 *Šu'ab el-iman* (*Ogranci vjerovanja*) hadiska je zbirka ranije spominjanog hafiza hadisa Ahmeda b. Husejna el-Bejhekija.

304 Rezin b. Mu'avija el-'Abderi es-Serkasti, istaknuti učenjak i hadiski stručnjak. Preselio je 535/1141. godine.

305 Ahmed u *Musnedu*, 6/136; hadis je izrazito slab – daif.

306 *El-Kevkeb el-munir* šejha Muhammeda b. el-'Alkamija (u. 929/1523) dvotomni je komentar ranije spominjane zbirke hadisa imama Sujutija *El-Džami' es-sagir*.

307 *Ed-Durr el-mensur* tefsir je imama Sujutija, a pripada pravcu tumačenja Kur'ana tradicijom (predanjem). Dva su osnovna pravca u tumačenju Kur'ana – racionalistički i tradicionalistički, a djelo imama Sujutija predstavnik je drugog pravca u kojem se akcent stavlja na tumačenje Kur'ana samim Kur'anom i Sunnetom Poslanika, ﷺ.

308 Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, Imaret, 1908.

309 Muslim u *Sahihu*, Imaret, 1886.

Ebu Nu'ajm u *El-Hiljetu el-evlija* bilježi hadis od Vjerovjesnikove, ﷺ, tetke koja kaže da je rekao: *"Šehidu koji pogine na kopnu opraštaju se svi grijesi osim duga,"*; čak i stvari koje su u vezi s drugim robovima, poput emaneta koji nikako ne ispuni ili ga u potpunosti ne opravda; *"a šehidu koji pogine na moru opraštaju se svi grijesi."*[310], tj. veliki, mali i dugovi također, a i emaneti koje nije ispunio, jer je on bolji od šehida koji pogine na kopnu s obzirom na to da se suočio s dvjema opasnostima zbog Allaha: morem koje je opasno samo po sebi i borbom protiv neprijatelja.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od S'ada ibn Dženade, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Šehidi koji padnu na moru bolji su kod Allaha od šehida koji padnu na kopnu."*[311], tj. imaju veću nagradu i veći stepen kod Njega.

Hakim bilježi od 'Amra ibn el-'Asa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Jedan pohod na moru bolji je od deset pohoda na kopnu."*[312] O ovome smo govorili u prvom poglavlju.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Evsetu* od Ebu Hurejre, ﷺ, hadis: *"Šehidu će se prilikom izlaska prve kapi krvi oprostiti grijesi, bit će oženjen sa dvije hurije i dat će mu se pravo zagovora – šef'aata za sedamdeset osoba iz svoje porodice."*[313] Broj spomenut u hadisu ukazuje na brojnost onih kojima će biti zagovornik, a pod pojmom porodice misli se na roditelje i uzlaznu rodbinsku vezu, potomstvo i silaznu rodbinsku vezu, te bračne drugove i druge osobe koje su s njim u vezi.

Taberani bilježi hadis u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu Umame, ﷺ: *"Onaj ko se bori na moru jednak je onome ko krvari na kopnu, a razdaljina*

310 Prvi dio hadisa je vjerodostojan i bilježi ga Muslim u *Sahihu*, a drugi dio o šehidima koji presele na moru bilježe Ebu Nu'ajm u *Hiljetu el-evlija*, 8/51, i Ibn Madža u *Sunenu*, Džihad, 2778; hadis je izrazito slab – daif.

311 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 6/52; hadis je daif – slab.

312 Hakim u *Mustedreku*, 2/155; hadis je sahih – vjerodostojan.

313 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 20/266, i *El-Mu'džemu el-evsetu*, 3/326. Tirmizi bilježi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1663, vjerodostojan hadis u kojem Resulullah, ﷺ, kaže: "*Šehid kod Allaha ima šest posebnosti: opraštaju mu se grijesi prilikom prve kapi krvi koja mu potekne, vidi svoje mjesto u Džennetu, sačuvan je kaburskog azaba (kazne), siguran je na dan kada će svi u strahu biti, na njegovu će se glavu spustiti kruna dostojanstva čiji je jedan dragulj bolji od dunjaluka i svega na njemu, oženit će se sa sedamdeset dvije dženetske hurije i bit će zagovornik za sedamdeset članova svoje porodice.*"

između dva talasa jednaka je prelasku cijelog dunjaluka u pokornosti Allahu.", tj. ima nagradu za te trenutke jednaku nagradi onoga ko čitav život provede u pokornosti Allahu, ﷻ. *"Allah*, ﷻ, *odredio je meleka smrti za uzimača svih duša, osim duša šehida koji padnu na moru. On*, ﷻ, *uzima njihove duše i u tome nema posrednika kao što ima kod drugih koji presele."*[314]

Hakim bilježi hadis od Ibn Abbasa, ﷺ: *"Šehidi će biti na obalama rijeke pri dženetskim vratima pod zelenom kupolom. Dolazit će im opskrba svako jutro i svaku večer."*[315]

Hadis ukazuje na to da će im se duše hraniti, u čemu će uživati i radovati se, kao što će se vatri izlagati faraonova porodica, jutrom i uvečer.[316] Navedeno se odnosi na šehide koje je od ulaska u Džennet spriječilo postojanje nekih drugih obaveza koje nisu ispunili, te nije suprotno hadisu koji govori da će šehidi biti u utrobama zelenih ptica, da će letjeti po dženetskim prostranstvima i odmarati se u svjetiljkama okačenim na Prijestolju. Kurtubi[317] kaže da će šehidi naroda prije nas imati jednak tretman kao i naši šehidi.

El-Bejheki bilježi hadis od Ebu Hurejre, ﷺ: *"Šehidi će kod Allaha na ahiretu biti na minberima"*; uzdignutim mjestima; *"ukrašenim draguljima u hladu Prijestolja na dan kada drugog hlada neće biti, na uzvišenju"*; brdu ili uzvisini; *"sazdanom od miska, pa će ih Gospodar pitati: "Jesam li vam ispunio"*; riječ koja se koristi može se osim riječju *"ispunio"* prevesti riječima *upotpunio* ili *usavršio*; *"i istinu vam rekao?"*; s dammom, pa sukunom na riječi (أَصْدُقُكُمْ). "*Kazat će: "Jesi, Gospodaru naš!"*, tj. ispunio obećanje.[318]

314 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/170, Ibn Madža u *Sunenu*, Džihad, 2778; hadis je izrazito daif – slab.

315 Hadis je sahih – vjerodostojan; bilježe ga Hakim u *Mustedreku*, 2/84, i Ahmed u *Musnedu*, 1/266.

316 U suri Gafir/Mu'min, 46 ajet, Gospodar kaže: **Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti, a kada nastupi Sudnji dan: 'Uvedite faraonove ljude u patnju najžešću'**; čime se potvrđuje kazna u kaburu/grobu na šta ukazuje autor.

317 Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari (u. 671/1273), istaknuti malikijski pravnik, muhaddis i mufessir. Živio je i radio u Andalusu i autor je znamenitog tefsira *El-Džami' li-ahkam el-Kur'an* koji spada među najvrednija tefsirska ostvarenja islamskih učenjaka. Navedeni citat preuzet je iz djela *Et-Tezkire*, str. 184, u kojem Kurtubi govori o ahiretu – budućem svijetu i stanjima ljudi na njemu.

318 Hadis je daif – slab.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i Hakim od Sehla ibn Hunejfa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Čim potekne kap krvi šehida, opraštaju mu se svi grijesi osim duga.*"[319] Riječ *juhraku* (يُهْرَاق) znači "*potekne*", a šehid na koga se odnosi hadis jeste ona osoba koja se bori protiv nevjernika na Allahovu putu i preseli u borbi. Prenosioci su ovog hadisa pouzdani.

U djelu *Eš-Šifa*[320] prenosi se da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Šehid koji preseli na moru neće osjetiti bol oružja nego će imati slast kao da žedan pije med s hladnom vodom, a šehid koji preseli na kopnu neće osjetiti bol oružja ništa više nego što boli ugriz mrava.*"[321]

Od Ebu Hurejre, ﷺ, prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Šehid ne osjeća bol prilikom preseljenja više nego što vi osjetite ujed mušice.*" Hadis bilježi Tirmizi.[322]

Nesai bilježi od Ebu Ed-Derda'a, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Šehidu će se dati pravo zagovorništva za sedamdeset osoba iz svoje porodice.*"[323]

Muslim bilježi od Ibn Abbasa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao svojim drugovima/ashabima: "*Kada su vaša braća poginula na Uhudu, Allah im je duše smjestio u utrobe zelenih ptica koje se napajaju sa dženetskih rijeka i jedu plodove Džennetа, a odmaraju se u zlatnim svjetiljkama okačenim u hladu Allahova Prijestolja, pa kada su vidjeli kako je ukusna hrana, prijatno piće i lijepo boravište njihovo, kazali su: 'Ko će našu braću obavijestiti o nama, da smo živi u Džennetu, kako oni ne bi Džennet propustili i ustezali se u borbi.' Allah, ﷻ, reče: "Ja ću ih obavijestiti o vama i objavi ajet:* **Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli!...** (Ālu 'Imran, 169).[324]

319 Hadis je sahih – vjerodostojan, a bilježe ga Hakim u *Mustedreku*, 2/130, i Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 6/73.

320 *Eš-Šifa* djelo je iz Sire (životopisa) Allahova Poslanika, ﷺ, autora kadije 'Ijada b. Musaa el-Bustija (u. 544/1149).

321 Hadis ovog sadržaja nismo pronašli u drugim referentnim izvorima, kao ni ocjenu vjerodostojnosti. Hadis sličnog značenja autor spominje u nastavku.

322 Tirmizi u *Sunenu*, Fedail el-džihad, 1668, i Ahmed u *Musnedu*, 2/297. Hadis je sahih – vjerodostojan

323 Hadis nismo pronašli u Nesaijevu *Sunenu*, ali je vjerodostojan i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2522.

324 Muslim u *Sahihu*, Imare, 1887.

Ebu Davud bilježi od Mesruka[325] da su pitali Abdullaha ibn Omera, ﷺ, o ajetu: **Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga.** (Ālu 'Imran, 169), pa je kazao: "Mi smo pitali o tome, pa je Poslanik, ﷺ, rekao: *"Njihove su duše u utrobama zelenih ptica koje borave u svjetiljkama okačenim za Prijestolje, dženetskim prostranstvim lete, gdje god žele, a odmaraju se u tim svjetiljkama. Gospodar će im se pokazati i upitati: "Želite li nešto drugo?" Odgovorit će: "Kako da želimo išta drugo kad dženetskim prostranstvima letimo gdje god nam je volja. Onda će im ponoviti pitanje tri puta, pa kada vide da im se pitanje stalno upućuje, reći će: "Gospodaru naš, želimo da nam vratiš duše u tijela da još jednom na Tvom putu poginemo. Tada će im Gospodar prestati upućivati pitanje, jer im ništa drugo neće trebati."* [326]

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* bilježi od Ibn Abbasa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Vidio sam meleke kako gasule Hamzu ibn Abdulmutaliba i Hanzalu er-Rahiba.*[327]" Kada su preselili kao šehidi u Bici na Uhudu, bili su džunupi – neokupani.[328]

Tirmizi bilježi od Ebu Hurejre, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Vidio sam Džafera ibn Ebu Taliba*[329] *kao meleka"*; u liku meleka; *"leti krilima svojim dženetskim prostranstvima s melekima."*[330] Krila nisu poput ptičijih jer je ljudski lik najvredniji od stvorenja, već se radi o snazi duha. Ovo je Poslanik, ﷺ, rekao Džaferovom sinu kada je došla vijest o

325 Mesruk b. el-Edžda' el-Kufi, tabi'in i učenjak u fikhu. Poznat je po pobožnosti i čestitosti, a preselio je 62. godine po Hidžri.

326 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2520.

327 Hanzala b. Ebu 'Amir er-Rahib el-Evsi, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i osoba koju su meleki gasulili, okupali nakon preseljenja. Oženio se Džemilom, kćerkom Abdullaha b. Ubejja b. Selula dan prije Bitke na Uhudu, pa je izašao u bitku neokupan (džunup) gdje je preselio kao šehid. Poslanik, ﷺ, rekao je: "*Vidio sam meleke kako kupaju (gasule) Hanzalu.*" Supruga je zanijela te noći i Hanzala, ﷺ, nakon preseljenja dobio je sina Abdullaha, ﷺ, čestitog i odvažnog, a i ashaba, jer je kao dječak vidio i slušao Allahova Poslanika, ﷺ.

328 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 11/391; hadis je hasen – dobar.

329 Džafer b. Ebu Talib, ﷺ, ashab i amidžić Allahova Poslanika, ﷺ. Zbog darežljivosti i izdržavanja siromašnih prozvali su ga "Otac miskina – siromašnih", a preselio je kao šehid u Bici na Mu'ti, osme godine po Hidžri. Za njega svi ashabi kažu da je bio najsličniji, fizički i moralno, Allahovu Poslaniku, ﷺ. Autor spominje keramet (počast) koju mu je Uzvišeni Allah darivao kada je u bici izgubio obje ruke.

330 Hakim u *Mustedreku*, 2/321, Tirmizi u *Sunenu*, Menakib, 3763; hadis je sahih – vjerodostojan.

njegovoj pogibiji i o tome da su mu neprijatelji obje ruke odsjekli, pa su mu zamijenjene krilima.

Hakim bilježi od Ibn Mes'uda, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Naš se Gospodar čudi"*; zadovoljan je i lijepim smatra djelo; *"čovjeku koji bude ratovao na Allahovu putu, pa se njegovi suborci povuku, a on zna šta je dužan činiti."*; tj. da mu nije dozvoljeno bježati; *"Vrati se u boj sve dok ne pogine, a tada Allah, ﷻ, kaže melekima: "Pogledajte Mog roba, želi ono što je kod Mene i boji se Moje kazne; bori se sve dok ne pogine."*[331] Hadis ukazuje na to da je valjana namjera borca u džihadu ako želi postići nagradu i izbjeći kaznu koja će zadesiti one koji bježe s bojnog polja, jer se time obrazlaže povratak ratnika na bojno polje.

Prenosi se od ashaba Allahova Poslanika, ﷺ, da je rekao: *"Sablje su ključevi Džennetа."*[332]

I da je Poslanika, ﷺ, još rekao: *"Kada se vojske susretnu na Allahovu putu, dženetske hurije se ukrase i izađu. Kada neki borac bude ubijen, one kažu: 'Gospodaru naš, pobjedu mu podari! Gospodaru naš, pomozi ga!' A ako se okrene od boja, one se sklone i kažu: 'Gospodaru naš oprosti mu!' Kada bude ubijen borac, Allah mu oprašta sve grijehe koje je počinio. S prvom kapi krvi koja potekne dolaze mu dvije dženetske hurije koje mu brišu prašinu s lica."*[333]

Nesai bilježi da je jedan od ashaba pitao Allahova Poslanik, ﷺ, zbog čega se svi vjernici u kaburima ispituju osim šehida, pa je Allahov Poslanik, ﷺ, odgovorio: *"Dovoljan je blijesak sablje!"*[334], tj. blijesak koji se vidi s nje prilikom preseljenja šehida, te će biti pošteđen ispitivanja u kaburu, jer da je bio loš pobjegao bi iz boja.

Ibn Asakir prenosi od Ebu Hurejre, ﷺ, koji kaže da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Stajati trenutke u redovima onih koji se bore na Allahovu putu bolje je od šezdeset godina provedenih u noćnom namazu."*[335], tj. klanjati noćni namaz šezdeset godina, a hadis se odnosi na stanje kada borba nije opća obaveza. Allah, ﷻ, najbolje zna.

331 Hakim u *Mustedreku*, 2/123, Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2536; hadis je sahih – vjerodostojan.
332 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježi ga Hakim u *Mustedreku*, 3/563.
333 Hadis je sahih – vjerodostojan; bilježe ga Se'id b. Mensur u *Sunenu*, 2/260, i Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 22/246. Hadis sličnog značenja prenosi i Hakim u *Mustedreku*, 3/564.
334 Nesai u *Sunenu*, Dženaiz, 2053; hadis je sahih – vjerodostojan.
335 Hadis je sahih – vjerodostojan.

ČETVRTO POGLAVLJE

O KONJICI NA ALLAHOVU PUTU

Uzvišeni Allah kaže: **I konje, i mazge, i magarce – da ih jašete...** (En-Nahl, 8); stvorio vam je ove životinje da ih jašete. Riječ *el-hajl* (الخيل) sa *ha* – grubo, u jeziku znači čuvanje, a s *fethom* može značiti snaga. *El-hajl* je zbirna imenica koja nema jednine od svoje osnove, poput riječi *ibil* – deve, *reht* – skupina i *nisa'* – žene. **...i kao ukras...** (En-Nahl, 8), tj. učinio ih je ukrasom uz korisne stvari koje donose. **...a stvorit će i ono što ne znate.** (En-Nahl, 8) Katada ovo komentira riječima: "Insekte u biljkama i crve u voću." Neki kažu da ajet ukazuje na ono što je pripremljeno stanovnicima Dženneta u Dženetu i stanovnicima vatre u vatri. Oko to nije vidjelo, niti uho čulo, niti je to osoba mogla zamisliti u svome srcu.

Različiti su stavovi o pitanju konjskog mesa, da li ga je dozvoljeno jesti ili nije? Ajet ukazuje na to da je zabranjeno, što je stav Ibn Abbasa, ﷺ. Zabrana se uzima iz činjenice da se jelo ne spominje u ajetu, a potrebnije je od jahanja i u njemu je veća korist, a Allah, ﷻ, posebno kaže za stoku: **...i njome se hranite...** (En-Nahl, 5), a konji su spomenuti kao jahalice: **...da ih jašete...** (En-Nahl, 8)

Dodatak:
DOZVOLJENOST JEDENJA KONJSKOG MESA

Ovo je stav imama Malika i Ebu Hanife, a imami Ebu Jusuf, Muhammed, Šafija i Ahmed kažu da se konjsko meso može jesti. Spominje se da je imam Ebu Hanife na tri dana prije preseljenja promijenio svoj stav o pitanju zabrane konzumiranja konjskog mesa, a to je i pravno mišljenje (fetva) koje se daje unutar hanefijskog mezheba kao što se navodi u djelu *El-'Amirijje*. U skladu s ovim stavom dozvoljena je i konzumacija mlijeka kobila. Držanje konja radi džihada najbitniji je aspekt pripreme za džihad o čemu ćemo govoriti kada bude govora o opremi gazije, ako Bog da.

Prenose Buhari, Muslim, Nesai i Ahmed od 'Urve, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Za grive konja vezano je dobro do Sudnjeg dana, nagrada i zarada."*[336] Posljednji dio hadisa objašnjava koje je dobro u konjima, a odnosi se i na plijen.

Taberani bilježi u E*l-Mu'džemu el-kebiru i El-Evsetu* od Ebu Hurejre, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Za grive konja vezano je dobro do Sudnjeg dana. Onaj ko izdržava konje poput je osobe koja stalno pruža ruku opskrbi i nikako je ne povlači."*[337]

Što se tiče hadisa koji govore da u konjima može biti nesreća ili loš znak, oni se odnose na one koji nisu pripremljeni za borbu. Kada se spominju grive konja, misli se na same konje, jer se koristi alegorija kada se spominjanjem grive želi ukazati na konje, što se naziva i metonimija, pri čemu se dijelom ukazuje na cjelinu. Bereket konja jeste u tome što se koriste u džihadu.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od 'Urejba el-Mulejkijja, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Za grive konja vezano je dobro i dobit do Sudnjeg dana, a vlasnici će biti pomognuti u brizi o njima. Onaj*

336 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2695; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1872; Nesai u *Sunenu*, Hajl, 3572; Ahmed u *Musnedu*, 4/361.

337 Prvi dio hadisa je vjerodostojan i bilježe ga Buhari i Muslim, a drugi dio je hasen – dobar, a osim Taberanija koji ga bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 6/95, bilježe ga i Ahmed u *Musnedu*, 4/179, i Ebu Davud u *Sunenu*, Libas, 4089.

ko troši na konje jeste poput osobe koja stalno pruža ruku opskrbi. Mokraća i izmet na Sudnjem će danu imati lijepi dženetski miris."[338], tj. promijenit će im se osobine.

Ahmed bilježi od Ibn Mes'uda, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Tri su vrste konja: konj kojeg se drži radi Milostivog, konj kojeg se drži radi šejtana i konj kojeg čovjek drži radi sebe. Konj kojeg se drži radi Milostivog jeste onaj za borbu na Allahovu putu. Ono što pojede, izmet i mokraća bit će na vagi djela. Konj kojeg osoba drži radi sebe jeste onaj radi ždrijebljenja i time se štiti od siromaštva."*; tj. sprečava se neimaština tako što će se imati novac od prodaje ždrebeta; *"Konj koji se drži radi šejtana jeste konj za kladenje ili opklade."*[339], kao što se činilo u predislamskom periodu.

U drugom predanju kaže se: *"Dostojanstvo je u konjima, a poniženje u slijeđenju kravljih repova."*[340] Misli se na preokupaciju ljudi stočarstvom i zapostavljanje džihada kojim se čuva dostojanstvo islama. Kada ljudi ostave džihad i okupiraju se praćenjem i uzgojem stoke, tada će biti poniženi.

Taberani bilježi hadis u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu Umame, ﷺ: *"Kuća u kojoj je glavna preokupacija plug sigurno će zadesiti poniženje."*[341] Riječ *el-feddan* (الفَدَّان) odnosi se na plug koji obično vuče par volova i kojim se ore zemlja. Poniženje je u tome što će time sebe dovesti u položaj da vlasti traže plaćanje poreza ili desetine, pa se onaj ko sebe dovede u tu situaciju izložio poniženju. Ovim se ne želi kazati da je zemljoradnja pokuđena, čak suprotno, ona spada u pohvalna djela iz mnogo razloga, između ostalih radi proizvodnje hrane. Nije međusobno uvjetovano dunjalučko poniženje i uskraćivanje sevapa na budućem svijetu.

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Ebu Umame, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Dresirajte konje, jer se oni mogu*

338 Hadis je u ovoj formi daif – slab, a prethodilo je da su dijelovi hadisa vjerodostojni.

339 Hadis je sahih – vjerodostojan.

340 Hadis ovog sadržaja nismo pronašli u referentnoj literaturi. U *Sunenu* Ebu Davuda, Idžara, 3462, bilježi se hadis u kojem Resulullah, ﷺ, kaže: *"Kada budete na veresiju sve uzimali i za repove krava se zalijepili, te se zadovoljite zemljoradnjom i ostavite džihad, Allah će na vas poniženje spustiti koje se neće podići sve dok se vjeri svojoj ne vratite."*

341 Hadis je sahih – vjerodostojan, a bilježi ga Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/293.

uvježbati."[342] Riječ *tut'abu* (تُتْعَبُ) u pasivu znači *uvježbati*, *izmoriti*. Značenje hadisa jeste to da konje treba trenirati i nastojati ih ukrotiti za rat ili jahanje, jer konj podnosi vježbu i kada se kazni ne ponavlja greške.

Allahov Poslanik, ﷺ, imao je svijetlog konja, tj. svijetlocrvenog, koji se zvao Murtedžiz, jer je puštao ugodne zvukove. Poslanik, ﷺ, imao je i drugog konja koji je bio crn, tamne boje, po imenu Sekeb, jer je mnogo trčao, a imao je i mazgu sive boje, bliže tamnoj nego svijetloj, po imenu Duldul, koju je dobio na poklon od vladara Ejle. Također je imao i devu po imenu Kusva na kojoj je učinio hidžru, a imao je i magarca po imenu Ja'fur i još jednog konja po imenu Lehif, s običnim *hā*, na oblik riječi *regif* (رَغِيف), a spominje se i u deminutivu. Nazvan je ovim imenom zbog dužine repa. Poslanik, ﷺ, imao je i konja kojeg su zvali Tarib, s *fethom* na *tā* i *kesrom* na *rā*, te još jednog kojeg su zvali Lizzaz, s kesrom na *lāmu* i s dva *zāa*, jer je bio pitom i lijepo građen.

Od Ibn Omera, رضي الله عنه, prenosi se da je Poslanik, ﷺ, pripremao konje; to bi činio tako što bi im umanjivao hranu određeni vremenski period te ih uvodio u zatvoren prostor gdje bi se znojili čime bi se suzile arterije i ojačali mišići. Time se jačala sposobnost trčanja. Ovaj hadis prenosi imam Ahmed. [343]Spominje se da je Vjerovjesnik, ﷺ, imao ukupno sedam konja, a u nekim predanjima da je njihov ukupan broj bio petnaest.

Ahmed, Tirmizi i Ebu Davud bilježe od Ibn Abbasa, رضي الله عنه, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Sreća je u svijetlim konjima."*[344], tj. da ima bereketa u toj boji, a posebice kada je boja crvenkasta, bliska izrazito svijetlocrvenoj, poput boje grožđica.

Ahmed, Tirmizi i Hakim bilježe od Ebu Katade[345], رضي الله عنه, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Najbolji su tamnocrni konji koji na glavama*

342 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/112; nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti hadisa u referentnoj literaturi.

343 Ahmed u *Musnedu*, 2/86; hadis je sahih – vjerodostojan.

344 Ahmed u *Musnedu*, 1/272; Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1695; Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2545; hadis je sahih – vjerodostojan.

345 El-Haris b. Rib'i es-Sulemi, رضي الله عنه, ensarija ashab Allahova Poslanika, ﷺ, poznat po nadimku Ebu Katada. Učestvovao je u Bici na Uhudu i ostalim bitkama s Poslanikom, ﷺ. Preselio je 54. godine po Hidžri.

imaju bjeline, bijeli biljeg i bijelu donju usnu, s bjelinom na trima nogama, a ako ne bude crnih neka budu svijetlocrni spomenutih osobina."[346] Riječi Poslanika, ﷺ, *el-edhem* (الأدهم) znači crn, a *el-akrah* (الأقرح) je onaj konj koji ima bjelinu na glavi koja se naziva *kurha* (قُرْحة) s *dammom* na *kāfu* koja se ne odnosi na grivu (gure). *El-ersem* (الأَرثم) dolazi od riječi *resm* (رَثْم) što znači konj čija je gornja usna bijela. Riječ *el-muhadžel* (المحجَّل) označava konja čije su tri noge bijele, a desna prednja nije bijela. *Kumejt* (الكُمَيْت) je svijetlocrn konj čija boja naginje crvenoj. Riječ *eš-šebih* (الشَّبِيه) koristi se u značenju sličnog, tj. neka bude sličan spomenutoj boji i osobini kada se priprema konjica za džihad i druge stvari.

Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru* i Bejheki bilježe od 'Ukbe ibn 'Amira[347], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Kada htjedneš ići u boj, kupi sebi konja koji na glavi ima bijeli biljeg i bijelih nogu, pa ćeš, ako to učiniš, biti siguran od svojih neprijatelja i njihov će ti imetak biti plijen.*"[348], tj. kupi ili nabavi bijelog konja na kojem ćeš ići u boj. Riječ *el-egarr* (الأَغَرُّ) označava bijelu boju kada se spomene uz bilo šta. Kada se spominju bijele noge riječju *el-muhadžel* (المحجَّل), misli se na bjelinu koja pokriva polovinu natkoljenice, ili trećinu, a ne prelazi koljena. Konj ovih karakteristika spada u najljepše i najbolje konje izgledom i kvalitetom.

Prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Zaista šejtan neće uvući škrtost u kuću onoga koji ima vrijednog konja.*"[349] Hasan[350], ﷺ, kaže: "Konjsko hrzanje, tj. glas koji ispuštaju konji, plaši džine."

---

346 Ahmed u *Musnedu*, 5/300; Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1696; Ibn Madža u *Sunenu*, Džihad, 2789; Hakim u *Mustedreku*, 2/101; hadis je sahih – vjerodostojan.

347 'Ukbe ibn 'Amir el-Džuheni, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i namjesnik u Egiptu za vrijeme Mu'avije, ﷺ. Bio je fekih, pravnik i izrazito vrijedna ličnost. Preselio je oko 60. godine po Hidžri.

348 Hakim u *Mustedreku*, 2/102; hadis je sahih – vjerodostojan. Značenje hadisa ukazuje na obavezu ostvarivanja materijalnih pretpostavki za borbu, a kupovina odgovarajućih sredstava pokazuje iskrenu želju i adekvatnu pripremu za borbu. Uzvišeni Stvoritelj je taj koji čuva Svoje robove, a poslušati Poslanika, ﷺ, znači imati povjerenje u Stvoritelja i Njegova Miljenika.

349 Hadis bilježi El-Haris b. Ebu Usama u svom *Musnedu*, 2/676; nismo pronašli ocjenu njegove vjerodostojnosti u referentnoj literaturi.

350 Hasan b. Ebu el-Hasan el-Basri, velikan među tabi'inima i štićenik ensarija. Poznat je po svojoj pobožnosti, učenosti i mudrosti. Preselio je početkom drugog stoljeća po Hidžri u devedesetim godinama života.

Također, prenosi se da Halid ibn el-Velid[351], ﷺ, u borbi nije jahao konje nego kobile, jer su manje hrzale.

Prenosi se da su ashabi radije jahali konje kada dočekuju neprijatelja, a kobile u napadu. Kaže se da je preče držati konje od kobila, jer su jači u napadu, uzmicanju i trčanju, pa je preče da se na njima bori nego na kobilama. U predanju se spominje da je neko upitao: "Koja životinja najbolje vidi?" Upućeni u ova pitanja odgovorili su: "U tamnoj noći najbolje vidi tamna starija kobila."

Ovo se spominje u priči o Aleksandru (Iskenderu) Zul-Karnejnu[352], a to mu je bio nadimak jer je osvojio dunjaluk za oba roga (karna – القرن), dakle istok i zapad, ili zato što je ušao u svjetlost i tminu, ili zato što su u njegovo vrijeme umrli ljudi dviju generacija. Prenosi se da kada dođe do obale Egipta (Misira), sagradi grad koji nazva Aleksandrija, a zatim se zaputi prema Perziji koju pokori i uvede pod svoju vlast. Zatim se zaputi prema zapadnim zemljama, a Hidr, عليه السلام, bio mu je na čelu vojske. Pored njega je bio Aristotel, pa su putovali dok nisu došli do mjesta gdje sunce zalazi. Nakon toga odlazi u zemlju Bugara i nastavlja dalje u pravcu odakle sunce izlazi. Došao je do između dviju velikih brana, a to su dva brda između kojih podiže zid kojim je prepriječio put Je'džudžu i Me'džudžu. Kada je završio s tim poslom, nije ostala nijedna zemlja da u nju nije ušao, osim zemlje tmina, a spomenuli su mu da je u njoj vrelo života. Rekli su mu: "Vladaru, oni prije tebe, vjerovjesnici i vladari, nisu ulazili u nju. Mi se za tebe bojimo da ti se ne ispriječi ono što ti je mrsko da sretneš." Uprkos tome on bijaše ustrajan i čvrsto odluči da uđe.

Tada upita one koji su upućeni u stvari koja je od jahaćih životinja najboljeg vida, pa mu odgovoriše da su to konji. On dalje upita: "Koji konji?" Rekoše mu: "Tamne kobile koje se nisu ždrijebile." Zato je izabrao od

351 Halid b. el-Velid, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i najistaknutiji muslimanski vojskovođa iz prve generacije. Primio je islam u godini Ugovora na Hudejbiji, šeste godine po Hidžri, a zbog odvažnosti i umijeća ratovanja Poslanik, ﷺ, nazvao ga je "Sejfullah – Allahova sablja". Preselio je u Himsu, Sirija, 21. godine po Hidžri.

352 Zul-Karnejn je osoba koju je Uzvišeni Allah počastio i odlikovao nad drugim ljudima. Učenjaci su različitih stavova da li je bio poslanik ili samo čestit i pobožan čovjek. Detalje o njegovu životu pogledaj u prijevodu značenja sure Kehf od 83. ajeta.

tamnih grla šest hiljada mladih crnih kobila i dodijelio ih šest hiljada vojnika, iskusnih i razboritih. Svakoj je hiljadi imenovao jednog mudrog zapovjednika, a Hidra, ﷺ, postavio je na čelo dvije hiljade vojnika koji su bili na pročelju. Nakon toga naredio je ostatku vojske da se ulogore i sagrade kuće na mjestu gdje će ih sačekati, te da ne napuštaju to mjesto do njegova povratka. Hidr, ﷺ, reče: "Vladaru, mi ćemo ući u tmine gdje nećemo vidjeti jedni druge, pa kako da se ponašamo kada zalutamo?" Aleksandar mu dade crvenu baklju i reče: "Kada zalutate, bacite je na tlo, ona će vam osvijetliti put pa se vratite u tom pravcu." Hidr, ﷺ, krenu ispred njega sve dok ne dođe do doline u kojoj je vrelo i tada osjetiše prelijep miris, pa mu dođe misao da je vrelo upravo u toj dolini. Baci baklju ispred sebe pa se osvijetli okolica oko Hidra, ﷺ, te on pronađe vrelo čija je voda bila bjelja od mlijeka, slađa od meda i ljepšeg mirisa od miska. Napi se s vrela, pa uzjaha konja i pridruži se ostaloj vojsci. Zul-Karnejn nije pronašao vrelo, pa je izašao i dozivao druge. Kada su izašli, prođoše kroz dolinu u kojoj je bilo crvenog dragog kamenja, te im reče da uzmu. Neki uzeše malo, a neki nimalo. Kada su izašli iz tmine, vidješe da su ono što su uzeli dragulji te se pokajaše i oni koji su uzeli i oni koji nisu. Četrdeset dana hodali su tminama, a neki vele i duže. Nakon toga vratiše se do rijeke Milhharasa, pa su putovali sve do Iraka želeći ući u Šam, ali je umro prije nego što je došao do njega. Kaže se da je došao u Šam i preselio među svojom vojskom.

Različita su mišljenja o tome da li je on bio vjerovjesnik ili nije. Neki kažu da je vjerovjesnik zbog riječi Uzvišenog: **'O Zul-Karnejne', – rekosmo Mi...** (El-Kehf, 85)

Ajet ukazuje na objavu, ali je ispravnije mišljenje da je bio vladar, učen i pravedan, koji je zaslužio da mu se uputi ovaj govor od Uzvišenog Allaha. Tumači su se razišli o pitanju dužine njegova života i vremena koje je vladao. Prenosi se da je na dan smrti imao trideset šest godina i da je obišao četvrtinu svijeta u četrnaest godina. Prenosi se da mu je data vlast kada je imao dvadeset godina. Kada je umro, odnijeli su ga majci u Aleksandriju. Spomenut je samo sažetak njegova života, a Allah, ﷻ, najbolje zna.

HIKAJA

"Upitali su Zul-Karnejna: 'Čime si zavladao zemljama istoka, a vladari prije tebe imali su veća blaga u posjedu, duži su život živjeli, veću vlast uživali i brojnijom vojskom raspolagali?' Odgovorio je: 'Uz Allahovu pomoć! Nikada nisam osvojio neku zemlju, a da nisam ostavio njezine stanovnike i njihovu sigurnost čuvao!'" Njegov je običaj bio da najprije pozove u islam, pa ako prihvate islam, ostavio bi ih u stanju u kojem su bili.

Neće mu veličinu znati umni,
jer ugled velikana lošim narod učini.

HIKAJA

Prenosi se da su Aleksandra nakon preseljenja stavili na tabut ukrašen zlatom nakon što su ga okupali, medom namazali i opremili na način da tijelo ne zaudara. Vladari su ga ponijeli na ramenima, iznijeli ga iz šatora i stavili na prijesto. Tada prvak među narodom, a bio je njegov učitelj, reče okupljenim vladarima, mudracima i filozofima: "Ovo je velik dan. Velika je pouka koju ostavlja. Pomračilo se sunce vladara i zlo se približilo, a bilo se udaljilo. Dobro koje je došlo sada se udaljilo. Ko plače nad vladarom koji je pokorio vladare neka plače danas. A onaj ko se čudi govoru neka se čudi ovome i neka pouku uzme." Nakon toga reče: "Neka svako od vas kaže ono čime će izraziti saučešće posebnim, a uputiti savjet svijetu."

Neko od njih tada reče: "Zaista je vladar sakupljao zlato, a sada ga zlato na sebi ponese."

Drugi reče: "Čudite se onome koji vladare porazi i generacije pobijedi kako je poražen i pobijeđen."

Treći reče: "Gledajte onoga kojem je data moć i kretanje kako je postao nepomična materija."

Alija, ﷺ, kaže da su mu potčinjeni oblaci te je na njima bio nošen i druge su mu stvari bile, također, potčinjene. Svjetlo mu je prostrto, pa su mu dan i noć isti bili, lahki za kretanje po zemlji čiji su mu putevi učinjeni prohodnim, kao što se kaže u riječima Uzvišenog: **Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi.** (El-Kehf, 84), tj. dato mu je sve ono što treba stvorenjima i čime se pomažu vladari u osvajanju gradova i u borbi protiv neprijatelja. **...ono što želi.** (El-Kehf, 84), tj. znanje kojim je ostvarivao ono što želi i lahko putovao širom svijeta.

Dodatak:
HIDR JE ŽIV ILI MRTAV?

Ulema se razilazi o tome da li je Hidr živ ili je umro. Kaže se da je umro, što je stav većine učenjaka i konsenzus kod sufijskih šejhova i dobrih robova. Također se kaže da su Hidr i Ilijas živi i da se svake godine u određeno vrijeme susreću. Neki opet kažu da je mrtav, što argumentiraju riječima Uzvišenog: **Nijedan čovjek prije tebe nije bio besmrtan...** (El-Enbija, 34)

Vjerovjesnik, ﷺ, rekao je: *"Nije klanjao jaciju u kojoj sam vas vidio noćas niko da će ostati nakon stotine godina na licu zemlje."*[353]

Da je Hidr tog dana bio živ ne bi poživio nakon tog vremenskog perioda, a Allah, ﷻ, najbolje zna šta je ispravno.

353 Buhari u *Sahihu*, Ilm, 116; Muslim u *Sahihu*, Fedail es-sahabe, 2537.

PETO POGLAVLJE

KOME SE PROPISUJE DŽIHAD, A KOME NE?

Riječ *farada* (فَرَضَ) znači odrezati, a u terminologiji islamskog prava to je ono što je šerijatskim dokazom potvrđena obaveza u koju nema sumnje. Tretira se kao ono zbog čijeg se ostavljanja zaslužuje kazna, ukoliko za ostavljanje nema opravdanja, a osoba koja negira farz kao obavezu izlazi iz vjere.[354] Možda će se upotrijebiti za ono što je polazište dozvoljenosti, kao što je situacija u kojoj onome ko izostavi vitr, a sjeća se toga, nije dozvoljeno klanjati sabah. Prvi se naziva obaveza vjerovanja ('itikada), a drugi praktičnom obavezom. Farz se može podijeliti na druge dvije vrste: individualni ('ajn) i kolektivni (kifaje). Primjeri individualnog farza jesu pet dnevnih namaza i post ramazana, a kolektivni farz je, kao što su pravnici, Allah, ﷻ, im se smilovao, formulirali u svojim djelima, džihad kada se postigne željeno aktivnošću skupine. U suprotnom će biti individualna obaveza svih. Vjerovatno je na prvo mjesto stavljen džihad kao kolektivna obaveza s obzirom na to da tako u početku i biva, tj. da nam se propisuje da počnemo s borbom protiv njih nakon što je poziv do njih dopro, pa čak ukoliko se oni protiv nas ne bore.[355]

354 Autor ukazuje na bitan princip učenja ehli sunneta, a to je da neprakticiranje djela nije razlog da se osoba smatra nemuslimanom već isključivo ukoliko uz neizvršavanje neke obaveze osoba bude i negirala neku islamsku obavezu iz kategorije farza – individualnih obaveza.

355 Tumačenje ove vrste, a to je da se treba boriti čak i protiv onih koji se ne bore protiv muslimana, direktno je suprotstavljeno kur'anskom ajetu: **Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični**. (El-Mumtehina, 8); neprijateljstvo muslimana mora biti usmjereno kako to Uzvišeni kaže: **...ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu.** (El-Mumtehina, 9)

DODATAK

Imam je dužan slati vojne pohode prema zemlji s kojom smo u ratu svake godine, jedanput ili dvaput, a ljudi su dužni svog imama pomoći davanjem poreza.[356] U slučaju da imam uzme poreze i ne bude organizirao vojne pohode, tada će biti griješan samo on. Značenje kolektivne obaveze objašnjeno je tako da ukoliko džihad bude poduzela skupina, a ne svi, pa čak ukoliko to učine žene ili robovi u bilo kojem vremenu, dužnost će spasti sa ostalih. Ukoliko u jednom vremenu niko ne bude poduzeo vojni pohod onda će svi muslimani koji podliježu obavezama biti griješni, jer su ostavili obavezu koja im je naređena. Kao što je slučaj kada svi ostave dženazu namaz, ili ukopavanje preminule osobe, ili uzvraćanje na selam, svi će biti griješni. Nemoj pogrešno pomisliti da će dužnost spasti sa stanovnika Indije, ako ljudi koji žive, naprimjer, u Bizantiji (na zapadu) budu to činili, već se obaveza stavlja u skladu s blizinom neprijatelja; što je bliži obaveza se prije postavlja sve dok ne bude dovoljan broj. Kada nije dovoljno osim kada bi se svi uključili, onda je svima individualna obaveza da to učine.

Znaj da je Allahovu Poslaniku, ﷺ, u početku islama bilo naređeno da pređe preko onoga što mu se čini i okrene se od mnogobožaca, kao što Uzvišeni Allah kaže: **...zato ti velikodušno oprosti.** (El-Hidžr, 85); tj. okreni se od njih, Muhammede; **Zato im praštaj...** (Ālu ʻImran, 159); lijepim oprostom i podnesi ona zlostavljanja kojima te podvrgnuo tvoj narod, pa je to derogirano ajetima o borbi. Također, Uzvišeni kaže: **...i mnogobošce izbjegavaj.** (El-Hidžr, 55); tj. nemoj im se suprotstavljati, niti se na njih osvrtati kada te napadaju što vjeru svoju pokazuješ i dostavljaš poslanicu Gospodara svoga, kao i riječi Uzvišenog: **...vama – vaša vjera, a meni – moja.** (El-Kafirun, 6)

Nakon toga naređeno je pozivanje u vjeru na različite lijepe načine, kako kaže Uzvišeni: **Na put Gospodara svoga mudrošću...** (En-Nahl,

356 Ratno stanje podrazumijeva aktivan odnos prema neprijatelju, jer učenje islama onome ko ga istinski nosi ne dozvoljava pasivnost i reagiranje samo na osnovu iznuđenih poteza.

125); tj. Kur'anom; **...i lijepim savjetom pozivaj** (En-Nahl, 125); lijepim savjetima i nježnim riječima; **...i s njima na najljepši način raspravljaj.** (En-Nahl, 125); poput pozivanja Allahu Njegovim ajetima, dokazima i argumentima, pa je nakon toga naređena borba kada je napad došao od neprijatelja riječima Uzvišenog: **Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini...** (El-Hadž, 39); tj. dozvoljava se vjernicima da se bore, a ovo je prvi ajet koji je objavljen o džihadu. Nakon toga naređena je borba napadom u nekim vremenima riječima Uzvišenog: **Kada prođu sveti mjeseci, ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete...** (Et-Tevba, 5); tj. kada prođu sveti mjeseci, a oni su zul-ka'de, zul-hidždže, muharrem i redžeb, a to je posljednji rok do kojeg se odgađa, onda se borite protiv mnogobožaca u dozvoljenim i časnim (haremima) mjestima. Uzvišeni kaže: **Ako vas napadnu, onda ih ubijajte!** (El-Bekara, 191)

Zabrana koja se odnosi na spomenute mjesece derogirana je općim ajetima, poput ajeta koji se navodi prije njega. Na koncu je borba naređena općenito u svakom vremenu i u svim mjestima riječima Uzvišenog: **I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane...** (El-Bekara, 193); tj. da ne bude mnogoboštva; i riječima Uzvišenog: **A borite se protiv svih mnogobožaca** (Et-Tevba, 36); tj. sve u svim mjesecima, i riječima Uzvišenog: **I napadajte takve gdje god ih sretnete.** (El-Bekara, 191); tj. nađete ih; kao i riječima Uzvišenog: **Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! – Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – Allah zna, a vi ne znate.** (El-Bekara, 216); tj. ljudski prohtjevi naginju slastima koje vode propasti te preziranju obaveza koje vode ljudskom spasu. Možda vam je u borbi, uprkos tome što vam je mrska, dobro, jer je u njoj ili pobjeda ili šehadet i nagrada, a u ostavljanju nečega, uprkos vašoj ljubavi prema tome, zlo, jer je u tome poniženje, siromaštvo i uskraćivanje na ahiretu. **...a Allah zna...** (El-Bekara, 216); ono što je za vas bolje; **...a vi ne znate.** (El-Bekara, 216)

Uzvišeni kaže: **I borite se na Allahovu putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna.** (El-Bekara, 244); **I neka se zato na Allahovu putu bore**

oni koji ne žale žrtvovati život na ovome svijetu za onaj svijet. (En-Nisa', 74); **A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu...** (En-Nisa', 75); **Zato se bori na Allahovu putu, pa makar sam bio...** (En-Nisa', 84); što znači – ne osvrći se na one koji zaostaju za tobom, tj. bori se pa makar sam bio jer ti je obećana pomoć.

Uzvišeni naređuje: **O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište bit će Džehennem, a užasno je to boravište.** (Et-Tahrim, 9); tj. džihad vodi protiv nevjernika oružjem, a protiv dvoličnjaka jezikom i argumentima. Sve navedeno dokazi su iz kur'anskih ajeta koji potvrđuju obaveznost džihada.

Što se tiče potvrde džihada u Vjerovjesnikovim, ﷺ, hadisima, Taberani prenosi u *El-Mu'džemu el-kebiru* i *El-Mu'džemu es-sagiru*, te Hakim od Ebu Umame, Allah njime bio zadovoljan: *"Držite se džihada na Allahovu putu. On su jedna od dženetskih vrata. Allah preko njega potire brige i tegobe."*[357], tj. udaljuje ih od grudi vjernika zbog nastojanja uzdizanja Allahove, ﷻ, riječi što je jedan od puteva koji vode Džennetu.

Ebu Se'id el-Hudrij, رضي الله عنه, prenosi da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, ﷺ, i tražio da mu nešto preporuči, pa mu Poslanik, ﷺ, reče: *"Držite se svijesti o Allahu, jer je u tome sabrano svako dobro. Držite se džihada, jer je to rahbanijjet*[358] *muslimana. Držite se zikrullaha (spominjanja Allaha, ﷻ) i učenja Kur'ana, jer je tebi to svjetlo na zemlji, a spomen na nebesima. Čuvaj svoj jezik osim od dobra, jer time pobjeđuješ šejtana."*[359]

Riječ *takva* (التَّقْوَى) – bogobojaznost, svijest o Gospodaru, uprkos svojoj kratkoći obuhvata prava stvorenja i Gospodara, a džihad je *rahbanijjet* od riječi *rehbe* (الرَّهْبَة) koja ukazuje na ostavljanje uživanja na dunjaluku, asketizam, osamljivanje i slično poput onih stvari koje rade kršćanski

357 Hadis bilježe Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 8/181, i Hakim u *Mustedreku*, 2/84; hadis je sahih – vjerodostojan.

358 Doslovno monaštvo "isposništvo".

359 Hadis je vjerodostojan do riječi Poslanika, ﷺ: "*spomen na nebesima*", a kraj hadisa u kojem se govori o čuvanju jezika je daif – slab iako mu je značenje na osnovu drugih vjerodostojnih hadisa ispravno, zbog čega autor ocjenjuje hadis kao hasen – dobar. Hadis bilježe Taberani u *El-Mu'džemu es-sagiru*, 2/156, i Hejsemi u *Medžme'u ez-zevaidu*, 10/542.

monasi. Kao što je monaštvo najbolje djelo kod njih, džihad je najbolje naše djelo. Spominjanje Allaha (zikrullah) i učenje Kur'ana jeste svjetlost u smislu da oni koji to čine bivaju pohvaljeni. "*Čuvaj svoj jezik osim od dobra, jer time pobjeđuješ šejtana.*"; tj. Iblisa i njegovu vojsku. Ovaj hadis spada u jezgrovite izreke, a sened (niz prenosilaca) je hasen – dobar.

Bilježe Ahmed, Ebu Davud, Ibn Hibban i Hakim od Enesa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Vodite džihad protiv mnogobožaca imecima, životima i jezicima svojim.*"[360] Pojam mnogobošci ukazuje na nevjernike, a posebno se spominju politeisti, jer su oni izraziti nevjernici; "*...imecima...*"; tj. svim onim što je potrebno putniku od oružja i drugih stvari; "*...jezicima...*"; tj. napadima na nevjernike jezikom, pa nemojte biti obzirni u govoru s njima, već budite grubi.

DODATAK

Mekhul eš-Šamijj[361] prenosi da je Omer, ﷺ, poslao pismo stanovnicima Šama u kojem kaže: "Učite djecu svoju plivanju, streljaštvu i viteštvu, naređujte im da se uče štititi među stvarima.", tj. od strijela.

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Džihad je obaveza vaša sa svakim zapovjednikom"*; muslimanom; *"bio dobročinitelj ili griješnik, čak ukoliko bude činio velike grijehe. Namaz vam je obaveza"*; dženaza-namaz svakom muslimanu koji umre; *"bio dobročinitelj ili griješnik, čak ukoliko bude činio velike grijehe."*;[362] jer činjenje velikih grijeha ne izvodi iz vjere. Prenosioci su ovog hadisa pouzdani.

Riječi Poslanika, ﷺ: *"Džihad se ne prekida do Sudnjeg dana."*[363] znače da je džihad obaveza koja ostaje do Sudnjeg dana i smatra se kolektivnom

360 Ahmed u *Musnedu*, 3/124; Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2504. Hadis je sahih – vjerodostojan.

361 Mekhul eš-Šami, Ebu Abdullah, istaknuti pravnik iz generacije tabi'ina. Preselio je početkom drugog stoljeća po Hidžri.

362 Hadis je daif – slab, a bilježe ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2533, i Ibn Madža u *Sunenu*, Dženaiz, 1525.

363 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2532; hadis je daif – slab.

obavezom. Razlog tome jeste činjenica što nije propisan radi same borbe i plijena, već je propisan s ciljem uzdizanja Allahove, ﷻ, riječi, jačanja Njegove vjere i sprečavanja nereda kojim se ugrožavaju ljudi. Znaj da se imami slažu u tome da je džihad kolektivna obaveza. Kada neko od muslimana poduzme džihad te to bude dovoljno, obaveza odlaska spada s ostalih. Se'id ibn Musejjeb[364] smatra da je džihad individualna obaveza, što se od njega i prenosi.

Dodatak:
ZNAČENJE NEFIRA – MOBILIZACIJE

Svi se slažu da se stanovnici svakog područja moraju boriti protiv nevjernika koji su im najbliži, a ako to ne budu u stanju pomoći će im protiv nevjernika ko je najbliži. Tako će se ići od bližeg prema daljnjem. U djelu *El-Bahr*[365] kaže se kada bi žena muslimanka bila zarobljena na krajnjem istoku obaveza je stanovnika krajnjeg zapada da je oslobode sve dok ne uđe u njihove tvrđave i ne bude sigurna.

Neki kažu da je džihad prije opće mobilizacije dobrovoljan, a nakon opće mobilizacije postaje individualna dužnost svih. Većina šejhova – učenjaka, Allah im se smilovao, kažu: "Džihad je obaveza u svim situacijama, ali je prije opće mobilizacije kolektivna dužnost, a nakon opće mobilizacije individualna dužnost", što je ispravan stav. Opća mobilizacija jeste slučaj kada svi stanovnici nekog mjesta budu obaviješteni da je neprijatelj napao, da želi ugroziti živote, porodice i imetke. Kada budu na ovaj način obaviješteni svi u tom mjestu koji su u stanju ići u džihad, postaju dužni to učiniti i izaći u džihad. Prije dolaska ovog obavještenja imali su izbor da krenu ili ne. Nakon nastupanja opće mobilizacije džihad ne postaje individualna

364 Se'id b. el-Musejjeb el-Kureši, imam i velikan islamskih znanosti. Spada u najistaknutije tabi'ine; preselio je kao šehid od ruke nepravednog namjesnika Hadžadža b. Jusufa es-Sekafija.

365 *El-Bahr er-raik* djelo je iz hanefijskog fikha autora imama Zejnudina b. Nedžma el-Misrija (u. 970/1562).

dužnost svih muslimana, na istoku i zapadu, čak ukoliko do njih dođe vijest o mobilizaciji, već je individualna dužnost svih koji su blizu neprijatelja i u stanju su da poduzmu džihad. Onima koji su iza njih, daleko od neprijatelja, dužnost ostaje kolektivna, mogu je ostaviti, ali kada budu potrebni onima koji su blizu neprijatelju zato što oni nisu u stanju da mu se suprotstave, ili se ne budu htjeli suprotstaviti i ne budu se borili, tada su to dužni učiniti oni koji dolaze sljedeći i to je individualna dužnost svakog od njih.

Tako sve dalje i dalje, dok ne postane obaveza svima koji žive na zemlji, istoku i zapadu, ovim redoslijedom. Sličan ovome jeste i dženaza-namaz, jer onaj ko preseli u nekom dijelu grada, komšije i stanovnici tog naselja dužni su ga opremiti, a nije dužnost onih koji žive daleko od umrloga da to učine. Kada oni koji žive dalje znaju da će stanovnici naselja u kojem je umrli živio zanemariti njegova prava koja ima nakon preseljenja, ili ih nisu u stanju ispuniti, na njima je dužnost da ispune prava koja umrli ima. Isto je u oba slučaja.

Zatim, nema razlike između čestitog i griješnika u tome ko prenosi vijest o džihadu, obje se vijesti prihvataju, kao što je slučaj sa sultanovim pozivačem čija se obavijest prihvata bez obzira na to da li je čestit ili griješnik.

Ebul-Hasan el-Kerhi kaže u *Muhtesaru*[366]: "Ne bi se smio ostaviti nijedan bedem na kojima se čuvaju muslimani bez onih koji će se suprotstaviti neprijatelju i protiv njih se boriti. Kada na jednom bedemu oslabe čuvari i nisu u stanju suprotstaviti se neprijatelju, te se pojavi bojazan da će ih pobijediti, oni muslimana koji su iza njih trebaju im pohitati u pomoć, prvo bliži pa zatim oni koji dolaze nakon njih. Pomoći ih trebaju opremom i oružjem da bi džihad bio trajan." Ovo se navodi u *El-Muhitu*.

Borba protiv nevjernika koji ne prime islam, niti daju džiziju (porez), obaveza je čak i kada oni ne počnu, kao što se kaže u *El-Fethu*.

Znaj da je džihad obaveza svakog muškarca, razumnog, zdravog, slobodnog, muslimana i sposobnog da se bori, a nije obaveza dječaka koji nije punoljetan, ili punoljetnog čiji su roditelji, oba ili jedan od njih, živi dok mu

366 Komentar djela imama Muhammeda b. el-Hasana eš-Šejbanija (u. 187/803), učenika imama Ebu Hanife; *El-Džami' es-sagir* iz hanefijskog fikha autora šejha El-Kerhija 'Ubejdullaha b. Husejna el-Kerhija (u. 340/951).

ne dozvole. Izuzetak je opća mobilizacija. Ukoliko ima oba roditelja pa mu jedan roditelj dozvoli, a drugi zabrani, nema pravo ići u džihad. Kada ga jedan ili oba roditelja natjeraju na izlazak u džihad, neće mu to biti dozvoljeno bez obzira na to da li se boji za njih da će biti napušteni, kao što je slučaj siromašnih roditelja koje je on izdržavao, ili se za njih ne boji toga. Ovo je u slučaju kada su oba roditelja muslimani. Kada su nevjernici, ili je jedan roditelj nevjernik, pa oboma bude mrsko što hoće da ide u džihad, ili je samo roditelju nevjerniku mrsko, tada je dužan biti obziran i razmisliti da li će ih znatno pogoditi njegov odlazak i hoće li im uzrokovati teškoću, te tada neće ići u borbu. Ukoliko im je pak mrsko da se bori protiv svog naroda, ima pravo ići bez njihova odobrenja, osim u slučaju kada se boji da će oni time biti ugroženi, te tada neće ići od njih. Kada bude u nedoumici i nijedno od dva suprotstavljena mišljenja ne prevagne, kažu da također neće ići u džihad. Ukoliko ima dedu i nanu, s očeve i majčine strane, kojima je mrsko da ide u džihad, a roditeljima nije, onda će ići, a ako mu presele roditelji i ostane mu dedo ili nana, neće smjeti ići osim uz njihovo dopuštenje. Ostala rodbina s majčine strane i ženskog spola, poput kćeri, sestara, tetki po majci, tetki po ocu, daidža i ostale rodbine s kojom ne može stupiti u brak, ako im bude mrzak njegov odlazak u džihad, bude im teško zbog toga i strah ga je da će oni zbog toga biti ugroženi, kao kada je njegova dužnost da ih izdržava i kada imaju malu djecu, ili stariju koja se još nisu poudala i poženila, a nemaju izučen zanat, neće ići u džihad osim uz njihovo dopuštenje. U protivnom će ići. Što se tiče supruge, ako ga je strah da će biti ugrožena neće ići, osim ukoliko mu ona dozvoli, a ako se ne boji da će mu porodica biti ugrožena njegovim odlaskom, čak kada joj je to teško i sprečava ga da ide u džihad, ići će. Kada je moguće da podnese tegobu rastanka tada mu neće smjeti braniti, a ako ne može, branit će mu. Grijeh će biti na njoj, a pokornost djece roditeljima individualna je obaveza, jer je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao El-Abbasu ibn Merdasu, رضي الله عنه, kada je on želio ići u džihad: *"Ostani pored majke, jer je Džennet kod majčinih nogu."*[367]

367 Hadis ovog sadržaja prenose Nesai u *Sunenu*, 3104, i Ahmed u *Musnedu*, 3/429; hadis je vjerodostojan. U vjerodostojnim hadisima bilježi se da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, ﷺ, i zatražio dopuštenje da ide u džihad, pa ga je Poslanik, ﷺ, upitao: *"Jesu li ti roditelji živi?"* Odgovorio je da jesu. Resulullah, ﷺ, rekao mu je: *"Džihad ti je u dobročinstvu prema njima."* (Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2842; Muslim u *Sahihu*, Birr, 2549)

Zato nije dozvoljeno poduzimanje putovanja u kojem ima opasnosti osim uz dopuštenje supruge, a ako nema opasnosti u putovanju tada nije potrebno njezino dopuštenje. U ovo spada putovanje radi traženja nauke.

Džihad nije obaveza robu i ženi, zbog prava vlasnika i muža, niti je obaveza slijepcu, nepokretnom, tj. onome ko hramlje ili mu nedostaje donji ekstremitet, starcu, dužniku bez dopuštenja onoga kome duguje, šta više nije obaveza onome ko garantira za neki dug, svojim životom ili imetkom. Tako je i s učenjakom – alimom od kojeg nema učenijeg u nekom mjestu; njemu nije dopušteno da ide u borbu zbog straha da će stanovnici stradati zbog toga, niti je obaveza onome ko je u osnovi slabe građe, slabunjav, kao što nije obaveza onome ko pati od neizlječive bolesti koja ga sprečava da putuje. Bolesnikom se može smatrati osoba koja pati od žestoke prehlade ili jake upale slezene s kojom osoba ne može trčati i boriti se, kao i osoba koja njeguje bolesnika o kome se nema ko drugi brinuti i tome slično.

Ovo je slučaj i s onim ko nema opskrbu, jahalicu, oružje i potrebno za putovanje, jer onaj ko nije materijalno u stanju ići u borbu ima opravdanje.

Dodatak:
OPSKRBA I JAHALICA UVJETI SU DŽIHADA PO MIŠLJENJU EBU HANIFE[368], ŠAFIJE I AHMEDA

Učenjaci su se razišli o pitanju uvjetovanja opskrbe i jahalice. Ebu Hanifa, Šafija i Malik, Allah im se smilovao, kažu da je uvjet. Malik, Allah mu se smilovao, kaže da nije uvjet. Razilaženje se odnosi na situaciju kada se obaveza džihada prenese na neko mjesto udaljeno od područja u kojem se vodi borba onoliko koliko je predviđeno za skraćivanje namaza. Spomenu-

368 Ebu Hanife Nu'man b. Sabit, istaknuti učenjak i imam, utemeljitelj hanefijske pravne škole. Porijeklom je perzijanac, rođen i odrastao u Kufi. Učio je pred istaknutim fakihima iz generacije tabi'ina, a susreo se i sa ashabima Resulullaha □. Bavio se trgovinom i izdržavao veliki broj svojih učenika. Ponuđeno mu je da bude kadija što odbija iz pobožnosti. Zatvoren je zbog toga nepravedno i čak mučen. Imam Šafija za njega kaže: Svi ljudi duguju Ebu Hanifi zbog fikha kojeg je poučavao. Preselio je u zatvoru 150/767. godine.

toj trojici džihad neće biti obavezan, osim onome ko ima opskrbu i jahalicu kojom može doći do područja gdje se vodi džihad. Malik, Allah, ﷻ, mu se smilovao, kaže da je obaveza u svakom slučaju.

Neće izaći onaj ko je bolestan i nema mu lijeka, tako da je uvjet sposobnost. Što se tiče onoga ko može sam ići bez tuđe pomoći, trebao bi izaći da bi vojsku učinio mnogobrojnijom i zastrašio neprijatelje.

Uvjet obaveznosti jeste da osoba može koristiti oružje, ne sami put. Osoba koja zna da bi u slučaju sukoba s neprijateljem bila ubijena, a ako se ne bi borila bila bi zarobljena, nije dužna ići u borbu. Kada su muslimani prinuđeni, u smislu da nastupi opća mobilizacija te da postoji potreba i nužda da žene izađu u borbu, neće im biti sunnet da izađu s muškarcima osim uz dopuštenje očeva i muževa koji će u slučaju da im uskrate dopuštenje biti griješni. Ukoliko ne postoji nužda da žene izađu u borbu, ali su u mogućnosti da se bore s razdaljine s koje mogu gađati, nema smetnje da to učine. Mlade djevojke neće izaći u borbu radi liječenja bolesnika, napajanja i pripremanja hrane gazijama. Što se tiče starijih žena nema smetnje da izađu na put s ciljem liječenja ranjenika, napajanja vojske, pripremanja hrane i borbe.

Dječak adolescent koji je u stanju da se bori neće ići u borbu bez saglasnosti roditelja prije nastupanja opće mobilizacije. Otac neće biti griješan ako mu dopusti čak i kada se boji da bi mogao stradati kao i punoljetan. Muškarac kod kojeg su ostavljene povjerene stvari čiji su vlasnici odsutni i koji oporuči nekome da vrati povjereno vlasnicima ima pravo izaći u džihad. Ovo je slučaj s dužnikom koji duguje odsutnoj osobi i želi ići u borbu. Također, nema smetnje da to učini i oporuči nekome da vrati dug iz njegove zaostavštine u slučaju da mu se nešto dogodi. Neslobodna osoba (rob) ne bi trebala izaći u borbu bez saglasnosti vlasnika izuzev kada se radi o općoj mobilizaciji. Kada se proglasi opća mobilizacija tada je dužnost svih koji su u stanju boriti se da idu u borbu, ako imaju opskrbu i jahalicu, i nije dozvoljeno izostati, kao što se kaže u riječima Uzvišenog: **Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni, i oni koji ne mogu naći sredstva za borbu,**

samo ako su prema Allahu i Njegovu Poslaniku iskreni. Nema razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela – a Allah prašta i samilostan je – ni onima kojima si rekao, kada su ti došli da im daš životinje za jahanje: 'Ne mogu naći za vas životinje za jahanje' – pa su se vratili suznih očiju, tužni što ih ne mogu kupiti, a ima razloga da se prigovara onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu, a imućni su. Zadovoljavaju se da ostanu s onima koji ne idu u boj, Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju. (Et-Tevba, 91-93)

Nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo u prethodnom ajetu licemjere – munafike koji su izostali iz džihada pravdajući se ništavnim opravdanjima, On zatim spominje opravdane razloge i opravdava one koji ih imaju. Uzvišeni obavještava da je obaveza džihada s njih spala i kaže: **Neće se ogriješiti nemoćni...** (Et-Tevba, 91)

Slaba osoba je fizički zdrava ali nesposobna za borbu i podnošenje teškoća putovanja u džihad, poput staraca, djece i žena. **...i bolesni...** (Et-Tevba, 91); ovo obuhvata slijepca, hromog i trajno oboljelog; **...i oni koji ne mogu naći sredstva za borbu...** (Et-Tevba, 91); tj. opskrbu, jahalicu i oružje, te potrebno za put, što se ne odnosi na one izvan spomenute tri skupine. **Neće se ogriješiti...** (Et-Tevba, 91), tj. nema grijeha u izostajanju iz borbe.

Imam Fahr er-Razi kaže: "U ajetu im se ne zabranjuje, jer ukoliko osoba koja pripada nekoj od spomenutih kategorija izađe da bi pomagala mudžahidima u skladu s vlastitim mogućnostima, čuva im stvari ili uvećava njihov broj, te nije teret i ne nanosi im štetu, iskazuje pokornost koja je primljena."

Zatim je Uzvišeni onima koji su nesposobni za borbu dozvolio izostanak iz borbe pod određenim uvjetom, a to su riječi Uzvišenog: **...samo ako su prema Allahu i Njegovu Poslaniku iskreni.** (Et-Tevba, 91), tj. kada ostanu u svojim domovima i budu se pazili od širenja potresnih vijesti i smutnje te budu nastojali činiti dobro porodicama mudžahida koji su otišli u borbu opslužujući njihove kuće, te ukoliko iskreno budu vjerovali i radili radi Allaha slijedeći pri tome Allahova Poslanika, ﷺ, time će se sma-

trati iskrenima prema Allahu i Njegovu Poslaniku, ﷺ.

Nema razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela. (Et-Tevba, 91), tj. nema puta kojim se oni mogu ukoriti. **...a Allah prašta** (Et-Tevba, 91) onima koji su izostali iz džihada zbog opravdanog razloga koji je Šerijat uvažio s detaljnim dokazom. **...i samilostan je.** (Et-Tevba, 91), prema svim Svojim robovima. Dahak kaže da je ajet objavljen povodom Abdullaha ibn Ummu Mektuma, ﷺ, koji je bio slijep.

Nakon što Uzvišeni Allah spominje tri skupine koje imaju opravdanje dodaje četvrtu skupinu na koju se odnose riječi Uzvišenog: **Ni onima kojima si rekao, kada su ti došli...** (Et-Tevba, 92), tj. nema smetnje niti grijeha da izostanu i ne budu s tobom kada su ranije dolazili kod tebe i nisi imao da im dadneš jahalice za bitku, a radi se o sedam ensarija. **...ne mogu naći za vas životinje za jahanje – pa su se vratili suznih očiju,** (Et-Tevba, 92); tj. teku im suze; **tužni što ih ne mogu kupiti.** (Et-Tevba, 92); tj. da sami potroše u džihadu. **A ima razloga da se prigovara...** (Et-Tevba, 93); tj. put je obaveza, i bit će kažnjeni za izostanak: **onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu...** (Et-Tevba, 93); tj. oni, Muhammede, ﷺ, koji izostanu iza tebe i iz džihada s tobom; **a imućni su.** (Et-Tevba, 93); tj. u stanju su izaći u boj s tobom; **Zadovoljavaju se da budu s onima koji ne idu u boj...** (Et-Tevba, 93); tj. sa ženama i djecom; **srca su njihova zapečaćena...** (Et-Tevba, 93); tj. zapečatio ih je; **pa oni ne shvaćaju.** (Et-Tevba, 93); koliko je dobro u džihadu na dunjaluku i ahiretu. Ostavljanje džihada onima koji imaju opravdanje dozvoljeno je zbog spomenutih ajeta i riječi Uzvišenog: **Nije grijeh slijepcu, niti je grijeh hromu, niti je grijeh bolesnu.** (En-Nur, 61)

Postoje druga opravdanja osim spomenutih, poput siromaštva kada osoba nije u stanju opremiti se onim što mu je potrebno za odlazak u džihad, ili zadaci koji nadilaze džihad, kao što se spominje u prvom ajetu. Razlog zbog kojeg se na prvo mjesto stavlja slijepac jeste činjenica da je njegovo opravdanje konstantno i ne može biti koristan čak ni u stražarenju ili nečem drugom, što nije slučaj s hromim koji može biti koristan u

čuvanju straže i drugim zadaćama. Hromog stavlja ispred bolesnog, jer je njegovo opravdanje izraženije s obzirom na to da bolest može proći nakon nekog vremena.

DODATAK

Znaj da kada mnogobošci uđu u muslimansku zemlju, otmu imetak, djecu i žene, pa to muslimani saznaju i budu u stanju da im se suprotstave, dužnost im je da ih slijede i vrate ono što su ovi uzeli sve dok su u muslimanskoj zemlji. Kada uđu u neprijateljsku zemlju isto će se primjenjivati kada se radi o otmici žena i djece, sve dok ne uđu u svoje utvrde i tvrđave. Ako je uzet samo imetak, nije obavezno pratiti ih kada uđu u neprijateljsku zemlju, a ako ovi uđu u sigurna mjesta i tvrđave i muslimani dođu da se bore s njima time su učinili vrijedno djelo. Bili su u mogućnosti da ih ostave i ne prate nadajući se da im imetak koji je uzet neće biti neophodan. Djeca zimija (štićenika nemuslimana) i njihovi imeci jednaki su muslimanskoj djeci i imecima. Zato je muslimanima dužnost da ih prate ako postoji nada da ih stignu prije nego što uđu u tvrđave i sigurna mjesta. Ukoliko je preovladavajuće mišljenje da ih neće stići, imaju pravo da ih ne prate kao što se navodi u *El-Muhitu*.

ŠESTO POGLAVLJE

NAKNADA

Uzimanje naknade je pokuđeno – mekruh, tj. uzimanje novca od ljudi zbog odlaska u boj ukoliko u bejtul-malu (državnoj blagajni) ima novca, a ako nema tada nije pokuđeno, jer se time sprečava veća šteta činjenjem manje.

Ebu Hanifa, Uzvišeni Allah mu se smilovao, kaže: "Pokuđeno je uzimanje naknade sve dok muslimani imaju snage, a kada ne budu imali, nema smetnje da jedni druge ojačaju. Kada se pojavi potreba opremanja vojske, a muslimani imaju snage da se bore jer je u bejtul-malu dovoljno novca, imam nema pravo donijeti odluku da se posjednicima imetaka odredi davanje dijela imetka, osim ako kaže da ih poziva da to dragovoljno učine; tada to neće biti pokuđeno – mekruh, štaviše, bit će lijepo i poželjno. Navedeno se primjenjuje bez obzira na to da li u bejtul-malu ima novca ili u bejtul-malu nema novca pa se muslimani nisu u stanju boriti. Tada imam može donijeti odluku da se od onih koji posjeduju novac uzme dio kojim će se podržati oni koji odlaze u džihad.

Dodatak:
SLANJE ZAMJENE

Onaj ko je u stanju da ide u džihad lično i sa svojim imetkom dužan je to učiniti, a ko nije u stanju izaći lično treba poslati svojim imetkom, ako ga ima, nekog drugog. Na taj će način jedan biti mudžahid lično, a drugi mudžahid svojim imetkom. Ko bude u stanju lično izaći, ali nema imetka da to učini, ako u bejtul-malu ima novca od kojeg mu imam dadne koliko mu je dovoljne, ne bi smio uzeti od drugih naknadu. Kada nema novca u bejtul-malu ili ga ima, ali mu imam uskrati novac tada ima pravo uzeti naknadu od drugih.

Bejheki bilježi od Džubejra ibn Nufejra[369], ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Primjer onih koji idu u boj od moga ummeta i uzimaju naknadu kojom se opremaju za susret s neprijateljem jeste primjer Musaove*, عليه السلام, *majke. Dojila ga je i uzimala naknadu za dojenje."*[370]

Unajmljivanje osobe da ide u boj je ispravno, a gazija ima naknadu i nagradu. Kada čovjek plati drugome da ide u boj umjesto njega, ako mu je prilikom davanja naknade rekao: "Idi u boj ovim novcem umjesto mene.", ovaj neće imati pravo potrošiti novac za išta drugo. Čak nema pravo vratiti dugove niti ostaviti dio novca za izdržavanje porodice. U slučaju da je prilikom davanja novca rekao: "Ovo je tebi, idi u boj.", onaj kome je dao ima pravo trošiti novac i mimo odlaska u boj, kao što ima pravo trošiti ga u odlasku u boj. Dio naknade može ostaviti svojoj porodici za opskrbu u svakom slučaju, jer ga briga o izdržavanju porodice sprečava da krene u džihad, tako da je ostavljanje imetka kojim će se izdržavati porodica svojim značenjem sastavni dio džihada. Kada neko dadne drugome naknadu da ide u boj umjesto njega, pa drugog zadesi neka vanredna situacija, bolest i slično, pa trećoj osobi proslijedi iznos manji od onoga koji je uzeo da

369 Džubejr b. Nufejr je tabi'in, a otac mu je ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Živio je kao musliman u vrijeme Poslanika, ﷺ, ali nije se s njim susreo zbog čega se nije svrstao među ashabe. Prvi dolazak u Medinu ovog učenog tabi'ina bio je za vrijeme hazreti Omera, ﷺ. Živio je u Himsu, u Siriji, i preselio 80. godine po Hidžri.

370 Bejheki u *Es-Sunenu el-kubrau*, 9/27; hadis je daif – slab.

ga zamijeni, ako nije namjeravao zadržati ostatak sebi već ga vratiti u bejtul-mal, to će mu biti dopušteno. Ukoliko je pak želio zadržati ostatak za sebe, gledat će se šta mu je rekao onaj ko mu je dao naknadu, pa ako mu je rekao: "Idi u boj s ovim novcem umjesto mene.", imat će pravo zadržati ostatak sebi, a ako mu je rekao: "Ovaj novac je tvoj, idi s njim u boj.", također će imati pravo zadržati ostatak novca.

U slučaju da musliman odredi naknadu drugom muslimanu ako ovaj ubije nevjernika koji se bori, pa to ovaj i učini, nema smetnje da uzme naknadu. Kod imama Muhammeda, smilovao mu se Uzvišeni Allah, ovo je uvjet, ali se neće moći natjerati da plati, dok kod imama Ebu Hanife i Ebu Jusufa, smilovao im se Uzvišeni Allah, natjerat će se. Neki kažu da je ovo dozvoljeno konsenzusom – idžmaom, kao što se navodi u *El-Muhitu*.

Kada zapovjednik vojske unajmi osobu za iznos veći od uobičajenog u onim odnosima u kojima ljudi ne bivaju prevareni, te ovaj bude radio do predviđenog vremena, razlika u iznosu koja je veća od uobičajene cijene bit će poništena. Kada zapovjednik vojske ili sudac (kadija) kaže: "Ja sam ga unajmio i znam da mu najamnina ne pripada.", kompletan će iznos biti plaćen iz njihova imetka. Kada bi neki neprijatelji bili ubijeni, pa zapovjednik rekao: "Ko mu donese njihove glave ima deset dirhema.", navedeno će biti dozvoljeno. (...)

U *Et-Tatarhanijji*[371] se kaže: "Nema smetnje da se grobovi pretraže ako u njima ima novca." Formulacija koja je upotrijebljena u *El-Hanijji* glasi: "grobovi nevjernika" čime su onda obuhvaćene zimije (štićenici nemuslimani). (...)

371 Zbirka fetvi, također hanefijske pravne škole, poznata pod nazivom *Tatarhanija* (naslov originala je *Zad el-musafir fi el-fetava / Opskrba putnika u nauci o fetvama*), autora 'Alima b. 'Alaa, preselio 286/899. godine.

Dodatak:
UBISTVO ČETRDESET TRI VJEROVJESNIKA, NEKA IM JE MIR SVIMA

Prenosi se da je Ebu 'Ubejda, ﷺ, rekao: "Benu Israil su ubili četrdeset tri vjerovjesnika na početku dana i to ih zajedno pogubili. Odvraćalo ih je stotinu sedamdeset pobožnjaka ('abida), te su i njih sve zajedno pobili na kraju dana. Otišli su na pijacu nakon toga i ubili Zekerijaa, Jahjaa, Ša'jaa i druge vjerovjesnike, neka je na njih sve mir, kao što Uzvišeni kaže: **...i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa pravedno, navijesti bolnu patnju.** (Alū 'Imran, 21) Ovo je preneseno značenje i upozorenje nevjernicima da dolazi kazna koja je nasuprot lijepe vijesti dobročiniteljima da će im pripasti nagrada, ili se radi o izvrgavanju ruglu i podsmijehu njima. (...)

Uzvišeni kaže: **Ma gdje se našli, bit će poniženi**... (Alū 'Imran, 112) Pod poniženjem se misli na ubijanje, zarobljavanje ili gubitak imetaka. Kaže se da je poniženje to što im se propisuje džizja (porez) čime bivaju poniženi i osramoćeni. Također se kaže da se među Jevrejima ne može vidjeti kralj koji vlada, niti starješina koji se uvažava, već su slabašni, žive među muslimanima, ili među nevjernicima, a za njih se kaže "slabašni u mahali". Kaže se da im je naređen džihad, pa su pobjegli iz straha od smrti i Uzvišeni Allah im je rekao: **Umrite, pa ih je zatim oživio.** (El-Bekara, 243) Spominje se da ih je bilo sedamdeset hiljada i da su bili mrtvi osam dana. Tjelesa su im se napuhala, a zatim ih je Allah oživio dok im na licu ostade trag smrti. Nisu obukli odjeću, a da se nije pretvorila u ćefine koje nose umrli. Kazivanje je opširno izloženo u riječima Uzvišenog: **Zar nisi čuo o onima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli – a bijaše ih na hiljade. Allah im je rekao: 'Pomrite!' – a poslije ih je oživio...** (El-Bekara, 243)

Dodatak:
PET UVJETA ZA ZAPOVJEDNIKA

Kada imam pošalje vojsku dužan joj je imenovati zapovjednika. Njegov izbor treba biti sposoban, tj. upućen u vještinu ratovanja, pobožan, samilostan prema vojsci, stariji i odvažan vojnik. Kada imenuje onoga ko ima ove osobine, imam je dužan preporučiti mu lijepo ophođenje prema vojsci. Nakon što se ispune svi uvjeti koje nalaže zapovjedništvo kod neke osobe, imam ima pravo odrediti Kurejšiju, ili Arapina, ili neptiju od štićenika. Imamu je dozvoljeno imenovati grešnika ukoliko je vješt u vođenju rata.

Imam Muhammed, Uzvišeni Allah mu se smilovao, kaže: "Kada zapovjednik naredi nešto vojsci, svi su dužni pokoravati mu se, osim kada im naredi ono što je sigurno grijeh." U djelu *El-Fetava el-kubra* kaže se: "Kada namjesnik pošalje pismo zapovjedniku u kojem kaže: "Mi smo tog i tog učinili zapovjednikom.", ostat će zapovjednik sve dok ga ne razriješi dužnosti, ili ne dođe novi zapovjednik, te će se svaka njegova odluka smatrati valjanom prije dolaska novog zapovjednika. Ako mu kaže: "Razriješio sam te dužnosti.", postaje razriješen od trenutka kada mu dođe pismo. Zatim se prvo pitanje može riješiti na tri načina. Prvi, ako vojska sigurno zna da ima koristi u provođenju naredbe, kao kada im, naprimjer, naredi da se ne bore odmah te znaju da će biti koristi u trenutnom ostavljanju borbe, kao u slučaju kada se ne mogu nositi s neprijateljem i znaju da im dolazi pojačanje. Drugi je način taj da ako je situacija takva da je interes vojske da se odmah ne bore protiv neprijatelja, onda će poslušati zapovjednika, a ako sigurno znaju da će im biti nanesena šteta ako trenutno ne stupe u borbu, jer neprijatelji nemaju snage da se nose s njima i kada postoji mogućnost da im dođe pojačanje, tada neće poslušati zapovjednika. U slučaju da nisu sigurni u tome da li im je korist ili šteta, kao i kada oboje bude jednako moguće tada će se pokoravati zapovjedniku, kao što je usituaciji kada im je naredio borbu s neprijateljem i sigurno su znali da im je u tome korist, ili kada su sigurno znali da im je u borbi šteta pa mu se nisu pokoravali.

Ukoliko se ljudi raziđu o ovom pitanju, te neki kažu da je u tome propast, a drugi da će se time spasiti, čime se pojavi sumnja i nijedno od dva mišljenja ne prevagne, tada će biti pokorni zapovjedniku. Kada zapovjednik nešto naredi vojsci pa jedan od vojnika odbije naredbu, zapovjednik će ga u prvi mah sankcionirati, ali i savjetovati mu da se tome nikada više ne vrati.

DODATAK

Ukoliko iznova bude neposlušan i iznese svoje opravdanje, zapovjednik će ga otpustiti, ali će tražiti od njega da se zakune Allahom, ﷻ, da je navedeno učinio uz opravdanje s obzirom na to da tvrdi ono što sprečava da bude kažnjen za neposluh. Ovo se ne može znati osim iz njegovih riječi koje treba popratiti zakletvom. Imam koji rasporedi određeni broj ljudi za centralni dio vojske, druge za desno krilo, treću skupinu za lijevo te neprijatelj pritisne centralni dio, nema smetnje da im desno i lijevo krilo priteknu u pomoć ako se poboje za njih. To im neće biti dozvoljeno ako i oni drže položaje te tada neće priteći u pomoć centralnom dijelu. Ako im zapovjednik naredi da ne napuštaju svoje položaje i zabrani im da pomažu jedni drugima, borit će se sa svoje strane u bojazni za centralni dio.

Dodatak:
VOJSKA SE DIJELI NA PET DIJELOVA

U djelu *Es-Sijer* Mulla 'Alijja el-Karija, neka je na njega milost Gospodara, kaže se:

"Vojska i cjelina dijeli se na pet dijelova: prethodnicu, glavni dio, desno krilo, lijevo krilo i središnje trupe."

Kada imam zabrani vojsci da izvode konje na ispašu, oni to ne bi trebali ni činiti, u čemu su oni koji su u tvrđavama i drugi jednaki, ali je imam

dužan, pošto im je zabranio da izađu radi ispaše, poslati im skupinu vojske koja će to raditi. Njima će imenovati zapovjednika koji će izvoditi konje na ispašu za vojsku. Ako imam ne pošalje nikoga da to učini i vojsku zadesi oskudica hrane za stoku i konje, a boje se za sebe, ili da će ih napasti s leđa, a nemaju odakle kupiti, tada nema smetnje da izađu čak ukoliko time bivaju neposlušni zapovjedniku.

Kada zapovjednik kaže: "Neka niko ne izlazi na ispašu osim pod zastavom tog i tog.", trebaju se pridržavati njegova uvjeta i isključivo izlaziti pod zastavom imenovanog. Isti je slučaj i kada kaže: "Ko želi izaći na ispašu neka izađe pod zastavom tog i tog.", i tada ne bi smjeli raditi suprotno već se trebaju pokoravati. Objasnit ćemo pitanje pokoravanja uz Allahovu, ﷻ, pomoć.

SEDMO POGLAVLJE

SAVJETOVANJE I ISTIHARA

Uzvišeni Allah kaže: **I dogovaraj se s njima.** (Ālu 'Imran, 159) Značenje je ajeta sljedeće: "Savjetuj se s njima o onim pitanjima o kojima nemaš odredbu od Allaha, a to se odnosi na neka pitanja ratovanja i slično od dunjalučkih poslova, da bi ti se pokazalo kroz njihova mišljenja pravo rješenje za ono o čemu se s njima savjetuješ."

Kaže se da je naredba da se s njima savjetuje došla kako bi se ugodilo njihovim srcima u onim stvarima koje vole ili preziru, iako je Poslanik, ﷺ, najučeniji, i zato što je to obzirnije prema njima i uklanja bilo kakvu zlobu iz njihovih srca. Također je to trebao biti sunnet nakon Vjerovjesnika, ﷺ, njegovu ummetu čime bi se spoznala intelektualna vrijednost prijatelja i njihovo razumijevanje kako bi se okoristili njihovim mišljenjima.

El-Begavi[372] bilježi sa svojim nizom prenosilaca od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, da je rekla: "Nisam vidjela čovjeka koji se više savjetovao s drugima od Allahova Poslanika, ﷺ."[373]

Ulema se slaže da sve ono na šta ukazuje Objava od Allaha, ﷻ, nije predmet savjetovanja, već će se savjetovanje provoditi o drugim stvarima koje se odnose na vjerska i ovosvjetska (dunjalučka) pitanja, te interese u ratu i tome slično. Spominje se da se savjetovanje odnosi na ono o čemu

372 Ebu Muhammed Husejin b. Mes'ud el-Begavi (u. 516/1122), znameniti učenjak u fikhu, hadisu i tefsiru. Napisao je brojna djela među kojima je i tefsir *Me'alim et-tenzil* koji se ubraja u tradicionalne tefsire i iz kojeg autor preuzima predanje.

373 El-Begavi u *Me'alimu et-tenzilu*, str. 123; hadis nismo pronašli u referentnoj literaturi kao ni njegovu ocjenu, ali praksa Resulullaha, ﷺ, kazuje da je savjetovanje njegov stil življenja.

nema nikakva dokaza, jer se Poslanik, ﷺ, savjetovao s vjernicima u slučaju zarobljenika na Bedru, što spada u stvari vjere.

Alija, ؓ, kaže: "Klanjanje istihare (namaza) bit je upute. Rizikuje onaj ko se zadovolji samo svojim mišljenjem. Planiranje prije djelovanja udaljava kajanje."

U djelu *El-Mevdu'at*[374] od El-Karija navodi se da Alija, Allah, ﷻ, osvijetlio mu lice, kaže: "Ne gledajte ko kaže, već gledajte šta kaže."[375]

Hadis *"Savjetujte se s njima (ženama), a onda suprotno postupite."*[376], ima svoju osnovu ako mu gledamo značenje.

Enes, ؓ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Neka niko od vas ne učini neku stvar prije nego što se posavjetuje. Ako ne nađe nekoga s kim bi se mogao posavjetovati neka se posavjetuje sa ženom, a onda neka učini suprotno, jer je u suprotnom bereket – blagoslov.*"[377]

Od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Pokoravati se ženama donosi kajanje, jer je njihova pamet u stidnim mjestima.*"[378]

Od Ebu Bekreta, ؓ, prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Propali su muškarci kada su se pokoravali ženama.*"[379]

---

374 U nekim se predanjima spominje: "Radite suprotno od onoga što vam žene savjetuju, jer je u tome bereket." (*Kešfu el-hafa*, 2/515, br. 1529). Imam Sujuti kaže da je batil – izmišljeno predanje (mevdu'); vidi: *Ed-Durer el-muntesire*, str. 86. Štaviše, praksa Allahova Poslanika, ﷺ, suprotna je tome, jer se on često savjetovao sa svojim suprugama.

375 Mudrost i korisna smjernica u učenju islama prihvata se bez obzira na to od koga dolazi, a argument i dokaz određuje vrijednost tvrdnje.

376 Zbirka apokrifnih predanja/izreka koje se pripisuju Resulullahu, ﷺ, a on ih nije izrekao, šejha Mulla 'Alija el-Karija. Puno ime djela je *Tezkire el-mevdu'at* i smatra se jednim od najboljih djela iz ove oblasti hadiske znanosti. Termin apokrifan (mevdu') koristi se za izmišljene izjave ili postupke koji se pripisuju Allahovu Poslaniku, ﷺ, te ih nije dozvoljeno prenositi osim kako bi se upozorilo da se radi o izmišljenom govoru. Većina hadiskih stručnjaka smatra da se riječ hadis ne koristi za ovu vrstu izjava.

377 Izreku prenosi Ibn Lal od Ed-Dejlemija sa izrazito slabim i prekinutim senedom – nizom prenosilaca (*Kešfu el-hafa*, 2/515, br. 1529).

378 Apokrifno (izmišljeno) predanje. Vidi: *Kešfu el-hafa*, 2/731, br. 1740.

379 Ahmed u *Musnedu*, 5/45; Hakim u *El-Mustedreku*, 4/323, uz ocjenu da je sahih – vjerodostojan, što je ocjena i Ez-Zehebija. Hadis se odnosi na pokornost u onome što Uzvišeni Allah zabranjuje, a ne na prihvatanje mišljenja i savjeta što je jasno iz prakse Allahova Poslanika, ﷺ, koji se savjetovao sa ženama i uvažavao njihova mišljenja.

El-'Askeri bilježi u *El-Emsalu* da je Omer, ﷺ, rekao: "*Radite suprotno ženama, jer je u suprotstavljanju njima bereket – blagoslov.*"[380]

Neki su pronicljivi rekli: "Ne razići se sa ženama jeste razilaženje."

Hasan el-Basri, Allah mu se smilovao, rekao je: "Neće se pokoriti muškarac ženi, a da ga Allah neće baciti u vatru." Ovo se tumači na pokornost ženama kada zovu udovoljavanju njihovim prohtjevima kroz grijehe, a ne kada se radi o dopuštenim stvarima. Drugi kažu da se odnosi i na dopuštene stvari, jer i one mogu voditi lošim djelima.

Neki kažu da onaj ko ne nađe nekoga s kim se može posavjetovati onda će to učiniti sa samim sobom deset puta, ili će se posavjetovati sa svojim neprijateljem i raditi suprotno.

MUDROST

Prihvatiti savjet od neprijatelja čista je greška, a saslušati ga dozvoljeno je kako bi radio suprotno, što je pravi postupak.

Mudri su kazali: "Ispravno se najbolje može dokučiti savjetovanjem."

Od koristi savjetovanja jeste i to da čovjek nekada odluči nešto učiniti pa mu nakon savjetovanja postane jasno da je ispravno suprotno od onoga što je on odlučio, čime će spoznati vlastitu nemoć u obuhvatanju različitih aspekata interesa.

Isto je s riječima Uzvišenog: **...i koji se o poslovima svojim dogovaraju...** (Eš-Šura, 38), tj. savjetuju se u situacijama u kojima se nađu, ne žure niti su individualci u mišljenju već nastoje postići konsenzus. Kaže se: "Neće se narod savjetovati, a da neće biti upućeni prema najboljem rješenju."

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-kebiru* od Enesa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Neće se pokajati onaj ko klanja istiharu*,

380 Autor će u nastavku pojasniti o kojoj se vrsti suprotstavljanja radi.

niti će se kajati onaj ko se posavjetuje."[381], tj. ako se posavjetuje s onim ko je pronicljiv i daje dobre savjete. Kaže se: "Ko bude klanjao istiharu, a zatim se bude posavjetovao postigao je ono što je htio."

U *El-Mesabihu*[382] se bilježi od Džabira, ﷺ, da ih je Allahov Poslanik, ﷺ, poučavao istihari u svim situacijama, kao što ih je poučavao suru Kur'ana Časnoga. Pa ko bude htio nešto učiniti, a ne zna da li je u tome dobro niti zna da li je bolje to ostaviti ili to učiniti, onda treba klanjati dva rekata s nijjetom da klanja istiharu (namaz kojim traži hajr – dobro). Na prvom rekatu učit će Fatihu i suru El-Kāfirun, a na drugom rekatu Fatihu i suru El-Ihlas. Kada završi s namazom, podići će ruke učeći dovu: "*Gospodaru moj, tražim dobro Tvojim znanjem, tražim snagu od Tvoje snage, molim Tebe iz velikog darivanja Tvoga, jer si Ti zaista kadar, a ja ništa ne mogu, i Ti znaš, a ja ne znam, i Ti si Onaj Koji poznaje skriveno. Gospodaru moj, ako znaš da je ova stvar za mene dobra u mojoj vjeri, životu i konačnici, Ti mi je odredi, olakšaj i podari blagodat. A ako znaš da je ova stvar za mene loša u mojoj vjeri, životu i konačnici, Ti je od mene udalji, i mene od nje udalji i odredi mi dobro gdje god bilo, a zatim me učini time zadovoljnim.*"[383]

Kaže se da nakon dove treba ustati, okrenuti se prema kibli, kao što se čini u namazu i učiti suru El-Ihlas naglas sve dok se ne počne naginjati na desnu stranu, te će biti dobro, ili na lijevu stranu, te će biti loše.

Prenosi se od nekih šejhova da ona osoba koja ima neku potrebu treba iznova uzeti abdest kada bude htjela ići na spavanje, zatim leći na čistu postelju, donijet će salavat na Vjerovjesnika, ﷺ, tri puta i leći na tom mjestu na desnu stranu okrenut prema kibli. Stavit će svoj desni dlan pod obraz i vidjet će u snu ono što namjerava, uz Allahovu, ﷻ, dozvolu. Ovo je probano kod uleme, neka im se Uzvišeni Allah smiluje. Kaže se da će abdestiti i okrenuti

381 Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 6/365, i *El-Mu'džemu es-sagiru*, 2/175; hadis je daif – slab.

382 Djelo imama El-Begavija, ranije spominjanog Ebu Muhammeda Husejina b. Mes'uda, iz oblasti hadisa punog naziva *Mesabih es-sunne*. Radi se o hadiskoj zbirci u kojoj je sabrao oko četiri hiljade hadisa iz kojih se izvode propisi o najrazličitijim pitanjima, te hadisi podsticanja (et-tergib) i upozoravanja (et-terhib). U djelu *Radost gazija* ovo se djelo često koristi u citiranju hadisa.

383 U referentnoj literaturi nismo pronašli specifične sure za istiharu namaz, a dva rekata i dova koja se spominje u nastavku hadisa vjerodostojan je hadis i bilježi ga Buhari u svom *Sahihu*, Tetavvu', 1109.

se prema kibli. Zatim će učiti Fatihu sedam puta, razmišljati i promišljati o onome što Allah, ﷻ, probudi u srcu, a Allah, ﷻ, najbolje zna.

Tirmizi bilježi od Ummu Seleme i Ibn Mes'uda, ﷺ, koji prenose da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Osobi kod koje se potraži savjet ukazano je povjerenje.*"[384], tj. treba ispuniti povjerenje u odgovoru na ono o čemu je upitan. Onaj ko povjeri tajnu svome bratu time mu je povjerio sebe i obavezan je da mu ne daje savjet osim ukoliko smatra da je ispravan, jer je to slično povjeravanju novca koji se povjerava isključivo kod pouzdane osobe. Hadis je mutevatir.

Hakim i Tirmizi bilježe da je S'ad ibn Ebi Vekkas, ﷺ, rekao: "*Sreća sina Ademovog u tome je da klanja istiharu Allahu i sreće sina Ademovog jeste njegovo zadovoljstvo onim što Allah odredi. Nesreća sina Ademovog u tome je da ostavi klanjanje istihare Allahu i nesreća sina Ademovog jeste da bude nezadovoljan onim što Allah odredi.*", tj. mržnja ili preziranje određenja i želja da je bilo suprotno, pa će kazati: "Da je bilo tako i tako meni bi više odgovaralo.", uprkos činjenici da neće biti drukčije osim onako kako je određeno. Niz prenosilaca ovog hadisa je dobar – hasen.[385]

Džabir, ﷺ, prenosi hadis: "*Kada od nekog od vas savjet potraži brat u vjeri, neka mu dadne savjet koji je najispravniji. U suprotnom ga je izdao.*"[386] Kao što se navodi u predanju: "*Dužan je da mu savjet dadne.*"[387]

Džafer es-Sadik[388], Allah mu se smilovao, rekao je Sufjanu es-Sevriju[389], Allah mu se smilovao: "U svojim stvarima savjetuj se s onima koji se boje Uzvišenog Allaha, jer se ljudi dijele na tri vrste: čovjeka, pola čovjeka i ništicu. Potpuni je čovjek onaj ko ima ispravno mišljenje i savjetuje se, pola čovjeka je onaj ko ima ispravno mišljenje ali se ne savjetuje, ili nema

384 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježi ga Tirmizi u *Sunenu*, Edeb, 2822.

385 Hakim u *Mustedreku*, 1/699; Tirmizi u *Sunenu*, Kader, 2151.

386 Hadis je hasen – dobar i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, 'Ilm, 3657.

387 Hadis nismo pronašli u referentnoj literaturi.

388 Ebu Abdullah Dža'fer b. Muhammed b. 'Ali Zejnulabidin, praunuk hazreti Husejna, ﷺ, poznat po nadimku imam Es-Sadik. Istaknuti učenjak i pobožnjak iz generacije tabiina. Učitelj je imama Ebu Hanife i Malika. Preselio je 148/765. godine.

389 Ebu Abdurahman Sufjan b. Se'id es-Sevri, jedan od najvećih pravnika u povijesti islama. Rođen je u Kufi i savremenik je imama Ebu Hanife. Preselio je u Basri 161/778. godine.

ispravno mišljenje i savjetuje se, a ništica je onaj ko nema ispravno mišljenje niti se savjetuje." Kaže se: "Nema pameti onaj ko ima samo svoju pamet."; i kaže se: "Najpametniji je čovjek onaj ko se ne odriče savjetovanja s onima koji su pametni."

Mudri su rekli: "Tajnu svoju s jednim podijeli, a savjet od hiljadu njih saslušaj."

El-Hakim el-Mensur rekao je svome sinu: "Uzmi od mene dvije stvari: nemoj govoriti bez razmišljanja niti raditi bez planiranja."

Kaže se da tri stvari kvare planiranje. Prvo je brojnost partnera, drugo zavist među njima i treće da planiranje bude u ruci onoga ko je odsutan od onoga o čemu se planira." Čuvaj se da savjet tražiš kod kukavice i škrtice, jer oni čovjeka navode na loše mišljenje o Allahu. Škrtac te dovodi u siromaštvo, a kukavica slabi tvoju volju u bitnim stvarima.

INTERESANTNE PRIČE

Škrtac reče: "Jedem samo u pola noći." Upitaše ga: "Zašto tako činiš?" On odgovori: "Hrana se ohladi, mušice razbježe, siguran si da ti neće neko na vrata zakucati i da neće na vrata doći oni koji prose."

DODATAK

Škrtac je skuhao hranu i sjeo sa suprugom da jede govoreći: "Što je lijepa ova hrana, samo da nije gužve!" Hanuma ga upita: "Kakve gužve, sami smo ti i ja?" Škrtac odgovori: "Volio bih da smo sami posuda i ja!"

Drugi je neki škrtac naredio svom slugi: "Donesi hranu i zaključaj vrata!" Ovaj mu reče: "Gazda, nije to pametno, nego ću prvo zaključati vrata, a zatim poslužiti hranu." Škrtac reče: "Slobodan si u ime Allaha, jer ti si pronicljiv i znaš šta je pametno." Ovo se spominje u djelu *Revdatul-havas*.[390]

390 Nismo pronašli u referentnoj literaturi o kojem se djelu radi.

OSMO POGLAVLJE

ČISTA NAMJERA – NIJJET NA ALLAHOVU PUTU BEZ PRETVARANJA ILI ČINJENJA DJELA RADI ČUVENJA

Namjera je uvjet svakom ibadetu sa stanovišta da se radi o ibadetu, a ne da se ostvarivanje njegove biti vezuje za namjeru. Navedeno ima svoju razradu u pojedinačnim propisima zbog riječi Poslanika, ﷺ: *"Djela se vrednuju po namjerama."*[391], tj. nagrada za djela postiže se namjerom, po mišljenju hanefija, a po mišljenju šafija na njima se temelji ispravnost djela.

"Svaka će osoba dobiti ono što je namjeravala.", tj. urađenim, bilo da se radi o nadoknađivanju ili obavljanju. Hadis se prenosi od Omera, رضي الله عنه, raširen je (mešhur) i bilježe ga šesterica imama osim Malika, neka je Uzvišeni Allah njime zadovoljan.

Ibadeti se mogu podijeliti na dvije vrste: one koji su čisto približavanje Allahu i ne sadrže u sebi značenje sredstva, naprimjer namaz i džihad, te na one koji imaju značenje sredstva poput abdesta i gusula. O posljednjoj vrsti postoji razilaženje između hanefija i šafija. Kod hanefija se namjera ne smatra uvjetom za samu ispravnost djela, jer se radi o sredstvu, a kod šafija namjera je i u njima uvjet ispravnosti, kao što je u prvoj vrsti.

Riječ *nijjet* (النِّيَّة) – namjera infinitiv je glagola *nevā* (نَوَى) što znači usmjeriti se. U islamskom pravu dodaje mu se značenje približavanja Uzvišenom

391 Buhari u *Sahihu*, Početak Objave, 1; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1907; Tirmizi u Sunenu, Fedail el-džihad, 1647; Ebu Davud u *Sunenu*, Talak, 2201; Nesai u Sunenu, Taharet, 75; Ibn Madža u *Sunenu*, Zuhd, 4227.

Allahu i povezivanja s djelom, suštinski ili u tretmanu. Namjera nije pokret jezikom, niti dovođenje nečega na um ili unutrašnji razgovor, već se radi o srčanom stanju koje potiče na djelo. Primjer za to jeste onaj ko ogladni i pripremi hranu kojom želi utoliti glad i zadovoljiti svoju strast, pa zatim kaže svojim jezikom: "Želim jesti da bih se time ojačao u ibadetu Allahu, ﷻ, te ovo značenje dođe na um." Ovo se neće smatrati nijjetom u osnovi, uprkos tome što se mnogi ovim zavaravaju. Pretvaranje – *er-rijā* (الرِّيَاء) jeste želja dunjalučkih koristi ahiretskim djelima, ili obavještavanje o tome nekoga od ljudi bez prisile da to učini koja bi ga navela na navedeno. Ova se vrsta zove *sum'a* (السُّمْعَة) – činjenje djela radi čuvenja. Pretvaranje nekada može biti skriveno, skrivenije od mravljeg hoda, kao što je slučaj s mudžahidom kojeg raduje da ljudi saznaju za njegov džihad i hvale ga, ili pretvaranje onih koji traže dunjaluk kada pokazivanjem odvažnosti i dobrog vođstva žele postići visoke položaje na dunjaluku, kao što je zapovjedništvo, ministrovanje i tome slično. Pretvaranje ibadetu donosi tretman zabranjenosti. Kaže se u *Et-Tatarhanijji*: "Ako neko klanja pretvarajući se, nema nikakvu nagradu i ima grijeh za učinjeno."

Neki kažu da time pokazuje nevjerstvo zbog riječi Uzvišenog: **Onome ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo šta hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći. A onaj ko želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti.** (El-Isra', 18, 19)

Uzvišeni Allah pojašnjava u ovom ajetu da onaj ko radi neko djelo zbog nečeg drugog, a ne zbog Allahova, ﷻ, zadovoljstva nema nikakvu nagradu na ahiretu i prebivalište će mu biti Džehennem. Onome ko radi isključivo radi Allahova, ﷻ, zadovoljstva djelo mu je primljeno.

El-Begavi bilježi s nizom prenosilaca od Enesa ibn Malika, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onome kome namjera bude dunjaluk pred očima će siromaštvo biti, poslovi će mu se otežati i neće mu od toga doći osim ono što mu je određeno.*"[392]

392 El-Begavi u *Tefsiru*, str. 115; Ahmed u *Musnedu*, 5/183; Ibn Hibban u *Sahihu*, 2/454, br. 680; hadis je sahih – vjerodostojan, a bilježi ga i Tirmizi u *Sunenu*, Sifet el-kijame, 2465.

Nasuprot je pretvaranju iskrenost – ihlas, a to je iščišćavanje namjere da se isključivo želi približiti Uzvišenom Allahu pokornošću i da se ne želi nikakva dunjalučka korist, što izvire iz istinskog robovanja – ihsana: "Robovati Allahu kao da Ga vidiš, a ako Ga ti ne vidiš, On tebe vidi."

Zato je neophodno da gazija na Allahovu putu bude iskren, kao što je slučaj i s ostalim ibadetima zbog riječi Uzvišenog: **...mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući...** (Lukman, 32); i riječi: **Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu.** (Ez-Zumer, 3); tj. svjedočenja – šehadeta da nema drugog boga osim Allaha. Kaže se da niko osim Allaha ne zaslužuje da mu se istinski preda, i kaže se da se pod iskrenošću misli na udaljenost od mnogoboštva. Sve što nije iskreno nije Allahova, ﷻ, vjera koje je naredio da se pridržavamo, jer je vrhunac ibadeta iskrenost u tevhidu – vjerovanju u Božiju Jednoću, slijeđenje naredbi i udaljavanje od zabranjenog i pretvaranja. Iskrenost – ihlas spada u ahlak, moralne vrline.

Ono što je obaveza roba jesu tri nauke koje su lična obaveza svakoga. Prva nauka jeste nauka o tevhidu – Božijoj Jednoći u onom smislu u kojem će se spoznati Allahovo, ﷻ, postojanje, Njegove osobine – sifati, ono što Njemu priliči, te se povjerovati Vjerovjesniku, ﷺ, u svemu što od Gospodara donosi. Nauka o ahlaku – ponašanju na način da se postigne veličanje Allaha, te iskrenost i ispravnost djela. Treća nauka jeste fikh – islamsko pravo kako bi svako znao šta je obavezan raditi, a čega je dužan kloniti se.

Istraživači u oblasti prve nauke zovu se mutekellimi – apologetičari, u drugoj mutesavvifi – sufije, a u trećoj fakihi – pravnici.

Znaj da je broj ajeta i hadisa kojima se hvali iskrenost i kudi pretvaranje veći nego što je moguće obuhvatiti. Od najvažnijih predanja kojima se kudi pretvaranje jeste ono koje prenosi Ebu Hurejra, رضي الله عنه, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Zaista će se trojici ljudi na Sudnjem danu najprije presuditi. Čovjeku koji je šehidio"*; tj. ubijen je na Allahovu putu; *"i bit će doveden"*; prozvan i izveden; *"pa će mu Allah istaći blagodat"*; tj. obavijestiti ga koju mu je blagodat ukazao, od snage, hrabrosti, jahalice, oružja i drugog što je potrebno u borbi s nevjernicima; *"a onda će to prepoznati."*;

tj. čovjek će prepoznati blagodat i priznati je; *"Uzvišeni će Allah pitati: 'Šta si s time radio?'"*; na koji si način ovo upotrijebio; *"Čovjek će reći: 'Borio sam se radi Tebe'*; zbog Tvoje vjere i zadovoljstva; *'i šehidio sam.'"*; tj. borio sam se na Tvome putu; *"Uzvišeni će Allah reći: 'Lažeš, borio si se da se kaže kako si hrabar čovjek';* tj. odvažan, odnosno cilj ti je bio da pokažeš vlastitu odvažnost, ne da uzdigneš Moju vjeru i postigneš Moje zadovoljstvo; *"'pa je to za tebe rečeno', a zatim će narediti"*; čuvarima Džehennema; *"da ga bace u vatru. Oni će ga vući"*; na licu njegovu; *"sve dok ga ne bace u vatru." "I čovjek koji bude učio i poučavao ljude, učio Kur'an, pa će mu Uzvišeni Allah izvesti blagodati koje mu je dao"*; od ukazanih blagodati: razumijevanja, rječitosti, znanja i Kur'ana; *"a onda će to prepoznati. Uzvišeni će Allah pitati: 'Šta si s time radio?'"*; na koji si način ovo upotrijebio; *"Čovjek će reći: 'Učio sam nauku, poučavao i učio Kur'an radi Tebe!"*; radi Tvog zadovoljstva; *"Uzvišeni će Allah reći: 'Lažeš, učio si da se kaže učen čovjek i Kur'an si učio da se kaže da si karija – učač, pa je to za tebe rečeno', a zatim će narediti da ga vuku na licu i bace u vatru. I čovjek kojem je Allah dao veliki imetak"*; dao mu obilnu opskrbu i počastio ga svim vrstama imovine, devama, kravama i drugim životinjama, zlatom, srebrom i drugim; *"a onda će to prepoznati. Uzvišeni će Allah pitati: 'Šta si s time radio?'"*; na koji si način ovo upotrijebio; *"Čovjek će reći: 'Nisam ostavio na Allahovu putu nešto u čemu Ti voliš da se dijeli imetak, a da nisam radi Tebe dijelio'"*; poput građenja džamija, škola, davanja zekata, sadake i drugih oblika činjenja dobra; *"Uzvišeni će Allah reći: 'Lažeš, radio si to da se kaže kako si darežljiv čovjek"*; tj. voli da dijeli; *"a zatim će narediti da ga vuku na licu i bace u vatru."* Bilježe ga Muslim i drugi.[393] Ovaj časni hadis prenosi Ebu Hurejra, ﷺ, i Poslanik, ﷺ, stavio je časne ruke na mubarek koljena i obratio se Ebu Hurejri riječima: *"Ova će trojica biti u vatri, jer pretvaranje poništava djelo i onaj ko to čini zaslužuje vatru."*[394] Ovo je zato što je to skriveni širk – pripisivanje Bogu druga.

Gazija zbog toga treba imati čistu namjeru, veliku želju, žar za vjerom, namjeru da je ojača i uzdigne riječ svoga Gospodara i napadne na imetak onih koji su Njegovi neprijatelji. (...)

393 Muslim u *Sahihu*, Imare, 1905.

394 Dio hadisa koji bilježi Tirmizi u *Sunenu*, Zuhd, 2382. Hadis je sahih – vjerodostojan.

Što se tiče onoga ko se bori samo radi plijena, on neće dobiti nagradu niti će biti šehid, jer se prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Nema nikakve nagrade."*; tako da nije rekao da će biti kažnjen ili sankcioniran. Da, imetak koji dobije kao ratni plijen je halal i dozvoljeno mu ga je uzeti s obzirom na to da se smatra legalno zarađenim. Ako je pak borba bila radi uzdizanja Allahove riječi, dostojanstva vjere, poražavanja nevjernika i uništavanja neprijateljskog imetka, onda će imati nagradu i šehadet.

Gazijama koje borave na rubovima muslimanske zemlje i bdiju na Allahovu, ﷻ, putu plaće dolaze iz bejtul-mala što ne sprečava iskrenost njihovih namjera. Imam El-Gazali u *Ihja 'ulumid-dinu*[395] kaže da se prenosi kako je Vjerovjesnika, ﷺ, rekao: *"Primjer onih koji idu u boj od moga ummeta i uzimaju naknadu jeste Musaova, عليه السلام, majka. Odgajala ga je i uzimala naknadu za to."*[396], jer je faraonova žena povjerila Musaovoj majci dijete na dojenje s obzirom na to da je odbijalo druge žene osim svoje majke. Faraon je nije poznavao zato što su dijete pronašli njegovi vojnici pored rijeke.

Ono što muslimanska vojska uzme iz bejtul-mala kao naknadu jeste vrijednost njihova oružja i ne sprečava iskrenost njihovih namjera niti šehadet ako poginu. Dokaz za to jesu ashabi, رضي الله عنهم, koji su uzimali naknadu i živjeli od onoga što im dođe iz bejtul-mala zato što bi odlazak u borbu bez materijalnih sredstava i jahalice bio upitan. Kao što se kaže u stihu:

Prvak je jednog dana istinom zauzet,
rastresenog dana i on je rastresen.

Onaj ko ima određeni iznos iz bejtul-mala i do ruku mu dođe ono što mu je namijenjeno ima pravo u vjeri to uzeti.

U djelu *Bustanu el-'arifin* fakiha Ebu el-Lejsa navodi se da je Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, rekao: "Nema čovjeka koji nauči Kur'an napamet da

395 *Ihja 'ulumid-din* najpoznatije je djelo znamenitog imama Muhammeda b. Muhammeda el-Gazalija (u. 505/1111). Djelo se smatra enciklopedijom islamskih znanosti s obzirom na lepezu disciplina koje sadrži i obaveznom literaturom svakome ko želi istinski islamski odgoj.

396 Bejheki u *Es-Sunenu el-kubrau*, 9/27; hadis je daif – slab.

ne dobija pravo u bejtul-malu, svake godine dvije stotine dinara i hiljadu dirhema.[397] Ako mu to bude uskraćeno na dunjaluku, neće mu biti uskraćeno na ahiretu. Ukoliko nauči polovinu Kur'ana ima pravo na stotinu dinara i hiljadu dirhema, za to će biti pitan vladar na Sudnjem danu, pa ako ima dobrih djela uzet će mu se dobra, a ako nema, uzet će se grijesi ovoga i natovariti na vladara."

DODATAK

U djelu *Ruhu eš-šuruh* prenosi se od Alije, Allah mu lice svijetlim učinio, da ona osoba koja uđe u islam i primi vjeru, te nauči Kur'an napamet ima pravo dobijati iz bejtul-mala dvije stotine dirhema, a u drugom predanju dvije stotine dinara. Ako ih ne uzme na dunjaluku, uzet će ih na ahiretu. U slučaju da preseli opterećen dugom, Uzvišeni će Allah iz tog novca vratiti njegov dug na Sudnjem danu.

Imam Ez-Zejle'i[398] kaže: "Imam je dužan odrediti muderisu i muftiji naknadu koliko im je dovoljno, a davat će im prema potrebi, stepenu učenosti i vrijednosti. Ako to ne učini, Allah, ﷻ, pitat će ga za to."

U *El-Havi*[399] kaže se da se riječ *hafiz* spomenuta u hadisu odnosi na hafiza Kur'ana i da mu se daje dvije stotine dinara, što je fetva primijenjena danas.

Kada gazija krene u borbu s iskrenom namjerom, pa mu se desi nešto što mu dadne opravdanje da se vrati, imat će nagradu kao da se borio.

---

397 Dinar je zlatnik i njegova specifična težina je nešto veća od četiri grama, a dirhem je srebrenjak i njegova specifična težina nešto je manja od tri grama. Iz ove izreke hazreti Alije, ﷺ, može se zaključiti da hafizu Kur'ana pripadaju četiri kilograma zlata i tri kilograma srebra iz bejtul-mala čime će biti finansijski zbrinut i posvećen poučavanju i prenošenju znanja sljedećim generacijama.

398 Ebu Muhammed Abdullah b. Jusuf ez-Zejle'i, Džemaludin el-Hanefi, istaknuti učenjak i hanefijski pravnik. Živio je i radio u Kairu, a posebno se bavio hadiskom znanošću i autor je značajnog djela *Nasb er-raje* u kojem je obradio hadise navedene u ranije spominjanom kapitalnom djelu hanefijske pravne škole *El-Hidaje*. Preselio je 762/1361. godine.

399 Puni naslov djela je *El-Havi li'l-fetavi* ranije spominjanog imama Es-Sujutija. Djelo sadrži njegove fetve raspoređene u više od osamdeset kratkih poslanica.

Bejheki, Nesai i Ebu Davud bilježe od 'Amra ibn el-'Asa, ﷺ, s vjerodostojnim nizom prenosilaca, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Povratak kao i ratovanje."*[400]; riječ *kufle* (قُفْلَة) jednina je od riječi *kuful* (قُفُول) što znači povratak s putovanja, tj. nekada će povratak bez borbe biti jednako vrijedan borbi, jer preovladava interes da se osoba vrati nad interesom nastavka borbe. Ovo je slučaj kada je neprijatelj znatno mnogobrojniji, ili se bude pribojavalo za slobodu. Navedenim se želi kazati da je nagrada gazije koji se vrati na ovaj način jednaka nagradi koju dobija kada nastavi, kao što se prenosi: "*Nijjet – namjera vjernika bolja je od njegova djela.*"[401]; "*Zaista će svaki čovjek dobiti ono što je namjeravao.*"[402]

400 Bejheki u *Es-Sunenu el-kubrau*, 9/28; Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2487; Hakim u *Mustedreku*, 2/83; hadis je sahih – vjerodostojan. Nismo ga pronašli u *Sunenu* imama Nesaija.

401 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 6/184; imam El-Hejsemi kaže da su prenosioci pouzdani izuzev Hatima b. 'Abbada el-Džeršija koji nije ocijenjen (*Medžme' ez-zevaid*, 1/228).

402 Hadis bilježe Buhari i Muslim i već je ranije spominjan.

DEVETO POGLAVLJE

VRIJEME RATOVANJA I BORBE NA ALLAHOVU PUTU

Ulema, Allah im se smilovao, kaže: "Kada vrijeme pomaže, ili odgovara sunnetu onda će se smatrati vremenom ratovanja i sukoba. U suprotnom će se gledati prilika, spremnost i brojnost." Allahov Poslanik, ﷺ, nije se borio dok sunce ne bi izašlo. Kada bi izašlo, onda bi se borio. Također se borio nakon polovine dana, nakon što bi prošlo podne i nakon obavljanja podne namaza. Ne bi se borio u vrijeme ikindije namaza, a borio bi se nakon klanjanja ikindije do zalaska sunca. Gazije trebaju obratiti pažnju na ova vremena, jer je pobjeda, pomoć i potpuna vrijednost u primjeni časnog sunneta i lijepom mišljenju kojim se udaljuju šejtanove sugestije (vesvese) s obzirom na to da je šejtan otvoreni neprijatelj. On poziva svoje sljedbenike da budu stanovnici vatre rasplamsale.

Buhari i Ahmed bilježe da je K'ab ibn Malik, رضي الله عنه, rekao: "Allahov Poslanik, ﷺ, volio je ići u bitku četvrtkom."[403], jer je to mubarek dan, ili jer je najpotpuniji od svih dana u sedmici po broju i što je u tom danu Allah, ﷻ, razasuo stvorenja prilikom stvaranja te se time uočava Božanska mudrost kako je izlazak vrsta razasipanja stvorenja. Kada gazija htjedne izaći u boj, učinit će to u četvrtak, pa je neophodno da vojska i drugi kada žele ići na put to učine u četvrtak, ili u ponedjeljak, jer je Vjerovjesnik, ﷺ, krenuo na Hidžru iz Meke u Medinu u ponedjeljak.

403 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2790; hadis nismo pronašli u Ahmedovom *Musnedu* u ovoj formi, ali se prenosi hadis u kojem se kaže da je Vjerovjesnikov, ﷺ, vojni pohod na Tebuk bio u četvrtak.

Prenosi se od Bekreta[404], ﷺ: "*Četvrtak i subota su berićetni, ali je bolji četvrtak, jer je većina Vjerovjesnikovih, ﷺ, bitaka bila u četvrtak i to u jutarnjim satima.*"[405]; jer je to berićetno vrijeme i dova se tada prima. Ovo je najčasnije vrijeme i najvredniji trenuci, kao što je rečeno: "Allah je dao bereket u suboti i u četvrtku."

Taberani bilježi u *El-Mu'džemu el-evsetu* od Ebu Hurejre, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Mome je ummetu dat bereket u ranom ustajanju.*"[406] Posebno se bereket vezuje za rano ustajanje, jer je to vrijeme kada je osoba najaktivnija, a u četvrtku je najveći bereket.

Buhari bilježi od Ummu Hiram bint Melhan[407], Allah njome bio zadovoljan, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Prvoj vojsci mog ummeta koja bude morem plovila radi borbe i prvoj vojsci mog ummeta koja bude išla u pohod na grad Kajsaru garantirano je da će im biti oprošteni grijesi.*"[408] Riječi Poslanika, ﷺ, "*garantirano im je*" odnose se na Džennet, tj. uradili su djelo zbog kojeg im je zagarantiran Džennet. Grad Kajsara je Konstantinopolj, ili Hims. Iz ovoga se ne podrazumijeva da Jezid ibn Mu'avija bude među onima kojima je oprošteno, jer nije među onima koje oprost obuhvata. Veliki broj istaknutih učenjaka općenito su dozvolili proklinjanje Jezida.[409]

Ebu Davud i Tirmizi bilježe od Sahra ibn Veda'e[410], ﷺ, koji prenosi da bi Allahov Poslanik, ﷺ, slao izvidnicu ili vojsku izjutra[411], tj. kada bi želio

404 Nufej' b. el-Haris es-Sekafi, ﷺ, poznat po nadimku Ebu Bekrete, istaknuti ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Primio je islam u Taifu, a većinu života proveo je u Basri gdje je i preselio 52. godine po Hidžri.

405 U referentnoj literaturi nismo pronašli hadis ovog značenja.

406 Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 1/229; hadis ovog sadržaja i s riječima Allahova Poslanika, ﷺ: *"Gospodaru moj, dadni blagoslov (bereket) mome ummetu u ranom ustajanju"*, bilježe u svojim *Sunenima*: Tirmizi, Bej', 1212; Ebu Davud, Džihad, 2606; Ibn Madža, Bej', 2236; hadis je sahih – vjerodostojan.

407 Ummu Hiram bint Melhan, Allah njome bio zadovoljan, sahabijka i sestra ranije spominjane Ummu Sulejm, majke hazreti Enesa, ﷺ, hizmećara Allahova Poslanika, ﷺ. Preselila je u vojnom pohodu u vrijeme hazreti Osmana, ﷺ, upravo na moru i ukopana je na Kipru.

408 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2766.

409 Ranije je bilo govora o Jezidu b. Mu'aviji kada je pojašnjeno zbog čega je ovaj emevijski halifa zaslužio navedeno.

410 Sahr ibn Veda'a, ﷺ, ashab Allahova Poslanik, ﷺ, porijeklom iz Hidžaza. Živio je u Taifu gdje je i preselio.

411 Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1212; Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2606; Ibn Madža u *Sunenu*, Bej', 2236; hadis je sahih.

poslati vojsku učinio bi to tokom početka dana, jer je njemu i njegovu ummetu dat bereket u ranom ustajanju.

Enes, ﷺ, prenosi da bi Vjerovjesnik, ﷺ, kada bi vodio vojsku protiv nekoga, ne bi napadao prije nego što dođe jutro. Onda bi osluhnuo da li se čuje ezan, pa ako bi ga čuo, ne bi ih napao, a ako ne bi čuo ezan napao bi ih.[412]

Dodatak:
PRVI UBIJENI MNOGOBOŽAC

Allahov Poslanik, ﷺ, poslao je skupinu u vojni pohod. Bilo ih je osmerica. Zapovjednik im je bio Abdullah ibn Džahš[413], ﷺ, pa su se ulogorili u mjestu Batnu en-Nahle koje se nalazi između Meke i Taifa. Pored njih je naišao kurejšijski karavan koji je nosio suhe grožđice, idam (sirće) i drugu robu kojom su trgovali s Taifom. Vakid ibn Abdullah es-Sehmi, ﷺ, pogodio je strijelom 'Amra ibn el-Hadramija, koji je bio nevjernik, i ubio ga. On je bio prvi ubijeni mnogobožac. Zarobili su dvojicu, El-Hakema[414] i 'Usmana, koji su bili ratnici. Njih su dvojica prvi zarobljenici u islamu. Karavan su činila četverica, pa su muslimani poveli karavan i dvojicu koju su uspjeli zarobiti.[415]

412 Buhari u *Sahihu*, Ezan, 585; Muslim u *Sahihu*, Salat, 382.

413 Abdullah b. Džahš, Ebu Muhammed el-Esedi, ﷺ, ashab i šurak Allahova Poslanika, ﷺ – brat hazreti Zejneb, Poslanikove, ﷺ, supruge. Među prvima je primio islam i dva puta učinio Hidžru. Spada među najodvažnije ashabe i prvi je zapovjednik određen od Allahova Poslanika, ﷺ. Preselio je kao šehid u Bici na Uhudu.

414 Događaj se desio prve godine po Hidžri, a El-Hakem b. Kejsan, ﷺ, tom je prilikom primio islam i pridružio se Allahovu Poslaniku, ﷺ.

415 Bejheki u *Es-Sunenu el-kubrau*, 9/58, a događaj bilježe i Et-Taberi u *Tarihu*, 2/15, i Ibn Kesir u djelu *El-Bidaje ve en-nihaje*, 3/249.

Dodatak:
PRVA PETINA I PRVI PLIJEN U ISLAMU

Kada su došli kod Allahova Poslanika, ﷺ, on je uzeo petinu, što je bila prva petina i prvi plijen koji se podijelio u islamu. Ostatak je podijelio onima koji su bili u skupini koja je izašla. El-Hakem je primio islam i ostao uz Allahova Poslanika, ﷺ. Šehidio je na bunaru El-Me'une. Osman se vratio u Meku i preselio kao nevjernik, neka nas Allah, ﷻ, zaštiti. Ova skupina vjernika bila je povod objavljivanja riječi Uzvišenog: **Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu.** (El-Bekara, 217)

Dodatak:
PRVA BITKA MUSLIMANA JESTE BITKA NA BEDRU

Ibn es-Sabbag u *Eš-Šamilu* kaže: "Kada je poslan Vjerovjesnik, ﷺ, naređen mu je tevhid, dostavljanje vjere i učenje Kur'ana riječima: **Uči u ime Gospodara svoga koji stvara.** (El-'Alek, 1) Nakon toga naređen mu je namaz u Meki, a dvije godine nakon Hidžre naređen mu je post. Hadž je propisan šeste ili devete godine. Što se tiče zekata smatra se da je propisan prije posta, a spominje se i da je propisan nakon posta. Džihad mu nije dozvoljen u Meki nego je dozvoljen u Medini i to ako neprijatelji započnu i izvan harema Meke ali ne u časnim mjesecima. Nakon toga ta je naredba derogirana i dozvoljeno je početi s napadom čak i u časnim mjesecima i u haremu Meke." Završen citat iz djela *Šerh el-erbe'in* od el-Karija.

Prva bitka muslimana bila je Bitka na Bedru i to je prvi sukob u kojem je učestvovao Allahov Poslanik, ﷺ, sa svojim ashabima nakon Hidžre. Brojali su tri stotine i trinaest boraca. Sedamdeset sedam muhadžira i dvije stotine trideset šest ensarija. Bajrak muhadžira nosio je Alija ibn Ebu Talib, رضي الله عنه, a bajrak ensarija S'ad ibn 'Ubada, رضي الله عنه. Imali su sedamdeset deva i dva

konja, a od oružja šest štitova i osam sablji, a većina su bili pješaci. Mnogobošci iz Meke brojali su devet stotina boraca. Na čelu im je bio 'Utba ibn Rebi'a ibn Šems. Imali su stotinu konja. Bitka na Bedru desila se u petak ujutro, sedamnaestog dana mjeseca ramazana, druge godine po Vjerovjesnikovoj, ﷺ, Hidžri. Ajeti objavljeni povodom te bitke jesu sljedeći: **Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj...** (Ālu 'Imran, 13)

Dodatak:
PRVI ROVOVI U ISLAMU

Prvi rovovi – hendeci iskopani su u islamu prilikom Bitke na Hendeku. Povod je bio prijedlog Selmana, رضي الله عنه, a on je Selman el-Farisi (Perzijanac) s *kesrom* na *rā*, što je greška ili se radi o promjeni oblika kojim se iskazuje pripadnost narodu.

Dodatak:
DUŽINA ŽIVOTA SELMANA EL-FARISIJA

Smatra se da je živio dvije stotine pedeset godina, a neki smatraju i tri stotine pedeset. Prvo je ispravnije. Ebu Nu'ajm veli da se susreo sa 'Isaom, عليه السلام, povjerovao u obje Knjige i jeo isključivo od onoga što zaradi vlastitim rukama. Bio je veliki zahid (asketa) i dug život samo mu je povećao zuhd – odricanje od dunjaluka. Upitali su Aliju, رضي الله عنه, o njegovu znanju, pa je on rekao: "Ima znanje prvih i posljednjih. On je od nas, ehlul-bejta – Poslanikove, ﷺ, porodice."

Bila je ovo prva bitka u kojoj je učestvovao s Allahovim Poslanikom, ﷺ, kao slobodan čovjek. Rekao je: "Allahov Poslaniče, mi u Perziji kada bi nas neko opsjedao iskopali bismo rovove oko sebe." Allahov Poslanik, ﷺ, prihvatio je njegov savjet i odredio kuda će se iskopati rov. Svakoj desetini

odredio je četiri *zira'a*[416]. Kopajući, u kanalu su naišli na veliku bijelu stijenu, pa su ashabi rekli: "Polomi nam alatke i ne možemo je razbiti!" Allahov Poslanik, ﷺ, dođe sa Selmanom, uze krampu kojom je udari i polomi. Iz nje izbi svjetlost koja osvijetli oba kraja Medine, kao da je lampa u mračnoj kući. Allahov Poslanik, ﷺ, donese tekbir radosti i muslimani mu se pridružiše. Zatim udari drugi put i svjetlost opet izbi osvijetlivši oba kraja Medine. Allahov Poslanik, ﷺ, ponovo donese tekbir radosti i muslimani mu se pridružiše. Uze za ruku Selmana, رضي الله عنه, koji reče: "Allahov Poslaniče, ti koji si mi i otac i majka, vidio sam nešto što nikada prije nisam vidio." Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *"Jeste li vi vidjeli ono što je vidio Selman?"* Prisutni odgovoriše: "Jesmo, Allahov Poslaniče!" Poslanik, ﷺ, dodade: *"Udario sam prvi put i bljesnulo je ono što ste vidjeli. Osvijetlilo mi se do dvoraca Hire i gradova Kisre, pokazali su se bijeli kao očnjaci psa. Džibril me je obavijestio da će to moj ummet osvojiti. Zatim sam udario drugi put i bljesnulo je ono što ste vidjeli. Osvijetlili su mi se dvorci Kajsara u Bizantiji, pokazali su se bijeli kao očnjaci psa. Džibril me je obavijestio da će to moj ummet osvojiti. Zatim sam udario treći put i bljesnulo je ono što ste vidjeli. Osvijetlili su mi se dvorci San'a, pokazali su se bijeli kao očnjaci psa. Džibril me je obavijestio da će i to moj ummet osvojiti, pa se radujte."* Muslimani se obradovaše i rekoše: "Zahvala pripada Allahu, obećanje će se sigurno ispuniti, On nam obećava pobjedu nakon teškoća."[417]

Licemjeri su kazali: "Lažnu vam nadu daje i obećava vam nemoguće. Kaže vam da vidi iz Jesriba dvorce Hire i gradove Kisre, te da će vam biti otvoreni dok vi kopate rovove jer nemate snage da izađete pred neprijatelje."

Prenosi se da su tada objavljeni kur'anski ajeti u kojima se kaže: **Kad su licemjeri i oni bolesna srca govorili: 'Allah i Poslanik Njegov samo su nas obmanjivali kad su nam obećavali.'** (El-Ahzab, 12) I objavljen je ajet: **Reci: "O Allahu, koji svu vlast imaš...** (Ālu 'Imran, 26)

---

416 Zira' (lakat) je mjera za dužinu i iznosi približno 50 centimetara.

417 Predanje u ovoj formi bilježe El-Begavi u *Tefsiru*, str. 321, Ibn S'ad u djelu *Et-Tabekat el-kubra* i Ibn Kesir u djelu *El-Bidaje ve en-nihaje*, 4/100. U referentnoj literaturi nismo pronašli ocjenu ovog predanja.

Dodatak:
BROJ LICEMJERA I LICEMJERKI

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi da je u vrijeme Allahova Poslanika, ﷺ, bilo tri stotine muškaraca licemjera i sedamdeset žena licemjerki, kao što to tvrde mufessiri koji tumače riječi Uzvišenog: **I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavljati, niti sahrani njihovoj prisustvovati...** (Et-Tevba, 84)

Buhari i Muslim bilježe od Enesa, ﷺ, koji prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, kada je na Hendeku zatekao umorne i iscrpljene muhadžire i ensarije koji su kopali, a jutro je bilo hladno i nisu imali robove koji bi radili umjesto njih, rekao: *"Gospodaru moj, jedini je život onaj na ahiretu. Ti oprosti ensarijama i muhadžirima."*

Oni su odgovorili riječima: "Mi smo oni koji prisegu Muhammedu dadoše. U džihadu ćemo biti dok god smo živi."[418]

El-Bera ibn 'Azib[419], ﷺ, rekao je: "Vidio sam Vjerovjesnika, ﷺ, kako je nosio zemlju i govorio: *'Tako mi Allaha, da Allaha nije, upućeni ne bi bili. Ni sadaku dijelili, niti namaz obavljali. Spusti Ti smirenost na nas. Kada žele smutnju, mi ćemo to odbiti.'* Dizao bi glas ovo govoreći."

U predanju se kaže: "Prekrila je prašina bjelinu njegovih pazuha."[420]

Detalji se mogu pronaći u tefsirima.

En-Nu'mān ibn Mukrin[421], ﷺ, rekao je: "Učestvovao sam s Allahovim Poslanikom, ﷺ, u bici, pa bi, kada se ne bi sukobio s neprijateljem na početku dana, odgodio borbu do poslije podne. Tada bi puhno vjetar i došla bi pobjeda." Bilježi ga Ebu Davud.

---

418 Buhari, Džihad, 2682; Muslim, Džihad, 1803; u njima se ne spominju robovi niti da ih je vidio iscrpljene i umorne.

419 El-Bera b. 'Azib, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, ensarija iz plemena Evs. Nije učestvovao u Bici na Bedru, jer je bio premlad, pa ga Poslanik, ﷺ, nije želio uključiti u vojsku. Bio je vršnjak i prijatelj Abdullaha b. Omera, ﷺ, a preselio je 72. godine po Hidžri.

420 Buhari, Kader, 6246; Temenni, 6809; Muslim, Džihad, 1803; predanje koje se spominje o bjelini Vjerovjesnikovih, ﷺ, pazuha nalazi se u Muslimovoj zbirci.

421 En-Nu'man b. Mukrin, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, Ebu Hakim el-Muzeni. Učestvovao je u osvajanju Iraka, a preselio kao šehid u Bici na Nihavendu.

Dodatak:
O RIHU – VJETRU

Katāda i Ebu Zejd o riječima Uzvišenog **...i bez borbenog duha ostali...** (El-Enfal, 46) kažu da se pojam *rīh* (الرِّيح) odnosi na vjetar pobjede i nikada neće pobjeda doći osim preko vjetra koji Allah, ﷻ, pošalje i kojim udari u lica neprijatelja. Odavde izviru riječi Vjerovjesnika, ﷺ: "*Pomognut sam ʼes-sabom'*, *a ʼAd je uništen ʼed-deburom'.*"[422]

'Ikrima kaže: "Južni je vjetar rekao sjevernom u noći Ahzaba: 'Idi pomozi Allahova Poslanika, ﷺ.' Sjeverni vjetar reče: 'Zaista topao vjetar ne puše noću.', pa je poslat na njih *es-saba*. Smatra se da je *es-saba* vjetar koji nosi radost i koji neće puhnuti kod žalosnog i neće njegovu žalost odnijeti.

Riječ *es-saba*, koja se čita kratko, jeste ono što ti dolazi s leđa kada se okreneš prema kibli. Naziva se također i *el-kabul*, a *ed-debur*, s *fethom* na *dālu*, jeste onaj koji dolazi u lice kada se okreneš prema kibli. El-Kabul (primljen vjetar) pomogao je one kojima je dat kabul (primljenima), a uništeni su oni koji su okrenuli leđa (ed-dubur).

Muhammed ibn 'Amr prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Pomognut sam vjetrom es-saba u Bici na Hendeku, a bio je kazna narodima prije mene."*, kao što je slučaj s 'Adom i drugima.

Oni koji daju prednost istoku nad zapadom uzimaju za argument to što je *es-saba* istočni vjetar. Kaže se da je osam vrsta vjetrova. Četiri su kazna: *es-sarsar*, *el-ʼasif*, *el-kasif* i *el-akim*, a četiri su milost: *en-naširat*, *el-mubeššširat*, *el-murselat* i *ez-zarijat*. Smatra se da je na narod 'Ad poslan vjetar koliko je slova u riječi *el-hahim*, pa je sve uništio, ljude i imetke, a ušli su u svoje kuće i zatvorili vrata. Vjetar je došao, pokidao vrata i sve ih uništio. Allah je naredio vjetru da na njih nanese zemlju pod kojom su bili sedam noći i osam dana, stalno su jaukali. Zatim je Allah naredio vjetru da ukloni s njih zemlju, a zatim da ih ponese i baci u more.

---

422 Buhari u *Sahihu*, Istiska, 998; Muslim u *Sahihu*, Istiska, 900; *es-saba* je vjetar koji puše sa istoka, a Resulullah, ﷺ, i muslimani pomognuti su njime u Bici na Hendeku (Bitka Ahzab – Saveznici) kada je vjetar odnio šatore neprijatelja, pogasio njihove vatre i prevrnuo lonce s hranom. Ed-debur je vjetar koji puše sa zapada i njime je došla kazna i uništenje narodu Ad kojem je poslan Hud, عليه السلام.

Ibn el-Enbari kaže: "To je vjetar koji puše desno i lijevo. Četiri su vjetra: *es-saba* koji je istočni vjetar, *ed-debur* je zapadni vjetar, a oni pušu ispod istočnog i sjevernog pola iz pravca kible."

Ebu Bekr b. 'Ajjaš[423] kaže: "Ne padne kap s nebesa, a da se prije ne susretnu četiri vjetra. *Es-Saba* sakuplja oblake, tj. sakuplja ih sa sjevernim i vuče ih, a *ed-debur* ih rastavlja."

El-Begavi bilježi s nizom prenosilaca od Ibn Abbasa, ﷺ, koji je rekao: "Nikada nije puhnuo vjetar a da Vjerovjesnik, ﷺ, nije pao na koljena i rekao: *'Gospodaru, učini da bude milost, a nemoj ga učiniti kaznom. Učini ga vjetrovima, a ne vjetrom. Gospodaru, molim Te da bude dobro i donese dobro zbog kojeg je poslan i kod Tebe se utječem od zla, zla koje je u njemu i zla zbog kojeg je poslat.'*"[424]

Ibn Abbas, ﷺ, kaže: "U Allahovoj, ﷻ, Knjizi kaže se: **Jednog kobnog dana poslali smo na njih ledeni vjetar...** (El-Kamer, 19); i kaže Uzvišeni: **kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra...** (Ez-Zarijat, 41); i kaže Uzvišeni: **Mi šaljemo vjetrove da oplođuju...** (El-Hidžr, 22); i kaže Uzvišeni: **On šalje vjetrove kao nosioce radosnih vijesti...** (Er-Rum, 46)"

423 Ebu Bekr b. 'Ajjaš es-Sulemi, istaknuti učenjak i autor djela *Garib el-hadisi* u kojem tretira nepoznate riječi u hadisu.

424 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 11/213; hadis je daif – slab.

DESETO POGLAVLJE

NAČIN VOĐENJA BORBE, IZGLED, ORUŽJE I OSTALO U VEZI S GAZIJOM

Prilikom susreta s neprijateljem u borbi gazija treba biti strpljiv, postojan i treba mnogo spominjati Allaha; njegovo srce ne bi smjelo biti bez toga, jer je to povod pobjedi, pomoći i osvojenju zbog riječi Uzvišenog: **O vjernici, kada se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite.** (El-Enfal, 45)

Riječ Uzvišenog *fietun* (فِئَة) ukazuje na nevjerničku skupinu, a Njegove riječi **budite postojani** ili **smjeli budite** (فَاثْبُتُوا), tj. u borbi s njima, znači da trebaju biti postojani prilikom borbe s neprijateljem i da ne odstupaju.

Hakim bilježi od Ibn Abbasa, ﷺ, da je bajrak Poslanika, ﷺ, bio crn, a zastava bijela. Bajrak je velika zastava čija bi se pretežno crna boja vidjela izdaleka. Boja joj je bila nepomiješana s drugom. Ibn Kajjim kaže: "Možda je obojena crnom bojom." Tako se navodi kod El-Munavija.

Riječi Uzvišenog **...neprestano Allaha spominjite...** (El-Enfal, 45), znače – mnogo spominjite Allaha kada se susretnete s neprijateljem, svojim jezicima i srcima. Allah naređuje Svojim robovima vjernicima i čestitim štićenicima Svojim da Ga spominju u najtežoj situaciji i to kada se susretnu s neprijateljem. Iz ovoga se razumije da čovjek ne bi smio biti od onih čije srce i jezik ne spominju Allaha, ﷻ. Spominjanjem Allaha, ﷻ (zikrom) ukazuje se na upućivanje dove Uzvišenom Allahu da daruje pobjedu nad neprijateljem što se isključivo dešava uz Njegovu pomoć. Allah, ﷻ, zbog

toga naređuje Svojim robovima da mole Njega za pobjedu nad neprijateljem prilikom susreta s njim.

Riječi Uzvišenog **...da biste postigli što želite...** (El-Enfal, 45), znače – budite ispunjeni nadom da ćete biti spašeni, pobijediti i uspjeti.

Džabir, ﷺ, prenosi hadis: "*Sa tri glasa ponosi se pred melekima: ezanom, tekbirom na Allahovu putu*"; prilikom borbe s nevjernicima; "*i kada se glas podigne učeći telbiju.*"[425]

Ibn Omer, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Onaj ko donese tekbir na Allahovu putu bit će poput stijene na vagi na Sudnjem danu, teža nego nebesa, Zemlja i sve na njima. Onaj ko kaže na Allahovu putu: La ilahe illa Allah – nema drugog boga osim Allaha podižući svoj glas Allah mu upiše Svoje najveće zadovoljstvo, a onaj kome upiše zadovoljstvo Allah će ga okupiti u društvu Muhammeda, ﷺ, Ibrahima i drugih vjerovjesnika – neka je na njih sve salat i selam.*"[426]

U hadisu kudsiji prenosi se: "*Pravi rob Meni je onaj ko Me spomene kada se susretne sa svojim neprijateljem.*"[427]

Riječi Uzvišenog: **O vjernici, budite oprezni i nastupajte ili u četama ili odjednom svi.** (En-Nisa', 71), znače da vjernici trebaju biti oprezni i predostrožni u odnosu prema neprijatelju i da ne dozvole da budu pobijeđeni. Pod oprezom u ajetu se podrazumijeva oružje, tj. uzmite svoje oružje i ratnu opremu za borbu protiv vašeg neprijatelja. Razlog zbog kojeg se oružje naziva oprezom jeste to što se njime štiti i čuva.

425 Bilježi ga El-Munavi u *Fejdu el-kadiru*, 3/315, zajedno s umetnutim komentarom, te iznosi ocjenu hafiza Ibn Hadžera koji kaže da je hadis daif – slab.

426 Eš-Ševkani kaže da izreka nema osnovu u hadisima, tj. apokrifna je; vidi: *El-Fevaid el-medžmu'a*, str. 208.

427 Tirmizi u *Sunenu*, Da'vat, 3580; El-Albani u ocjeni hadisa kaže da je daif – slab.

Dodatak:
NAREĐENJE DA SE DRŽI OPREZNOSTI ALLAHOVA JE VOLJA I ODREĐENJE

Također, kaže se da je značenje ajeta čuvajte se svoga neprijatelja. Kaže se da će suđeno biti i opreznost neće koristiti, a odgovor je: "Pošto je sve Allahovom, ﷻ, voljom i određenjem tako će i opreznost biti Njegova volja i određenje."

Riječi Uzvišenog: **...i nastupajte ili u četama...** (En-Nisa', 71), znače – idite u boj podijeljeni na skupine, skupina iza skupine.

Riječi Uzvišenog: **...ili odjednom svi.** (En-Nisa', 71), znače ili idite svi zajedno s Vjerovjesnikom, ﷺ, u džihad protiv vaših neprijatelja.

Riječi Uzvišenog: **...ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni.** (En-Nisa', 102), znače da je Uzvišeni odredio da se treba biti oprezan pod čime se podrazumijeva predostrožnost i budnost koju gazija treba naučiti. Zbog toga se navedeno uzima kao što se uzima oružje.

Riječi Uzvišenog: **A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite.** (En-Nisa', 102), i riječi Uzvišenog: **...nije vam grijeh...** (En-Nisa', 102), znače da nema grijeha niti tegobe vama. Ibn Abbas, ﷺ, kaže: "Posebno Allah spominje odlaganje oružja kada pada kiša i kada bolest zadesi osobu, jer je u ta dva stanja teško nositi oružje." Iz ovoga se izvodi da je obaveza nositi oružje kada nema izgovora za njegovo ostavljanje, što je jedno od dva mišljenja Šafije. Drugi je stav da je to sunnet i njemu se daje prednost.

Riječi Uzvišenog: **...samo oprezni budite...** (En-Nisa', 102), znače – pomno pratite svoje neprijatelje i nemojte biti nemarni prema njima. Allah naređuje vjernicima da budu suzdržani, oprezni i predostrožni da se ne bi neprijatelji usudili napasti na njih.

Dodatak:
PRIČA O VJEROVJESNIKU, ﷺ

Ibn Abbas, ﷺ, kaže da je ajet objavljen zbog Vjerovjesnika, ﷺ, i to kada je išao u vojni pohod protiv Benu Muhariba i Benu Enmara. Ulogorili su se na mjestu odakle nisu vidjeli neprijatelje, pa su vojnici ostavili svoje oružje. Allahov Poslanik, ﷺ, otišao je obaviti potrebu, pa mu se na putu povratka ispriječila rijeka koja je potekla od kiše što je padala te nije bio u mogućnosti vratiti se svojim ashabima. Poslanik, ﷺ, sjeo je ispod nekog drveta gdje ga je ugledao Gavres ibn el-Haris iz plemena el-Muharib i rekao: "Ubio me Allah ako ga ne ubijem!" Pohitao je niz brdo noseći sablju i za tren oka, a da ga Allahov Poslanik, ﷺ, nije primijetio, stao iznad njegove glave isukane sablje. Reče mu: "Muhammede! Ko te sada od mene štiti?" Allahov Poslanik, ﷺ, uzvrati: *"Allah! Gospodaru, Ti me zaštiti od Gavresa ibn el-Harisa čime god Ti želiš!"*

Gavres zamahnu sabljom da posiječe Allahova Poslanika, ﷺ, ali se spotače i pade na lice, a sablja mu ispade iz ruke. Allahov Poslanik, ﷺ, ustade, uze sablju i reče: *"Ko sada tebe štiti od mene Gavrese? Svjedočiš li da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik?"* Ovaj reče: "Ne! Ali svjedočim da se neću protiv tebe boriti niti pomagati onome ko se protiv tebe bori." Allahov Poslanik, ﷺ, vrati mu sablju, a Gavres reče: "Zaista si ti bolji od mene!", a Allahov Poslanik, ﷺ, na to odgovori: *"Da, meni je preče da takav budem nego tebi!"* Gavres se vratio svojim prijateljima koji su mu rekli: "Teško tebi Gavrese! Šta ga je zaštitilo od tebe?" On im ispriča: "Zamahnuo sam sabljom da ga udarim, a onda, Allaha mi, ne znam ni šta me gurnu u leđa te padoh na lice." Ispričao im je šta mu se desilo nakon toga s Allahovim Poslanikom, ﷺ, i rekao: "Smirila se rijeka i Allahov Poslanik, ﷺ, pređe dolinu i obavijesti šta se desilo, pa prouči ovaj ajet: **...nije vam grijeh da oružje svoje odložite...** (En-Nisa', 102).[428] Ibn Abbas, ﷺ,

428 Događaj prenosi Buhari u svom *Sahihu*, Džihad, 2753, u kraćoj formi; u tefsiru Ibn Kesira, 1/718, navodi se da je ovo povod objave spomenutog ajeta.

kaže: "Abdurahman ibn 'Avf[429] bio je ranjen pa je zbog njega objavljen ajet: **...nije vam grijeh da oružje svoje odložite...** (En-Nisa', 102) Uzvišeni kaže: **I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje...** (El-Enfal, 60)

Ebu Davud bilježi od 'Ukbe ibn 'Amira[430], ﷺ, koji prenosi da je čuo Allahova Poslanika, ﷺ, kada je rekao: *"Uzvišeni Allah preko jedne strijele uvodi tri osobe u Džennet. Onu koja ju je napravila tražeći svojim djelom dobro, onu koja ju je odapela i onu koja je konopac razvukla."* U drugom predanju stoji: *"...koja je luk pripremila." "Pa strijele odapinjite i konje jašite, a bolje je da strijele odapinjete nego da jašete. Svaka je zabava ništavna osim triju: dresiranje konja, zabavljanje sa suprugom i gađanje lukom."*, tj. odapinjanje strijela, jer su navedene stvari ispravne *"Onaj ko ostavi streljaštvo nakon što ga je naučio smatrajući ga manje važnim, time je ostavio blagodat."*, ili je Poslanik, ﷺ, rekao: *"nezahvalan na njoj je bio."*[431]

Buhari bilježi od Seleme ibn el-Ekva'a[432], ﷺ, koji prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, prošao pored skupine koja je gađala strijelama. Vjerovjesnik, ﷺ, reče: *"Gađajte potomci Ismailovi, pa i vaš je otac bio strijelac. Gađajte, a ja ću biti s ovom grupom."*, te se pridružio jednoj od dviju skupina, a druga se skupina ustegnu od gađanja. Allahov Poslanik, ﷺ, upita ih: *"Šta vam je? Zašto ne gađate?"* Odgovoriše: "Kako da gađamo, a ti si s njima?" Vjerovjesnik, ﷺ, reče: *"Gađajte, ja sam sa svima vama!"*[433]

---

429 Abdurahman b. 'Avf ez-Zuhri el-Kureši, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od deseterice kojima je obećan Džennet. Primio je islam među prvima u Meki, učestvovao u svim bitkama uz Allahova Poslanika, ﷺ, poznat je kao vješt i čestit trgovac. Preselio je 32. godine po Hidžri.

430 'Ukba ibn 'Amir el-Džuheni, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Obavljao je dužnost namjesnika Egipta za vrijeme Mu'avije, ﷺ. Bio je fekih, pravnik i izrazito vrijedna ličnost. Preselio je oko 60. godine po Hidžri.

431 Hadis u ovoj formi bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2513, a prvi dio hadisa prenose u svojim *Sunenima* Tirmizi, Fed'ail el-džihad, 1637, Nesai, Džihad, 3146, i Ibn Madža, Džihad, 2811. Hadis je daif – slab.

432 Selema b. 'Amr b. el-Ekva', ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, dao je prisegu dva puta i najpoznatiji je po svojim ratnim vještinama. Prenosi se da je bio najbolji strijelac svoga vremena, a Poslanik, ﷺ, za njega je rekao: "Najbolji naš pješadinac je Selema!" Bio je darežljiv i plemenit, a preselio je u Medini 74. godine po Hidžri.

433 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2743.

Snaga koja se spominje u ajetu odnosi se na sve ono što jača u ratu protiv neprijatelja. Sve što je sredstvo koje se može koristiti u džihadu, poput luka za strijele i strelice, sablje, štita, koplja i vježbanja jahanja spada u snagu koja se prema ajetu treba pripremiti. Međutim, ovo spada u kolektivne obaveze – fard kifaje.[434]

Riječi Uzvišenog: **...i konja za boj...** (El-Enfal, 60), znače – konje za borbu na njima i držanje radi odlaska u boj na Allahovu, ﷻ, putu. *Murabeta* (المرَابَطَة) – bdijenje na Allahovu, ﷻ, putu jeste boravak muslimana na položajima s kojih štite druge. Držanje konja radi džihada spada u najvrednije poslove koji pomažu u džihadu.

Prenosi se da su Ibn Sirinu[435] javili da je neki čovjek oporučio trećinu svoga imetka za tvrđave. Ibn Sirin reče: "Kupite za taj novac konje i držite ih radi boja na Allahovu, ﷻ, putu." 'Ikrima[436] kaže: "Snaga su utvrđenja, a **...i konja za boj...** (El-Enfal, 60) – odnosi se na kobile." Ovo se tumači time što su Arapi držali kobile zbog ždrijebljenja, dakle radi reprodukcije. Kaže se da je izraz općenit te da obuhvata konje i kobile, pa će se držanje oba roda smatrati dobrom na Allahovu putu.

O riječima Uzvišenog: **...da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje...** (El-Enfal, 60), Ibn Abbas kaže: "Strašite time Allahove i svoje neprijatelje, jer kada nevjernici znaju da su muslimani spremni za džihad, opremljeni naoružanjem, ratnom opremom, da im je konjica pripravna i pripremljena za džihad, bojat će se i neće napasti na muslimansku zemlju, nego će to biti razlog da nevjernici prihvate islam ili pristanu na plaćanje džizije muslimanima."

---

434 Kolektivna obaveza (*fard kifaje*) podrazumijeva odgovornost zajednice za određene poslove. Ukoliko u zajednici ne bude dovoljno onih koji će ispuniti obavezu ove vrste, u tom je slučaju kompletna zajednica odgovorna i griješna, ali su najodgovorniji i najveći grijeh počinili vođe muslimanske zajednice.

435 Muhammed b. Sirin istaknuti učenjak iz generacije tabi'ina. Poznat je po pobožnosti i spada među najpovjerljivije prenosioce hadisa. Živio je u Basri, a najpoznatiji je po tumačenju snova čime ga je Uzvišeni Gospodar obdario. Preselio je 110. godine.

436 'Ikrima, štićenik Ibn Abbasa, poznati učenjak iz generacije tabi'ina posebno se istakao u oblasti tefsira. Preselio je 104. godine po Hidžri.

Dodatak:
POTPUNI GAZIJA MORA SE DRŽATI DESET STVARI

'Avf ibn Malik el-Ešdža'i[437], ﷺ, kaže: "Onaj ko želi biti istinski gazija i mudžahid na Allahovu putu, kako je to sunnet, neka čuva sljedećih deset stvari.

Prvo, neka ne ide u boj osim ako su time zadovoljni njegovi roditelji.

Drugo, neka ispuni emanete, povjereno mu od Allaha, namaz, zekat, hadž i keffarete, a zatim neka ljudima vrati njihova prava, nepravedno uzeto, ogovaranje i lažno svjedočenje.

Treće, neka svojoj porodici ostavi imetka za izdržavanje za period koji planira odsustvovati.

Četvrto, neka mu opskrba bude na halal – dozvoljen način zarađena, jer je Allah, ﷻ, dobar i prima samo ono što je dobro.

Peto, neka bude pokoran i poslušan svom zapovjedniku, pa makar on bio rob Abesinac.

Šesto, neka ispunjava prava svoga saputnika, neka mu se sa osmijehom obraća, neka nastoji potrošiti više nego što ovaj troši, posjećuje ga ako se razboli i hizmeti ga ako je neophodno.

Sedmo, neka na putu ne uznemirava muslimane ili one s kojima je sklopljen ugovor.

Osmo, neka ne bježi od neprijatelja prilikom borbe.

Deveto, neka od plijena ništa ne utaji, jer je Uzvišeni Allah rekao: **...onaj ko nešto utaji – donijet će na Sudnji dan to što je utajio...** (Ālu 'Imran, 161)

Deseto, neka odlaskom u boj želi ojačati vjeru i pomoći muslimane.

---

437 Malik b. 'Avf Ešdže'i, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i bajraktar plemena Ešdža' prilikom oslobođenja Meke. Učestvovao je u bitkama s Allahovim Poslanikom, ﷺ, i poznat je kao odvažan i vješt ratnik. Nakon preseljenja Resulullaha, ﷺ, odlazi u Šam gdje je i preselio na ahiret 73. godine po Hidžri.

Kaže se da uglednog ne treba biti stid od četvero: kada je zapovjednik neka ustaje pred svojim roditeljima, poslužuje svoga gosta, održava svoga konja i hizmeti svom odgajatelju – mueddibu od kojeg je dobio znanje.

Dodatak:
EDEB GAZIJE JESTE DA OPONAŠA DRUGA ALLAHOVA STVORENJA

Lijepo ponašanje – edeb gazije jeste također da prilikom borbe s neprijateljem bude sličan drugim stvorenjima, kao što se prenosi od ranijih gazija, Allah im se smilovao.

Prenosi se da je 'Alija, ﷺ, rekao: "Kada gazija napadne na neprijatelja, treba biti poput lava i ne ustezati se u prilici koja mu se pruži niti se povlačiti. Mora biti gord poput tigra i nikako ne biti ponizan osim ako namjerava izvesti varku ili je to dio strategije. Treba biti hrabar poput medvjeda koji čitavim tijelom svojim napada na neprijatelja, a u trenutku nasrtaja ne okretati se ni lijevo ni desno onako kako to vepar čini. U napadima će biti poput vuka, ako ne može s jedne strane, prebacit će se na drugu i napasti. (...) Neka nosi mnogo oružja kao što se mrav zna natovariti težinom većom od vlastite težine, jer je brojno oružje ukras gazije i razlog strahopoštovanja neprijatelja. Treba biti postojan poput magarca koji podnosi rane i bolove u vrijeme teškoće. Gazija bi trebao biti odan svojim pratiocima i iskren prema njima onako kako je pas odan vlasniku, te isto tako pokoran vođi i zapovjedniku. Kada negdje krene, treba ga pratiti i nikako se od njega ne odvajati, osim ako mu ovaj dozvoli. Treba iščekivati priliku i ne biti nemaran kao što to nije horoz koji nikada ne pušta glas prije vremena. U slijeđenju zapovjednika vojske treba biti poput musalije – klanjača koji klanja za imamom, a pred neprijateljem se treba ukrasiti oružjem onako kako se mladoženja kiti za svadbu. Gordo treba nastupiti pred neprijateljem pa čak i kada je slab, slabost ne smije pokazati nego odvažnost i hrabrost

prilikom sukoba. Laž, varka i obmana tada su prihvatljivi. Kada se bude sukobio s neprijateljem, bit će poput hijene koja je puna varki, jer je rat varka. Dičit će se pred neprijateljem onako kako se mlada diči. Povik pred neprijateljem treba biti poput groma i podizanje glasa treba biti takvo da izaziva strahopoštovanje. U čuvanju sebe bit će poput velikog grabežljivog galeba koji čuva svoje tijelo sa svih strana. Gazija na putu i prilikom susreta s neprijateljem u neprijateljskoj zemlji treba biti poput svrake koja nema pustih želja, namjera i oprezna je, a Allah najbolje zna."

Opremanje oružjem i opreznost te njihovo korištenje stroga je obaveza i nije dozvoljeno ostaviti spomenuto prilikom borbe. Ostavljanje navedenog raširilo se u šta spada često bježanje prilikom susreta s neprijateljem. Ovo je posljedica nedovoljne brige zapovjednika vojske, zanemarivanje stanja vojnika i nedovoljnog staranja o njima. Zapovjednik je dužan lično vršiti smotru vojske pri čemu će steći uvid u njihov broj i opremu te neće drugom prepustiti tu obavezu, jer je to bio običaj i ranijih vladara.

ZANIMLJIVOST – LATIFA

Aleksandar je vršio smotru svoje vojske pa je ispred njega naišao vojnik na konju koji je hramao. Naložio je da vojnika izbace iz vojske, a ovaj se na to nasmijao što je Aleksandru bilo čudno pa ga upita: "Zašto se smiješ, a izbacio sam se te iz svoje vojske?" Ovaj odgovori: "Čudim se tebi!" Aleksandar upita: "A zašto meni?" On odgovori: "Ispod tebe je sredstvo na kojem se bježi, a ispod mene sredstvo postojanosti!"

Kaže se da je spas u napadu, a smrt u kolebanju. Hrabrost je strpljenje u trenucima. Odvažan je drag i prihvaćen čak i kod svojih neprijatelja, a kukavica je mrzak čak i vlastitoj majci.

Zapovjednik vojske dužan je vojsci preporučiti da budu međusobno obzirni, kao što su Arapi govorili: "Nismo se susreli s Alijom, Allah mu lice svijetlim učinio, a da nije preporučio da jedni na druge pazimo!"

U pismu koje je Ebu Bekr, ﷺ, poslao Halidu ibn el-Velidu, ﷺ, kada ga je poslao u borbu protiv otpadnika od vjere, kaže se: "Znaj da imaju oči od Allaha koje te gledaju, čuvaju i nadziru, pa kada se sretneš sa svojim neprijateljem, žarko traži smrt, život će ti biti poklonjen!"

Nadalje, ako se halifa nađe u borbi, neće lično ići naprijed, nego će biti pod svojim bajrakom, zaštićen naoružanjem i stražom, te će, također, mijenjati s vremena na vrijeme svoju odjeću. Kada neprijatelj bude poražen i pobijeđen, neće ostaviti njihove zapovjednike na položajima koje su imali, jer je njihova zloba i mržnja nešto što se iz srca njihovih ne može istjerati, a što se iz prakse zna.

ZANIMLJIVOST – LATIFA

Vladar 'Amr ibn Lejs među svojom vojskom vidio je vojnika na mršavom konju, pa je rekao: "Allah ih prokleo! Uzimaju imetke i debljaju stražnjice svojih supruga!" Ovaj vojnik mu reče: "Vladaru, da si vidio stražnjicu moje supruge, vidio bi da je još mršavija od stražnjice moga konja!" Vladar se nasmija i naredi da mu se dadne novac, rekavši: "Evo ti pa udebljaj stražnjice svoga konja i svoje supruge!"

Imam je dužan, kada želi ući u neprijateljsku zemlju, izvršiti smotru vojske kako bi znao koliko je konjanika, a koliko pješadinaca te će popisati njihova imena.

Kada muslimani uđu u neprijateljsku zemlju, pa okruže grad ili tvrđavu, pozvat će ih u islam, pa ako prihvate, neće se s njima boriti, a ako odbiju, pozvat će ih da daju džiziju. U slučaju da prihvate, imaju prava i dužnosti jednako koliko i mi. Ovo je slučaj kada se radi o onima od kojih se može uzimati džizija. (...) Postoje oni od kojih se konsenzusom – idžma'om može uzeti džizija, a oni su sljedbenici Knjige, jevreji i kršćani, Arapi i nearapi.

Također nije dozvoljeno uzimanje džizije od medžusija – vatropoklonika, bili oni Arapi ili nearapi. Postoji skupina o kojoj vlada razilaženje o

tome da li je dozvoljeno od njih uzeti džiziju ili ne. To je mnogobožački narod od nearapa koji ne pripadaju sljedbenicima Knjige i medžusijama. Kod nas je dozvoljeno od njih uzeti džiziju. Nije se dozvoljeno boriti protiv onih do kojih poziv islamu nije došao, osim ako ih mi ne pozovemo. Ako se budu borili s njima bez poziva, bit će griješni, ali neće nadoknaditi uništene ljudske živote i imetak. (...)

Pohvalno je pozvati one do kojih je poziv islama došao, čime se dodatno upozoravaju, a to nije obaveza nego je samo pohvalno drugi put to učiniti. Potvrđivanje ima dva uvjeta: prvi da u ponovnom pozivu nema štete za muslimane, kao kada bi iz poziva znali da muslimani dolaze te se pripremili za borbu, ili bi iskoristili neku varku i utvrdili se. Tada neće biti pohvalno najprije uputiti poziv. Drugi uvjet jeste nada da će se odazvati onome čemu se pozivaju. Kada nema nade da će se odazvati, neće se okupirati pozivanjem. Ako odbiju islam i davanje džizije, muslimani će zamoliti Allaha, ﷻ, za pomoć i borit će se protiv njih, postavljati katapulte, paliti ih, puštati na njih poplave, sjeći njihovo drveće čak i kada je rodilo, kvarit će im usjeve čak i nakon sjetve, jer se time neprijatelj demoralizira, razbija mu se snaga i raspršuje jedinstvo. U djelu *Šerh en-nikaje* od El-Karija prenosi se od Šafije kao i predanje od Ahmeda da im se to neće raditi osim ako to oni rade prema muslimanima.

Nema smetnje da se razruše njihove tvrđave, da se potope i razore građevine, osim ako je preovladavajuće mišljenje da će ih se osvojiti, kao što se navodi u *El-Fethu*.

Gađat ćemo ih strijelama i sličnim čak ako uzmu živi štit od naših, pa makar to bio vjerovjesnik, kao što je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao.[438] Namjeravat ćemo pogoditi nevjernike, a ko bude pogođen od muslimana, neće se morati platiti krvarina – *dije*, niti je obavezno učiniti kefaret, jer se izvršavanje obaveza ne može vezati za davanje naknada. Ako imam osvoji neko mjesto

438 Nismo pronašli da se predanje ovog sadržaja prenosi od Allahova Poslanika, ﷺ, ali je utemeljeno i stav je većine pravnika da se neprijatelj mora zaustaviti kako bi se sačuvala većina. S ovako bolnim i teškim situacijama, kada neprijatelj vodi ispred sebe živi štit od muslimana vojnika ili civila, žena i djece, često su se susretali bosanski vojnici u odbrambeno-oslobodilačkom ratu između 1992. i 1995.

u kojem bude musliman ili zimija, nije ih nipošto dozvoljeno ubiti, a u slučaju da neko od njih bude istjeran, bit će dozvoljeno ubiti ostale.

Zabranjeno nam je iznošenje onoga što se treba poštovati poput Mushafa, djela iz fikha, hadisa, voditi sa sobom žene čak ako bi bila starija osoba koja bi krenula radi liječenja drugih – ovo je ispravnije. Pod zabranom se misli na predanje koje bilježi Muslim: "Neka musliman sa sobom ne nosi Kur'an u neprijateljsku zemlju, osim ako je s vojskom među kojom je siguran."[439], kada to nije pokuđeno. Međutim, izlazak starica i žena preči je od ovoga, jer je u većini slučajeva s vojskom sigurno, osim ako se radi o djevojci, što je pokuđeno iz bojazni od smutnje.

Dodatak:
VOJSKA I VOJNA

Između vojske i vojne pravi se razlika i to: najmalobrojnija vojska broji četiri stotine, a najmanja vojna dvije stotine vojnika. Hasan kaže: "Najmanja vojska je četiri hiljade, a vojna je četiri stotine vojnika.", kao što se kaže u *El-Haniji*.

Kada musliman uđe u neprijateljsku zemlju s ugovorom o sigurnosti, dozvoljeno mu je da nosi Mushaf ako oni poštuju ugovore. (...) Gazijama je dozvoljeno da nose zastave, crne, crvene ili druge boje, te bubnjeve i trube. Tako se kaže u *En-Nutefu*.[440]

U situaciji kada skupina čestitih želi ići u boj, a s njima je grupa pokvarenih ljudi koji idu u boj noseći sa sobom svirale, čestiti neće izaći s njima ako su sposobni izaći bez njih, kao što se kaže u *Kadihaniji*.

Zabranjeno nam je masakrirati poslije pobjede, a dozvoljeno je nanijeti povrede takve vrste tokom borbe. Također je zabranjeno ubiti ženu,

439 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2828; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1869; hadis se odnosi na situaciju kada nošenje Mushafa na neprijateljsku teritoriju dovodi do opasnosti da se neprijatelj neprimjereno ponaša prema Mushafu ukoliko do njega dođe.

440 *En-Nutef fi el-fetava* djelo je Es-Sagdija, Alija b. el-Husejna, preselio 461/1068. godine, a radi se o zborniku fetvi hanefijske pravne škole.

malodobnika, oronulog starca koji nema snage niti se potomstvo od njega očekuje. Isto je sa slijepcem, paraliziranom i trajno oboljelom osobom kada se odmetne od vjere, kao i s poremećenom osobom, sveštenicima, kaluđerima u crkvama koji se ne miješaju s ljudima, osim ako je neko od njih vladar, borac ili ima iskustvo u borbi, ili finansira rat. Ko ubije onoga koga nije dozvoljeno ubiti dužan je učiniti tevbu – pokajanje i zamoliti Allaha, ﷻ, za oprost. Takve se neće ostavljati u neprijateljskoj zemlji nego ih treba povesti s ciljem što većeg broja onih za koje će se uzeti otkup, o čemu se detaljnije može pročitati u *Es-Siradžu*.

Nije dozvoljeno sinu da prvi krene na svog oca mnogobošca da bi ga ubio i spriječit će se potomak da ga ubije, već ga treba omesti da bi ga neko drugi ubio. Ako se dogodi da ga ubije nema posljedica, a ako bude potomak ugrožen i nema drugog izlaza u odbrani osim da ubije onoga čiji je potomak, onda će to učiniti, jer je odbrana općenito dozvoljena. Dječaka i maloumnoga treba ubiti ako se budu borili. Ubiti druge nakon što su zarobljeni nije zabranjeno. Ako je maloumnik povremeno svjestan, u trenutku svjesnosti tretirat će se kao zdrava osoba. Ne treba ubiti onoga kome su odsječene ruka i noga unakrsno, niti onoga kome je odsječena desna ruka, ako ne finansira borbu imetkom, niti se radi o vojnom strategu. Ne treba ubiti onoga kome se strana osušila, a ako se bude borio, nema smetnje da ga se ubije. U slučaju da je odsječena lijeva ruka, ili jedna od nogu, bit će od onih koji se bore i mogu biti ubijeni. Ovo je slučaj s nijemim i gluhim.

Neće se izvoditi u borbu žene, djeca i mnogobošci, a ako bude nužno da se suprotstave neprijatelju, nema smetnje da se izvedu mnogobošci, kao što se kaže u *En-Nutefu*. (...)

U *El-Kuduriju* se navodi da je Vjerovjesnik, ﷺ, ubio Zejda ibn es-Sama koji je bio stariji od stotinu dvadeset godina, jer je bio ratni strateg.[441]

441 Navedeno nismo pronašli u referentnoj hadiskoj literaturi.

JEDANAESTO POGLAVLJE

PODSTICANJE NA BORBU NA ALLAHOVU PUTU, IZLAŽENJE NA DVOBOJ I UPUĆIVANJE DOVE TOM PRILIKOM

Uzvišeni Allah kaže: **O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu! Ako vas bude dvadesetak izdržljivih, pobijedit će dvije stotine; a ako vas bude stotina, pobijedit će hiljadu onih koji ne vjeruju, zato što su oni ljudi koji ne shvaćaju. Sada vam Allah daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih, pobijedit će dvije stotine; a ako vas bude hiljada, pobijedit će, Allahovom voljom, dvije hiljade. A Allah je uz one koji su izdržljivi.** (El-Enfal, 65, 66)

Riječi Uzvišenog: **...bodri vjernike na borbu!** (El-Enfal, 65), znače – podstiči ih na borbu protiv njihovih neprijatelja, a pojam *et-tahrid* (التَّحْرِيض) znači podsticanje na nešto uljepšavanjem i lahkim govorom o tome, kao da se time uklanja *el-harad* (الحَرَض) – propast.

Riječi Uzvišenog: **...izdržljivih...** (El-Enfal, 65), znače – postojanih prilikom sukoba s neprijateljem.

Uzvišeni kaže: **...pobijedit će dvije stotine...** (El-Enfal, 65), tj. svojih neprijatelja. Izraz je svojim vanjskim ukazivanjem vijest, ali mu je značenje naredba. Kao da je rečeno: "Ako vas bude dvadeset muškaraca, strpite se i uložite napor u borbi protiv neprijatelja da biste pobijedili dvije stotine." Ono što ukazuje da se radi o naredbi, a ne o obavještenju jesu riječi Uzvišenog: **Sada vam Allah daje olakšicu...** (El-Enfal, 66), jer derogacija se ne

može odnositi na vijesti, već samo na naredbe, što ukazuje da je Allah obavezao vjernike ovim propisom. Obaveza poput ove primjenjiva je, jer je Allah, ﷻ, njima obećao Svoju pomoć, a onome kome Allah, ﷻ, garantira pobjedu lahko je biti postojan u sukobu s neprijateljem. Ukratko, ovim se ukazuje na obavezu postojanosti jednog vjernika u borbi s desetericom nevjernika.

Uzvišeni kaže: **...zato što su oni ljudi koji ne shvaćaju...** (El-Enfal, 65), tj. mnogobošci se ne bore da bi dobili nagradu i iz straha od kazne, već ih nosi žar za borbom, pa kada se budete s njima sastali u borbi, neće biti postojani pred vama.

Allah Uzvišeni kaže: **Sada vam Allah daje olakšicu...** (El-Enfal, 66)

Buhari bilježi od Ibn Abbasa, ﷺ, koji kaže da kada je objavljen ajet: **Ako vas bude dvadesetak izdržljivih, pobijedit će dvije stotine...** (El-Enfal, 65), bilo im je naređeno da jednom nije dozvoljeno bježati od deseterice, niti deseterici bježati od dvije stotine. U drugom predanju stoji da kada je objavljeno: **Ako vas bude dvadesetak izdržljivih, pobijedit će dvije stotine...** (El-Enfal, 65), to je muslimanima predstavljalo teškoću, pa je objavljeno: **Sada vam Allah daje olakšicu** (El-Enfal, 66). Kada im je Allah, ﷻ, olakšao u broju, umanjio je Svoju pomoć u mjeri u kojoj im je olakšano.[442]

Vanjskim izrazom ajet: **Sada vam Allah daje olakšicu...** (El-Enfal, 66), derogacija je iznesenog u prethodnom ajetu, a naredba je bila objavljena na dan Bedra kada je Uzvišeni Allah naredio jednom vjerniku da se bori protiv deset nevjernika, pa je to bilo teško vjernicima te je objavljeno: **Sada vam Allah daje olakšicu...** (El-Enfal, 66) O vjernici, **On zna da ste izmoreni...** (El-Enfal, 66); tj. u borbi jedan protiv deset; **ako vas bude stotina izdržljivih...** (El-Enfal, 66); u traženju nagrade; **pobijedit će dvije stotine, a ako vas bude hiljada, pobijedit će, Allahovom voljom, dvije hiljade...** (El-Enfal, 66); pa se sa deset broj smanjio na dva. Dakle, kada broj muslimana bude upola manji od broja neprijatelja, nije im dozvoljeno bježati. Onaj ko pobjegne od trojice nije pobjegao, a ko pobjegne od dvojice pobjegao je, kao što ćemo objasniti uz Allahovu, ﷻ, pomoć.

442 Buhari u *Sahihu*, Tefsir, 4375.

Uzvišeni kaže: **A Allah je uz one koji su izdržljivi.** (El-Enfal, 66), tj. Svojom pomoći i podrškom. Ibn Šubruma[443] kaže: "Ovim se posredno ukazuje na naređivanje dobra i odvraćanje od zla."

Uzvišeni kaže: **...a podstiči i vjernike...** (En-Nisa', 84), tj. podstiči ih na borbu i podstrek im dadni.

Uzvišeni kaže: **Allah će zaustaviti silu onih koji ne vjeruju**, **Allah je jači i kazne su Njegove strožije.** (En-Nisa', 84), tj. strožije su od njihovih kazni, što se odnosi na žestinu rata. Poslanik, ﷺ, rekao je: *"Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život*, *izaći ću u boj makar bio sam!"*[444] Izašao je Poslanik, ﷺ, sa sedamdeset konjanika na Bedr es-Sugra, pa je Allah, ﷻ, zadržao silinu nevjernika time što im je u srca ulio strah i spriječio Ebu Sufjana da izađe u boj. Nisu se pojavili, a muslimani su imali sa sobom robu koju su prodali i na njoj zaradili.

Dvoboj (المُبَارَزَة) je situacija kada jedan vojnik izazove na bitku drugoga, kao što se desilo u Bici na Bedru s Allahovim Poslanikom, ﷺ. Uzvišeni Allah kaže: **Ova su dvojica ti koji se spore oko Gospodara svoga...** (El-Hadž, 19), tj. raspravljaju se o vjeri i o onome na čemu su. Mufessiri su se razišli u tumačenju koja su se to dvojica sporili. Kajs ibn 'Ubada[445], ﷺ, prenosi da je čuo Ebu Zerra, ﷺ, kako se kune Allahom, ﷻ, da je ovaj ajet objavljen o onima koji su izašli na dvoboj na dan Bedra: Hamzi, Aliji, 'Ubejdu ibn el-Harisu[446], ﷺ, te 'Utbi i Šejbi ibn Rebi'u i El-Velidu ibn 'Utbi.[447] Ovi su posljednji zovnuli prije bitke: "O Muhammede! Izvedi

443 Ebu Šubruma Abdullah b. Šubruma, istaknuti učenjak iz generacije tabi'ina poznat kao fekih stanovnika Kufe. Obavljao je dužnost kadije u vrijeme Ebu Džafera el-Mensura. Osim po učenosti, poznat je i po izrazitoj pobožnosti, ali i kao vrstan pjesnik. Preselio je na ahiret 144/761. godine.

444 Bilježi El-Begavi u *Tefsiru*, str. 136, a hadis nije zabilježen u hadiskim zbirkama niti je ocijenjen od hadiskih stručnjaka.

445 Kajs b. 'Ubada, istaknuti učenjak iz generacije tabi'ina. Učio je pred hazreti Alijom, Ubejom b. Ka'bom i drugima.

446 'Ubejda b. el-Haris el-Kureši, ﷺ, amidžić i ashab Allahova Poslanika, ﷺ. Primio je islam među prvima i učinio je Hidžru s ostalim muslimanima iz Meke u Medinu. Resulullah, ﷺ, odabire trojicu najbližih rođaka i najvrednijih ashaba za dvoboj prije Bitke na Bedru, Hamzu, ﷺ, amidžu, Aliju i 'Ubejdu, ﷺ, amidžiće, a hazreti Ubejda tada je i preselio kao šehid.

447 Trojica mnogobožačkih ratnika koje su Kurejšije izvele na dvoboj prije same Bitke na Bedru. Ashabi Hamza, Alija i 'Ubejda, ﷺ, izvršili su svoj zadatak i sva trojica mnogobožaca bili su ubijeni prije bitke.

pred nas nama ravne iz naroda našeg!" Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *"Ustanite, 'Ubejde ibn el-Harise, Hamza ibn 'Abdulmuttalib i Alija ibn Ebu Talib."* Kada su izašli pred njih, ovi ih upitaše : "Ko ste vi?" Oni im spomenuše svoja imena, na šta izazivači rekoše: "Ravni nama i plemeniti." 'Ubejda, ﷺ, koji je bio najstariji među njima, borio se s 'Utbom, Hamza, ﷺ, sa Šejbom, a Alija, ﷺ, sa El-Velidom ibn 'Utbom. Hamza, ﷺ, je u tren oka savladao i ubio Šejbu, a Alija, ﷺ, El-Velida. 'Ubejda, ﷺ, borio se s 'Utbom i razmijenili su udarce sabljom kojima su jedan drugog onesposobili. Alija i Hamza, ﷺ, priskočili su u pomoć i svojim sabljama ubili 'Utbu. Ponijeli su 'Ubejda, ﷺ, njegovim prijateljima, noga mu je bila odsječena i obilno je krvario. Kada su došli kod Allahova Poslanika, ﷺ, on upita: "Zar nisam šehid, Allahov Poslaniče?" Poslanik odgovori: *"Jesi!"*[448]

Ibn Abbas kaže: "Ajet je objavljen o muslimanima i sljedbenicima Knjige. Sljedbenici Knjige govorili su: 'Mi smo preči Allahu, starija nam je Knjiga od vaše i naš je vjerovjesnik prije vašeg vjerovjesnika!' Muslimani su odgovarali: 'Mi kod Allaha imamo pravo, povjerovali smo u našeg vjerovjesnika Muhammeda, ﷺ, i vašeg vjerovjesnika, u ono što je Allah objavio u Knjizi. Vama je naš poslanik poznat, ali ste postali nevjernici iz zavisti.' Ovo je njihovo sporenje o Gospodaru."

Smatra se se da se ajet odnosi na vjernike i nevjernike, a kaže se i da su to vjernici i nevjernici koji pripadaju bilo kojem narodu. Vjernici su jedna strana, a nevjernici druga strana u sporu.

Također se smatra da su ono dvoje koje se spore Džennet i Vatra, a detalji su izloženi u hadisu Ebu Hurejre, ﷺ, koji bilježe Buhari i Muslim.[449]

Uzvišeni kaže: **Ova su dvojica...** (El-Hadž, 19), tj. oni koji su pokorni i oni koji su neposlušni Allahu, ﷻ. Ulema smatra da je dvoboj dozvoljen – džaiz. Ako nevjernik bude tražio da musliman izađe pred njega, tada mu je obaveza – vadžib to učiniti. Neki učenjaci kažu da je neophodno da mu

448 U vjerodostojnim hadisima bilježi se ovaj događaj pred Bitku na Bedru, a predanje ovog sadržaja bilježe El-Begavi u *Tefsiru*, str. 372.,i El-Bejheki u *Es-Sunenu el-kubrau*, 9/131, br. 18124. Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti predanja koje autor navodi u referentnoj literaturi.

449 Nismo pronašli da se navedeno bilježi kod imama Buharija, a prethodno se predanje bilježi, tj. radi se o skupini od šest ljudi koji su se sukobili u dvoboju pred Bitku na Bedru.

imam dopusti, a drugi smatraju da nije neophodno. Što se tiče izazivanja na dvoboj od muslimana, najprije, to nije obavezno niti je pokuđeno. Pohvalno je kada to učini onaj ko je to ranije činio i vješt je u dvoboju, a želja mu je da učvrsti i ojača vjeru. Pokuđeno je onome ko to ranije nije probao tako da nije postojan u tome, kao i onome ko je pojedinačno slab. Kada musliman izazove i zatraži izlazak na dvoboj to mu neće biti dozvoljen postupak.

Ibn Hubejra, šafijski pravnik, kaže da je to pokuđeno, a pohvalno je da se na dvoboj izlazi samo uz dopuštenje zapovjednika, ali ako je to učinio bez dopuštenja, bit će dozvoljeno. Ebu Hanifa kaže da je zabranjeno osim ako je u dvoboju snage. Kod nekih učenjaka ovo je pokuđeno činiti bez dopuštenja imama, a većina smatra da je dozvoljeno čak i tada zbog oporuke Alije, ﷺ, sinu Hasanu[450], ﷺ, u kojoj kaže: "Hasane, kada neko od tebe traži da mu izađeš na dvoboj – izađi pred njega, jer je neprijatelj prevarant, a Allah, ﷻ, garantira i obećava da će te učiniti pobjednikom nad onim ko Njemu nije odan i da će te pomoći u borbi s njim."

Dozvoljeno je da se izađe na dvoboj kada su neprijatelji zarobili nekog od muslimana i kada njime ucjenjuju, a nije dozvoljeno da se borcu pruža pomoć tokom dvoboja, niti kada se bori sa suparnikom.

Dozvoljeni su sklapanje ugovora i varka. Prilikom izlaska na dvoboj treba učiti Ajetel-Kursiju i suru El-Ilaf što je probano i što je povod pobjede i pomoći od Allaha, ﷻ.

Kada čvrsto odluči izaći, gazija će proučiti tekbir i reći: "Samo Tebi robujem i samo od Tebe pomoć tražim.", jer je Vjerovjesnik, ﷺ, ovo govorio u trenutku borbe s neprijateljem, pa su se meleki spuštali, nevjernici padali sa svojih konja i udarali su ih, kao što se prenosi u poznatom predanju.[451]

---

450 Hasan b. Ali b. Ebu Talib, ﷺ, unuk Resulullaha, ﷺ, i istaknuti ashab. Sin Alije i Fatime, kćerke Resulullaha, ﷺ, rodio se polovinom ramazana treće godine po Hidžri. Poznat je po najplemenitijim osobinama, pobožnosti, učenosti, odvažnosti i pravednosti. Za njega i njegova brata Husejna, ﷺ, Allahov Poslanik, ﷺ, rekao je da su "prvaci među dženetskim mladićima". Nakon ubistva svoga oca Alije, ﷺ, prepustio je hilafet Muaviji, ﷺ, kako bi sačuvao živote muslimana i spriječio krvoproliće zbog vlasti, što je Resulullah, ﷺ, i najavio kada je za Hasana, ﷺ, rekao: *"Zaista je moj unuk prvak, ne bi li Allah preko njega pomirio dvije velike skupine muslimana."* (Buhari) Preselio je najvjerovatnije otrovan 49. godine po Hidžri.

451 Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti ovog predanja u referentnoj hadiskoj literaturi.

Kada se gazija susretne sa svojim suparnikom, ostale gazije dužne su učiti tekbire iz svega glasa, kao što su tekbire učili ashabi kada je Alija, ﷺ, izašao na dvoboj u Bici na Hajberu[452], jer ovo ulijeva strahopoštovanje, utječe na one koji slušaju, donosi pomoć i spas kod Allaha, ﷻ. Dokaz za to jesu riječi Uzvišenog: **...i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite.** (El-Enfal, 45)

452 Bitka na Hajberu dogodila se 7. godine po Hidžri nakon sklapanja Ugovora na Hudejbiji. Resulullah, ﷺ, krenuo je sa ashabima u borbu protiv jevrejskih plemena koja su živjela na području zvanom Hajber i koja su prekršila ugovor s muslimanima. Jevreji su izveli svog najvećeg junaka i ratnika Merhaba kojeg je hazreti Alija, ﷺ, ubio prilikom dvoboja, o čemu autor govori.

DVANAESTO POGLAVLJE

STRPLJIVOST I ISTRAJNOST U BORBI NA ALLAHOVU PUTU I NEPOVLAČENJE PRED NEPRIJATELJEM

Uzvišeni Allah kaže: **Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti.** (Es-Saff, 4)

I kaže Uzvišeni: **...i budite izdržljivi, jer je Allah, zaista, na strani izdržljivih.** (El-Enfal, 46), tj. strpite se prilikom susreta s neprijateljem, nemojte se povlačiti pred njim. **...jer je Allah, zaista, na strani izdržljivih.** (El-Enfal, 46), tj. daruje im pobjedu i pomaže ih.

Abdullah ibn Ebu Evf, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Ljudi, nemojte priželjkivati sukob s neprijateljem i molite Allaha da vam oprosti i podari svako dobro, pa kada se s neprijateljem sukobite, budite strpljivi i znajte da je Džennet u hladu sablji."* Zatim je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Gospodaru moj, Objavitelju Knjige, Ti Koji pokrećeš oblake, poražavaš saveznike, porazi ih i pomazi nam protiv njih."* [453]

Uzvišeni Allah kaže: **O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte da biste postigli ono što želite!** (Ālu ʻImran, 200)

Mudri su kazali: "Tri su vrste strpljenja: ostavljanje žaljenja, prihvatanje određenja i iskreno zadovoljstvo."

453 Buhari, Džihad, 2804; Temenni, 6810; Muslim, Džihad, 1742.

Strpljenje – sabur u osnovi označava ustezanje od svega što je suprotno Šerijatu i razumu. Riječ *sabur* opći je izraz koji obuhvata različita značenja. Značenje ajeta jeste "budite strpljivi u pokornosti Allahu", a smatra se da može značiti "budite strpljivi u obavljanju dužnosti", ili "u učenju Kur'ana", ili "budite strpljivi u onome što je Allah naredio", ili "strpite se u nedaćama", ili "u džihadu", ili "u pridržavanju propisa Knjige i Sunneta".

Uzvišeni kaže **sābiru** (صَابِرُوا) – u strpljenju se natječite, tj. s nevjernicima i neprijateljima, te budite u džihadu protiv njih.

Također, Uzvišeni kaže **ve rābitu** (وَرَابِطُوا) – bdijte, tj. budite ustrajni u džihadu protiv mnogobožaca i u tome postojani. Osnovno značenje riječi *murābeta* (المُرَابَطَة) jeste vezivanje, tj. da i jedna i druga strana vežu svoje konje i budu spremne boriti se protiv druge. Zatim se riječ *murābit* (المُرَابِط) počela koristiti za svaku osobu koja je konstantno u bdijenju na bedemu, brani one koji su iza, čak ukoliko nije vezala konja prije toga, kao što je ranije u poglavlju o ovoj temi objašnjeno.

Riječi Uzvišenog: **...da biste uspjeli...** (لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) znače – sutra kada se s njima sukobite. Ovaj ajet ima i druga značenja koja nismo spomenuli kako ne bismo oduljili. Međutim, neophodno je pojasniti šta je *sabur* – strpljenje, pa makar to učinili ukratko, ne bi li to bio povod postizanja ovog stanja i podstrek u borbi.

Uzvišeni Allah kaže: **O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je, doista, na strani strpljivih.** (El-Bekara, 153) Posebno se spominju namaz i post jer se kroz njih postiže pomoć u obavljanju drugih ibadeta. Sabur je trpljenje onoga što je mrsko radi Allaha, ﷻ, i pripremanje sebe na podnošenje teškoća u ibadetima i drugim pokornostima, te izbjegavanje očaja i svega što je zabranjeno.

Neki smatraju da se sabur odnosi na post i na taj način tumače ovaj ajet, a drugi opet kažu da se odnosi na džihad. Traženje pomoći namazom postiže se skrušenim i poniznim stajanjem pred Gospodarom i iskrenosti prema Njemu. Smatra se da pravo značenje ovog ajeta jeste: "Tražite pomoć u postizanju budućeg svijeta – ahireta ustrajnošću u

obavljanju obaveza i propisanih namaza u njihovo vrijeme, čime vam se brišu grijesi."

U hadisu se kaže: "Kada bi Vjerovjesnika nešto pritisnulo, on bi pristupio na namaz."[454], tj. kada bi se zabrinuo zbog nečega, utočište bi potražio u namazu.

Prenosi se od Ibn Abbasa, ﷺ, da su ga na putu obavijestili da mu je brat Kasem preselio, a on se zaustavio pokraj puta i klanjao dva rekata u kojima je oduljio sedžde.

Uzvišeni kaže: **Allah je, doista, sa strpljivima.** (El-Bekara, 153), tj. Svojom pomoći. I kaže Uzvišeni: **Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom...** (El-Bekara, 155); tj. neprijateljem; **...i gladovanjem...** (El-Bekara, 155); tj. sušom; **...i time što ćete gubiti imanja...** (El-Bekara, 155); tj. neimaštinom; **...i živote...** (El-Bekara, 155); pogibijom, smrću i bolestima; **...i ljetine...** (El-Bekara, 155); tj. propadanjem usjeva što nije uobičajeno, odnosno da bismo vas time iskušali hoćete li se strpjeti ili ne. **A ti obraduj izdržljive.** (El-Bekara, 155); u nedaćama da će dobiti Džennet; **...one koji, kada ih kakva nevolja zadesi...** (El-Bekara, 156); nedaća; **...samo kažu: 'Mi smo Allahovi...** (El-Bekara, 156); Njegovo vlasništvo i robovi, radi s nama šta želi; **...i mi ćemo se Njemu vratiti!'** (El-Bekara, 156); na ahiretu, pa će nas On nagraditi.

U hadisu se kaže: *"Ko prilikom nedaće kaže: 'Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti' Allah će ga zaštititi i dati mu dobro nakon nedaće."*[455]

U hadisima se spominje da se Vjerovjesnikova, ﷺ, lampa ugasila, pa je rekao: *"Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti"*. Aiša, Allah njome bio zadovoljan, reče: "To je samo lampa!" Poslanik, ﷺ, reče: *"Sve što vjerniku nije dobro nedaća je."* Hadis prenosi Ebu Davud u *El-Merasilu*.[456]

---

454 Hadis bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Salat, 1319; hadis je hasen – dobar.

455 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 12/255, br. 13027; hadis je hasen – dobar.

456 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 8/203, br. 7824. U referentnoj literaturi nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti. U zbirci *El-Musannef*, 5/336, br. 26651, imama Ibn Ebu Šejbe prenosi se da je Omer, ﷺ, rekao ove riječi u situaciji kada mu je pukla povezica obuće.

Njih čeka oprost... (El-Bekara, 157); tj. Allah će im oprostiti; **...od Gospodara njihova i milost...** (El-Bekara, 157); tj. blagodat dati; **...oni su na Pravome putu!** (El-Bekara, 157); tj. prema onome što je ispravno.

Edeb u džihadu jeste strpljenje na putu i podnošenje nelagoda i uznemiravanja, jer ako mu se desi da izgubi imetak ili jahalicu, ili se vrati bez plijena, bit će mu primljeno kao sadaka i dobit će punu nagradu. Dat će mu se burak umjesto jahalice, koja će na vagi djela biti izuzetno teška, kao što smo ranije objasnili.

Sve što gazija potroši na svome putu, na sebe, slugu, konja, porodicu i rodbinu bit će sadaka. Uzvišeni Allah kaže: **...samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.** (Ez-Zumer, 10)

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, kaže: "Svakom pokornom mjerit će se i vagati djela osim onima koji su bili strpljivi. Njih će se obilno darivati."

Prenosi se da će se dovesti oni koji su bili u nedaćama, pa im se neće postavljati vaga, niti spisi djela, već će se obasuti nagradom bez polaganja računa. Tada će oni koji nisu bili u nedaćama na dunjaluku poželjeti da su im se tijela kidala željezom zbog darivanja koje su dobili oni koji su podnijeli nedaće.

Uzvišeni Allah kaže: **Strpljivo podnositi i praštati – to su zaista najvrednije stvari.** (Eš-Šura, 43); tj. one stvari koje se Šerijatom traže.

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, kaže: "Strpljenje je okvir pobjede i magnet koji je privlači. Onako kako magnet privlači željezo, tako strpljenje privlači pobjedu."

Kaže se da je strpljenje poput stepenica kojima se penje onaj ko ga prihvati do izbavljenja i da je strpljenje ključ izbavljenja.

Enes, ﷺ, prenosi: "*Strpljenje je prilikom prvog udara.*"[457]

Ibn Mes'ud, ﷺ, prenosi: "*Strpljenje je pola imana.*"[458]

Ebu Musa el-Eš'ari, ﷺ, prenosi: "*Strpljenje je biti zadovoljan.*"[459]

457 Buhari u *Sahihu*, Kader, 6246; Temenni, 6809; Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1803.
458 Hakim u *Mustedreku*, 2/484, 3666; hadis je sahih – vjerodostojan.
459 Nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti ovog predanja.

Prenosi se da je El-Hakim ibn 'Umejr rekao: "Strpljenje i podnošenje radi nagrade kod Allaha bolje je od oslobađanja robova. Allah time uvodi u Džennet bez polaganja računa."

Enes, ﷺ, prenosi: "*Strpljenje u odnosu na vjerovanje – iman jeste poput glave u odnosu na tijelo.*"[460]

Alija, ﷺ, kaže: "Strpljenja ima tri vrste. Strpljenje u nedaćama, strpljenje u pokornosti i strpljenje u nečinjenju neposlušnosti. Onaj ko se strpi u nedaći da bi je udaljio od sebe lijepim ponašanjem, u njoj mu Allah, ﷻ, daje tri stotine deredža – stepena, između svake dvije deredže je koliko između nebesa i Zemlje. Onaj ko je strpljiv u pokornosti, Allah, ﷻ, daje mu šest stotina deredža, a između svake dvije deredže je koliko između zvijezda na nebu i najnižeg dijela Zemlje. Onaj ko je strpljiv u suzdržavanju od grijeha, Allah, ﷻ, daje mu devet stotina deredža, a između dvije deredže je koliko između zvijezda na nebu i krajnjih granica Prijestolja – 'Arša, i to dva puta."

Neki se vjerovjesnik, ﷺ, požalio na ženu koja je činila nepravdu i bila tiranin prema stvorenjima, pa mu je Allah, ﷻ, objavio: "Bježi od nje dok se ne završe dani njezina života."

FEVAID – KORISNE UPUTE

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, kaže: "Tragao sam za blagošću, pa sam je pronašao u poniznosti. Tragao sam za vlašću, pa sam je pronašao u nauci. Tragao sam za dostojanstvom, pa sam ga pronašao u bogobojaznosti. Tragao sam za naklonošću, pa sam je pronašao u iskrenosti. Tražio sam pomoć, pa sam je pronašao u strpljenju. Tragao sam za istinskim robovanjem, pa sam ga pronašao u čvrstom uvjerenju. Tragao sam za zahvalnošću, pa sam je pronašao u zadovoljstvu. Tragao sam za odmorom, pa sam ga pronašao u udaljavanju od zavisti. Tragao sam za načinom da

460 Hadis bilježi Ibn Ebu Šejba u *El-Musannefu*, 6/172, 30439; hadis je daif – slab.

ostavim ogovaranje, pa sam ga pronašao u osamljivanju. Tražio sam spas, pa sam ga pronašao u šutnji. Tragao sam za radošću, pa sam je pronašao u učenju Kur'ana. Tragao sam za onim što će biti teško na vagi djela, pa sam to našao u stalnom spominjanju Allaha – zikrullahu. Tragao sam za dobročinstvom, pa sam ga pronašao u daražljivosti, a Allah, ﷻ, najbolje zna bit stvari.

TRINAESTO POGLAVLJE

UPOZORENJE O BIJEGU SA BOJNOG POLJA

Bijeg sa bojnog polja spada u velike grijehe zbog riječi Uzvišenog: **O vjernici, kada se s nevjernicima sukobite, a njih nastupa mnogo, leđa im ne okrećite; onaj ko im tada leđa okrene – osim onog ko se povuče s namjerom da se ponovo bori ili drugoj četi pristupi – vratit će se natovaren Allahovom srdžbom; prebivalište njegovo bit će Džehennem, a užasno je on boravište.** (El-Enfal, 15, 16)

Uzvišeni kaže: **...a njih nastupa mnogo...** (El-Enfal, 14); tj. okupljeni su i brojni, jer riječ *et-tezahum* ima značenje zbijenosti prilikom borbe. Riječi Uzvišenog: **...leđa im ne okrećite...** (El-Enfal, 15), znače – ne okrećite im leđa bježeći, jer onaj ko bježi okreće leđa i stražnjicu neprijatelju. Uzvišeni kaže: **...osim onog ko se povuče s namjerom da se ponovo bori...** (El-Enfal, 16), tj. okrene se.

Riječi Uzvišenog: **...ili drugoj četi pristupi...** (El-Enfal, 16), znače – uvezujući se s njima i pridružujući se većini vjernika. Riječi Uzvišenog: **...vratit će se natovaren Allahovom srdžbom...** (El-Enfal, 16), znače – vratit će se s tim. Ovo se odnosi na posebnu situaciju i to kada broj nevjernika ne bude dva puta veći.

Znaj da su se mufessiri razišli o propisu na koji ukazuje ovaj ajet. Ebu Se'id el-Hudrijj, ﷺ, kaže da je ajet poseban i odnosi se na one koji su bili na Bedru, jer oni nisu imali neku skupinu prema kojoj su se mogli povući osim Allahova Poslanika, ﷺ, a da su se povukli, morali bi to učiniti prema mnogobošcima. Kao i zbog toga što je to bila prva bitka koju je Allahov

Poslanik, ﷺ, vodio lično uz muslimane. Zato im je Allah, ﷻ, strogo zabranio i žestoko ih upozorio na povlačenje na dan Bedra. Poslije toga muslimani su jedni drugima oslonac, pa onaj ko je pribjegao nekoj skupini muslimana neće time učiniti veliki grijeh. Ovo je stav Hasana, Katade i Ed-Dahhaka.[461]

Jezid ibn Habib[462] rekao je: "Allah, ﷻ, vatrom je zaprijetio svakome ko bude pobjegao na dan Bedra, pa kada je bila Bitka na Uhudu Uzvišeni je Allah rekao: **One među vama koji su uzmakli na dan kad su se dvije vojske sukobile uistinu je šejtan naveo da posrnu zbog onoga što su prije počinili. A Allah im je već oprostio jer – Allah prašta i blag je.** (Ālu 'Imran, 155) Zatim je bila Bitka na Hunejnu, kao što Uzvišeni Allah kaže: **...pa ste se u bijeg dali...** (Et-Tevba, 25); **Allah je poslije toga onome kome je htio oprostio...** (Et-Tevba, 27)

Abdullah ibn Omer, ﷺ, kaže: "Bili smo skupina koju je Allahov Poslanik, ﷺ, poslao u vojni pohod, pa su ljudi ustuknuli i počeli se povlačiti. Rekli smo: 'Allahov Poslaniče, mi smo pobjegulje!' Poslanik, ﷺ, reče: "*Niste! Vi ste oni koji će iznova napasti. Ja sam skupina kojoj muslimani mogu pribjeći.*"[463] Riječi: "Ljudi se usplahiriše", znače – počeli su se povlačiti u nastojanju da izbjegnu neprijatelja. Riječ *el-mehis* znači pribježište.

Muhammed ibn Sirin rekao je: "Kada je ubijen Ebu Ubejda[464] i kada je vijest o tome došla do Omera ibn el-Hattaba, ﷺ, on je rekao: 'Da je kod mene potražio podršku bio bih mu skupina koja ga podržava. Ja sam skupina svakom muslimanu.'"

---

461 Ed-Dahhak b. Muzahim el-Hilali, Ebu Muhammed, istaknuti učenjak iz generacije tabi'ina. Prenosi hadise od Enesa, Ebu Hurejre, Ibn Omera, ﷺ, i drugih. Najviše se istakao u tefsirskoj znanosti, a preselio je krajem prvog stoljeća po Hidžri.

462 Jezid b. Habib, istaknuti učenjak iz generacije tabi'ina i muftija Misira. Bio je oslobođeni rob iz Abesinije, ali ga je znanjem Gospodar uzdigao da su učenjaci Misra govorili za njega da je on njihov prvak i učitelj. Preselio je 128. godine po Hidžri.

463 Hadis bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2647; Tirmizi u *Sunenu*, Džihad, 1716; hadis je daif – slab.

464 Amir b. Abdullah b. el-Džerrah, Ebu Ubejda, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, i jedan od deseterice kojima je obećan Džennet. Učestvovao je u Bici na Bedru i ostalim značajnim događajima i bitkama uz Resulullaha, ﷺ. Preselio je 18. godine po Hidžri.

Neki kažu da je ajet općenit i odnosi se na svaku osobu koja okrene leđa neprijatelju i povuče se pred njim za šta su dokaz riječi Uzvišenog: **O vjernici...** (El-Enfal, 15), što je opće obraćanje i obuhvata sve situacije, iako je ajet objavljen povodom Bitke na Bedru, ali je bit u općenitosti teksta, a ne u posebnosti povoda objave. U hadisu se kaže: "*Bijeg sa bojnog polja veliki je grijeh.*"[465]

Ibn Ebu Rebah[466] veli: "Ovaj je ajet derogiran riječima Uzvišenog: **Sada vam Allah daje olakšicu...** (El-Enfal, 66), pa nije dozvoljeno povući se pred neprijateljem koji ima jednak broj, što je ovim derogirano, osim kada se radi o spomenutom broju. Većina je muslimanskih učenjaka ovog stava.

Kada je broj muslimana upola manji od broja neprijatelja, nije im dozvoljeno povući se pred njim, niti mu okrenuti leđa, a ukoliko su neprijatelji brojniji više od dva puta, dozvoljeno im je da se povuku pred njima. Ibn Abbas, ﷺ, kaže: "Onaj ko pobjegne pred trojicom nije pobjegao. Onaj ko pobjegne od dvojice – pobjegao je."

Bijeg sa bojnog polja, tj. ispred nevjerničke vojske sa kojom se bori jeste kada njihov broj nije dva puta veći od broja muslimana, čak i koliko jedan više, u suprotnom neće se smatrati bijegom već izbjegavanjem nedaće. Bijeg ispred jednakog broja nevjernika veliki je grijeh, a kada ih je koliko muslimana dva puta također je zabranjeno – haram, ali je manji grijeh nego u prvom slučaju. Kada je njihov broj dva puta veći od broja muslimana, tada je dozvoljeno povući se.

Buhari i Muslim bilježe od Ebu Hurejre, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Izbjegavajte sedam grijeha koji vode u Džehennem!*", tj. upropašćavaju čovjekovu vjeru. Upitaše: "Allahov Poslaniče, koji su to?" Allahov Poslanik, ﷺ, odgovori: "*Allahu pripisivati druga – širk*, *sihir*, *ubijanje onih čiji je život Allah zaštitio*, *osim ukoliko pravda nalaže*, *jedenje kamate*, *jedenje*

465 Predanje ove sadržine prenosi se od Alije, ﷺ, a kao hadis Resulullaha, ﷺ, nešto drugačijeg sadržaja bilježe Buhari i Muslim, što će doći u nastavku.

466 Ata b. Ebu Rebah istaknuti učenjak i fekih iz generacije tabi'ina. Živio je i radio u Meki, a preselio 114. godine po Hidžri.

imetka siročadi, bijeg prilikom susreta s neprijateljem i potvora čednih i čestitih koje ništa s time nemaju", onih kojima nije na kraj pameti da to učine, tj. "*vjernica.*"[467]

Uzvišeni Allah kaže: **Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice...** (En-Nur, 23) I rekao je Silni i Uzvišeni: **'Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!'** (En-Nisa', 77) Ovaj je ajet objavljen o licemjerima – munaficima koji su rekli za one koji su ubijeni na Uhudu: **'Da su s nama ostali, ne bi umrli i ne bi poginuli'...** (Ālu 'Imran, 156), pa im je Allah, ﷻ, odgovorio ovim ajetom. Kaže se da je ajet objavljen zbog onih koji su rekli: **'Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao?'...** (En-Nisa', 77), pa im je Allah odgovorio Svojim riječima: **Ma gdje bili, stići će vas smrt...** (En-Nisa', 78), tj. doći će vam smrt, pa im je Uzvišeni objasnio da nema spasa od smrti. Kako je smrt neizbježna, onda je pogibija na Allahovu putu i u džihadu protiv Njegovih neprijatelja vrednija od preseljenja na postelji, jer se džihadom postiže sreća na ahiretu.

Nakon toga Uzvišeni obznanjuje da je neizbježna smrt koja će ih stići i da se niko od nje neće spasiti riječima: **...pa kad bi bili i u visokim kulama...** (En-Nisa', 78) Riječ *burudž* (ٱلْبُرُوج) u govoru Arapa označava tvrđave i kule. *Mušejjede* (ٱلْمُشَيَّدَة) znači podignute, uzdignute, a tumači se da se radi o onima koje su popločane pločama od gipsa. Ne koristi biti oprezan kada je nešto suđeno, zbog riječi Uzvišenog: **Reci: 'Ako bježite od smrti ili pogibije, bježanje vam tada neće pomoći, opet ćete samo kratko uživati.'** (El-Ahzab, 16); **Reci: 'Ko će vas od Allaha zaštititi ako On hoće da vas zlo snađe, ili, ko vam može nauditi ako On želi da vam milost ukaže?' Osim Allaha, oni neće naći sebi ni zaštitnika ni pomagača.** (El-Ahzab, 17)

Uzvišeni kaže: **...od smrti ili pogibije...** (El-Ahzab, 16); tj. onog što vam je određeno, jer onaj čiji edžel – smrtni trenutak dođe mora preseliti.

467 Buhari u *Sahihu*, Vesaja, 2615, i Muharibin, 6465; Muslim u *Sahihu*, Iman, 89.

Riječi Uzvišenog: **...tada...** (El-Ahzab, 16), znače – ako budete bježali.

Riječi Uzvišenog: **...opet ćete samo kratko uživati.'** (El-Ahzab, 16), znače – onoliko koliko vam je suđeno da živite, a to je kratak period, zatim riječi Uzvišenog: **...zlo snađe...** (El-Ahzab, 17), znače – poraz, a riječi Uzvišenog: **...ako On želi da vam milost ukaže...** (El-Ahzab, 17), tj. dā pobjedu.

U djelu *El-Mefatih*[468] navodi se da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Onoga ko se ne bude borio, niti gaziju opremio, niti pazio na porodicu gazije, od Allaha će zadesiti potres prije Sudnjeg dana."*;[469] tj. neka žestoka stvar u vremenu, poput suše, poraza od nevjernika i drugog.

Fakihi – pravnici kažu: "Kada je muslimana upola manje od mnogobožaca nije im dozvoljeno da pobjegnu." Ovo je slučaj kada imaju oružje. Onaj ko nema oružje smije pobjeći od onoga ko ima oružje. Isto nema smetnje da pobjegne od onoga ko gađa strijelom ukoliko on nema oružje kojim može gađati. Na osnovu ovoga nema smetnje da jedan pobjegne od trojice. Ovako se navodi u *El-Muhitu* od Es-Serahsija.

Kada je broj muslimana dosegao dvanaest hiljada ili više nije im dozvoljeno bježati, čak ukoliko broj nevjernika bude mnogostruko veći. Ovo je uvjetovano jedinstvom, a ako su podijeljeni, onda će se uvažavati odnos jedan naspram dvojice. U naše vrijeme uvažava se sposobnost, a nema smetnje da imam pošalje jednog, dvojicu ili trojicu u vojni pohod pod uvjetom da su to u stanju podnijeti, kao što se kaže u *Ez-Zehiri*.[470]

Ebu Davud, Tirmizi i Hakim bilježe s vjerodostojnim nizom prenosilaca od Ibn Abbasa, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Najbolje društvo jesu četverica, najbolji vojni pohod četiri stotine i najbolja vojska jesu četiri hiljade. Neće biti poraženo dvanaest hiljada zbog malobrojnosti."*[471]

468 Komentar ranije spomenute hadiske zbirke *Mesabih es-sunne* šejha Husejna b. Mahmuda ez-Zejdanija (u. 727/1327).

469 Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2503; Ibn Madža u *Sunenu*, Džihad, 2762; hadis je hasen – dobar.

470 *Zehira el-fetva* zbornik je fetvi (pravnih mišljenja) hanefijskog učenjaka Burhanudina Mahmuda b. Ahmeda (u. 616/1219).

471 Hadis bilježe Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2611, i Tirmizi u *Sunenu*, Sijer, 1555; hadis je sahih – vjerodostojan. Bilježi ga i Hakim u *El-Mustedreku*, 2/110, br. 2489.

DODATAK

"Najbolje društvo jesu četverica", jer ako se jedan razboli može jednog učiniti izvršiteljem oporuke, a dvojicu uzeti za svjedoke. Riječi Poslanika, ﷺ: *"...najbolji vojni pohod četiri stotine..."*, jer je to treći stepen prilikom pripreme. Riječi Poslanika, ﷺ: *"... i najbolja vojska jesu četiri hiljade."*, jer je vojsci znatno potrebnija brojnost nego što je to potrebno u vojnom pohodu. Riječi Poslanika, ﷺ: "*Neće biti poraženo...*"; u drugom predanju neće se povući, a Poslanikove, ﷺ, riječi: *"...zbog malobrojnosti."*, jer je ovaj broj izrazit pokazatelj mnogobrojnosti.

Dozvoljeno je da pojedinac napadne na veliku skupinu i mnogobrojne nevjernike ako time pokazuje žar prema islamu i želju da ga pomogne. Lijepo je podsticati i bodriti gazije, jer to pokazuje velike ambicije i treba biti iz čiste namjere. Neophodno je čuvati se razilaženja, sporenja i izostavljanja savjetovanja, što je povod poraza, Allah, ﷻ, zaštitio nas od toga.

"Gospodaru naš, nemoj dozvoliti da budemo iskušani narodom nepravednim i spasi nas milošću Svojom od naroda nevjerničkog."

ČETRNAESTO POGLAVLJE

OSLANJANJE NA ALLAHA – ET-TEVEKKUL, ZADOVOLJSTVO ODREĐENJEM NA ALLAHOVU PUTU – ER-RIDA I TRAŽENJE POMOĆI – EL-ʼAVN OD ALLAHA, ﷻ

Uzvišeni Allah kaže: **Reci: 'Dogodit će nam se samo ono što nam Allah odredi, On je Gospodar naš.' I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!** (Et-Tevba, 51), tj. reci, Muhammede, onima koji su sretni kada vide da su te zadesile neke nedaće i teške stvari da nas neće zadesiti ništa osim onoga što nam je Allah, ﷻ, odredio i zapisao u Levhi Mahfuzu – "Pomno čuvanoj ploči". Mastilo se osušilo za sve što će me zadesiti do Sudnjeg dana, bilo da je dobro ili zlo. Niko nije u stanju sebe sačuvati od nečeg lošeg što ga zadesi, ili sebi pribaviti neku korist koju priželjkuje osim ako mu je suđeno.

Riječi Uzvišenog: **On je Gospodar naš...** (Et-Tevba, 51), znače – On je Onaj Koji nas pomaže i čuva, preči nam je od nas samih u smrti i u životu.

Riječi Uzvišenog: **I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!** (Et-Tevba, 51), znače – u svim njihovim poslovima. Ono što je određeno desit će se nema sumnje.

U djelu *Šerh ʿajnul-ʾilm* od El-Karija, ﷺ, navodi se da kada je Halid ibn el-Velid, ﷺ, bio na samrtnoj postelji prebrojali su mu na tijelu osam stotina rana koje je zadobio na Allahovu putu. Pred preseljenje, obuzela

ga je tuga i rekao je: "Koliko sam puta život izložio napadajući na redove neprijatelja u nadi da ću postići šehadet, a sada evo umirem kao što starci umiru."

Kaže se da je napisano u Tevratu: "Proklet je onaj koji se pouzda u ljude poput sebe!" (...) Hvaljen je Onaj Koji je robove Svoje stvorio u onome što je On želio. Uprkos tome ne smije se izaći iz okvira oslanjanja na Vladara Uzvišenog.

VRLO BITAN DODATAK

Ebu el-Kasim el-Hakim[472] veli: "Sumnjati u opskrbu i širk – pripisivanje Bogu druga jedno su." Prenosi se da je Ibrahim ibn Edhem[473] htio ući u pustinju, pa ga je šejtan počeo plašiti kako je pustinja puna opasnosti i da u njoj čovjek može stradati, a on nije sa sobom ponio opskrbu niti ono što je neophodno. Tada je on čvrsto odlučio da će preći cijelu pustinju u stanju u kojem je bio, te da neće iz nje izaći sve dok ne klanja hiljadu rekata nakon pređene svake milje. Učinio je ono što je namjerio i ostao je u pustinji dvanaest godina, što je potpunost oslanjanja i prepuštanja stvari Stvoritelju i Opskrbitelju, a On je divan Gospodar i Zaštitnik.[474]

Uzvišeni kaže: **Reci: 'Očekujete li za nas šta drugo već jedno od dva dobra? A mi očekujemo da vas Allah sam ili rukama našim kazni. Pa iščekujte, i mi ćemo s vama čekati.'** (Et-Tevba, 52), tj. reci, Muhammede, licemjerima da li očekujete da nas zadesi nešto osim jedne od dvije lijepe

472 Ebu el-Kasim el-Hakim Kadija (Sudac), ime mu je Ishak i znameniti je hanefijski pravnik. Preselio je na ahiret 197/812. godine.

473 Ibrahim b. Edhem Ebu Ishak el-Belhi, znameniti pobožnjak i asketa, abid i zahid. Ostavio je namjesništvo i posvetio se ibadetu i džihadu na Allahovu, ﷻ, putu. Preselio je na ahiret krajem drugog stoljeća po Hidžri u vojnom pohodu.

474 Primjeri iz života velikana, učenjaka i pobožnih ljudi odraz su njihovih stanja i nisu smjernica već pouka i tema za razmišljanje o vlastitom kontekstu. Jedini je Resulullah, ﷺ, apsolutni obrazac i model ponašanja koji vjernici trebaju slijediti kako bi time pokazali odanost Uzvišenom Stvoritelju, jer ga je On odabrao za Pečat poslanika. Drugi obrasci mogu se slijediti samo ukoliko nisu suprotni Resulullahovom, ﷺ, putu u čemu nas učenje i odgajanje pred ulemom čuva od stranputica i zabluda. Ljudska stanja nisu mjerila vrijednosti, već ljude mjerimo kroz vrijednosti.

stvari: pobjeda i pomoć od Allaha, ﷻ, i plijen, ili šehadet – smrt na Allahovu putu i oprost. To je zato što musliman kada ode u borbu i džihad na Allahovu putu ili će savladati svog neprijatelja i vratiti se kao pobjednik s plijenom i velikom nagradom na ahiretu, ili će poginuti na Allahovu putu, čime će postići šehadet, što je najuzvišeniji cilj. Na ovo ukazuje hadis Ebu Hurejre, ﷺ: *"Allah, ﷻ, garantira onome ko izađe na Allahovu putu..."*; hadis je spomenut u prvom poglavlju. Riječi Uzvišenog: **A mi očekujemo da vas...** (Et-Tevba, 52), znače – mi očekujemo da vas zadesi jedna od dvije loše stvari.

Riječi Uzvišenog: **...Allah sam kazni...**(Et-Tevba, 52), znače – da vas uništi kao što su uništeni oni prije vas od prošlih naroda.

Riječi Uzvišenog: **...ili rukama našim... ...**(Et-Tevba, 52), znače – da vas kazni rukama vjernika; kada nam daruje pobjedu nad vama i kada vas porazimo.

Uzvišeni kaže: **Pa iščekujte, i mi ćemo s vama čekati.** (Et-Tevba, 52) Hasan kaže: "Iščekujte da se ostvare šejtanova obećanja, a mi očekujemo da se Allahova obećanja ostvare, da će Njegova vjera pobijediti i da će nestati onih koji joj se suprotstavljaju, kao što kaže Uzvišeni: **Zato što je Allah zaštitnik onih koji vjeruju i što nevjernici zaštitnika nemaju.** (Muhammed, 11)

Riječi Uzvišenog: **Zato što je...** (Muhammed, 11), znače – pomoć vjernicima i poraz nevjernicima.

Uzvišeni kaže: **Allah zaštitnik.** (Muhammed, 11), tj. Zaštitnik i Pomagač.

Uzvišeni kaže: **Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojima idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke ne koje nas budete stavljali – a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!** (Ibrahim, 12)

Riječi Uzvišenog: **Zašto da se ne uzdamo u Allaha...** (Ibrahim, 12), znače – i vjerovjesnici, neka je mir na njih, također su rekli: "Spoznali smo da nas neće zadesiti ništa osim ono što je Allahova volja i određenje, te smo zato sigurni u Njega, oslanjamo se na Njega u udaljavanju vašeg zla od nas."

Riječi Uzvišenog: **...kad nas je On putevima kojima idemo uputio...** (Ibrahim, 12), znače – spoznali smo put spasa i objašnjena nam je razboritost.

Riječi Uzvišenog: **Mi ćemo doista strpljivo podnositi...** (Ibrahim, 12), pošto je *lām* čestica zakletve, kao da je rečeno: "Tako nam Allaha, strpit ćemo se!"

Riječi Uzvišenog: **...muke ne koje nas budete stavljali...** (Ibrahim, 12), znače – na riječima i postupcima kojima to činite. Ashabi Allahova Poslanika, ﷺ, trpjeli su velike tegobe usljed zlostavljanja nevjernika, glad ih je morila, ali su se strpjeli i oslanjali na Allaha, ﷻ, sve dok im Allah, ﷻ, nije dao izlaz iz te situacije. Svako ko se strpio, dobio je izlaz iz tegobe, jer izlaz iz tegobe dolazi sa strpljenjem i uz svaku tegobu dolazi olakšanje. Dobri robovi radovali su se tegobama zato što su se u njima nadali postizanju nagrade.

Kaže se da postoje dvije vrste nedaća: vanjske i unutrašnje. Vanjske su poznate, a unutrašnje su poput susreta s teretli osobama i ahmacima što spada u najteže nedaće, jer je čak gledati teške ljude blaža vrsta sljepila."

Upitali su slabovidnu osobu: "Od čega ti je vid oslabio?" Odgovorio je: "Od gledanja u teretli ljude!"

Dodatak:
GLEDANJE U AHMAKA SKRIVENI JE AHMAKLUK

Priča se da je Ebu Hanifa ušao kod El-'Ameša[475], koji je bio slijep, pa mu je rekao: "Prenosi se u hadisu da onome kome Allah uzme vid nadoknadi boljim od toga[476], pa čime je boljim tebi zamijenio?" On se našali i reče: "Nadoknadio mi je time da ne moram gledati teške ljude, a ti si jedan od njih!"

475 Sulejman b. Mehran, poznat po nadimku el-'Ameš. Hafiz hadisa i znameniti učenjak Kufe. Preselio je 147. godine po Hidžri.

476 Hadis bilježi Buhari i u njemu Resulullah, ﷺ, kaže: "*Zaista Allah kaže:* **Kada roba iskušam gubitkom vida, pa se on strpi, zamijenim mu ga Dženetom.**"

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi: "Prvo što je Allah dao da se napiše na Levhi Mahfuzu – "Pomno čuvanoj ploči" bilo je: 'Ja sam Allah, nema boga osim Mene, a Muhammed je Moj poslanik. Onoga ko prihvati Moje određenje, strpi se u nedaćama koje mu odredim i bude zahvalan na blagodatima koje mu ukažem upisat ću kao iskrenog i proživjeti ga s iskrenima u Džennetu. A ko se ne preda Mome određenju, ne strpi se na nedaćama koje mu odredim i ne bude zahvalan na blagodatima koje mu ukažem, neka sebi traži drugog boga mimo Mene.'"

Ibn el-Mubarek veli: "Nedaća je jedna, pa ako onaj koga zadesi počne očajavati bit će dvije nedaće.", tj. nedaća je jedna, a druga je to što neće imati nagradu što se strpio što je veće od same nedaće. Onome ko ima povjerenja u Allaha, ﷻ, u svim svojim stvarima to je dovoljno jer Uzvišeni kaže: **...onome ko se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio.** (Et-Talak, 3), tj. da će se odredba Uzvišenog provesti, oslonio se ti na Njega ili ne. Međutim, onome ko se osloni na Njega: **On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati.** (Et-Talak, 5)

Riječi Uzvišenog: **Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome?** (Ez-Zumer, 36) Pomoć ne dolazi od meleka, niti od vojske i mnogobrojnosti već isključivo dolazi od Allaha, ﷻ, kao što se vidi iz riječi Uzvišenog: **...a pobjeda dolazi samo od Allaha, Silnoga i Mudroga.** (Ālu 'Imran, 126) Cilj je da oslanjanje bude samo na Allaha, ﷻ, a ne na bilo koga drugoga. Ovim se ukazuje na značaj srčanog okretanja od uzroka i usmjeravanje na Stvoritelja svih uzroka. Naravno, pobjeda dolazi unutrašnjim i vanjskim povodima, posredno ili neposredno, kao što Uzvišeni kaže: **On te podržava Svojom pomoći i vjernicima.** (El-Enfal, 62)[477]

Uzvišeni kaže: **Vi njih niste ubijali nego Allah; i ti nisi bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio.** (El-Enfal, 17), tj. nisi ti pogodio

477 Autor ukazuje na bitan princip učenja islama, a taj je da je naša obaveza, ako smo uistinu odani Gospodaru, tj. muslimani i muslimanke, iscrpiti sve ono što nam je On dao kao mogućnosti, potencijale i sposobnosti, ali se u konačnici oslanjamo na Njega Jedinoga i svjesni smo da smo samo obavili svoju dužnost. Rezultati su isključivo u vlasti Stvoritelja, pa se Njemu skrušeno i ponizno obraćamo da primi naša djela i da ona urode plodom i željenim rezultatima.

kada si gađao, već je Allah to učinio. Stvoritelj povoda je Allah, ﷻ, i niko drugi.

Povod pomoći, pobjedi i podršci te sigurnost od poraza jeste svijest o Allahu – takvaluk i pravednost prema muslimanskoj vojsci te nečinjenje nepravde među njima, posebice među rajom i nemuslimanima – zimijama, jer Uzvišeni kaže: **...a Allah ne voli nevjernike** (Ālu 'Imran, 57, 140); i kaže Uzvišeni: **Mi smo onima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovijedili da se bojite Allaha...** (En-Nisa', 131); i kaže Uzvišeni: **Allah je na strani onih koji se grijeha klone.** (El-Bekara, 194; Et-Tevba, 36, 123)

Uzvišeni kaže: **Allah je zaista na strani onih koji se Njega boje i grijeha klone i koji dobra djela čine.** (En-Nahl, 128), tj. s onima koji su pokorni i strpljivi Allah je sa Svojom pomoći i dariva im pobjedu. Vladar, njegovi namjesnici i vojska dužni su spriječiti nepravdu, grijehe i razvrat i naređivati činjenje dobrih djela i bogobojaznost. Trebaju se udaljiti od novotarija i prohtjeva što nije moguće osim pomoću dobre politike i reda, kao i okretanjem čestitima uz udaljavanje od griješnika i zlih. Kao što se navodi u vjerodostojnom hadisu: *"Vjera je savjet."*, tj. temelj i stup vjere islama jeste savjet, a to je ulaganje napora u uspostavljanje onoga što je naređeno i pridržavanje iskrenosti u riječima i postupcima:

– *"Allahu"*, vjerovanjem u Njega i negiranjem drugoga, te opisivanjem Gospodara svim savršenim osobinama i negiranjem pripisivanja Njemu svega onoga što Njemu ne priliči;
– *"Njegovoj Knjizi"*, tj. ulaganjem truda u zaštitu Knjige od tumačenja neznalica i iskrivljivanja onih koji je žele poništiti, te primjenom njezinih propisa;
– *"Njegovu Poslaniku"*, vjerovanjem u njega i u ono s čime je došao, te poštovanjem njegova prava, slijeđenjem njegova ponašanja i primjenom njegovih edeba;
– *"muslimanskim vođama"*, halifama i njihovim namjesnicima pomaganjem u istini i pokornost u tome;
– *"svim muslimanima"*, upućivanjem na ono u čemu je njihov interes na

dunjaluku i ahiretu, ustezanjem od činjenja zla njima, poučavanjem onome što ne znaju i ophođenjem s blagošću i obzirnošću kao i popunjavanjem praznina, skrivanjem mahana i tome slično. Hadis bilježe šesterica imama, osim Buharija i Ibn Madže, od Temima ibn Evsa ed-Darija[478], ﷺ, a kažu da je ovaj hadis četvrtina islama.[479]

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Tako mi Allaha, neće vjerovati nijedan od vas dokle god ne bude želio svome bratu ono što želi sebi."*[480]

Ša'bi[481] prenosi od Omera, ﷺ: *"Allah se neće smilovati osim onima koji su milostivi."*[482]

Prenosi se od ashaba, a hadis je muselsel[483]: *"Milostivima će se smilovati Milostivi, ﷻ; smilujte se onima na Zemlji, smilovat će vam se Onaj na nebesima."*[484]

Od Katade se prenosi da je u Indžilu napisano: "Čovječe, onako kako se smiluješ – smilovat će ti se, pa kako se nadaš da ti se Allah smiluje, a ti nisi milostiv prema Allahovim robovima."

Savjetovao Vjerovjesnik Aliju na putu:
O Alija, milost je sablja pobjedi...

---

478 Temim b. Evs ed-Dari, ﷺ, ashab Allahova Poslanika, ﷺ, bio je kršćanin a primio je islam nakon što se upoznao s Pečatom poslanika, Muhammedom, ﷺ. Prenosi se da je imao posebnu odjeću za namaz pa su ga pitali zašto se posebno odjeva za namaz, na što je odgovorio: "Znam pred kim stojim. Zato se uljepšavam." Preselio je u Šamu 40. godine po Hidžri.

479 Hadis bilježe Muslim u *Sahihu*, Iman, 55; Ebu Davud u *Sunenu*, Edeb, 4944; Tirmizi u *Sunenu*, Bir, 1926; Nesai u *Sunenu*, Bej'at, 4197. Opširan komentar ovog hadisa autor preuzima uz obradu i skraćivanje iz *Fejdul-kadira*, 2/327, br. 1968.

480 Buhari u *Sahihu*, Iman, 13; Muslim u *Sahihu*, Iman, 45.

481 Amir b. Šurahbil eš-Ša'bi, Ebu Amr, učenjak iz generacije tabi'ina. Istakao se u znanostima hadisa i fikha. Mekhul, njegov suvremenik, kaže: "Nisam vidio bolje upućenog u fikh od Eš-Ša'bija." Preselio je na ahiret početkom drugog stoljeća po Hidžri.

482 Predanje bilježi Et-Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 2/333, br. 2389, a sa sadržajem: "*Neće se smilovati onima koji se drugima ne smiluju.*", što se odnosi na milost Uzvišenog Allaha, bilježi Buhari u *Sahihu*, Tevhid, 6941. Muslim u svom *Sahihu*, Fedail, 2319, bilježi hadis: *"Onome ko se ne smiluje ljudima neće se smilovati Allah Uzvišeni."* Najvjerovatnije se predanje od Omera, ﷺ, može svrstati u kategoriju hadisa prenesenih po značenju i spada u vjerodostojne hadise.

483 Hadis muselsel onaj je hadis u kojem sve ravije (prenosioci) u senedu prenose hadis uz određeni opis, bilo da se radi o opisu u samom prenošenju, ili o opisu u samom sadržaju hadisa.

484 Tirmizi u *Sunenu*, Bir, 1924; hadis je sahih – vjerodostojan.

Prenosi se od Ebu Bekra, ﷺ: "Uzvišeni Allah kaže: 'Ako milost Moju želite onda se Mojim stvorenjima smilujte!'"[485]

Uzvišeni Allah pohvalio je ashabe Vjerovjesnika, ﷺ, zbog samilosti među njima, pa je Uzvišeni rekao: **Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom...** (El-Feth, 29) Bili su milostivi prema svim muslimanima i prema svim stvorenjima. Milost su pokazivali prema zimijama, štićenicima nemuslimanima, a tek kako prema muslimanima, jer se u hadisu kaže: *"Ko bude uznemirio muslimana kao da je mene uznemirio, a ko mene uznemiri kao da je Allaha uznemirio."*[486] Isto se prenosi za zimije – nemuslimane u muslimanskoj zemlji: *"Ko bude uznemirio zimiju ja ću se s njim sporiti na Sudnjem danu."*[487]

Prenosi se od Omera, ﷺ, da je rekao dok je bio halifa: "Kada bi nešto zadesilo devu na obali Eufrata, Omer bi za to bio odgovoran na Sudnjem danu, jer nema časti namjesnik koji upropaštava imetak muslimana, niti griješnik koji straši vjernike."

Hasan prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Bedeli – posebni robovi moga ummeta neće ući u Džennet zato što su mnogo namaza obavili, niti zato što su postili, već Allahovom milošću, čistim srcem, darežljivošću i milošću prema svim muslimanima."*[488]

Kavan i Hurran, doline plodne
Bolje su od ljudi što narod ezijete

485 El-Hindi bilježi hadis u djelu *Kenz el-'ummal*, 3/310, br. 5991; u nizu prenosilaca hadisa je Muhammed ibn el-Velid el-Bagdadi koji je izmišljao hadise. Vidi više: Ibn 'Adijj, *El-Kamil fi ed-du'afa*, 6/287.

486 Hadis bilježi Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu*, 4/60, br. 3607; hadis je daif – slab.

487 Eš-Ševkani kaže da je predanje apokrifno, ali citira i hafiza El-Irakija koji kaže da se predanje prenosi preko više nizova prenosilaca; *El-Fevaid el-medžmu'a*, str. 213. Ebu Davud u *Sunenu*, Haradž, 3052, prenosi vjerodostojno predanje koje ima isto značenje i u njemu Poslanik, ﷺ, kaže: *"Ko bude nanio nepravdu onome s kime ugovor imamo"*, što ukazuje i na značenje pojma zimije, *"ili ga nešto zakine, ili ga optereti preko njegove mogućnosti, ili mu uzme nešto a da on time ne bude zadovoljan, ja ću se s njim sporiti na Sudnjem danu."*

488 Hadis bilježi El-Bejheki u djelu *Šu'ab el-iman*, 7/439, a ocjenu vjerodostojnosti nismo pronašli u referentnoj literaturi.

Dodatak:
EVLIJE

U *Risali el-'adesijji* Uvejsa el-Karenija Alija el-Kadirija, neka je na njega milost Stvoritelja, preneseno od El-Kettanija, kaže se: "Nekiba je tri stotine, nedžiba sedamdeset, bedela četrdeset, ahjara sedam, 'umeda četiri, a gavs je jedan. Stanište nekiba je na magrebu, stanište nedžiba u Misiru, stanište bedela u Šamu, Ahjari kruže zemljom, 'umedi su na krajevima svijeta, a gavs živi u Meki. Kada se pojavi neka opća potreba, za nju dovu upućuju nekibi, zatim nedžibi, ebdali, ahjari, a potom 'umedi. Ako se njihova dova ne usliša onda dovu uputi gavs. Prije nego što završi dovu ona bude primljena.[489]

Ebu Nu'ajm bilježi od Ma'rufa el-Kerhija[490] da je rekao: "Ko bude svaki dan deset puta rekao: 'Gospodaru, popravi stanje ummeta Muhammeda, Gospodaru, dadni izlaz iz tegoba ummetu Muhammeda i Gospodaru, smiluj se ummetu Muhammeda!', bit će upisan među ebdale."

Prenosi se da je Ebu 'Abdullah et-Tejjahija rekao: "Ako želite da budete ebdali, onda volite Allahovo određenje." Nikada ga nije nešto zadesilo, a da to nije volio.

Bekr ibn Hunejs[491] prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: *"Znak ebdala moga ummeta jeste da ništa ne proklinju."* Prenosi ga Ibn Ebu ed-Dunja.[492]

Znaj da je nepravda jedan od najvećih grijeha, najstrožije zabranjenih stvari i najogavnijih pojava. Povod je uništenju svijeta i propasti ljudi. Vlast opstaje s nevjerovanjem, ali neće opstati s nepravdom.

---

489 U predanjima se navodi da Uzvišeni Stvoritelj ima Svoje odabrane robove, evlije i ebdale, a u tesavufskoj literaturi mogu se pronaći detalji o terminima *nedžibi*, *ahjari*, *'umedi* i *gavs*.

490 Ma'ruf b. Fejruz el-Kerhi, Ebu Mahfuz, znameniti pobožnjak i sufija. Oslobođeni je rob imama Alija er-Ridaa, sina Musaa el-Kazima, potomaka hazreti Alije, ﷺ. Poznat je kao čestit rob i ljudi su ga posjećivali radi bereketa i nasihata. Među onima koji su mu često dolazili bio je i imam Ahmed b. Hanbel. Preselio je na ahiret 200/815. godine.

491 U referentnoj literaturi nismo pronašli biografije Ebu Abdullaha et-Tejahija i Bekra b. Hunejsa.

492 Hadis je daif – slab.

Mejmun ibn Mehran[493] veli: "Čovjek uči Kur'an, a time samog sebe proklinje!" Upitaše ga: "Kako se to dogodi da sebe proklinje?" On odgovori: "Uči ajet: **Neka Allahovo prokletstvo stigne nasilnike.** (Hud, 18), a on je nasilnik."

U djelu *Tebjinul-meharim* kaže se: "Uzvišeni Allah objavio je jednom od vjerovjesnika: 'Kada mi je neposlušan onaj ko Me poznaje, dat ću vlast nad njim onome ko Me ne poznaje.'" Tako se navodi u *Usulul-hikemu.*[494]

Vjerovjesnik, ﷺ, rekao je: *"Nema pobjede sa izdajom. Kada se bude zimijama nepravda činila, onda će neprijatelji pobjeđivati. Onaj ko potegne sablju nepravde, na njega će se izvući sablja poraza."*[495]

Pobjedu i pomoć donose dove uleme, slabih i siromašnih, te njihova iskrena želja, jer je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: *"Određenje ne može zadržati ništa osim dove, niti život može produžiti išta osim dobročinstva."*[496]

Poslanik, ﷺ, rekao je: *"Pomoć vam dolazi zbog onih slabih među vama."*[497]

Ibn Abbas, رضي الله عنه, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Kada pošalješ vojnu, nemoj među njima posebno birati i rasporedi ih, jer Allah, ﷻ, pomaže ljude zbog najslabijih među njima."*[498] Poslanikove, ﷺ, riječi: *"...vojna..."*, znače – manja vojna jedinica. Najbolja je ona koja broji četiri stotine vojnika.

Poslanikove, ﷺ, riječi: *"...nemoj među njima posebno birati..."*, znače – izabirati samo one koji su jaki vojnici; *"...i rasporedi ih..."*, tj. uzmi dio vojnika bez posebnog biranja, čak ukoliko neki od njih nisu najbolji i jaki, jer: *"...Allah, ﷻ, pomaže ljude zbog najslabijih među njima."*, kao što se desilo u kazivanju o Talutu. Neophodno je da se ovoj skupini posveti pažnja, da ih se uvažava, počasti i da im se čini dobročinstvo da bi se kod njih probudila

493 Mejmun b. Mehran, Ebu Ejub, istaknuti učenjak i odgajatelj sinova halife Omera b. Abdulaziza. Rođen je u Kufi, a većinu života provodi u Rekki (Sirija). Neko vrijeme bio je namjesnik oblasti Džezire, a posebno je poznat u fikhskoj i hadiskoj znanosti. Preselio je 117. godine po Hidžri.

494 Djelo Hasana Kafije Pruščaka – *Temelji mudrosti o uređenju svijeta* u kome autor tretira pitanja ustrojstva države, strukture društva i pretpostavke za prosperitet i trajnost ljudske zajednice.

495 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se predanje ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

496 Hadis je hasen – dobar i bilježi ga Tirmizi u *Sunenu*, Kader, 2139, od Selmana el-Farisija, رضي الله عنه.

497 Hadis je sahih i bilježe ga u svojim *Sunenima* Tirmizi, Kader, 1702; Ebu Davud, Džihad, 2594; Nesai, Džihad, 3179; a bilježi ga i Ahmed u *Musnedu*, 5/198, svi od Ebu Derdaa, رضي الله عنه.

498 Hadis bilježi El-Haris b. Ebu Usama u svom *Musnedu*, hadis je daif – slab.

sklonost, ljubav i zadovoljstvo u grudima tako da će upućivati iskrene dove s lijepom namjerom. U ovome je velika korist za sve muslimane.

Treba se čuvati da se oni ne uznemiravaju, da im se ne čini nepravda, niti da se omalovažavaju, jer to umanjuje vrijednost i vodi nevjerovanju. Srca se njihova time lome, grudi se stišću i šteta se nanosi svim stvorenjima, kao što se desilo u ovom stoljeću kada su oni zanemareni i kada se druženje s njima smatra manje vrijednim, te se također ne pozivaju da prisustvuju druženjima.

Zatim, povod pomoći i pobjedi nad neprijateljima jeste velika želja vladara i njegovo podsticanje prilikom napada darivanjem, jer je čovjek rob dobročinstva, ali i prijetnje i kazna zbog bježanja i uzmicanja prilikom borbe. Učestalo je bježanje prilikom boja, pa je ovome nužno posvetiti pažnju, osim ako se to bude dešavalo radi varke i obmane. Kao što se kaže: "Nekada je bolje pobjeći, nego se strpjeti kada to ne treba činiti."

Nadalje, izuzetno je potrebno posvetiti pažnju vojsci i njihovom borbenom i ratnom moralu te njihovu jedinstvu jačanjem vjere islama i uzdizanjem Allahove vjere, bez pretvaranja ili činjenja radi ljudi kako bi se postigao ugled i zaradio imetak, jer su mudžahidi na Allahovu putu oni kojima je Allah dao pravo da im pomogne, kao što se navodi u hadisu.

Dalje je obaveza, da bi se postigla pomoć i pobjeda od Allaha, ﷻ, da vojska sluša i pokorava se zapovjedniku vojske, da bude jedinstvena i složna uz bliskost i međusobnu ljubav. Moraju se čuvati razilaženja i neprijateljstva, a ovo je najpotrebnije, jer je pokornost vođi – imamu obaveza ljudi, zapovjednika i njegovih namjesnika. Zapovjednik je onaj koga se sluša, pa čak i kada se radi o kadiji – sudiji, a pokorava mu se dok je on pokoran Allahu. Kada se udalji od Knjige i Sunneta, onda mu se neće pokoravati s obzirom na to da mu se jedino mora pokoravati u onome što odgovara istini, zbog riječi Uzvišenog: **O vjernici**, **pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim…** (En-Nisa', 59) Buhari i Muslim[499] bilježe da je Ibn Abbas, ﷺ, rekao: "Ovaj je ajet objavljen

499 Buhari u *Sahihu*, Tefsir, 4308; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1834.

zbog 'Abdullaha ibn Huzafe ibn Kajsa[500], ﷺ, kojeg je Allahov Poslanik, ﷺ, poslao s vojnom."

Es-Suddi[501] veli: "Objavljen je zbog Halida ibn el-Velida kojeg je Allahov Poslanik, ﷺ, poslao na čelu vojne u kojoj je bio Ammar ibn Jasir.[502] Kada su se približili neprijatelju oni su pobjegli, a jedan od njih došao je kod Ammara, ﷺ, ranije je primio islam i Ammar mu je garantirao sigurnost. Kada se vratio svom domu, došao je Halid, ﷺ, i uzeo mu imetak. Ovaj reče: 'Meni je sigurnost garantirana!' Halid, ﷺ, reče: 'Zar mene može neko prisiliti, a ja sam zapovjednik!'. Počeše se sporiti i odoše kod Allahova Poslanika, ﷺ, koji je odobrio sigurnost koju je garantirao Ammar, ﷺ, i zabranio mu da prisiljava svog zapovjednika na navedeno."

Ibn Abbas i Džabir, ﷺ, kažu da se riječi **onima kojima je vlast povjerena** odnose na pravnike i ulemu koji poučavaju ljude stvarima i odnosima u njihovoj vjeri, a ovo je stav Hasana, Dahhaka i Mudžahida. Ebu Hurejra, ﷺ, kaže: "Zapovjednici i namjesnici.", što je također predanje od Ibn Abbasa.

Alija, ﷺ, kaže: "Dužnost je vođe da sudi prema onome što je Allah, ﷻ, objavio i da čuva povjerene mu stvari, pa ako to učini, dužnost je ljudi da ga slušaju i da mu se pokoravaju."

Buhari i Muslim bilježe od Ebu Hurejre, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Ko je meni poslušan, poslušan je Allahu, a ko je meni neposlušan, neposlušan je Allahu. Ko se pokorava zapovjedniku, pokorava se meni, a ko je neposlušan zapovjedniku, neposlušan je meni."*[503]

---

500 Abdullah b. Huzafe b. Kajs, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i njegov izaslanik vladaru Perzije. Primio je islam u Meki i učinio Hidžru u Abesiniju, a zatim u Medinu. Preselio je na ahiret u Egiptu u vrijeme hilafeta Osmana, ﷺ.

501 Ismail b. Abdurahman es-Suddi, učenjak iz generacije tabi'ina. Porijeklom je iz Hidžaza, ali većinu života provodi u Kufi. Posebno se istakao u tefsirskoj znanosti, historiji i životopisu Resulullaha, ﷺ. Učenjaci njegova vremena smatraju ga imamom u ovim znanostima. Preselio je na ahiret 128/745. godine.

502 Ammar b. Jasir b. Amir, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i jedan od prvih ljudi u Meki koji su primili islam. Zajedno sa svojim roditeljima, koji su također prigrlili islam, mučen je na užarenom pijesku Meke. Majka Sumeja i otac Jasir ubijeni su na najbrutalniji način, a Amar, ﷺ, je preživio. Resulullah, ﷺ, ih je obadovao džennetom i rekao je: *Radujte se porodice Jasirova, vaš susret će u džennetu biti*. Preselio je na ahiret kao šehid u Bitci na Siffinu u dubokoj starosti za vrijeme hilafeta Alije, ﷺ.

503 Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2797; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1835.

Alija, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, poslao vojsku i odredio im jednoga za zapovjednika. Ovaj se jednom prilikom naljuti na njih, naloži vatru i naredi im da u nju uđu. Neki pođoše da to učine, ali drugi rekoše: "Mi smo izašli u boj bježeći od vatre, pa kako da u nju uđemo?" Ovo su spomenuli Allahovu Poslaniku, ﷺ, koji reče: *"Da su ušli u vatru nikada ne bi iz nje izašli! Nema pokornosti u neposlušnosti Allahu, pokornost je samo u dobročinstvu."*[504] Kao što je Poslanik, ﷺ, rekao: *"Nema pokornosti stvorenjima u nepokornosti Stvoritelju."*[505]

Buhari i Muslim bilježe od Enesa, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Slušajte i pokoravajte se, makar vam zapovjednik bio abesinski rob glave poput suhe grožđice dokle god u odnosu s vama bude postupao prema Allahovoj Knjizi."*[506] O ovome postoje stavovi koje ne mogu sve prenijeti kako ne bih oduljio.

Jak povod poraza naše vojske i dominacije nevjernika nad nama jeste nepravda i zavist, posebno među zapovjednicima, te nesloga i razjedinjenost među vojskom, činjenje nepravde narodu i zimijama, kao što je rekao Vjerovjesnik, ﷺ: *"Čuvajte se dove onoga kome je učinjena nepravda – mazluma, pa makar bio nevjernik."*[507], kao i nepravljenje razlike između četiriju skupina koje smo spomenuli u uvodu. U naše su se vrijeme pojavile nepravde, pljačke i otimačine, posebno kada se ide u vojni pohod. Ako je vojska brojna, onda se desi i napad na čast nemuslimana kao i na čast muslimana, otima im se imetak, opskrba i uznemiravaju se siromašni i slabašni od štićenika nemuslimana – zimija i drugi. Allah je dao prevagu neprijateljima nad muslimanima jer su učinili ono što su učinili od osvajanja zemalja, tvrđava, otimanja imetaka i ljudi, sve zbog neposlušnosti, prelaženja granica i neslijeđenja Knjige i Sunneta, zanemarivanja reda i ispravnog vođenja, propusta u obavljanju zadaća islamske vojske i njezinoj opremljenosti zbog pohlepe za imetkom koji nije dozvoljen i nepoštovanja prava svih robova.

504 Muslim u *Sahihu*, Imare, 1840.

505 Hadis ovog sadržaja ne prenosi se od Resulullaha, ﷺ, ali mu je značenje vjerodostojno i spominje se u velikom broju sahih hadisa.

506 Buhari u *Sahihu*, Ahkam, 6723; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1838.

507 Ahmed u *Musnedu*, 3/153; hadis je hasen – dobar.

Zapovjednici i ugledni namjesnici dužni su pregledati opskrbu i stanje sigurnosti, da li dolaze zadaće na položaje siromašnima i slabima, jer su svi oni odgovorni za one koji su ispod njih. Kao što se prenosi u hadisu da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Svi ste pastiri i svi ćete biti pitani za svoje stado."*[508]

Sve ovo dešava se zbog pohlepe, ljubavi prema imetku, nemara i zanemarivanja. Ljudi spavaju, a kada umru prenu se, te je neophodno čuvati se i poštovati prava svih robova, jer jedan *danik* vrijedi sedam stotina primljenih namaza. Ovo je problematično jer ako *danik* – šestina dinara i dirhema vrijedi toliko, koliko tek vrijedi dirhem, dinar i više od njih. Dužnost je poštovati prava onim koji ih imaju, pokajati se, zamoliti za oprost i držati se Knjige i Sunneta, a suzdržati se od prevare, oholosti, umišljenosti i samoobmane, što sve spada u povode poraza, kao što kaže Uzvišeni: **Allah vas je na mnogim bojištima pomogao, a i onoga dana na Hunejnu kada vas je mnoštvo vaše zanijelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo, nego vam je zemlja, koliko god da je bila prostrana, tijesna postala, pa ste se u bijeg dali.** (Et-Tevba, 25), tj. u brojnim ratnim okršajima, poput Bedra, Kurejze, En-Nedira i spomenute Bitke na Hunejnu, što je dolina između Meke i Taifa, odnosno dan kada ste se sukobili s Hevazinom, a to je bilo u ševalu osme godine. **...kada vas je mnoštvo vaše zanijelo...** (Et-Tevba, 25), pa ste rekli: "Nećemo danas biti poraženi zbog malobrojnosti neprijatelja." Broj im je dostizao dvanaest hiljada, a nevjernika je bilo četiri hiljade. Pritisli su vas da niste imali položaj na kojem ste mogli spokojno stati zbog siline straha koji vas je obuzeo, **...pa ste se u bijeg dali.** (Et-Tevba, 25), tj. poraženi ste, a postojan je na bojnom polju ostao Vjerovjesnik, ﷺ, na bijeloj mazgi. Pored njega su ostali samo El-Abbas[509] i Ebu Sufjan[510], ﷺ, koji je mazgu držao za uzde. Uzvišeni je Allah rekao: **Zatim je Allah na Poslanika Svoga i na vjernike smiraj Svoj spustio, i**

508 Buhari u *Sahihu*, Džuma, 853; Muslim u *Sahihu*, Imare, 1829; od Abdullaha b. Omera, ﷺ.

509 El-Abbas b. Abdulmuttalib b. Hišam, ﷺ, amidža i ashab Resulullaha, ﷺ. Preselio je 32. godine po Hidžri.

510 Ebu Sufjan b. Harb, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ. Prvak Kurejšija i veliki neprijatelj islama prije nego što ga je Gospodar počastio prihvatanjem islama i to prilikom oslobođenja Meke.

vojske koje vi niste vidjeli poslao... (Et-Tevba, 26), tj. nakon smiraja što je spokojnost i sigurnost. Vratili su se Vjerovjesniku, ﷺ, kada ih je pozvao El-Abbas, رضي الله عنه, uz Poslanikovo, ﷺ, dopuštenje i borili su se protiv svojih neprijatelja, a Vjerovjesnik, ﷺ, bio je postojan i nikako nije bježao.

...i vojske koje vi niste vidjeli poslao... (Et-Tevba, 26), tj. meleke koji su učvrstili vjernike i ohrabrili ih, dok su nevjernike obeshrabrili i u njihova srca kukavičluk unijeli, a ne da se bore, jer se meleki nisu borili osim u Bici na Bedru.

Uzvišeni kaže: **...i one koji nisu vjerovali na muke stavio; i to je bila kazna za nevjernike.** (Et-Tevba, 26), tj. kažnjavanje je bilo ubijanjem, zarobljavanjem njih i porodica njihovih, te uzimanjem imetaka na dunjaluku, a na ahiretu će im kazna biti žešća i veća.

Dodatak:
ALLAHOV POSLANIK, ﷺ, NIJE SE POVUKAO NI U JEDNOJ BICI, VEĆ SE POVUKLA PRETHODNICA VOJSKE

Ovaj poraz nije se desio Allahovu Poslaniku, ﷺ, već se dogodio prethodnici vojske, jer je Poslanik, ﷺ, bio postojan na svim svojim položajima i u svim bitkama, kao što to kaže 'Ali el-Kari u komentaru *Eš-Šemail*[511] s obzirom na to da niko od ashaba nije rekao da se Poslanik, ﷺ, povukao s nekog mjesta. Zbog toga je i konsenzus – idžma' muslimana da mu nije bilo dozvoljeno pobjeći sa bojnog polja, a onaj ko tvrdi da je to Poslanik, ﷺ, učinio u nekoj od bitaka, bit će kažnjen odgojnom kaznom koja priliči veličini njegova prijestupa, osim ako je to kazao s ciljem vrijeđanja kada će se smatrati nevjernikom i kada treba biti pogubljen ako se ne bi pokajao. Ovo je ispravnije mišljenje u našoj pravnoj školi, a općenito kod Malika i skupine učenjaka naše pravne škole. Neki su pretjerali i od njih se prenosi

511 Komentar djela imama Et-Tirmizija o vrlinama Resulullaha, ﷺ, poznatog kao *Eš-Šemail*. Puni naslov komentara je *Džem'u el-vesail fi šerh eš-šemail*, a autor je ranije spominjani šejh Mula 'Ali el-Kari.

da o tome postoji konsenzus – idžma' pa čak i ako općenito spomene, bit će pogubljen. Ono što se desilo jednom od vladara dalekih zemalja, a on je 'Ubejd Han, u poznatom stihu koji se pripisuje El-Veliju Džamiju da je spomenuo Hidžru – preseljenje iz Meke u Medinu kao bijeg znatno je ružnije od svega spomenutog. Posebno treba paziti da se njegov stih ne citira s namjerom da se ponizi, jer je to kod uleme, uglednika i upućenih u značenja i retoriku otvoreno nevjerovanje. Zatim mi je naumpalo da se može razumjeti u smislu: "Ne, tako mi Allaha, nije se okrenuo Allahov Poslanik, ﷺ, niti oni koji su iza njega bili, već se povlačenje desilo u prethodnici vojske"; kao što na to ukazuju njegove riječi. Međutim, brzo su se počeli povlačiti oni koji su bili na početku povorke, koji su požurivali stvari i nisu bili čvrsti i postojani u svojim stanjima kao što je bio Poslanik, ﷺ. Ovim se završava njegov govor preuzet iz rukopisa, Allah mu se smilovao. Vjerovjesnik, ﷺ, bio je onaj ko poražava junake i uništava nevjernike, tj. ubija ih i bori se protiv mnogobožaca, te je čak ubio prokletnika Ubejja ibn Halefa na Uhudu, kao što se, također, kaže u komentaru.

PETNAESTO POGLAVLJE

DOVE I VIRDOVI U VOJNOM POHODU

Prenosi se od Džubejra, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Džubejre, ako želiš dobar ugled, obilnu opskrbu i da ne budeš ponižen, prouči pet sura Kur'ana s Bismillom prije svake. To su sure: El-Kafirun, En-Nasr, El-Ihlas, El-Felek i En-Nas (Mu'avizetan)."*[512]

Vird za put (putovanje) jesu Ajetel-Kursija i sura Kurejš, koja donosi sigurnost od svakog straha, štete i opasnosti, što je poznato i isprobano. Kada se zanoći, dovoljno je proučiti kraj sure El-Bekara, što znači sačuvanost od zla i nedaća sve dok se ne osvane te da će Allah, ﷻ, od Sebe dati sigurnost. Vird je i učenje sure El-Feth, što je povod pobjedi, pomoći, spasu i plijenu. Kada se hoće krenuti u boj, treba klanjati dva rekata što je sunnet, vrijedna stvar, bereket i pribavlja selamet – sigurnost.

Ibn Ebi Šejba[513] bilježi od El-Mut'ima ibn el-Mikdama[514]: "Neće rob ostaviti svojoj porodici ništa bolje od dva rekata koja će među njima klanjati prije nego što krene na put."[515], tj. kada se bude pripremao za put, pa je sunnet klanjati dva rekata kada se želi krenuti iz kuće na put. Najbolje je na prvom rekatu nakon Fatihe učiti suru El-Kafirun, a na drugom nakon Fatihe suru El-Ihlas. Nakon što preselami proučit će Ajetel-Kursiju i suru

512 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se izreka ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

513 Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed, poznat kao Ibn Ebu Šejba, hafiz hadisa i velikan hadiskih znanosti. Autor je djela: *Tefsir Kur'ana*, *Tarih* i *Sunen*, ali je najpoznatiji po svojoj hadiskoj zbirci *El-Musannef*. Preselio je 235/850 godine.

514 El-Mut'im b. El-Mikdam, učenjak iz treće generacije, nakon ashaba i tabi'ina, a poznat je po tome da često prenosi hadise bez spominjanja od kojeg se tabi'ina i ashaba prenosi.

515 Hadis bilježi Ibn Ebu Šejba u *El-Musannefu*, 1/424, br. 4879; hadis je daif – slab.

Kurejš, jer se od Allahova Poslanika, ﷺ, prenosi: *"Kada neko od vas krene na put iz svog doma, neka prouči Ajetel-Kursiju – neće ga zadesiti nesreća niti kakvo zlo sve dok se ne vrati."*[516]

Također, sura Kurejš donosi sigurnost od svakog zla i nesreće. Kada izađe i krene, donosit će tekbire prilikom uspinjanja, a tesbih činiti prilikom silaženja i hodanja ravnicom.[517] Neophodno je stalno Allaha spominjati, u svakoj situaciji i u svako vrijeme.

Fekih Ebu el-Lejs kaže: "Rob treba stalno upućivati dovu Uzvišenom Allahu u svakom vremenu i svoje potrebe samo Njemu iznositi, što je pokazatelj robovanja Njemu. Najdraži rob Allahu, ﷻ, jeste onaj ko od Njega moli, a najmrži rob Allahu, ﷻ, jeste onaj ko misli da je od Allaha, ﷻ, neovisan. Ljudima je najdraži onaj ko je od njih neovisan i ništa ne traži od njih, a najmrži im je onaj ko ljude moli da mu učine."

Prenosi se da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Ništa nije vrednije kod Allaha, ﷻ, od upućene dove."*[518]

Poslanik, ﷺ, još je rekao: *"Dova je srž robovanja."*[519], a u drugom hadisu kaže se: *"Dova je ibadet."*[520]

Uzvišeni Allah naredio je da Mu se obraćamo dovom i obećao je da će nam se odazvati, kao što se kaže u ajetu: **Gospodar vaš je rekao: 'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi.'** (Gafir, 60) Međutim, požurivanje je nešto što nije dobro, jer je Ebu Hurejra, رضي الله عنه, rekao: *"Rob je u dobru dokle god ne požuruje."* Upitaše ga: "Kako to požuruje?" On im odgovori: *"Kada kaže: 'Učio sam dovu i molio sam ali mi se nije uslišalo.'"*[521]

Prenosi se od Vjerovjesnika, ﷺ: *"Neće rob uputiti dovu, a da mu Allah neće dati ono što traži, ili otkloniti od nedaća koje mu dolaze ono što je*

516 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se izreka ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

517 Buhari bilježi u *Sahihu*, Džihad, 2831, da je ovo bila praksa Resulullaha, ﷺ, i njegovih ashaba.

518 Hadis je hasen – dobar i bilježe ga u svojim *Sunenima* Tirmizi, Davat, 3370, i Ibn Madža, Du'a, 3828, od Ebu Hurejre, رضي الله عنه.

519 Hadis je daif – slab i bilježi ga Tirmizi u svom *Sunenu*, Da'vat, 3371, od Enesa b. Malika, رضي الله عنه.

520 Hadis je vjerodostojan i bilježi ga Ebu Davud u svom *Sunenu*, Salat, 1479, od En-Nu'mana b. Bešira, رضي الله عنه.

521 Hadis je vjerodostojan i u ovom sadržaju bilježi ga Ahmed u *Musnedu*, 3/193.

veće od onoga što traži, ili će mu kod Sebe pripremiti ono što je bolje od traženog."[522]

U djelu *Kenz el-'ubbad*[523] kaže se da u jednom predanju stoji: *"Kada Allah, ﷻ, želi nekom robu dobro, odgodi mu uslišenje dove. Meleki tada kažu: 'Gospodaru, odazovi se dovi Svog roba vjernika.' Allah, ﷻ, kaže: 'Ostavite Mene i Moga roba neka mi se obraća, jer vi niste milostiviji prema njemu od Mene! Odazvao sam se njegovoj dovi i skrušenom obraćanju, a Ja sam Onaj Koji sve zna i ništa Mi nije skriveno.'"*[524]

U djelu *Hulasi el-Buhari* navodi se predanje od Vjerovjesnika, ﷺ: *"Četiri su dove za četvero stalno otvorene. Prva je dova roditelja za djecu, druga je dova putnika za one koji to nisu, treća je dova učitelja za učenike i četvrta je dova učenjaka za sva stvorenja."*[525]

Fekih Ebu el-Lejs kaže: "Onaj ko upućuje dovu treba biti čist od harama – zabranjenog, jer činjenje harama sprečava uslišenje dove."

Prenosi se da je S'ad ibn Ebi Vekkas, رضي الله عنه, rekao: "Allahov Poslaniče, upućujem dovu Uzvišenom Allahu, ali mi se ne uslišava?" Vjerovjesnik, ﷺ, reče: *"S'ade, udalji se od zabranjenog – harama, jer kada jedan zalogaj harama uđe u tvoj stomak, Allah, ﷻ, ne odaziva se tvojoj dovi četrdeset dana."*[526]

Onaj ko upućuje dovu ne smije požurivati, jer je dova možda već primljena kod Gospodara, ali će to rob tek naknadno saznati. Nekada će vidjeti tek na ahiretu da je na dunjaluku primljena. U predanjima se prenosi da je Musa, عليه السلام, upućivao dovu protiv faraona, a da je Harun govorio: *"Amin"*, pa im je Allah, ﷻ, objavio: **'Uslišena je molba vaša!' – reče On – 'a vas dvojica na Pravome putu ostanite...'** (Junus, 89) Ibn Abbas, رضي الله عنه, kaže da je između dove i uslišenja prošlo četrdeset dana.

522 Nismo pronašli hadis ovog značenja, a Tirmizi u *Sunenu*, Davat, 3381, bilježi hadis u kojem Resulullah, ﷺ, kaže: *"Neće osoba uputiti dovu, a da joj Allah neće dati što je tražila, ili odagnati zlo jednako teško, dokle god ne bude upućivala dovu za grijeh ili se njome prekida rodbinska veza."* Hadis je hasen – dobar.

523 *Kenz el-'ubbad* (*Riznica pobožnima*) djelo je znamenitog učenjaka šejha Šihabudina es-Suhreverdija, a tema su virdovi i zikr kojim se trebaju ukrasiti pobožni ljudi u svim svojim halovima (stanjima).

524 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se izreka ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

525 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se izreka ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

526 Prenosi se od Resulullaha, ﷺ, da je rekao: "*Neka ti je halal opskrba, dova će ti tada biti primljena*"; a izreku koju autor navodi nismo pronašli u referentnoj literaturi da se prenosi od Resulullaha, ﷺ.

Jezid er-Rekkaši[527] prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Kada Allah voli nekog roba, njegovo lice udari nedaćama kao što se strana deva udalji od pojišta, pa za njega onda stanovnici nebesa milost mole."*[528] Nijedna dova neće se uputiti, a da Allah, ﷻ, neće dati jednu od triju stvari koje smo ranije spomenuli.

Prenosi se od Vjerovjesnika, ﷺ: *"Određenje ne može zadržati ništa osim dove, niti život može produžiti išta osim dobročinstva."*[529]

Prenosi se od Poslanika, ﷺ: *"Dova koristi za ono što se desilo i za ono što će se desiti."*[530]

Dodatak:
EDEBI DOVE

Na početku svake dove treba poštovati edebe u koje spadaju najprije čistoća, drugo, tevba – pokajanje, treće, zahvala Uzvišenom, četvrto, traženje šefa'ata Vjerovjesnika, ﷺ, donošenjem salavata na njega, što je ključ ibadeta u pojavnom i skrivenom svijetu, peto, jesti halal – dozvoljenu hranu, što je britka sablja u postizanju željenog, šesto, koncentracija želje, sedmo, prisustvo srca, osmo, unutrašnja čistoća, deveto, ostavljanje obraćanja bili kome osim Allahu, ﷻ, deseto, lijepo mišljenje o Allahu, ﷻ, da će se odazvati dovi i pravilno vjerovanje (što je najveće Allahovo, ﷻ, ime, ako osoba bude tako razumijevala koristit će joj), jedanaesto, namjera – nijjet, dvanaesto stalno izgovaranje lijepih Allahovih, ﷻ, imena, te Allahovo, ﷻ, najveće ime kojim kada Ga rob zamoli, Uzvišeni Allah odaziva se i kada rob nešto zatraži tim imenom, Allah, ﷻ, to mu daruje. To je sadržano u

527 Jezid b. Tahman er-Rekkaši, Ebu Mu'temir el-Basri, učenjak i prenosilac hadisa. Spada u treću generaciju, nakon ashaba i tabi'ina, a učio je pred Hasanom el-Basrijem i Muhammedom b. Sirinom, koje smo spominjali.

528 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se izreka ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

529 Hadis je hasen – dobar i bilježi ga Tirmizi u *Sunenu*, Kader, 2139, od Selmana el-Farisija, ؓ.

530 Hadis bilježi Tirmizi u *Sunenu*, Da'vat, 3548, od Abdullaha b. Omera, ؓ; hadis je hasen – dobar.

riječima: "Nema drugog boga osim Tebe, Uzvišen si, zaista sam bio od onih koji nepravdu čine. Gospodaru, molim te svjedočenjem da si Ti Allah jedan Jedini, utočište i oslonac svemu, nisi rodio i rođen nisi i Tebi niko ravan nije. Gospodaru, molim Tebe, jer Tebi svaka zahvala pripada, nema drugog boga osim Tebe, Jedinoga, Koji druga nema. Blagoga i Darežljivoga, Stvoritelja nebesa i Zemlje. O Ti, Koji si Veličanstven i obilno častiš. O Živi, o Ti, Koji sve održavaš, o Ti, Koji si najmilostiviji. Hvaljen si Ti, moj Gospodaru, Veličanstveni, Najuzvišeniji i Darovatelju. Molim Te da me zaštitiš Svojim potpunim riječima od zla koje stvaraš. U ime Allaha sa čijim se imenom nikakva šteta ne može nanijeti na zemlji, ni na nebesima, a On je Onaj Koji sve čuje i sve zna."

Također se u hadisu prenosi dova: "Gospodaru moj, molim te najveličanstvenijim imenom Tvojim i najvećim zadovoljstvom Tvojim."[531]

Dodatak:
NAMAZ ZA POTREBU

U *Muhadaratu* od Karbagija[532] kaže se: "Znaj, učeniče, koji si došao do Ka'be, želje svoje, da je Hakim, Dijaudin, prenio od Ibn Mesuda, ﷺ, da je hadže-namaz – namaz za potrebu sastavljen od dvanaest rekata, nafile tokom noći ili tokom dana. Sjediš između svaka dva rekata na teššehudu, a na kraju namaza učinit ćeš sedždu i iskazati zahvalnost Allahu, ﷻ, salavat donijeti Vjerovjesniku, ﷺ, sve ćeš to činiti dok si na sedždi. Prouči Fatihu sedam puta, Ajetel-Kursiju sedam puta, i prouči: *"Nema boga osim Allaha, Jedinoga, koji druga nema. Njemu pripada vlast i Njemu pripada zahvala i On sve može."* I prouči: *"Gospodaru moj, molim te ishodištem veličine Prijestolja 'Arša Tvoga, krajnjom milošću Knjige Tvoje, Najvećim imenom Tvojim, Veličinom Tvojom neizmjernom i savršenim riječima Tvojim da mi daruješ ono što*

531 Hadis je daif – slab, a bilježi ga Et-Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 3/151.

532 Djelo je zbirka vazova (predavanja, savjeta), a puno ime djela jeste *Džalib es-surur ve salib el-gurur fi el-muhadarat* šejha Muhammeda b. Alije el-Karbagija (u. 942/1535).

mi treba." Zatim imenuj svoju potrebu i podigni glavu sa sedžde i predaj selam na desnu stranu. Ibn Abbas, ﷺ, kaže: "Nemojte ovome poučiti maloumne, pa će učiti dovu koja će im se primiti!"[533]

Ahmed ibn Harb kaže: "Zaista sam probao i uvjerio se da je istina."

Ahmed ibn Ali ed-Dejli: "Probao sam i uvjerio sam se da je istina." Ebu Zekerija veli da je također probao i uvjerio se da je istina. Navedeno je probao veliki broj učenjaka i potvrdili su da je vjerodostojna istina kojom se potrebe mogu ostvariti.

Kada se radi o Allahovom, ﷻ, najuzvišenijem imenu različita su mišljenja u tefsirskim djelima, *El-Feva'id eš-šerdžije*[534] i drugim djelima, pa ko želi detalje neka se vrati spomenutim djelima.

Među važne dove koje se prenose spada i ova: *"Gospodaru naš, učini da svi naši poslovi imaju lijep kraj. Zaštiti nas od poniženja na ovom svijetu i kazne na budućem svijetu."*[535]

Onaj ko upućuje ovu dovu preselit će prije nego što ga zadesi nedaća, pa ju je neophodno stalno učiti. Ovo se navodi u djelu *Hirz es-semin* komentaru *Hisn el-hasin*.[536]

Najčešća dova Poslanika, ﷺ, bila je: *"Gospodaru naš, podaj nam na ovom svijetu dobro, na budućem svijetu dobro i zaštiti nas kazne u vatri."*[537]

---

533 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se ova forma namaza za potrebu (*salat el-hadže*) prenosi od Resulullaha, ﷺ. *Salat el-hadže* dobrovoljni je namaz, nafila, od dva ili četiri rekata nakon jacije namaza, kao što se prenosi u hadisima, a lijepo je učiti na prvom rekatu Fatihu i Ajetel-Kursiju, a na ostala tri Fatihu, El-Ihlas, El-Felek i En-Nas. Bilježi Tirmizi, istina sa slabim nizom prenosilaca, u svom *Sunenu*, Ebvab el-vitr, 479, od Abdurahmana b. Ebu Evfa, ﷺ, koji kaže da je Resulullah, ﷺ, rekao: *"Ako neko ima potrebu od Allaha, ili od nekoga od ljudi, neka lijepo abdest uzme i upotpuni ga. Zatim neka klanja dva rekata na kojima će Allahu lijepo zahvaliti i salavat Vjerovjesniku, ﷺ, proučiti, pa će onda kazati:* '**Nema boga osim Allaha, najblažeg i najplemenitijeg, uzvišen je Allah, Gospodar veličanstvenog Prijestolja. Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova. Molim Te, počasti me povodima Milosti Svoje, ključevima oprosta Tvoga, činjenjem svakog dobra, ostavljanjem svakoga grijeha, ne ostavi mi nijednoga grijeha neoproštenog, nijedne brige neriješene, niti potrebe s kojom si Ti zadovoljan, a da mi je Ti nisi zadovoljio. Ti si uistinu Najmilostiviji od milostivih.**'"

534 U referentnoj literaturi nismo pronašli detalje u vezi s autorom i temom djela.

535 Hadis bilježi Ahmed u *Musnedu*, 4/181, a El-Hejsemi kaže da su prenosioci pouzdani.

536 Komentar ranije spominjanog šejha Mulla Alija el-Karija na djelo *El-Hisn el-hasin* što je zbirka dova i virdova uzetih iz Resulullahovih, ﷺ, hadisa imama Šemsudina Muhammeda b. Muhammeda el-Džezerija (u. 739/1338).

537 Hadis u svojim *Sahihima* bilježe Buhari, Da'vat, 6026, i Muslim, Zikr, 2690.

Među dove za koje se prenosi da se uče prilikom vojnog pohoda i susreta s neprijateljem spada i ona što ju je naveo Ali el-Kari u djelu *El-Hizb el-'azam vel-vird el-efham*, koji kaže da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao:

"*Gospodaru naš, oprosti nama, vjernicima i vjernicama, muslimanima i muslimankama. Njihova srca ujedini i popravi odnose među njima, pomozi im protiv Tvojih i njihovih neprijatelja. Gospodaru naš, prokletstvo Tvoje neka je na nevjernike koji odvraćaju od Tvoga puta, u laž utjeruju Tvoje poslanike i bore se protiv onih kojima si Ti zaštitnik. Gospodaru naš, jedinstvo njihovo raspršti, noge njihove potresi, kaznu Svoju na njih spusti, kaznu koju niko neće udaljiti od naroda koji zločin čini. Gospodaru naš, Ti se bori protiv onih koji u laž Tvoje poslanike utjeruju i od Tvoga puta udaljuju. Na njih Ti spusti poniženje i kaznu, Bože Istine, uslišaj dovu! Gospodaru moj, Koji si Knjigu objavio, saveznike porazio, porazi ih i pomoć nam Svoju daruj. Gopodaru naš, Tobom se od njih štitimo i Tebe molimo da nas od zla njihova zaštitiš. Gospodaru naš, kazni nevjernike i u srca njihova ubaci strah, a u redove nered. Na njih Ti spusti poniženje i kaznu. Gospodaru naš, kazni nevjernike od sljedbenika Knjige koji Tvoje ajete poriču, poslanike u laž utjeruju, od Tvog puta odvraćaju, Tvoje granice prelaze i pored Tebe drugom se bogu klanjaju. Nema boga osim Tebe, Uzvišen si Ti i Veličanstven, daleko od onoga što nepravednici govore. Gospodaru moj, oprosti meni, vjernicima i vjernicama, muslimanima i muslimankama, popravi odnose među njima, srca im ujedini, spusti u njih vjerovanje i mudrost. Učvrsti ih u vjeri Tvoga Poslanika i nadahni ih da zahvaljuju Tebi na blagodatima koje si im ukazao, te da ispune svoje obaveze prema Tebi koje si njima propisao. Pomozi im protiv Tvojih i njihovih neprijatelja, Bože Istine, Uzvišen si Ti, nema drugog boga osim Tebe. Gospodaru naš, od Tebe pomoć tražimo, oprost molimo, uputu išćemo, Tebe vjerujemo, Tebi se kajemo, na Tebe se oslanjamo i svako dobro Tebi iskazujemo, zahvalni smo Tebi i nismo od nezahvalnih, nevjernih Tebi, ostavljamo i odbacujemo one koji su Tebi neposlušni. Gospodaru naš, samo Tebi robujemo, Tebi se klanjamo, na sedždu Tebi padamo, Tebi hrlimo i žurimo. Milost Tvoju*

molimo i kazne Tvoje se bojimo, zaista je silna kazna Tvoja, ona koja će stići nevjernike."[538]

Enes ibn Malik, ﷺ, prenosi da je neki čovjek došao kod Vjerovjesnika, ﷺ, i upitao ga: "Allahov Vjerovjesniče, koja je dova najbolja?" Poslanik, ﷺ, odgovorio mu je: "*Gospodara svoga moli da ti dadne spas i oprost u vjeri, na dunjaluku i na ahiretu.*" Zatim mu je ovaj došao drugi put i rekao: "Allahov Vjerovjesniče, koja je dova najbolja?" Poslanik, ﷺ, odgovorio mu je: "*Gospodara svoga moli da ti dadne oprost i spas u vjeri, na dunjaluku i na ahiretu.*" Ovaj dođe i treći dan i upita isto pitanje. Allahov Poslanik, ﷺ, reče mu: "*Ako ti se da oprost i spas u vjeri, na dunjaluku i na ahiretu, onda si spašen.*"[539]

Alija, ﷺ, rekao je: "*Gospodaru moj, molim Te da mi podariš sabur!*" Poslanik, ﷺ, reče: "*Tražio si od Allaha nedaće, pa od Njega zatraži spas.*" Prenosi ga Tirmizi.[540]

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Kada molite Allaha, činite to svojim otvorenim dlanovima, a nemojte Ga moliti sa spoljašnjim i potarite lica svoja.*"[541]

Ibn 'Asakir prenosi od Zejda ibn Erkama[542], ﷺ, da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Kada neko od vas krene na put, neka se oprosti sa svojom braćom, jer će mu Allah dati bereket u njihovim dovama.*"[543] Putovanje koje se spominje je općenito, bez obzira na to bilo kratko ili dugo, ali je pritvrđenije kod dugog putovanja. Pohvalno je i pritvrđeno oprostiti se prije putovanja, a počet će se s rodbinom i čestitim ljudima, tražit će se dova od njih da putovanje bude sigurno i da se ostvari željeno. Njima je sunnet da uče dovu u prisustvu musafira – putnika kao i u njegovu odsustvu, bez obzira na to da li učili dove koje se prenose od Poslanika, ﷺ, ili učili neke druge dove.

538 Navedeno se prenosi od Resulullaha, ﷺ, kao virdovi i zikrovi koje treba učiti u različitim prilikama, a susret s neprijateljima jedna je od takvih prilika.

539 Hadis bez posljednjeg dijela bilježe Ahmed u *Musnedu*, 1/206, i Ibn Madža u *Sunenu*, Du'a, 3848; hadis je hasen – dobar.

540 Hadis bilježi Tirmizi u *Sunenu*, Da'vat, 3527; hadis je daif – slab. Bez spomena imena čovjeka koji je molio za sabur (strpljenje) hadis bilježi Ahmed u *Musnedu*, 5/231; hadis je hasen – dobar.

541 Hadis bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Salat, 1485, 1486; hadis je sahih – vjerodostojan.

542 Zejd b. Erkam, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, ensarija iz plemena Hazredž, a prva bitka u kojoj je učestvovao s Poslanikom, ﷺ, bila je Bitka na Hendeku. Preselio je 66. godine po Hidžri.

543 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se predanje ovog sadržaja prenosi od Resulullaha, ﷺ.

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi: "*Kada trojica krenu na put, neka jednog za vođu izaberu.*"[544], tj. neka odrede jednog za starješinu kojeg će slušati i kojem će se pokoravati, te se njegovu mišljenju neće suprotstavljati. Ovo je pohvalno – mendub, a kaže se da je i dužnost – vadžib, jer se time oni ujedinjuju i čine jedinstvenim. Neki kažu da je isti slučaj kada dvojica krenu na putovanje te da će izabrati jednog za vođu na dunjaluku, koji je najsvjesniji Gospodara, najljepšeg ponašanja, najdarežljiviji i najsamilosniji od njih.

BITAN DODATAK ZA ONOGA KO KREĆE IZ KUĆE

Ibn Mes'ud, ﷺ, prenosi da kada bi Poslanik, ﷺ, kretao na put i uzjahao jahalicu, govorio bi: **Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se, sigurno, Gospodaru svome vratiti!** (Ez-Zuhruf, 13) "*Gospodaru, Ti si u putovanju saputnik, u porodici zaštitnik, Gospodaru, daj da nam tlo pod nogama brzo prolazi i olakšaj nam putovanje. Gospodaru, zaštiti me od tereta žestine puta, žalosnog povratka, lošeg stanja i ružnog prizora u porodici i imetku.*" [545]

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi da je Vjerovjesnik, ﷺ, rekao: "*Kada čovjek izađe iz svoje kuće ili prebivališta, s njim budu dva meleka koji su za njega zadužena. Kada kaže: 'Bismillah – u ime Allaha', oni kažu: 'Upućen si', kada kaže: 'La havle ve la kuvvete illa billahi – nema snage ili moći osim s Allahom', oni kažu: 'Sačuvan si', i kada kaže: 'Tevekkeltu 'ala Allahi – oslonio sam se na Allaha', oni kažu: 'Dovoljno ti je'. Onda se susretnu sa šejtanima koji ga prate i oni kažu: 'Šta se može čovjeku koji je upućen, sačuvan i kojem je dovoljno.'*" Ovo prenosi Ibn Madža u poglavlju *Koja se dova upućuje prilikom izlaska iz kuće*.[546]

544 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2608.

545 Hadis je sahih – vjerodostojan osim dijela: "*Gospodaru, daj da nam tlo pod nogama brzo prolazi i olakšaj nam putovanje*"; bilježi Muslim u *Sahihu*, Hadž, 1342. Spomenuti dio bilježi Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2599, i također je sahih – vjerodostojan.

546 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježe ga u svojim *Sunenima* Ebu Davud, Edeb, 5095; Tirmizi, Da'vat, 3426, i Ibn Madža, Du'a, 3886.

Bejheki bilježi od Ebu Hurejre, ﷺ: "*Kada hoćeš iz kuće izaći, klanjaj dva rekata koja će te čuvati od zla izlaska, a kada se vratiš klanjaj dva rekata koja će te čuvati od zla boravka.*"[547] Riječ *sev* (السَّوْءُ) s *fethom* jeste infinitiv, a s *dammom* ima značenje ukazivanja na mjesto. Dva rekata mogu se klanjati kroz neki obavezni namaz – farz, ili kao nafila.[548]

BITAN Dodatak: UČENJE SURE EL-IHLAS PRED PRESELJENJE

Kurtubi u djelu *Tezkire*[549] navodi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Ko prouči 'Kul huvallahu ehad' (suru El-Ihlas) u bolesti koja prethodi smrti, neće biti iskušavan u kaburu, bit će siguran od stiska kabura, ponijet će ga meleki na Sudnjem danu svojim krilima sve dok ne pređe preko Sirat-ćuprije i ne uđe u Džennet.*"[550] O vrijednosti sure El-Ihlas prenosi se četrdeset hadisa.

Pronašao sam u rukopisima nekih učenjaka:

Dodatak: RIJEČI JA SAMEDU ŠTITE OD GORČINE GLADI

"Pričao mi je onaj u kojeg imam povjerenje da ko kaže: 'Ja Samedu! – O Ti, Koji si utočište!', stotinu trideset četiri puta bit će siguran od gladi koja zavlada. Kaže da je ovo probano i da je ispravno.

547 Hadis bilježe El-Bezzar i drugi s vjerodostojnim nizom prenosilaca; El-Hejsemi, *Medžme' ez-zevaid*, 2/572.

548 Navedeno se naziva "spajanje namjera ili nijjeta" i utemeljeno je u fikhu – islamskom pravu. Možemo spojiti, naprimjer, tehijjet el-mesdžid, dva rekata nafile (dobrovoljnog) namaza prilikom ulaska u džamiju, s farzima ili sunnetima namaza koji je nastupio ukoliko nemamo vremena posebno obaviti nafilu.

549 Djelo imama Muhammeda b. Ahmeda el-Ensarija el-Kurtubija (u. 671/1273) u kojem se bavi stanjima kroz koja osoba prolazi na budućem svijetu. Puni naziv djela je *Et-Tezkire bi-ahval el-mevta ve el-ahire* (*Podsjećanje na stanja umrlih na budućem svijetu*) i sastavljeno je od četrdeset poglavlja.

550 Predanje je apokrifno – izmišljeno; El-Hejsemi, *Medžme' ez-zevaid*, 7/305.

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi od Vjerovjesnika, ﷺ, da je učio prije spavanja suru El-Ihlas i Mu'avizetan (El-Felek i En-Nas) pa bi puhnuo u svoje ruke i potrao koliko može od svoga tijela. To bi radio tri puta.[551] Ovo je korisno protiv svih bolova uz Allahovo, ﷻ, dopuštenje.

Dodatak:
ŠTA SPREČAVA POLUCIJU NA PUTOVANJU

Ono što sprečava poluciju u putovanju i u drugim situacijama jeste da proučiš suru Et-Tarik do riječi: **fema lehu min kuvvetin ve la nasir – kada čovjek ni snage ni branioca neće imati.** Ulema kaže da onaj ko prije spavanja prouči: **Doista oni koji vjeruju i dobra djela čine...** (El-Kehf, 107), do kraja sure Kehf, te riječi Uzvišenog: **Reci: 'Ko će vas noću i danju štititi?'** (El-Enbija, 42), do kraja ajeta, pa zamoli Allaha, ﷻ, da ga probudi u bilo koje vrijeme, na putu ili mimo puta, probudit će ga. Ovo su učenjaci probali.

Onaj ko bude patio od nesanice neka prouči kada želi spavati: **Zaista Allah i meleki Njegovi donose salavat na Vjerovjesnika...** (El-Ahzab, 56)

Dodatak:
VIĐENJE VJEROVJESNIKA, ﷺ, U SNU

Onaj ko prouči suru Kevser hiljadu puta i nakon toga zaspe pod abdestom vidjet će Vjerovjesnika, ﷺ, u snu.

U djelu *El-fevaid eš-Šerdžijje* imama Eš-Šerdžijja[552] navodi se u dvanaestoj faidi (korisnoj uputi) koja se odnosi na ono što donosi pobjedu protiv neprijatelja u ratu i drugim situacijama da se prenosi od velikog pravnika

551 Hadis bilježi Buhari u *Sahihu*, Fedail el-Kur'an, 4729.
552 Nismo pronašli detalje o djelu ili autoru u referentnoj literaturi.

(fekiha) Ahmeda ibn Musaa, Allah mu se smilovao, da je rekao: "Četiri ajeta u Allahovoj, ﷻ, Knjizi neće se učiti pred neprijateljem, a da neće biti poražen i pobijeđen, niti pred onim čijeg se zla boji, a da ga Allah, ﷻ, neće zaštititi od njihova zla, u svakom ajetu je deset slova *kāf*. Prvi je u suri El-Bekara: **Zar nisi čuo da su prvaci sinova Israilovih poslije Musaa...** (El-Bekara, 246) do riječi Uzvišenog: **...one koji su sami prema sebi nepravedni.** (El Bekara, 246) Drugi je u suri Ālu 'Imran: **Allah je čuo riječi onih koji su rekli: 'Allah je siromašan'...** (Ālu 'Imran, 181) do riječi Uzvišenog: **...u oganju.** (Ālu 'Imran, 181) Treći je ajet u suri En-Nisa': **Zar ne vidiš one kojima je rečeno: 'Dalje od boja, već molitvu obavljajte'...** (En-Nisa', 77) do kraja ajeta. Četvrti je ajet u suri El-Māida: **I ispričaj im o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo...** (El-Maida, 27) do kraja ajeta.

Neki kažu da se ovi ajeti napišu i objese na koplja i druga oružja čime se sukobljava s neprijateljem i u trenutku borbe s njima oni će se povući i biti neuspješni. Ovo je probano i vjerodostojno, hvala Allahu.

Također, kada se napiše sura Hūd bez izostavljanja ijednog slova i to osoba ponese sa sobom, oružje joj neće moći nauditi, izazivat će strahopoštovanje samom pojavom, pobjeda i uspjeh će je pratiti.

Isto će biti kada uzme šaku prašine i prouči nad njom: **Skup će, sigurno, poražen biti, a oni će se u bijeg dati!** (El-Kamer, 45) I kaže: *elif*, *džim*, *rā*, *nūn* i *tā*, što su slova na kojima se staje, te baci prašinu prema neprijatelju u bici učeći ajete: **Hā-Mim.**[553] **i oni bi bez pomoći ostali.** (Ālu 'Imran, 111; El-Hašr, 12) Allahov Poslanik, ﷺ, to je činio u nekim bitkama i nalagao je svojim ashabima, رضي الله عنهم, da to čine.[554]

U ovo spadaju ajeti zaštite (hifza). Prenosi se da je neki čestiti učenjak izašao u pustinju pa je zatekao ovcu s kojom se igrao vuk. Kada im se približio, vuk je pobjegao, a on je pregledao ovcu i vidio da je na njenom vratu obješeno nešto napisano što je otvorio i pročitao ove ajete zaštite. To su riječi Uzvišenog: – **...i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni!** (El-Bekara, 255)

553 Počeci sura: Gafir, Fussilet, Eš-Šura, Ez-Zuhruf, Ed-Duhan, El-Džasija i El-Ahkaf.
554 Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1777.

– Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji! (Jusuf, 64)

– I čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga. (Es-Safat, 7)

– I čuvamo ih od svakog šejtana prokletog. (El-Hidžr, 17)

– ...i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućega. (Fussilet, 12)

– Nema čovjeka nad kojim neko ne bdije. (Et-Tarik, 4)

– Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna biti! On iz ničega stvara, i ponovo će to učiniti. (El-Burudž, 12, 13) do kraja sure.

Ovome treba dodati ostale ajete zaštite, a oni su riječi Uzvišenog:

– On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare... (El-En'am, 61)

– Gospodar moj zaista bdije nad svim. (Hud, 57)

– Uz svakog su od vas meleki, ispred njega i iza njega – po Allahovu naređenju nad njim bdiju... (Er-Rad, 11)

– Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti! (El-Hidžr, 9)

– ...i nad njima smo Mi bdjeli. (El-Enbija, 82)

– A Gospodar tvoj bdije nad svim. (Sebe', 21)

– Allah motri na njih i tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš. (Eš-Šura, 6)

– ...u nas je Knjiga u kojoj se sve čuva. (Kaf, 4)

– ...svakome onome ko se kajao i čuvao. (Kaf, 32)

– ...a nad vama bdiju čuvari. (El-Infitar, 10)

Onome ko ih napiše i objesi ih na sebe neće ništa moći nauditi uz Allahovo, ﷻ, dopuštenje. Ko prouči suru Kevser tri stotine puta na jednom mjestu, na tom će mjestu pobijediti neprijatelje i Allah, ﷻ, pomoći će ga protiv njih i on će ih savladati.[555]

Isto je s ovom mubarek dovom:

555 Ne prenosi se od Resulullaha, ﷺ, da je ovo radio, niti je preporučivao svojim plemenitim ashabima da to čine. U slučaju da osoba sa sobom nosi ove ajete, napisane na papiru i slično, ili nosi sami Mushaf (Kur'an), onda mora poštovati Kur'an i ne činiti ono što ne priliči da se čini dok se Mushaf nosi, te ne smije ulaziti na mjesta gdje ne priliči da Kur'an bude unesen.

"Gospodaru naš, Objavitelju Knjige, Ti Koji pokrećeš oblake, Ti Koji brzo kažnjavaš, Ti Koji poražavaš saveznike, Tobom se sukobljavamo s neprijateljima našim, Ti si nam dovoljan u iskušenjima, hā mīm, hā mīm, hā mīm, hā mīm, hā mīm, hā mīm, Allah ti je dovoljan protiv njih, a On je Onaj Koji sve čuje i sve zna. Nema moći, niti snage, osim s Allahom, Uzvišenim, Veličanstvenim. Gospodaru naš, kako god Ti želiš i čime god želiš od neprijatelja nas zaštiti. Gospodaru naš, Ti njih uzmi, jer oni Tebi ništa ne mogu."

Habib ibn Selema[556] volio je prilikom susreta s neprijateljem učiti: **La havle ve la kuvvete illa billahi el-'alijj el-'azim – Nema moći niti snage osim s Allahom, Uzvišenim, Veličanstvenim.** Ibn Ebu ed-Dunja spominje da su opkoljavali tvrđavu u Bizantiji, pa su muslimani mnogo učili spomenuto te su se Bizantinci povukli i tvrđava je osvojena.

DODATAK:

O propisima koji se mijenjaju u putovanju, a to su: skraćivanje namaza, dopuštenost mršenja posta, produžavanje vremena mesha na tri dana, neobaveznost džume, bajrama i kurbana, a slobodnoj ženi zabranjeno je putovati bez mahrema, kao što se navodi u *El-'Atabijji*.[557]

U komentaru Buharija[558] spominje se da je namaz propisan u noći Israa, dva rekata kada se boravi ili putuje, osim akšama, pa kada je Vjerovjesnik, ﷺ, učinio Hidžru (preseljenje) u Medinu i tamo se smirio, namaz je povećan (na četiri), osim sabah-namaza, zato što se dugo uči na sabahu,

556 Habib b. Seleme el-Fihri, ﷺ, Ebu Abdurahman, poznat kao Bizantinac, jer se mnogo borio protiv Bizantije. Nije sigurno da li se sreo s Resulullahom, ﷺ, ili nije. Omer, ﷺ, postavio ga je za namjesnika Džezire, a nakon toga bio je namjesnik Armenije i Azerbejdžana. Spominje se da je bio jedan od odabranih Allahovih, ﷻ, robova čije se dove primaju. Preselio je na ahiret 42. godine po Hidžri.

557 *Fetava el-'Atabijje* zbornik je fetvi (pravnih mišljenja) hanefijskog pravnika Ebu Nasra Ahmeda b. Muhammeda el-'Atabija el-Buhari el-Hanefi (u. 586/1190).

558 Dva su najznačajnija komentara *Sahiha* imama Buharija, a u oba se nalazi rečenica koju preuzima Pruščak tako da ćemo spomenuti oba. Prvi komentar *Feth el-Bari* napisao je hafiz Ibn Hadžer, Ahmed b. Ali el-Askalani (u. 852/1449), šafijski pravnik i hafiz hadisa. Autor drugog najpoznatijeg komentara *'Umdet el-kari* jeste El-'Ajni, Bedrudin Mahmud b. Ahmed (u. 855/1451), muhaddis, hanefijski pravnik i kadija.

te akšama, jer je to namaz s neparnim brojem rekata (vitr dana). Kada se ustalila obaveza klanjanja četiri rekata, onda je olakšano u putovanju objavom riječi Uzvišenog: **Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite...** (En-Nisa', 101)

Skraćivanje je propisano četvrte godine po Hidžri u Bici Er-Ruk'a. Nema skraćivanja akšama, vitra i sunneta. Skraćivanje će biti u podne, ikindiji i jaciji na dva rekata.

Šest je uvjeta upotpunjavanja: namjera – nijjet, vremenski period, samostalno mišljenje, prestanak putovanja i jedinstvo mjesta, kao što se navodi u *El-Kahstanijji.*[559]

Ulema se razilazi o pitanju obavljanja sunneta na putovanju. Smatra se da je preče da se ostave i da se koristi olakšica data u tome, a postoje mišljenja i da se trebaju klanjati s ciljem približavanja Allahu, ﷻ. Kaže se, također, da se obavljaju kada se zaustavi radi odmora, a da se ostavljaju kada se putuje. Izabrano mišljenje jeste da se obavljaju kada je sigurno, a da se ostavljaju kada ima straha, jer se sunneti propisuju kao dopuna farzovima (obaveznim namazima), što je potrebno putniku.

Neki izuzimaju sabahske sunnete, a smatra se da je isto s akšamskim sunnetima, kao što se navodi u komentaru *El-Multeke*.[560]

Kada osoba klanja za imamom za kojeg ne zna je li putnik ili nije, namaz nije ispravan, s obzirom na to da je znanje o stanju imama uvjet valjanog slijeđenja u džematu, ali nije uvjet na samom početku. Ovo se navodi u *El-Mebsutu.*

Ako čovjek klanja kao imam dva rekata podne-namaza u nekom mjestu, a oni ne znaju da li je klanjao kao putnik ili ne, namaz im je pokvaren, bili oni putnici ili ne, jer vanjština kaže da onaj ko obavlja namaz u mjestu gdje se boravi nije putnik. Oslanjanje na vanjštinu obaveza je dok se ne ispostavi suprotno. Ako ga pitaju, pa ih obavijesti da je putnik, namaz im je valjan.[561]

559 Djelo iz hanefijskog fikha Muhammeda b. Husamudina el-Kahstanija (u. 962/1555).

560 *Multeka el-ebhur*, među najznačajnijim fikhskim izvorima hanefijske pravne škole, a autor je istaknuti učenjak imam Ibrahim b. Muhammed el-Halebi (u. 965/1549).

561 Uvjet za klanjanje u džematu jeste da imam i muktedije obavljaju isti namaz i u istom statusu, pa je ovaj propis utemeljen na ovom principu.

Jednom je prilikom imam Ebu Hanifa, ﷺ, klanjao kao imam pred skupinom u Haremi-šerifu (Meki), pa je nakon predavanja selama rekao: "Dopunite svoj namaz, jer sam ja putnik." Jedan neznalica iz Meke koji je klanjao za njim ustade i reče: "Mi bolje od tebe znamo, Iračanine."

Putnik je onaj ko napusti naseljeni dio mjesta u kojem živi s one strane na koju krene, čak ukoliko se s druge strane ne smatra da je izašao, s namjerom da putuje. Onaj ko svijet obiđe bez namjere da putuje neće skraćivati namaz. Razdaljina na koju treba krenuti jeste ona koja se pređe za tri dana i noći od najkraćih u godini.[562] Nije obavezno neprestano putovati cijeli dan do noći, već do zalaska sunca i to umjerenim hodom, s uobičajenim odmorima. Čak kada bi požurio i stigao za dva dana skraćivat će namaz. U slučaju da postoje dva puta do mjesta u koje putuje, jedan je dužine na kojoj se skraćuje, a drugi ne, skraćivat će namaz na prvom, a na drugom neće skraćivati. Tako će farzi koji imaju četiri rekata biti obavezno dvorekatni namazi, čak ukoliko bi ušao u mjesto u kojem će boraviti, ili u kojem namjeri ostati pola mjeseca, u suštini ili samo u tretiranju stanja, zbog onoga što se navodi u *El-Bezzazijji* i u drugim djelima.

Kada hadžija dođe u Šam i zna da neće moći krenuti sve do karavane koja polazi polovinom ševvala klanjat će namaz u cijelosti, jer je kao osoba koja namjerava boravak u jednom mjestu koje je pogodno za to, naseljeno mjesto, selo ili pustinja u kojoj se može boraviti, pa će skraćivati ukoliko namjerava boraviti manje od pola mjeseca, ili namjerava ostati duže ali mjesto nije pogodno, kao što je boravak na moru ili ostrvu, ili namjerava ali na dva odvojena mjesta, kao što je slučaj s Mekom i Minom.

Znaj da su se pravnici – fakihi složili o tome da je dozvoljeno skraćivati namaz na putovanju, a razišli su se o tome da li je olakšica ili obaveza. Ebu Hanifa kaže da je obaveza, u čemu je strog, a Malik, Šafija i Ahmed kažu da je to olakšica na putovanju koje je dozvoljeno, dok to nije slučaj na putovanju koje se poduzima radi griješenja. Za navedeno nema olakšice kod ova tri imama. Ebu Hanifa, Malik i Šafija kažu da kada putnik namjerava ostati

562 Iskazana kilometrima ta razdaljina iznosi približno osamdeset kilometara.

četiri dana, klanjat će namaz u cijelosti, a Ahmed kaže da kada namjerava ostati duže od dvadeset jednog namaza, klanjati će ih u cijelosti. Isto će raditi onaj ko nije slobodan u mišljenju, poput roba, ili žene[563], ili ko uđe u neko mjesto, a ne namjerava boraviti u njemu, ali ne očekuje da će sutra ili prekosutra otputovati, čak ukoliko bi u tom stanju ostao godinama. Izuzetak je kada zna da će karavan zakasniti pola mjeseca.

Također, vojska koja uđe u neprijateljsku zemlju klanjat će dva rekata, ili koja bude opsjedala tvrđavu, u čemu postoji razilaženje. Kada ulazi pod ugovorom o sigurnosti tada bi trebalo klanjati u cijelosti, ako planira boraviti u njoj, ili kada opsjedaju odmetnike (*ehl el-bagj*) u granicama svoje zemlje izvan naseljenog mjesta s namjerom da se boravi duže, što je suprotno u slučaju opsjedanja onih koji žive u šatorima, poput Arapa i Turkmena. Kada budu namjerili boraviti spomenuti period u pohodu protiv njih, smatrat će se onima koji borave.

U ovome se sudi prema stanju onoga ko se slijedi, a ne onih koji slijede, poput žene kojoj je isplaćen *mehr mu'adžel*[564], a u suprotnom njezina je namjera važeća, vojnik koji dobija plaću od zapovjednika, ili iz bejtul-mala (državne blagajne), kao i najamnik, dužnik i učenik koji su u pratnji muža, vlasnika, zapovjednika i unajmitelja. Onaj ko slijedi nužno treba znati namjeru slijeđenog, pa ukoliko namjerava ostati i boraviti, a to ne zna onaj ko slijedi, ostat će putnik sve dok ne sazna, što je ispravnije mišljenje. Kada putuje sultan – vladar, skraćivat će namaz, a kada traži neprijatelja i ne zna gdje će ga sustići, neće biti putnik.

---

563 Žena koja putuje u pratnji mahrema, bliskog muškog rođaka, poput oca, brata ili putuje u pratnji muža, o pitanju propisa skraćivanja i upotpunjavanja namaza tretira se kao osoba koja prati saputnika.

564 Prilikom sklapanja bračnog ugovora muž je dužan dati supruzi bračni dar. Bračni dar ili poklon naziva se *mehrom*, a dijeli se na *mu'adžel* (trenutni) i to je onaj koji se daje prilikom vjenčanja, te *muedždžel* (odgođeni). Ovaj drugi dar muž daje svojoj supruzi tokom bračnog života ili se isplati iz muževe ostavštine nakon njegova preseljenja u slučaju da nije to učinio za života. Također, *mehr muedždžel* mora se isplatiti supruzi u slučaju da muž neopravdano prekine bračnu zajednicu. U slučaju da žena prekida bračnu zajednicu, Šerijatom predviđenim načinom, tada joj se mehr ne mora isplatiti osim kada se brakorazvodnom procedurom utvrdi da je muž kriv i odgovoran za neopstojnost braka. Određivanje iznosa vjenčanog dara – *mehra* u islamskom pravu prepušteno je isključivo ženi koja ulazi u brak.

Zapovjednik koji izađe u potjeru za neprijateljem neće skraćivati namaz čak ukoliko se to oduži, što je slučaj i kada krene na put do mjesta koje nije udaljeno koliko je predviđeno za putovanje, pa zatim do nekog drugog mjesta, zato što nema namjeru putovanja. Halifa koji krene na putovanje i prolazi kroz naseljena mjesta nema pravo sakupljati ljude radi džume namaza. U djelu *Džami' el-fetava*[565] kaže se da sultan neće postati putnik na području na kojem vlada osim ukoliko po njemu namjerava putovati razdaljinu tri dana. Kada se putnik oženi u nekom mjestu, postaje onaj ko boravi u svim situacijama.

U *El-Bezzazijji* kaže se: "Putnicima koji pomiješaju svoje opskrbe i svako izvadi dirhem prema broju društva te kupe hranu koju pojedu to je dozvoljeno uprkos činjenici da su različiti po količini pojedenoga, jer je Allah, ﷻ, dozvolio da se pomiješa imetak siročeta s vlastitim[566], a ovo je preče da bude dozvoljeno."

565 *Džami' el-fetava* zbirka je fetvi hanefijskog pravnika Nasirudina Muhammeda b. Jusufa es-Semerkandija (u. 556/1161).

566 Autor misli na riječi Uzvišenog: **I pitaju te o siročadi. Reci: Imanja njihova unaprijediti je dobro! A ako budete s njima imetak pomiješali, pa oni su braća vaša, a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja. Da je Allah htio, mogao vam je propisati ono što vam je teško; On je, doista, silan i mudar.** (El-Bekara, 220) Iz ovoga se izvodi propis da je dozvoljeno pomiješati vlastiti imetak s imetkom siročeta koje je u našem skrbništvu, ali pod uvjetom da to bude radi oplođivanja, investiranja i ulaganja, a Allah zna naše namjere. Analogijom, preče je da saputnicima bude dozvoljeno pomiješati svoje imetke, što autor ovdje govori. Analogija ove vrste, kada je ono što deriviramo analogijom jače od osnove prema kojoj smo analogiju izveli, naziva se *kijas evla*.

ŠESNAESTO POGLAVLJE

ČIME NEVJERNIK POSTAJE MUSLIMAN

Kada neprijateljski vojnik primi islam, nije ga dozvoljeno ubiti, zbog riječi Uzvišenog: **O vjernici**, **kada u boj krenete**, **na Allahovu putu**, **sve dobro ispitajte.** (En-Nisa, 94) Ibn Abbas, ﷺ, kaže da je ajet objavljen povodom postupka čovjeka iz plemena Benu Murre ibn 'Avf kojeg su zvali Merdas ibn Nehik koji je bio stanovnik Fedeka. Iz cijelog njegova plemena on je jedini primio islam, pa su čuli da je Allahov Poslanik, ﷺ, poslao vojnu protiv njih. Među poslanim vojnicima bio je čovjek po imenu Galib ibn Fedala el-Lejsi, pa se pleme razbježalo, osim muslimana među njima koji je ostao. Kada je vidio konjicu kako se približava prepao se da se ne radi o muslimanima te je svoje ovce potjerao prema brdu na koje se i sam popeo. Kada je konjica stigla, čuo je kako uče tekbire i onda je shvatio da su to ashabi Vjerovjesnika, ﷺ, proučio je tekbir i sišao govorivši: *La ilahe illa Allah Muhammed resulullah* – Nema drugog boga osim Allah, Muhammed je Allahov poslanik, nazvao je selam njima, pa ga je Usama ibn Zejd[567] napao i ubio, a ovce su mu uzete. Nakon toga vratili su se Allahovu Poslaniku, ﷺ, te ga obavijestili o događaju. Allahova Poslanika, ﷺ, to žestoko pogodi, jer ih je već pretekla vijest o tome šta su uradili. Allahov Poslanik, ﷺ, reče: "*Ubili ste ga*, *jer ste mu željeli uzeti ono što je imao?*", zatim je proučio na-

567 Usama b. Zejd b. Haris, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i sin Zejda, ﷺ, kojeg je Muhammed, ﷺ, usvojio prije poslanstva. Bio je izuzetno čestit, odvažan i vrijedan, pa ga je Resulullah, ﷺ, imenovao za komandanta vojne koja je trebala ići prema Bizantiji pred samo preseljenje Poslanika, ﷺ, na ahiret. Ebu Bekr, ﷺ, nakon što je postao halifa proveo je odluku Resulullaha, ﷺ, i poslao vojnu pod komandom Zejda, ﷺ, iako je bio mladić od samo osamnaest godina. Preselio je 54. godine po Hidžri.

vedeni ajet Usami ibn Zejdu koji reče: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da mi oprosti." Poslanik, ﷺ, reče: "*Kako kad je rekao: 'La ilahe illa Allah.'*", ponovivši to tri puta. Usama reče: "Allahov je Poslanik, ﷺ, ponavljao ovu rečenicu da sam poželio da sam islam primio taj dan." Zatim je Allahov Poslanik, ﷺ, zamolio oprost za njega i naredio mu da oslobodi roba.[568]

Ebu Zibjan prenosi da je Usama rekao: "Allahov Poslaniče, on je to rekao iz straha od oružja." Poslanik, ﷺ, reče: "*Jesi li mu srce otvorio da znaš da je rekao iz straha ili ne.*"[569]

U povodima objave ajeta navodi se drugo predanje koje sam izostavio da ne bi oduljio. Značenje ajeta jeste u tome da se treba zaustaviti i provjeriti ko je vjernik, a ko nevjernik, da biste znali bit stvari koje želite učiniti.

Uzvišeni kaže: **...i onome ko vam nazove selam ne recite:...** (En-Nisa', 94), s *elifom* i bez njega[570], tj. pozdrave vas ili vam kažu da su od onih koji se pokoravaju izjavljujući Kelimei-šehadet, što je znak prihvatanja islama. **'Ti nisi vjernik!'** (En-Nisa', 94), već si to rekao da bi sebe i svoj imetak zaštitio, pa su ga ubili, **...kako biste se domogli...** (En-Nisa', 94), tražite time, **ovozemaljskih dobara...** (En-Nisa', 94), uživanje u plijenu. **...ta u Allaha su mnoge dobiti...** (En-Nisa', 94), koje će vas učiniti imućnim i nećete ubijati one koji kažu navedeno zbog njihova imetka. **I vi ste prije bili kao oni...** (En-Nisa', 94), čuvana vam je krv samom izjavom Kelimei-šehadeta, **...pa vam je Allah darovao...** (En-Nisa', 94), darovao vam šehadet – vjerovanje i ustrajnost u islamu – istikamet. **...zato uvijek sve dobro ispitajte...** (En-Nisa', 94), da ne biste ubili vjernika, a s onim ko prihvati islam postupajte onako kako je postupano s vama. **...a Allahu je, zaista, poznato ono što radite.** (En-Nisa', 94), pa će vas kazniti i nagraditi, te nemojte ubijati onoga ko kaže: La ilahe illa Allah – Nema boga osim Allaha.

Međutim, odricanje od vjere u kojoj je osoba ranije bila jeste dužnost, što otvoreno kaže Ibn el-Humam. Tako se navodi u *El-Bezzazijji*. Kada bi

568 El-Begavi bilježi predanje u *Tefsiru*, str. 266, a nismo ga pronašli u hadiskim zbirkama u ovoj formi, ali se sami događaj prenosi u vjerodostojnim predanjima, kao što se vidi iz sljedećeg hadisa.

569 Hadis bilježi Muslim u *Sahihu*, Iman, 96

570 Riječ *selam* i *selem* imaju isto značenje – mir.

osoba potvrdila šehadet u formi slijeđenja nekog običaja, to joj neće koristiti sve dok se ne odrekne ranije vjere.

U djelu *El-Beda'i*[571] kaže se: "Nevjernika ima pet vrsta: oni koji negiraju Stvoritelja poput *dehrija*[572], oni koji negiraju jednoću poput dualista, oni koji negiraju poslanje poslanika poput filozofa, oni koji negiraju sve poput idolopoklonika i oni koji sve priznaju, ali negiraju općenitost poslanstva Mustafe, ﷺ, kao što čine Isevijje – sljedbenici Isaa, u. Dovoljno je da prve dvije vrste nevjernika kažu La ilahe illa Allah – Nema boga osim Allaha, treća da kaže Muhammed resulullah – Muhammed je Allahov poslanik, četvrta jednu od spomenutih dviju rečenica, a peta je dužna kazati obje rečenice uz odricanje od svake vjere koja je suprotna dini islamu – vjeri potčinjenosti Allahu, ﷻ."

U tefsiru El-Begavija kaže se: "Kršćani se dijele na skupine: Jakubije, Melekanije, Nestorci i Markusije. Jakubije kažu da je Isa – bog, Uzvišen je Allah i daleko od onoga što tvrde. Isto kažu i Melekanije. Nestorijanci kažu da je Isa sin Božiji, sačuvaj nas Allahu ove tvrdnje, a Merkusije kažu da je Isa jedan od trojice. Uzvišeni Allah zato objavljuje Svoje riječi: **O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u svome vjerovanju...** (En-Nisa', 171)

Ajet je objavljen o kršćanima. Hasan, رحمه الله, kaže: "Možda je objavljen o jevrejima i o kršćanima, jer su oni svi pretjerivali kada se radi o Isau, u."

U djelu *El-Fevaid el-muhimme*[573] Nuh Efendije kaže se: "Znaj da se jevrejima i kršćanima, koji su među nama, pa neko od njih kaže: 'Svjedočim

571 *Beda'i es-sana'i* djelo je iz hanefijskog fikha autora imama Ebu Bekra ibn Mesuda el-Kasanija. Radi se o komentaru djela *Tuhfe el-fukaha* šejha Muhammeda ibn Ahmeda es-Semerkandija. Šejh Es-Semerkandi oženio je imama el-Kasanija svojom kćerkom Fatimom, također, šerijatskom pravnicom poznatom kao Fatima Fakiha (Pravnica), nakon što je pročitao njegov komentar na svoje djelo. *Beda'i* spada u glavne izvore komparativnog islamskog prava *fikh mukaren*.

572 *Dehrije* (ar. *dehr* – vrijeme) su oni koji poriču postojanje Stvoritelja (ateisti). Porijeklo ovog termina vezuje se za riječi Uzvišenog u kojima opisuje ovu skupinu koja govori: **"Postoji samo naš život zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme (dehr) uništava" – govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju.** (El-Džasija, 24) Upotrijebljena je riječ *dehr* i zbog toga se ateisti nazivaju *dehrijama*.

573 *El-Fevaid el-muhimme*, djelo iz hanefijskog fikha muftije Konje Nuh ef. el-Hanefija (u. 1070/1660), autora brojnih djela iz oblasti fikha, a u ovom djelu tretira pitanja prihvatanja islama i načina na koji se to ostvaruje. Pred kraj života preselio je u Kairo gdje je i umro.

da nema drugog boga osim Allaha, i svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik', neće prihvatiti da je primio islam dok se ne odrekne vjere u kojoj je ranije bio riječima: 'Odričem se judaizma, ako je bio jevrej, ili: 'Odričem se kršćanstva", ako je bio kršćanin. Uz to treba reći: "Ušao sam u islam", a to je zbog njihove tvrdnje da je Poslanik, ﷺ, poslanik Arapa, a ne potomaka Israila." Isti je slučaj ako kaže: "Ja sam musliman", ili: "Prihvatio sam islam – potčinio sam se Gospodaru"; neće se smatrati da je prihvatio islam.

Kada neko od idolopoklonika, vatropoklonika, mnogobožaca, koji negiraju Gospodara, ili negiraju Njegovu jednoću, poput dualista, kaže: "La ilahe illa Allah – Nema boga osim Allaha", smatrat će se muslimanom. Također, kada kaže: "Ešhedu enne Muhammeden resulullah – Svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik", ili kaže: "Primio sam islam", ili: "Vjerujem u Allaha", smatrat će se muslimanom. Nakon toga će se onaj iz spomenutih skupina čije je stanje nepoznato detaljno upitati šta pod time misli.

U *Fetvama* čitača *Hidaje*[574] kaže se: "Pravno je mišljenje (fetva) da je dovoljan ispravan izgovor šehadeta čak i bez odricanja, jer je sami izgovor ovih dviju rečenica šehadeta postao znak prihvatanja islama."

Nevjernik koji obeća, čvrsto namjeri ili odluči primiti islam neće time postati musliman, jer je islam vjerovanje srcem i potvrđivanje jezikom. Suprotno tome, musliman koji namjeri nevjeru, pa čak i nakon nekog vremena, naprimjer nakon stotinu godina, time trenutno postaje nevjernik. U djelu *El-Fetava* kaže se da se u naše vrijeme dogodilo da je kršćanin upitan: "Da li je vjera islam istina?" Odgovorio je: "Jeste!" Upitali su ga dalje: "Je li kršćanstvo zabluda?" Odgovorio je: "Jeste!" Neki od muftija dali su pravno mišljenje (fetvu) da nije postao musliman, a drugi da je postao musliman.[575]

574 Omer b. Ali, poznat kao *Kari el-Hidaje*, čitač kapitalnog djela *El-Hidaje* iz fikha hanefijske pravne škole koje smo ranije spomenuli.

575 Suština je odricanje od *širka*, pripisivanja Allahu onoga što Njemu ne priliči i smatranja bilo koga ili čega Njemu Stvoritelju ravnim.

Tako, kada kršćanin ili jevrej, kaže: "Ušao sam u islam", neće se smatrati da je musliman, jer se nije odrekao kršćanstva ili judaizma. Ukoliko neko od sljedbenika Knjige ili mnogobožac klanja u džematu, smatrat će se muslimanom, a i ako klanja sam, također, prema mišljenju Ebu Hanife, ﷺ, suprotno stavu dvojice njegovih učenika.

U djelu *Es-Sijer el-kebir*[576] kaže se: "Kada se musliman sukobi s nevjernikom pa, kada ga savlada, ovaj kaže: 'Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha', ako je od onih nevjernika koji ovo inače ne govore, musliman je dužan ostaviti ga na miru. (...) Ukoliko je od onih koji govore: 'Nema drugog boga osim Allaha', ali ne priznaje poslanje Muhammeda, ﷺ, a ostala situacija je ista kao i prethodna, neće biti zabranjeno da ga ubije čak i kada kaže spomenutu rečenicu. Kada kaže 'Ešhedu en la ilahe illa Allah ve enne Muhammeden 'abduhu ve resuluhu – Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik' obaveza je takvoga ostaviti na miru. U slučaju da osoba bude natjerana da primi islam, smatrat će se ispravnim prihvatanjem istihsanom, a u djelu *Nevadir* Ibn Rustuma[577] kaže se da je isti slučaj s prihvatanjem islama od osobe u pijanom stanju, kao što se navodi u *El-Muhitu*.

576 *Es-Sijer el-kebir* djelo je iz oblasti islamskog prava ranije spominjanog učenika imama Ebu Hanife imama Muhammeda b. el-Hasana eš-Šejbanija.

577 *En-Nevadir* djelo je iz oblasti arapskog jezika i fikha Ebu Bekra Ibrahima b. Rustuma el-Mervezija el-Hanefija (u. 211/826).

SEDAMNAESTO POGLAVLJE

OTPADNIŠTVO OD VJERE – ALLAH, ﷻ, ZAŠTITIO NAS OD TOGA

Vladar je istihsanom[578] dužan otpadniku ponuditi islam, tj. pohvalno mu je to učiniti u nadi da će se ovaj vratiti vjeri, dakle nije obavezan to učiniti, jer je poziv već ranije došao do osobe. Ovo je mišljenje Malika, Šafije i Ahmeda. Vladar će nastojati ukloniti sumnju koja se pojavila kod takve osobe i obaveza mu je zatvoriti ga. Smatra se da je pohvalno – mendub to činiti tri dana, jer je to period u kojem se osoba vrati nakon nekog propusta.

Šafija kaže da je davanje roka obavezno – vadžib, te da su slobodan i rob u tome jednaki. Ukoliko otpadnik traži rok, islam mu se izlaže tokom svakog dana u nadi da će se vratiti vjeri, u suprotnom ga treba pogubiti[579], osim ako postoji nada da će se vratiti islamu. Isti je slučaj ako osoba po drugi put izađe iz vjere, ali će se tada kazniti udarcima. Treći put također će se zatvoriti sve dok se ne pokaje. Ako se vrati, opet će se isto postupiti

578 *Istihsan* (pravna preferencija) jedan je od pomoćnih izvora islamskog prava. Kada se ostavi *kijas* – analogija radi nekog ljudskog interesa, jer se Šerijat – islamsko pravo temelji na Kur'anu i Sunnetu kojima Stvoritelj štiti istinske ljudske interese, navedeni postupak naziva se *istihsanom* jer se propis temelji na *husnu* – smatranju nečega lijepim.

579 *Riddet* (apostazija ili otpadništvo od vjere) u islamskom pravu tretira se kao najveća izdaja koju osoba može počiniti protiv sistema muslimanske države i kažnjava se smrtnom kaznom, ali samo nakon što se provede procedura provjere da li je osoba uistinu ostavila islam nakon što ga je na osnovu argumenata prihvatila srcem i razumom. Ono što je u ljudskim srcima i njihovoj intimi nije obuhvaćeno bilo kakvim procedurama istrage i jedino u slučaju da osoba javno i otvoreno počne govoriti protiv onoga što je ranije bio njezin identitet, tada se, shodno učenju islama, islamska država mora umiješati i reagirati. Autor pojašnjava procedure razgovora s osobom koja počini apostaziju, a mnoge detalje nije izložio u cijelosti, te se treba vratiti djelima iz islamskog prava kako bi se pitanje obuhvatilo u punini i sa svim sadržajima.

kao što se navodi u *Et-Tatarhanijji*. Međutim, u djelu *Ez-Zevahir 'an hudud el-hanijje*[580] navodi se citat od El-Belhija iz kojeg se razumije da ga treba ubiti i da nema pokajanja kao što se kaže u *El-Kunjeu*. Kada se odmetne od vjere po drugi ili treći put, također će se navoditi na pokajanje. Ovo je stav većine učenjaka, a Malik, Ahmed i El-Lejs kažu da se neće navoditi na pokajanje ukoliko je ponavljao otpadništvo već će ga se smatrati zindikom.[581]

O tretmanu zindika kod nas imaju dva rivajeta – predanja. Ebu Jusuf smatra da ukoliko se ponovi odmetništvo bit će ubijen bez izlaganja islama, jer se ismijavao vjeri. Od Alije i Ibn Omera, ﷺ, prenosi se da se neće prihvatiti njegovo pokajanje nakon trećeg puta, jer se podsmijava i ruga vjeri. U slučaju da ne prihvati islam nakon tri dana bit će ubijen sukladno hadisu: *"Ko promijeni svoju vjeru ubijte ga."*[582]

Islam će primiti tako što će se odreći svih vjera osim islama, ili vjere iz koje je prešao u islam. Ubiti ga prije nuđenja islama pokuđeno je – mekruh tenzihen, ali neće biti garantiranja krvarine, jer je nevjerstvo dozvolilo oduzimanje života. Međutim ako je to učinio neko drugi mimo naloga imama, ili mu odsjekao neki dio tijela bez njegova dopuštenja, imam će kazniti odgojnom mjerom.[583]

Neće se davati fetva da je nevjernik musliman koji je postao otpadnik, jer mu je pokajanje ako ga učini primljeno. Izuzetak je osoba koja je postala nevjernik zbog vrijeđanja Vjerovjesnika, ﷺ, i nevjernik koji je to postao zbog vjerovanja u sihr – čarobnjaštvo. Takvoj se osobi neće primiti pokajanje, pa čak ako se radi o ženi. Ovo je slučaj i s nevjernikom zbog otpadništva – zindikom, kojem se pokajanje neće primiti. Ako je uhvaćen sahir, osoba koja se bavi sihrom, ili zindik prije nego što se pokaje, a zatim se pokaje, pokajanje mu se neće prihvatiti.

---

580 U referentnoj literaturi nismo pronašli detalje o djelu ili autoru ovog djela.

581 *Zindik* (bogohulnik) je osoba koja izjavi nešto neprimjereno o elementarnom učenju islama ili se ismijava vjerskom učenju.

582 Hadis bilježi Buhari u *Sahihu*, Riddet, 6524.

583 Osnova učenja islama prema svim ljudima jeste takva da su im životi zaštićeni, bez obzira na to da li se radi o muslimanima ili nemuslimanima, tako da nevjerstvo u principu ne mijenja ovaj status. Oduzimanje ljudskog života dozvoljeno je samo u borbi i to onima koji se bore.

Svaki musliman koji se odmetne od vjere bit će ubijen, osim žene i dvospolca te onih čiji je islam prateći: djeteta koje primi islam, osobe prisiljene da primi islam i osobe čiji islam potvrde dvojica pa se zatim odmetne.

Kada dvojica posvjedoče da se neki musliman odmetnuo, a ovaj to negira, neće mu se smjeti učiniti ništa, jer je njegova negacija pokajanje i povratak. Neće se ostaviti u odmetništvu od vjere time što će se zadužiti džizjom, niti privremenim ugovorom o sigurnosti, kao ni stalnim ugovorom o sigurnosti. Nije ga dozvoljeno učiniti robom nakon što pobjegne u neprijateljsku zemlju (darul-harb). Svi su nevjernici jedna zajednica, pa ako kršćanka prihvati judaizam, ili obratno, ostat će u svom stanju. U djelu *El-Bahr* kaže se: "Na koncu, osoba koja izgovori riječ nevjerovanja šaleći se ili igrajući se smatra se nevjernikom po mišljenju svih, te njezino vjerovanje, ukoliko ga ima, neće biti uvaženo. Onaj ko izgovori greškom ili pod prisilom, po mišljenju svih, neće biti nevjernik. Ko bude govorio riječi nevjerovanja znajući šta znače i s namjerom, nevjernik je po mišljenju svih. Učenjaci su se razišli o pitanju onoga ko bude izabrao da izgovori navedeno, ali nije svjestan da su to riječi nevjerovanja."

Kada dođe nevjernik kod nekoga i kaže: "Izloži mi islam", a ovaj mu odgovori: "Idi kod tog i tog", bit će nevjernik. Drugi kažu da time nije nevjernik. U djelu *Džami' el-fetava* kaže se: "Ko ode u vojni pohod i prođu mu namazi, time je počinio sedam stotina velikih grijeha." Šejh Er-Razi na navedeno kaže: "Možeš misliti kakav je grijeh onoga kome namazi prođu dok je kod kuće."

Onaj ko obuče odjeću vatropoklonika (medžusija) neće biti nevjernik. Smatra se da ukoliko ih je želio oponašati bit će nevjernik. Ako se ptice razlete, pa neko kaže da će neko umrijeti, ili izađe na put kad začuje pticu kako grače te se vrati, bit će nevjernik po mišljenju nekih; drugi smatraju da neće biti nevjernik. Kada kaže da obavještava o skrivenom preko svijeta džina, bit će nevjernik, jer džini kao i ljudi ne poznaju skriveno (gajb). Ako neko učini mali grijeh na šta mu drugi kaže: "Pokaj se!", a on odgovori: "Šta sam učinio da se imam kajati?", bit će nevjernik. (...) Osoba koja

opsuje usta vjernika bit će nevjernik po mišljenju svih učenjaka, jer iz tih usta izlaze riječi vjerovanja i Kur'an, pa je onaj ko opsuje usta kao da psuje Kur'an. Žena će mu biti puštena talakom bainom[584], što je ispravnije, a neće biti puštena tri puta.

Ko bude opsovao vjeru i vjerovanje bit će nevjernik i žena mu je tri puta puštena po mišljenju nekih, dok drugi smatraju da je talak bain. Drugo je bliže, kao što kaže Muejjed Zade prenoseći iz *El-Havije*.

U djelu *Es-Sijer* kaže se: "Onaj ko nevjerovanje izrazi jezikom u pokoravanju, a srce mu bude smireno u vjerovanju bit će nevjernik i neće mu koristiti ono što je u srcu, jer se nevjernik poznaje po onome što govori od riječi nevjerovanja. Kada to izgovori, bit će nevjernik kod ljudi i kod Allaha, ﷻ, što je suprotno situaciji kada to izgovori pod prisilom, a srce bude smireno u vjerovanju, zbog riječi Uzvišenog: **Onoga ko zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao – osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri...** (En-Nahl, 106) Ajet je objavljen zbog Ammara ibn Jasira, ﷺ, kojeg su mnogobošci zarobili zajedno s ocem Jasirom, majkom Sumejom, Suhejbom, Bilalom, Habbabom i Salimom, ﷺ, te su ih zlostavljali kako bi ih odvratili od islama.

Sumeja, Ammarova majka, zavezana je konopcima i rastegnuta između dviju deva. Zatim su joj u stidno mjesto zabili koplje i ubili je. Njezin muž Jasir također je ubijen. Njih dvoje prvi su koji su ubijeni u islamu. Ammar je mučiteljima rekao nešto čime su bili zadovoljni, jer je bio prisiljen. Katada kaže: "Benu El-Mugira odveli su Ammara do bunara Mu'ne i rekli mu: 'Izrazi nevjerovanje u Muhammeda!', pa je on ponavljao ono što

584 *Talak* je termin koji ukazuje na razvod braka, a u islamskom pravu postoje tri vrste razvoda braka: *talak redž'i*, *talak bajin bejnune sugra* i *talak bajin bejnune kubra*. Fikha – islamskog prava vrsta (*redž'i* povratni, reverzibilni) jeste kada muž pusti ženu jedanput i mogu se vratiti bračnom životu bez novog ugovora ili mehra (vjenčanog dara). *Bejnune sugra* (mali prekid) je druga vrsta i dešava se kada muž po drugi put pusti svoju suprugu. U tom slučaju za nastavak bračnog života potrebno je obnoviti bračni ugovor i pokloniti supruzi novi vjenčani dar. Veliki prekid (*bejnune kubra*) jeste kada muž treći put pusti ženu kada joj više nije dozvoljeno da mu se vrati čak i sa novim bračnim ugovorom sve dok se ne preuda i nakon toga razvede uz intimni kontakt sa tim mužem. S obzirom da je brak bitna i značajna ljudska relacija islamsko pravo, Kur'an i Sunnet kao izvori, detaljno su precizirali sve situacije koje se mogu desiti. Dodatna pojašnjenja i informacije mogu se pronaći u knjigama fikha – islamskog prava.

su oni govorili, a srcu mu je to bilo mrsko. Obavijestili su Allahova Poslanika, ﷺ, da je Ammar izjavio da ne vjeruje, a Poslanik, ﷺ, reče: *'Ammarovo srce puno je vjerovanja, od glave do pete, njegovo meso i krv.'* Ammar dođe kod Allahova Poslanika, ﷺ, plačući, a Poslanik, ﷺ, upita ga: *'Šta je bilo?'* On odgovori: 'Zlo, Allahov Poslaniče.' Poslanik, ﷺ, upita: *'Kako ti je bilo srce?'* Ammar odgovori: 'Smireno u vjerovanju.' Tada Vjerovjesnik, ﷺ, stade brisati suze s njegovih obraza i govoriti mu: *'Ako se vrate, ti se vrati i reci što si rekao.'* Onda je objavljen spomenuti ajet."

Postoje druga dva predanja – rivajeta, ali ih nisam spomenuo jer je dovoljan navedeni. Najpreče je kazati da je ajet općenit i da se odnosi na svakoga ko bude natjeran na nevjerovanje, a srce mu bude smireno u vjerovanju, uprkos činjenici da je povod poseban.

Prisila može biti žestoka, kao kada se radi o prijetnji ubistvom, teškim mučenjem ili spaljivanjem zajedno s domom u kojem se živi.

Ulema kaže da su sedam prvih muslimana: Allahov Poslanik, ﷺ, Ebu Bekr, Habbab, Suhejb, Bilal, Ammar i njegovi roditelji, Jasir i Sumeja. Allahova Poslanika, ﷺ, Allah, ﷻ, zaštitio je od zlostavljanja preko amidže Ebu Taliba. Ebu Bekra je zaštitio njegov narod i porodica, a drugi su bili mučeni užarenim željezom i vrelim pijeskom na kojem su bili vezivani na suncu Meke. Bilala su odveli i mučili, a on je govorio "Ehad, Ehad – Jedan, Jedan" sve dok ga nije otkupio Ebu Bekr i oslobodio ga. Jasir i Sumeja ubijeni su kao što smo spomenuli, a Habbab kaže da su mu pripremili veliku vatru, sakupili se i mučili ga.

Konsenzus je učenjaka o tome da nije dozvoljeno osobi koja je natjerana na nevjerovanje otvoreno izgovoriti riječ nevjerovanja, već će općenitim izrazima to učiniti ako je moguće. Kazali su da je nevjerovanje u suprotnom, pa čak ako je natjeran da otvoreno kaže nešto čime se izražava nevjerovanje dozvoljeno pod uvjetom da srce bude smireno u vjerovanju i da ne vjeruje u ono što govori od riječi nevjerovanja. Ako se strpi i bude ubijen, bolje je, jer su Jasir i Sumeja bili ubijeni, a nisu izgovorili riječi nevjerovanja. Bilal je izdržao mučenje i nije zbog toga bio kritiziran.

Osobi prisiljenoj sabljom ili prijetnjom smrću na pijenje alkohola, jedenje svinjetine ili lešine dozvoljeno je to učiniti, a ako se strpi bolje je. Bludni čin se ne može zamisliti u formi prisile, jer se ud kojim se to čini mora pripremiti, što je bez želje nezamislivo.

Brojni izrazi nevjerovanja spomenuti su u fetvama, pa ko želi neka im se vrati.

OSAMNAESTO POGLAVLJE

ČUVANJE OD UTAJE PLIJENA U DŽIHADU NA ALLAHOVU PUTU

Uzvišeni Allah kaže: **Nezamislivo je da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko nešto utaji – donijet će na Sudnji dan to što je utajio i tada će se svakome u potpunosti dati ono što je zaslužio, nikome se nepravda neće učiniti.** (Ālu 'Imran, 161)

Ibn Abbas, ﷺ, kaže da je povod objave ovog ajeta crvena prostirka koja je nestala na dan Bedra. Neki su kazali: "Možda ju je Allahov Poslanik, ﷺ, uzeo." Uzvišeni Allah tada je objavio ovaj ajet. Mukatil[585] i El-Kelbi kažu da je ajet objavljen povodom Bitke na Uhudu kada su strijelci ostavili svoje položaje hiteći da uzmu plijen. Kazali su da ih je strah da Allahov Poslanik, ﷺ, ne kaže: "Ko je nešto uzeo – njemu i pripada.", te da neće dijeliti plijen kao što to nije učinio ni na dan Bedra. Ostavili su položaje i pohitali plijenu. Vjerovjesnik, ﷺ, dozivao ih je riječima: "*Zar nisam od vas zavjet uzeo da nećete ostaviti položaje sve dok vam ne dođe moja naredba.*" Oni odgovoriše: "Ostavili smo neke od naše braće da stoje na položajima." Vjerovjesnik, ﷺ, reče: "*Nije to nego ste mislili da ćemo vam nešto sakriti i da nećemo plijen podijeliti.*"[586] Uzvišeni Allah tada je objavio spomenuti ajet.

Utaja je izdaja, a Vjerovjesnik , ﷺ, nikada ne bi izdao, jer su vjerovjesništvo i izdaja nespojivi. Položaj vjerovjesnika najuzvišeniji je i najviši

585 Mukatil b. Sulejman el-Ezdi, fekih i jezičar iz Horosana. Napisao je brojna djela iz oblasti tefsira, u čemu se posebno istakao, a preselio je 150/797. godine.

586 Predanje je zabilježio El-Begavi u *Tefsiru*, str. 126, a nismo pronašli hadis niti njegovu ocjenu u drugim zbirkama.

položaj te mu nikako ne priliči izdaja s obzirom na to da je to niskost i pokvarenost. Nemoguće je spojiti dvije apsolutno suprotne stvari. Time se potvrdilo da Vjerovjesnik, ﷺ, nikada nije izdao svoj ummet, ni o pitanju plijena, ni o pitanju ičega od Objave. Riječ se može učiti po drugom kiraetu s *dammom* na *bāu* i *fethom* na *gajnu*, što ima dva značenja. Prvo je da je od riječi *gulul* (الغُلُول) – utaja, izdaja, tako da bi značenje bilo: "Vjerovjesnik nikada ne bi izdao svoj ummet." Drugo značenje dolazilo bi od riječi *el-iglal* (الإغْلَال), pripisivati se izdaji, a značenje bi bilo: "Vjerovjesnik nikada ne bi izdao", tj. dozvolio sebi da učini izdaju.

Riječi Uzvišenog: **A onaj ko nešto utaji – donijet će na Sudnji dan to što je utajio...** (Ālu 'Imran, 161), znače – s istom onom stvari koju je utajio, noseći je na leđima na Sudnjem danu da bi se time još više obrukao noseći to. Smatra se da će mu se utajeno pokazati u vatri i da će mu se kazati: "Siđi i uzmi ovo." Sići će u vatru, ponijeti to na leđima i kada dođe do mjesta na kojem je bio, ono što nosi opet će pasti u vatru i on će opet biti zadužen da uđe i iznese to iz vatre. Ovo će raditi sve dok Allah, ﷻ, ne kaže da je dosta. Smatra se da će doći s grijehom onoga što je utajio i da će biti kažnjen zbog toga na Sudnjem danu.

Uzvišeni kaže: **...i tada će se svakome u potpunosti dati ono što je zaslužio...** (Ālu 'Imran, 161), tj. za dobro koje učini ili zlo koje uradi. Ovo znači da čak i dobro koje je uzeo na taj način biva zlo na Sudnjem danu kada će se suočiti s posljedicama svog djela.

Uzvišeni kaže: **...nikome se nepravda neće učiniti.** (Ālu 'Imran, 161), tj. suprotno tome pravda će se provoditi između njih na Sudnjem danu u nagrađivanju, pa će svako biti nagrađen ili kažnjen prema svojim djelima.

Dodatak:
O HADISIMA KOJI GOVORE O UTAJI PLIJENA I PRIJETNJI ONOME KO TO UČINI

Ranije je rečeno da je osnovno značenje utaje uzimanje nečega kriomice, ali je kasnije pojam dobio specifično značenje i odnosi se na uzimanje kriomice nečega od plijena. O ovome se prenose hadisi.

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre, ﷺ, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, jednog dana govorio ashabima i da im je spomenuo utaju plijena, opisavši je kao nešto veliko i krupno, riječima: *"Nemojte da se susretnem s jednim od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu obješena kamila ili ovca. Govorit će: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi!', a ja ću mu odgovoriti: 'Ništa ti pomoći ne mogu.' Obznanio sam vam i rekao: Nemojte da susretnem jednog od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu obješen konj koji rza, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi', a ja ću odgovoriti da mu ništa ne mogu pomoći. Obznanio sam vam i rekao: Nemojte da susretnem jednog od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu obješena ovca koja bleji, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi', a ja ću odgovoriti da mu ništa ne mogu pomoći. Obznanio sam vam i rekao: Nemojte da susretnem jednog od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu obješen čovjek koji vrišti, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi', a ja ću odgovoriti da mu ništa ne mogu pomoći. Obznanio sam vam i rekao: Nemojte da susretnem jednog od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu odjeća koja leprša, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi', a ja ću odgovoriti da mu ništa ne mogu pomoći. Obznanio sam vam i rekao: Nemojte da susretnem jednog od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu ono što šuti (zlato i srebro), pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi', a ja ću odgovoriti da mu ništa ne mogu pomoći."*[587] U Muslimovoj zbirci kaže se da je riječ *er-regāu* (الرَّغَاءُ) glas deve, a *es-segāu* (الثُّغَاءُ) glas je ovce – blejanje. *Er-Rika'u* (الرِّقَاعُ) ima značenje odjeće, a riječ *es-samit* (الصَّامِت) ima značenje zlata i srebra.

587 Hadis bilježe u svojim *Sahihima* Buhari, Džihad, 2908, i Muslim, Imare, 1831.

Buhari i Muslim bilježe da je Ebu Hurejra, ﷺ, rekao: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, ﷺ, na Hajber pa nam je Allah, ﷻ, podario pobjedu. Nismo imali od plijena zlata i srebra, ali smo zarobili druge potrepštine, hranu i odjeću. Nakon toga smo krenuli prema dolini, misliv̌si na dolinu El-Kura. S Allahovim Poslanikom, ﷺ, bio je njegov rob kojeg mu je poklonio neko iz plemena Džuzam po imenu Rifa'a ibn Zejd, iz plemena Benu Ed-Dabib. Kada smo došli u dolinu, rob je krenuo spustiti sa deve opremu Allahova Poslanika, ﷺ, kad doleti strijela koja ga ubi. Rekli smo: "Blago njemu – šehidio je, Allahov Poslaniče!" Allahov Poslanik, ﷺ, reče: "*Nije tako*, *tako mi Onoga u čijoj je ruci život Muhammedov*, *zaista ogrtač na njemu gori. Uzeo ga je iz plijena na dan Hajbera prije nego što se plijen podijelio.*" Ljudi se prepadoše, a neki čovjek donese konopac kojim se vezuju cipele, ili dva takva konopca. Reče: "Allahov Poslaniče, ovo sam uzeo na dan Hajbera." Allahov Poslanik, ﷺ, reče: "*Konopac od vatre*, *ili dva konopca od vatre.*"[588]

Slično se kaže u drugom predanju , a ime roba bilo je Mid'am i njega je Poslaniku, ﷺ, poklonio neko iz plemena Benu Ed-Dabab. U hadisu se kaže da je doletjela zalutala strijela... Riječ *eš-širak* (الشِّرَاك) označava vezicu koja biva na gornjem dijelu obuće, a riječ slična njoj po značenju jeste *eš-šese'u* (الشَّسَعُ). Strijela *el-'air* (العَائِر) jeste strijela za koju se ne zna ko ju je odapeo.

Buhari bilježi od Abdullaha ibn 'Amra ibn el-'Asa, ﷺ, da je u plijenu Allahova Poslanika, ﷺ, bio čovjek po imenu Kerkere koji je umro. Allahov Poslanik, ﷺ, reče: "*On je u vatri.*" Otišli su do njega i pronašli ogrtač koji je utajio od plijena.[589]

Zejd ibn Halid el-Džuheni[590], ﷺ, prenosi da je neki čovjek od asheba Vjerovjesnika, ﷺ, umro, pa su to spomenuli Allahovu Poslaniku, ﷺ, a on reče: "*Klanjajte dženazu svom prijatelju.*" Lica prisutnih promijeniše

588 Buhari u *Sahihu*, Ejman, 3629; Muslim u *Sahihu*, Iman, 115.

589 Hadis bilježi Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2909.

590 Zejd b. Halid el-Džuheni, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i bajraktar plemena Džuhejna na dan oslobođenja Meke. Preselio je u Medini 78. godine po Hidžri.

se zbog toga, a Poslanik, ﷺ, reče: "*Vaš je prijatelj utajio plijen na Allahovu putu.*" Rekoše da su pretražili njegove stvari pa su našli komad jevrejskog nakita koji nije vrijedio više od dva dirhema. Hadis bilježe Ebu Davud i Nesai.[591]

Omer ibn el-Hattab, ﷺ, prenosi: "*Ko utaji nešto od plijena, spalite mu imovinu i udarite ga.*" Hadis bilježe Ebu Davud i Tirmizi.[592]

Abdullah ibn 'Amr ibn el-'As, ﷺ, prenosi da su Allahov Poslanik, ﷺ, i Ebu Bekr, ﷺ, spalili imetak onome ko je utajio plijen i kaznili ga udarcima. U drugom predanju dodaje se da su mu uskratili udio u plijenu koji mu je inače pripadao. Navedeno prenosi Ebu Davud.[593]

Uzvišeni kaže: **Zar se onaj ko je Allahovu naklonost zaslužio može porediti...** (Ālu 'Imran, 162), tj. ko se ustegne od utaje plijena čime pokaže pokornost.

Riječi Uzvišenog: **...s onim ko je...** (Ālu 'Imran, 162), tj. vrati se sa, **Allahovu srdžbu navukao...** (Ālu 'Imran, 162), tj. griješenjem prema Njemu i utajom plijena. **...čije će prebivalište biti Džehennem? – A užasno je to boravište!** (Ālu 'Imran, 162), tj. onaj ko utaji imat će prebivalište u njemu. Kada neko od vojnika uzme nešto od plijena prije nego što se podijeli, pa makar to bila igla, djelo će se smatrati utajom i sprečava postizanje nagrade džihada. Ovo spada u velike grijehe zbog ajeta koji smo ranije naveli. Ko god utaji nešto od plijena, doći će na Sudnjem danu, a to će mu se zavezati za vrat, ružno će vrištati i hodati pred svima, čime će doživjeti poniženje i ruglo, te će zatim ući u vatru, Allah, ﷻ, sačuvao nas toga. Žestoka je prijetnja i upozorenje kada se radi o utaji plijena. Nijedan grijeh nije ovako tretiran, jer je Vjerovjesnik, ﷺ, kada bi neko od onih koji se okreću prema kibli umro, klanjao dženazu namaz, ali nije htio klanjati dženazu onima koji su utajili. Isti tretman ima osoba koja vrijeđa nekog

591 Hadis je hasen – dobar, a bilježe ga u svojim *Sunenima* Ebu Davud, Džihad, 2710, i Nesai, Dženaiz, 1959.

592 Hadis u svom *Sunenu* bilježi Ebu Davud, Džihad, 2713, a nismo ga pronašli u *Sunenu* Tirmizija. Bilježi ga i Hakim u *Mustedreku*, 2/138; hadis je sahih – vjerodostojan.

593 Prvi hadis je daif – slab i bilježi ga Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2715, a drugi hadis o uskraćivanju udjela u plijenu nismo pronašli u referentnoj literaturi.

od ashaba, ﷺ, jer je uvrijediti njih jedan od najvećih dokaza licemjerstva – nifaka.

Iz ovoga se izvodi da je neophodno kloniti se utaje plijena što je za džihad jednako važno koliko i abdest za namaz.

Prenosi se u nekim predanjima da džihad ima dva farza – obaveze; jedan je uvjet – šart, a drugi sastavni dio – rukn. Šart je iskren nijjet – namjera, a rukn je udaljiti se od utaje plijena.

DEVETNAESTO POGLAVLJE

ZABRANA MASAKRIRANJA VOJNIKA NAKON SMRTI

Allah, ﷻ, kaže: **Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda to učinite samo u onolikoj mjeri koliko je vama učinjeno; a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive.** (En-Nahl, 126) Ajet je objavljen u Medini povodom preseljenja šehida na Uhudu. Mnogobošci su ubijenim muslimanima na dan Uhuda stomake rastvorili, unakazili ih i nikoga nisu ostavili da ga nisu masakrirali. Izuzetak je bio Hanzala ibn Ebu 'Amir er-Rahib, ﷺ, jer je njegov otac Ebu 'Amir er-Rahib bio sa Ebu Sufjanom pa ga nisu dirali. Kada su muslimani vidjeli šta su učinili, rekli su da ako im Allah, ﷻ, dadne pobjedu nad mnogobošcima, izmasakrirat će ih još više zbog onoga što su oni učinili, te da će ih unakaziti tako kako niko ranije među Arapima nije ikome tako učinio.[594]

Allahov Poslanik, ﷺ, stao je ispred tijela svog amidže Hamze ibn Abdulmutaliba, ﷺ, kojem su odsjekli nos i uši, odrezali spolni organ, rasporili mu stomak, a Hind bint 'Utba uzela je komad njegove džigerice i žvakala ga u namjeri da ga proguta. To njezin stomak nije mogao zadržati pa je morala povratiti. Vijest o tome došla je do Vjerovjesnika, ﷺ, koji je rekao:

---

594 Resulullah, ﷺ, i ashabi bili su izuzetno pogođeni prizorom masakriranih muslimanskih vojnika, pa su kazali da će uzvratiti i sedamdeset neprijatelja isto tretirati što su se čak i zakleli učiniti. Kada je objavljen ajet: **Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda to učinite samo u onolikoj mjeri koliko je vama učinjeno.** Zakletve su se svoje oslobodili i primijenili su riječi Uzvišenog: **...a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive.** (En-Nahl, 126) Princip ratovanja u učenju islama jeste da je zabranjeno masakriranje poginulih neprijateljskih vojnika, čime se poštuje čast ljudskog tijela koje je Uzvišeni Gospodar stvorio.

"Da je to uspjela pojesti nikada ne bi ušla u vatru, jer je Hamza toliko vrijedan kod Allaha da bi On dozvolio da bilo koji njegov dio uđe u vatru." [595]

Gledajući šta su učinili njegovom amidži Hamzi, ﷺ, Allahov Poslanik, ﷺ, gledao je prizor kakav ranije nije vidio. Srce ga je zaboljelo, pa je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: *"Allah ti se smilovao, ne znam da si bio išta drugo do onoga ko stalno čini dobro, održavao si rodbinske veze, a da nije tuge za tobom pustio bih da budeš proživljen iz utroba ptica. Ako mi Allah dadne pobjedu nad njima, sedamdeset njih ću unakaziti, jer su tebe izmasakrirali."*

Uzvišeni Allah objavi: **Ako hoćete da na nepravdu uzvratite...** (En-Nahl, 126) Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *"Nećemo uzvratiti, nego ćemo se strpiti."* Nije učinio ono što je htio, već se svoje zakletve oslobodio otkupom – kefaretom.[596]

Ubejj ibn Ka'b, ﷺ, kaže: "U Bici na Uhudu poginuli su šezdeset četiri ensarije i šest muhadžira, koje su izmasakrirali. Ensarije su kazali da ako ih mi ikada pobijedimo, učinit ćemo više nego što su oni nama učinili. Na dan oslobođenja Meke Uzvišeni Allah objavio je ovaj ajet. Neko od ljudi reče: 'Nema Kurejšija nakon ovog dana.' Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *'Nemojte ubijati nikoga osim četverice.'*" Hadis bilježi Tirmizi i kaže da je hasen garib.[597]

Uzvišeni kaže: **Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda to učinite samo u onolikoj mjeri koliko je vama učinjeno, a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive.** (En-Nahl, 126)

Drugi postupak naziva se imenom prvog jer se vezuju u govoru, a značenje je – ako vam neko učini zlo, bilo da se radi o ubistvu, masakriranju ili slično, možete mu uzvratiti istom mjerom, ali nemojte učiniti

595 Predanje bilježi El-Begavi u *Tefsiru*, str. 56, a nismo ga pronašli kao hadis u referentnoj literaturi.

596 Hadis bilježe Ibn Ebu Šejba u *El-Musannefu*, 7/366, br. 36744, i El-Hakim u *Mustedreku*; ocijenjen je kao sahih – vjerodostojan. Ez-Zehebi u obradi *Mustedreka*, 3/218, br. 4894, kaže da je jedan od prenosilaca slab.

597 Resulullah, ﷺ, hadis je izrekao u kontekstu ulaska u Meku prilikom njezina oslobođenja kada je svima dao sigurnost i zaštitu, osim četverici koji su bili najveći zločinci među stanovnicima Meke, a radi se o Ikrimi ibn Ebu Džehelu, Abdullahu ibn Hatlu, Mekisu ibn Sababi i Abdullahu ibn S'adu. (Vidi: *Tuhfetu el-ahvezi*, 8/445; Tirmizi, *Sunen*, Tefsir, 3129; Ahmed, *Musned*, 5/135; hadis je hasen – dobar.)

više. Ovo je slično riječima Uzvišenog: **Nepravda se može uzvratiti istom mjerom...** (Eš-Šura, 40), o pitanju pravednosti i recipročnosti spomenutim u ajetu, kada se radi o upotpunjenju odmazde pa se ograničava na istu mjeru, a neće se učiniti više. Učiniti više prilikom odmazde nepravda je zabranjena Allahovom, ﷻ, pravednošću, Šerijatom – zakonodavstvom i Njegovom milošću.

U ovom je ajetu dokaz da je preče ostaviti odmazdu na što se ukazuje išaretom, simbolično i obećanjem nagrade onome ko oprosti, tako da je preče to učiniti. Ukoliko se želi odmazda, onda se ne smije učiniti više, nego se mora uzvratiti istom mjerom, a zatim se u ajetu otvoreno kaže: **...a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive.** (En-Nahl, 126), tj. ako oprostite tako što nećete učiniti odmazdu i strpite se, taj će oprost i strpljenje biti bolji od odmazde. U ajetu se spominje i nagrada koju će dobiti strpljivi i oni koji opraštaju.

Zabranjeno nam je masakrirati nakon što pobijedimo, ali prije toga nije, kao što je prethodno spomenuto u šestom poglavlju. Znaj da se ulema razišla o ovom ajetu, tj. o tome da li je derogiran ili nije? Dva su mišljenja. Prvo je da je ajet objavljen ranije zbog otpadništva, pa je Vjerovjesnik, ﷺ, naredio da se bori s onima koji se bore, ali da se sukob ne počinje. Zatim je to derogirano i naređen je džihad. Ovo je mišljenje Ibn Abbasa i Dahhaka. Na osnovu ovog stava tumačenje riječi Uzvišenog bit će: *"ako se strpite i ustegnete od borbe."* Kada je Allah, ﷻ, uzdigao islam i muslimani postali brojni, Allah, ﷻ, naredio je džihad Svom Poslaniku. Ovo je derogirano riječima Uzvišenog: **...ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete...** (Et-Tevba, 5)

Drugi je stav da ajet nije derogiran, nego da je važeći, te da se objava odnosi na situaciju kada nekome bude učinjena nepravda. Nema se pravo uzvratiti onome ko je učinio nepravdu više od nepravde koju je učinio.

Ovo je mišljenje Mudžahida, Ša'bija, En-Nehaija[598], Ibn Sirina i Es-Sevrija.[599] Neki kažu da je ispravnije mišljenje da je ajet važeći, jer se odnosi na poučavanje lijepom ophođenju – edebu kada se radi o načinu provedbe prava, odmazde i ostavljanja bilo kakvog prelaženja granice, što se dešava kada se želi uzvratiti više. Navedeno ne može biti derogirano s obzirom na to da se ove stvari nikada ne derogiraju. Allah, ﷻ, najbolje zna.

598 Ibrahim b. Jezid en-Neha'i, istaknuti tabi'in i znameniti *fekih*, pravnik Kufe. Posebno se istakao u islamskom pravu *fikhu* i hanefijska pravna škola u svom *senedu* – nizu učenjaka ima ovog velikana iz generacije tabi'ina; preselio na ahiret krajem prvog stoljeća po Hidžri.

599 Ebu Abdurahman Sufjan b. Se'id es-Sevri, jedan od najvećih pravnika u povijesti islama. Rođen je u Kufi i savremenik je imama Ebu Hanife. Preselio je u Basri 161/778. godine.

DVADESETO POGLAVLJE

SKLAPANJE MIRA, PREKID NEPRIJATELJSTVA I GARANTIRANJE SIGURNOSTI

Uzvišeni Allah kaže: **Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha...** (El-Enfal, 61) Kako je Allah naredio Svojim robovima vjernicima u ajetu koji dolazi prije ovoga da pripreme snagu i ono što straši neprijatelje, u ovom im ajetu naređuje da prihvate sporazum o miru ukoliko vide da oni naginju i traže sklapanje mira. Uzvišeni kaže: **Ako oni budu skloni...** (El-Enfal, 61), tj. ako budu naginjali miru, odnosno sklapanju mira, pa prihvatite od njih sklapanje mira, što se naređuje riječima Uzvišenog: **...budi i ti sklon...** (El-Enfal, 61), tj. naginji i ti, pri čemu se misli na sklapanje mira.

Prenosi se od Hasana i Katade da je ajet derogiran ajetom sejfa – sablje, a kaže se i da nije derogiran, ali sadrži naredbu da se sklapa mir u slučaju da u tome postoji očit interes. Ako imam smatra da treba sklopiti mir sa svojim neprijateljima nevjernicima, a bude u boljoj poziciji od njih, nije mu dozvoljeno sklopiti mir duži od godinu dana. U slučaju da su mnogobošci jači može se sklopiti mir u trajanju od deset godina, ali nije dozvoljeno sklopiti mir na period duži od toga, u čemu se slijedi Allahov Poslanik, ﷺ, koji je sklopio mirovni sporazum sa stanovnicima Meke u trajanju od deset godina. Oni su nakon toga prekršili ugovor prije isteka roka, pa je Uzvišeni Allah objavio: **...budi i ti sklon...** (El-Enfal, 61), tj. prepusti svoje stvari Allahu, ﷻ, kada se radi o tvom ugovoru s njima da bi ti On bio pomagač u svim stanjima. Mirovni sporazum kojim se ostavlja

džihad dozvoljen je, bez obzira na to da li će novac biti plaćen s njihove ili naše strane, ukoliko je u tome dobro. Kao što je slučaj kada muslimani opsjednu njihovu tvrđavu, a nemaju dovoljno snage, nema smetnje sklapanju mirovnog ugovora kojim će se ostaviti džihad određeno vrijeme, tj. neće se sukobljavati s njima, jer se time ostavlja sadržaj džihada. Ukoliko oni budu jaki ne treba s njima sklapati mir jer će se time ostaviti sadržaj i forma džihada, ili će se odgoditi. Platiti novac za pristanak na sklapanje mira nije dozvoljeno, jer se time ponižavamo i dozvoljavamo da nas prati sramota, osim kada nam je ugrožen opstanak. U tom je slučaju dozvoljeno na bilo koji način sačuvati opstanak, kao što se navodi u većini knjiga.

Nije dozvoljeno uzeti novac u slučaju prekida sukoba s onima koji su se odmetnuli (ehlul-bagj), što nije slučaj s nevjernicima. Dozvoljeno je sklopiti ugovor kojim se ostavlja džihad, a ako je sklopljeno od vladara ili nekog drugog. Kada nevjernici ojačaju, Allah, ﷻ, zaštitio nas, dozvoljeno im je dati novac samo da bi se zaštitilo od njihova zla i sklopiti s njima ugovor o miru samo ako je u tome interes muslimana.

Obavijestit ćemo ih o prekidu ugovora da ne bismo učinili prevaru koja nam je zabranjena, kako je u tome dobro i kao što je uradio Vjerovjesnik, ﷺ, sa stanovnicima Meke. Borit ćemo se protiv njih i kada ne prekrše ugovor ako je njihov vladar prevario, čak kada se sukobi skupina koja ima njihovu podršku uz njegovu dozvolu s nama, ili bez njegove dozvole, njihovo je pravo stečeno ugovorom ukinuto, jer se tretiraju kao da su svi prekinuli ugovor, tako da nema potrebe prekidati ugovor.

Suprotno tome, kada njihova skupina uđe i prekine vezu s obje strane, te nemaju podršku, onda se ovo neće smatrati prekidom ugovora, dok u slučaju da imaju podršku i bore se protiv muslimana otvoreno smatrat će se da je ugovor prekinut samo kada se radi o njima jer im vladar nije dao podršku te se prekid neće odnositi na druge. Kada vladar dadne dopuštenje, onda će svi biti tretirani kao oni koji prekidaju ugovor, jer se time postigla njihova saglasnost u značenju, kao što se navodi u *El-Hidaji*.

S otpadnicima od vjere (murtedima) može se sklopiti mir kada osvoje neko mjesto, a to mjesto postaje zemlja u kojoj se vodi rat (darul-harb) pod uvjetom da je u tome dobro i da se ne daje novac s naše strane. U suprotnom, ako nisu osvojili nije dozvoljeno, jer se time otpadniku odobrava njegovo odmetanje od vjere, a to nije dozvoljeno kao što se kaže u *El-Fethu*.

Novac koji se od njih uzme neće im se vratiti jer nije zaštićen, što je suprotno situaciji kada se novac uzme od odmetnika od zakona (bugat) kojima se nakon završetka rata vraća imetak.

Nećemo im prodavati sve ono što ih jača u ratu, poput željeza, robova, konja, niti ćemo im to dostavljati, čak i nakon mirovnog sporazuma, jer je Vjerovjesnik, ﷺ, zabranio navedeno. Vjerovjesnik, ﷺ, naložio je da im se dostavi osnovna opskrba, hrana i odjeća, što je dozvoljeno istihsanom, a analogija nalaže da bude zabranjeno jer se time jačaju. Analogiju smo ovdje ostavili. Isto tako neće im se prodavati odjeća, željezo, oprema, oružje, robovi, konji, hrana i pšenica. Trgovci nemaju pravo nositi to u neprijateljsku zemlju (darul-harb), niti će se neprijatelju, koji u muslimansku zemlju (darul-islam) uđe na osnovu ugovora o sigurnosti, dati mogućnost da navedeno kupi. Ne smije se ubiti onaj kome sigurnost garantira slobodan, muškarac ili žena, čak ako se radi o griješniku, ili ako sigurnost garantira slijepa, stara ili maloljetna osoba, zatim rob ako je ovoj dvojici dozvoljeno da učestvuju u borbi riječima, ugovor će biti važeći, pa čak ako ne znaju kakav je sadržaj nakon što muslimani saznaju da je data sigurnost. Uvjet je da se to čuje od muslimana te neće biti sigurnosti ako je udaljenost tolika da se ne može čuti.

Garantirati sigurnost može se otvorenom izjavom, ili onom iz koje se podrazumijeva poput riječi "nemate brige", a može i u pisanoj formi, naprimjer: "Dođi!", iz čega ovaj razumije da je pružen ugovor o sigurnosti. Može se desiti da se potvrda sigurnosti dadne išaretom – znakom prema nebesima. Ako je onaj koga se doziva mnogobožac, ugovor je valjan čak ukoliko ga ovaj odbije. Zahtjev je uvažen i za potomstvo, ali ne i za suprugu. Od potomstva se obuhvataju direktni potomci i unučad od muških, ali

ne i od ženskih potomaka. Kada se desi da neki drugi vojnik napadne u noći, postupit će se po ugovoru o sigurnosti i ubica je dužan platiti krvarinu. Ako je došlo do seksualnog odnosa, mora se isplatiti mehr – vjenčani dar, a dijete će se smatrati muslimanom i slobodnim u čemu prati oca. Žene i imetak vratit će se onome kome pripadaju, nakon tri mjesečnice. Imam će raskinuti ugovor o sigurnosti ukoliko je zlo u njegovu važenju i ukoliko nema interesa u njegovu trajanju, kada ima pravo sankcionirati. Ništavna je sigurnost koju pruži štićenik (zimija), osim u slučaju kada mu musliman naloži da to učini. Od Malika se prenosi da je i njegovo garantiranje sigurnosti valjano. Također je ništavna sigurnost koju pruže zarobljenik, trgovac, dječak i rob kojima se ne daje pravo učestvovanja u borbi. Muhammed kaže da je ispravna sigurnost koju dadnu rob, poremećena osoba i čovjek koji tek primi islam i još nije učinio hidžru (preseljenje) među muslimane, a koji nisu u stanju boriti se.

Pokuđeno je zapovjedniku vojske ili komandantu muslimanskih vojskovođa prihvatiti poklon od neprijatelja i zadržati ga za sebe, nego ga trebaju učiniti fejom, ratnim plijenom, ostvarenim bez borbe te ga podijeliti među svim muslimanima.

Ako dođe neprijateljski ratnik sa sabljom i kupi umjesto nje luk, ili koplje, ili štit, neće mu se dozvoliti da izađe s kupljenim. Treba ga spriječiti u tome čak ukoliko je sablju prodao za dirhem pa zatim kupio drugu. Ovo se kaže u *Et-Tebjinu*.

Kada neko od onih koji su se sklonili u tvrđavi kaže zapovjedniku dok je još u njoj: "Dajte meni i mojim stvarima sigurnost.", bit će siguran on i njegove stvari, ali to ne obuhvata dirheme i dinare, zlato i srebro, nakit i ukrase, opremu i oružje, a drugo je obuhvaćeno poput odjeće, namještaja i svega što se koristi u kući i što obuhvata riječ stvari. Ovo je istihsan, kao što se kaže u *El-Muhitu*. Ako bi rekao: "Dajte mi sigurnost uz deset osoba.", imat će pravo na deset osoba osim njega, a izbor je imama ko će to biti. Kada bi rekao: "Dajte mi sigurnost sa deset osoba od moje porodice.", ili "Dajte mi sigurnost sa deset osoba iz moje tvrđave.", sigurnost

je njegova sa devet drugih. Ako kaže: "Dajte mi sigurnost uz deset moje braće.", bit će siguran zajedno sa deset drugih.

Ako muslimani opsjednu neku tvrđavu, pa im dođe komandant tvrđave i kaže: "Dajte mi sigurnost uz deset od onih koji su u tvrđavi, a da vam ja zauzvrat otvorim kapije.", a oni odgovore: "Dobit ćeš traženo.", ukoliko im otvori tvrđavu bit će siguran. Kada muslimani opsjednu neku tvrđavu ili grad u neprijateljskoj zemlji, pa se zatraži od muslimana da im sude Allahovom, ﷻ, presudom ukoliko se predaju, muslimani ne smiju prihvatiti ovaj uvjet. Ovo se navodi u *El-Muhitu*. U slučaju da su prihvatili predaju pod ovim uvjetom, da im sude Allahovom, ﷻ, presudom, uprkos tome da ovo nisu imali pravo učiniti, imam će im ponuditi islam. Ako prihvate, bit će slobodni i vratit će im se imetak, žene i potomstvo. Njihovo prebivalište postaje muslimanska zemlja i sa zemlje će se plaćati desetina. Ako odbiju islam, onda će se učiniti štićenicima (zimijama) i propisat će im se džizja (glavarina), a na zemljište haradž (porez). Nije ih dozvoljeno porobljavati, ubijati i neće ih se vratiti na područja u kojima nisu sigurni.

Ukoliko su pristali predati se pod uvjetom da im sudi neko od muslimana, bit će valjano. Ako im taj čovjek presudi da trebaju biti ubijeni, ili porobljeni, ili da će postati štićenici (zimije), njegova će presuda biti valjana. U slučaju da presudi da trebaju biti vraćeni, neće mu se uvažiti presuda. Onaj ko preseli ili bude ubijen prije presude tretirat će se kao da je prihvatio Allahovu, ﷻ, presudu. Kada se ova osoba htjedne osloboditi suđenja, prihvatit će se izuzimanje. Neko presudi najprije da ih treba osloboditi, pa nakon toga da ih treba pobiti neće se prihvatiti presuda istihsanom,[600] kao što se kaže u *El-Muhitu* od Es-Serehsijja. Brojna su pitanja o privremenom prekidu neprijateljstava i sklapanju ugovora o sigurnosti što nije moguće obuhvatiti u ovom skraćenom djelu. Detalji se mogu potražiti u fetvama.

600 *Istihsan*, smatrati nešto lijepim ili korisnim, jeste postupak kada pravnik ne primjenjuje očitu analogiju *kijas* s obzirom da uočava intencije *mekasid* Zakonodavca, Uzvišenog Allaha.

DVADESET PRVO POGLAVLJE

UKRATKO O VOJNIM POHODIMA U ŽIVOTU ALLAHOVA POSLANIKA, ﷺ

U predanjima se navodi da je Allahov Poslanik, ﷺ, za života imao trideset šest vojnih okršaja. U osamnaest je lično učestvovao, a u osamnaest je slao vojsku, ali ih nije lično vodio. Neka predanja spominju da je broj bitaka četrdeset ili više od toga.

Prvi vojni pohod bio je kada je do Poslanika, ﷺ, došla vijest da je skupina Kurejšija izašla iz Meke, pa je Allahov Poslanik, ﷺ, izašao sa skupinom svojih ashaba na početku mjeseca safera, dvanaest mjeseci nakon Hidžre. Putovali su dok nisu stigli do mjesta zvanog Vedan, a tada je Poslanik, ﷺ, poslao Ubejda ibn el-Harisa[601], رضي الله عنه, sa skupinom muhadžira koji su se sukobili s grupom Kurejšija razmjenjujući napade strijelama. Nakon toga su se vratili i nije bilo daljnje borbe.[602]

Vojni pohod prema En-Nahlu desio se kada je Vjerovjesnik, ﷺ, poslao Abdullaha ibn Džahša[603], رضي الله عنه, na čelu jedanaest boraca u šesnaestom mjesecu po Hidžri protiv Amra ibn el-Hadramijja koji je išao sa svojim

601 Ubejd b. El-Haris, رضي الله عنه, ashab Resulullaha, ﷺ, i jedan od deseterice kojima je obećan Džennet. Omer, رضي الله عنه, svrstao ga je u grupu od šesterice ashaba koji su ehl (dostojni) hilafeta nakon njega. On je vojskovođa koji je osvojio Perziju, učestvovao u brojnim velikim bitkama i utemeljio grad Kufu. Preselio je na ahiret 54. godine po Hidžri.

602 Resulullah, ﷺ, poslao je ovu vojnu sastavljenu od šezdeset plemenitih ashaba, رضي الله عنهم, a grupu od dvije stotine mnogobožaca s kojima su se sukobili predvodili su Ebu Sufjan i Ikrima. Cilj vojne bilo je izviđanje i nije došlo do ozbiljnijeg sukoba.

603 Abdullah b. Džahš, Ebu Muhammed el-Esedi, رضي الله عنه, ashab Resulullaha, ﷺ, i njegov tetić. Među prvima je primio islam u Meki, učinio hidžru u Abesiniju, a zatim u Medinu. Prvi je zapovjednik vojne kojeg je odredio Resulullah, ﷺ; učestvovao je u Bici na Bedru i preselio kao šehid u Bici na Uhudu.

prijateljima Kurejšijama vodeći karavan kojim su prenosili hranu i ulje, pa su se ulogorili ispod palminog drveća (en-nahla). Kada su Kurejšije prošle pored njih, izašli su i sukobili se s njima ubivši Amra ibn el-Hadramijja i zarobivši dvojicu drugih. Ostali su pobjegli, a muslimani su uzeli imetak koji su imali. Desilo se to krajem džumadel-uhra, pa su došli u Medinu kao što je ranije pojašnjeno.

Sljedeća bitka koju je vodio Poslanik, ﷺ, jeste Bitka na Bedru. Bedr je naziv mjesta na kojem se bitka odigrala. Borba je vođena u ramazanu druge godine po Hidžri. Do Vjerovjesnika, ﷺ, došla je vijest da je karavan Kurejšija krenuo iz Šama. Vodio ga je Ebu Sufjan sa četrdeset trgovaca Kurejšija, dok neki kažu da je bilo sedamdeset trgovaca. Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je u pratnji tri stotine trinaest muškaraca, svojih ashaba, muhadžira i ensarija. Vijest o tome došla je do Meke te se spremilo hiljadu stotinu pedeset ljudi i krenuli su prema Bedru. Kada su zatekli netaknut karavan njih tri stotine se vratilo, a ostalo je devet stotina muškaraca. Dvije vojske su se sukobile i Allah, ﷻ, porazio je mnogobošce i podario pobjedu muslimanima: Tom je prilikom ubijeno sedamdeset i zarobljeno sedamdeset mušrika. Nije bilo bitke slične Bici na Bedru, jer je Iblis lično došao, došli su šejtani, nevjernici od džina, svi zajedno. Učestvovalo je devet stotina pedeset glavešina Kurejšija. S druge je strane učestvovalo tri stotine trinaest vjernika, a oni su tada bili jedini muslimani na svijetu. Bili su najbolja stvorenja na taj dan. Također je učestvovalo devedeset vjernika džina i hiljadu meleka.

Prenosi se od Hasana el-Basrija da bi, kada se uči sura El-Enfal, govorio: "Blago li vojsci čiji je vođa bio Allahov Poslanik, ﷺ, Allahov lav onaj koji je od njih izašao na dvoboj, njezin je izlazak prva vojska koju je Allah izveo, pomoć su joj bili meleki, a nagrada joj je Allahovo, ﷻ, zadovoljstvo."

Poslanik, ﷺ, vodio je i pohod Es-Sevik. Ebu Sufjan je izašao sa skupinom svojih drugova nakon Bedra namjeravajući napasti Medinu i zakleo se da se neće vratiti dok ne ubije neke od ashaba Allahova Poslanika, ﷺ.

Prikrao se do periferije Medine i smjestio se u kući nekog jevreja. Nakon toga je izašao, spalio dvije kuće i ubio dvojicu ashaba. Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je sa skupinom ashaba u potjeru za njim, a Ebu Sufjan pobježe da ga Allahov Poslanik, ﷺ, ne bi sustigao. S njim je pobjegla njegova pratnja koja je bacila opskrbu koju je sa sobom nosila, a većina toga bio je *es-sevik*[604] pa je po tome bitka dobila ime. Vratili su se bez borbe između njih.

Bitka Kajnuka' vođena je u predgrađu Medine. Opkolio ih je Allahov Poslanik, ﷺ, a Abdullah ibn Ubejj založio se za njih s grupom stanovnika Medine te ih je Poslanik, ﷺ, pustio da odu.[605]

Bitka na Uhudu. Druge godine poslije poraza na Bedru Kurejšije su sakupili veliki broj boraca i vratili se. Izašli su prema Medini, a bitka se odigrala kod brda Uhud gdje su nevjernici trpjeli poraz sve dok strijelci koje je ostavio Allahov Poslanik, ﷺ, nisu napustili svoje položaje i okupirali se napadom. Tada su se nevjernici vratili i iznova s leđa napali na njih. Tog je dana ubijeno sedamdeset muslimana, ranjen je veliki broj, dok su se ostali povukli. Allah, ﷻ, nakon toga odvratio je nevjernike od toga da ih prate što se kazuje u riječima Uzvišenog: **Allah je ispunio obećanje Svoje kada ste neprijatelje voljom Njegovom, nemilice ubijali...** (Ālu 'Imran, 152), tj. ubijali ste ih Njegovim dopuštenjem. **Ali kada ste duhom klonuli i o**

604 Nakon Bitke na Bedru Ebu Sufjan se zarekao da se neće okupati dok se ne osveti muslimanima. Krenuo je s dvije stotine konjanika i odsjeo kod Selama ibn Miškema, starješine plemena Benu en-Nedir, koji ga je primio, ugostio i dao mu informacije o muslimanima, čime je prekršio ugovor jevreja s muslimanima. Ebu Sufjan je nakon toga došao do predgrađa Medine, na prepad ubio dvojicu ensarija i zapalio jednu kuću, nakon čega se dao u bijeg. Resulullah, ﷺ, kreće s grupom ashaba da se sukobi s njima, ali su toliko bježali da su bacili opremu i hranu kako bi olakšali teret. Glavnina tereta koji su u bijegu bacili mnogobošci, koje muslimani nisu uspjeli stići, bila je hrana koja se pravi od mljevenih žitarica pomiješanih s maslom i medom poznata po imenu *es-sevik*, pa je ovaj vojni pohod Allahova Poslanika, ﷺ, poznat kao Pohod Es-Sevik. Resulullah, ﷺ, zatim je otišao kod jevrejskog plemena Benu en-Nedira i zatražio da pomognu muslimanima, što je bilo dogovoreno ugovorom, u plaćanju krvarine dvojice ljudi koji su bili ubijeni. Međutim, Benu en-Nedir ne samo da su odbili platiti materijalnu nadoknadu već su i pokušali ubiti Resulullaha, ﷺ. Amr ibn Džihaš, čovjek iz plemena Benu en-Nedir, popeo na zid ispod kojeg je sjedio Poslanik, ﷺ, a namjera mu je bila baciti kamen s vrha zida kako bi ubio Resulullaha, ﷺ, ali je Poslanik, ﷺ, objavom saznao šta žele učiniti, te je izbjegao kamen izdaje.

605 Vojni pohod desio se u ševalu druge godine po Hidžri. Abdullah b. Ubej, nesuđeni kralj Medine, osoba koja je pred dolazak Resulullaha, ﷺ, očekivala da to postane, ali je to spriječilo prihvatanje islama stanovnika Medine i dolazak Poslanika, ﷺ, u Medinu. To je razlog što je Abdullah postao vođa licemjera, onih koji su jezicima posvjedočili vjeru, a srcima svojim voljeli nevjerstvo. Često se miješao u stvari i događaje suprotne interesima muslimana, što se desilo i ovom prilikom.

svom se položaju raspravljati počeli, kada niste poslušali, a On vam je već bio ukazao na ono što vam je drago... (Ālu 'Imran, 152), sve do riječi Uzvišenog: **...onda je On, da bi vas iskušao...** (Ālu 'Imran, 152), tj. vratilo se protiv vas.

Bedr es-Sugra – Mali Bedr. Ebu Sufjan je nakon završetka Uhuda rekao: "Sastanak između nas i vas je na Bedru es-Sugra." Tamo se nalazilo trgovište, pa je Allahov Poslanik, ﷺ, izašao sa sedamdeset ashaba i došao do tog mjesta. Niko od nevjernika nije izašao da se sukobi s njima. Vratili su se sigurno na šta se odnose riječi Uzvišenog: **One koji su se Allahu i Poslaniku odazvali...** (Ālu 'Imran, 172), do riječi Uzvišenog: **I oni su se vratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo...** (Ālu 'Imran, 172)

Bitka Batn er-Redži'. Izašla je skupina muslimana koja se sukobila sa skupinom mnogobožaca koji su ih sve ubili, a Hubejba i još jednog ashaba zarobili. Odveli su ih u Meku gdje su ih pogubili. Niko nije preživio osim jednog ashaba za kojeg su mislili da je mrtav te se tako spasio.[606]

Bitka u kojoj je Vjerovjesnik, ﷺ, poslao Muhammeda ibn Meslemu[607], ﷺ, sa skupinom ashaba. Sukobili su se s mnogobošcima koji su izašli da ih presretnu i ubili su sve osim Muhammeda ibn Meslemu, ﷺ. Mislili su da je mrtav tako da se spasio među mrtvima.

Bitka B'ir Me'une. Amir ibn Malik bio je jedan od velikih ratnika među Arapima. Poigravao se tako što je poslao poruku Allahovu Poslaniku, ﷺ, da mu pošalje ljude koji će poučavati Kur'anu i razumijevanju vjere, a da će ih on štititi i braniti. Allahov Poslanik, ﷺ, posla mu El-Munzira ibn Amra

606 Resulullah, ﷺ, na molbu plemena Adala i el-Kare da im pošalje nekoga ko će ih poučiti islamu, u saferu 3. godine po Hidžri šalje grupu od šest ashaba, među kojima su bili: Mersed ibn Ebu Mersed, Asim ibn Sabit, Hubejb ibn Adijj i Zejd ibn ed-Desina, ﷺ, kako bi izvršili tu misiju. Kada su došli do mjesta Er-Redži, koje se nalazi nedaleko od Meke, dakle oko pet stotina kilometara od Medine, plemena koja su ih pozvala napadoše ih. Nismo pronašli u literaturi da je bilo ko od ove grupe plemenitih ashaba preživio. Hubejb, ﷺ, odveden je u Meku gdje je pogubljen, a prije pogibije klanjao je dva rekata namaza čime je uveo lijep običaj (sunnet) da se osoba namazom oprosti od ovog svijeta. Kada je završio namaz rekao je svojim dželatima: "Da nećete kazati kako sam namaz oduljio iz straha od smrti još bih dulje klanjao."

607 Muhammed b. Meslema el-Hazredži el-Ensari, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i znameniti vojskovođa. Preselio je nakon 40. godine po Hidžri.

es-Sa'idijja, ﷺ, sa četrnaest ashaba, muhadžira i ensarija. Kada su noću krenuli na put došla im je vijest da je Amir ibn Malik umro, te su poslali pismo Allahovu Poslaniku, ﷺ, u kojem su ga obavijestili o tome, a on naredi četrdeseterici, a kaže se da ih je bilo sedamdeseterica, da izađu i pridruže im se. Kada su se sastavili, krenuli su zajedno dok nisu stigli do B'ir Me'une. Tada pred njih izađe Amir ibn et-Tufejl s nekim arapskim plemenima, od kojih su bili R'al, Zekvan, Benu el-Hajjan i 'Asabe zatim ih napadoše i sve ih pobiše upravo kod bunara Me'une. Jedini su preživjeli Amr ibn Ummejja ed-Damurijj, S'ad ibn Ebu Vekkas i još dvojica ashaba, ﷺ, koji su kasnili za glavninom. Vidjevši da su ostali ubijeni, oni se vratiše u Medinu. Allahov Poslanik, ﷺ, učio je dovu četrdeset dana protiv tih plemena.

Bitka u kojoj je ubijen K'ab ibn el-Ešref. Allahov Poslanik, ﷺ, poslao je Muhammeda ibn Meslemu, ﷺ, sa trojicom koji su ubili K'aba kao što smo ranije spomenuli.

Bitka Benu en-Nedir. Razlog ovoj bici bio je 'Amr ibn Ummejja ed-Damurijj. Kada je po povratku s B'ir Me'une prišao Medini, zatekao je dvojicu ljudi iz plemena Benu Kilab, koje je Allahov Poslanik, ﷺ, darovao odjećom, pa ih je ubio ne znajući da su bili pod ugovorom o sigurnosti. Pripadnici Benu Kilaba došli su kod Allahova Poslanika, ﷺ, koji ode do plemena Benu en-Nedir s Ebu Bekrom, Omerom i Alijom, ﷺ, kako bi od njih zatražio pomoć pri plaćanju krvarine plemenu Benu Kilab. Postojao je ugovor o međusobnom pomaganju u plaćanju krvarine. U Benu en-Nediru planirali su ubiti Vjerovjesnika, ﷺ, ali mu je došao Džibril i obavijestio ga o tome kada je on napustio njihovo mjesto. Po povratku u Medinu sakupio je vojsku i došao do njih opkolivši ih. Posjekao je njihova palmina stabla i razrušio njihove građevine. Postignut je sporazum da im dopusti da napuste mjesto u kojem su živjeli i da sa sobom ponesu svoje imetke. Svaki je čovjek mogao ponijeti onoliko koliko jedna deva može ponijeti. Protjerani su prema Šamu, na šta se odnose riječi Uzvišenog: **On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali...** (El-Hašr, 2), do kraja sure.

Bitka Benu el-Mustalik.[608] Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je s vojskom, a Aiša, Allah njome bio zadovoljan, bila mu je u pratnji. Tada se desila potvora koju su potvoritelji proširili i objavljene su riječi Uzvišenog: **Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru...** (En-Nur, 11), do riječi Uzvišenog: **...čestite su žene za čestite muškarce...** (En-Nur, 26), ukupno sedamnaest ajeta kojima je obznanjena nevinost Aiše, Allah njome bio zadovoljan.

Bitka Benu Kurre. Neki su beduini došli do Medine, oteli deve iz predgrađa i pobjegli s njima. Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je da ih sustigne, ali je tada došao Ebu Katada el-Ensari[609], رضي الله عنه, sa skupinom ashaba koji su vratili oteto u Medinu.

Bitka na Hudejbiji. Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je radi umre i zaustavio se u mjestu 'Asefan, zatim na Hudejbiji, što je ime bunara po kojem je i mjesto dobilo ime. Između njih i mnogobožaca bio je sukob u kojem su koristili kamenje.

Bitka na Hendeku. Stanovnici Meke zajedno s plemenima beduina došli su do Medine. Vojska je brojala osamnaest hiljada boraca koji su poznati pod imenom Saveznici – Ahzab. Opkolili su Medinu, a Allahov Poslanik, ﷺ, naredio je vojsci da bdiju kako mnogobošci ne bi ušli u trenutku njihova nemara. Ostali su tako petnaest dana i duže. Allah, ﷻ, poslao je hladan vjetar koji ih je natjerao na povlačenje. Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog: **O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo Mi protiv njih vjetar poslali, a i vojske koje vi niste vidjeli...** (El-Ahzab, 9), tj. do riječi Uzvišenog: **Kad su vam došle i odozgo i odozdo...** (El-Ahzab, 10), i do riječi Uzvišenog: **Allah je nevjernike pune srdžbe odbio – nisu nimalo uspjeli – i vjernike je Allah borbe poštedio...** (El-Ahzab, 25)

608 Bitka s Benu Mustalikom, arapskim plemenom koje je živjelo južno od Medine, dogodila se u šabanu, šeste godine po Hidžri. Povod bici bila je njihova mobilizacija za borbu protiv Resulullaha, ﷺ, i muslimana, pa ih je Resulullah, ﷺ, napao prije nego što su završili pripreme za napad.

609 Ebu Katada el-Ensari, el-Haris b. Rib'i, رضي الله عنه, ashab i ensarija Resulullaha, ﷺ. Učestvovao je u Bici na Uhudu i u bitkama nakon Uhuda. Preselio je 54. godine po Hidžri.

Bitka Benu Kurejza[610] desila se nedaleko od Medine. Između Allahova Poslanika, ﷺ, i ovog plemena postojao je ugovor koji su oni prekršili kada su došli Saveznici. Nakon poraza Saveznika Allahov Poslanik, ﷺ, došao je do njih i opkolio ih. Predali su se pod njihovim uvjetom da im sudi S'ad ibn Mu'az[611], ؓ, koji je presudio da im se muškarci ubiju, a drugi porobe. Allahov Poslanik, ﷺ, pogubio je četiri stotine pedeset njihovih boraca. Kaže se da je broj bio i veći. Među njima je bio Hujej ibn Ahtab i K'ab ibn Esed. Na ovo se odnose riječi Uzvišenog: **...a sljedbenike Knjige, koji su ih pomagali...** (El-Ahzab, 26), tj. koji su ih podržali; **...iz utvrda njihovih je izveo...** (El-Ahzab, 26), iz njihovih tvrđava; **...i strah u srca njihova ulio, pa ste jedne pobili, a druge kao sužnje uzeli.** (El-Ahzab, 26)

U Bici Zatu er-Rika' klanjan je namaz u strahu (salatul-havf).[612] Oni ashabi koji su živjeli na sofi Poslanikove, ﷺ, džamije bili su bosi te su umotavali svoje noge u krpe zbog teškog puta. Sa krpa su spadali komadi (rik'a) i po tome je bitka dobila naziv Zatu er-Rik'a.[613]

610 Benu Kurejza je jevrejsko pleme koje je prekršilo ugovor s muslimanima, a bitka se dogodila u zul-hidždžeu, pete godine po Hidžri.

611 S'ad b. Mu'az el-Ensari, ؓ, prvak ensarija i ashab Resulullaha, ﷺ. Dao je prisegu Resulullahu, ﷺ, dok je on još bio u Meki, kompletnu porodicu i familiju uveo je u okrilje islama. Učestvovao je u Bici na Bedru, a preselio je od strijele koja ga je pogodila prilikom Bitke na Hendeku. Resulullah, ﷺ, obavijestio je da se Arš Stvoritelja potresao kada je on preselio kao šehid zbog radosti meleka nositelja Arša, jer im dolazi takav velikan i mudžahid.

612 *Salatul-havf* (namaz u strahu) jeste namaz koji se obavlja prilikom susreta s neprijateljem i kada su muslimani u bojnim redovima. Ukratko pojašnjeno, vojska se podijeli na dvije grupe koje naizmjenično klanjaju s imamom. Uzvišeni Allah ukazuje na ovaj namaz u ajetu: **Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju.** (En-Nisa', 102) U hanefijskoj pravnoj školi *salatul-havf* obavlja se na sljedeći način. Imam podijeli vojsku na dva dijela i poreda ih nasuprot neprijatelju u dva reda. S drugim redom obavi u potpunosti jedan rekat, a zatim se, nakon povratka sa sedžde, oni povuku ustupajući mjesto prvom redu, koji je do tada bio okrenut prema neprijatelju. Nakon što i s njima obavi jedan rekat u potpunosti, imam će predati selam, a oni će sami dopuniti namaz. Tada će se prva grupa povući nazad i završiti svoj namaz bez učenja Kur'ana. Ukoliko dođe do neprijateljskog napada, namaz će se prekinuti i naknadno klanjati ili, eventualno, ako prođe namasko vrijeme, naklanjati.

613 Bitka Zat er-rika' dogodila se u muharemu, sedme godine po Hidžri. Plemena Gatafan, Muharib, Sa'lebe i Enmar okupljala su se da napadnu muslimane nakon što su učestvovali u opsjedanju Medine u Bici na Hendeku (Ahzab/Saveznici). Resulullah, ﷺ, spremio je vojsku protiv njih i lično ju je poveo u borbu. Kada su čuli da Resulullah, ﷺ, dolazi s vojskom plemena su se razbježala. Razlog zbog čega se pohod naziva Zat er-rika, doslovno Bitka s krpama, jeste to što su noge ashaba bile izranjavane usljed hodanja po neprohodnom putu toliko, da su im nokti s nogu otpadali. Umotavali su ih u *rika*', krpe, pa je zbog toga ovaj pohod nazvan tim imenom.

Bitka na Hajberu desila se šeste godine nakon Hidžre i Poslanik, ﷺ, osvojio je Hajber kao što je ranije pojašnjeno.

U Bici na Mu'ti Allahov Poslanik, ﷺ, poslao je ashabe, muhadžire i ensarije, kojima je za emira – vođu odredio Zejda ibn Harisa, ﷺ, pa ako on bude ubijen Džafera ibn Ebu Taliba, ﷺ, pa Abdullaha ibn Revvahu i druge, ﷺ.[614]

U Bici Enmar Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je s ashabima u vojni pohod ali nije bilo sukoba.

Bitka za oslobođenje Meke. Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je s deset hiljada muhadžira i ensarija osam godina nakon Hidžre, oslobodio Meku Allahovim, ﷻ, davanjem, da bi se islam u njoj pokazao.

Bitka Benu Huzejme. Allahov Poslanik, ﷺ, poslao je Halida ibn el-Velida, ﷺ, nakon što je oslobodio Meku protiv Benu Huzejme od kojih je on neke pobio a ostale porobio. Tvrdili su da su primili islam, a on im nije vjerovao. Allahov Poslanik, ﷺ, naredio je da im se vrati ono što im je uzeto i isplatio je krvarinu za one koji su ubijeni.

U Bici na Hunejnu Allahov Poslanik, ﷺ, izašao je s dvanaest hiljada vojnika protiv Hevazina. Muslimane je zanijela vlastita brojnost i Uzvišeni Allah iskuša ih porazom. Zatim im ukaza pomoć i podari pobjedu tako da su pobijedili i uzeli ogroman plijen. Ovaj se dan naziva dan El-Evtasa. Na njega se odnose riječi Uzvišenog: **...a i onoga dana na Hunejnu kada vas je mnoštvo vaše zanijelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo...** (Et-Tevba, 25)

---

614 Vojni pohod El-Mu'ta dogodio se osme godine po Hidžri, u redžepu, a naziv je dobio prema mjestu koje se nalazi u današnjem Jordanu, području El-Belka kod Mrtvog mora. Povod ovoj bici bilo je ubistvo Resulullahovog, ﷺ, izaslanika El-Harisa ibn Umejra, ﷺ, od bizantinskog namjesnika u Šamu Šurahbila ibn Amra el-Gassanija. Poslanik, ﷺ, opremio je tri hiljade mudžahida prema Šamu i poslao ih osme godine u džumadel-ulau. Vojna je poznata kao vojna zapovjednika, jer je Resulullah, ﷺ, odredio Zejda ibn Harisa, ﷺ, za zapovjednika, pa ako on pogine, onda Džafera ibn Ebu Taliba, ﷺ, a ako i on pogine, onda Abdullaha ibn Revahu, ﷺ. Muslimanska vojska brojala je tri hiljade ratnika, a broj Bizantijaca bio je veći od stotinu hiljada. Muslimani su se žestoko borili i nanosili stravične gubitke neprijateljima, ali su i sva trojica zapovjednika muslimanske vojske preselili kao šehidi. Komandu je preuzeo Halid b. el-Velid, ﷺ, i strateški postavio situaciju tako da su se obje vojske povukle. Resulullah, ﷺ, ga je tada nazvao *Sejfullahom* – Allahovom, ﷻ, sabljom.

Bitka u Taifu. Allahov Poslanik, ﷺ, vratio se iz Bitke na Hunejnu – Evtasu zaputivši se prema Taifu. Opsjedao ih je četrdeset dana dok ih nije uspio pobijediti.

Bitka Devmet el-dždendel. Allahov Poslanik, ﷺ, poslao je Abdurahmana ibn 'Avfa, رضي الله عنه, sa sedam stotina ashaba. Postigli su mir s njima i ovi su primili islam.

Bitka na Tebuku protiv Bizantijaca. Muslimani su pobijedili i uzeli mnogobrojan plijen.[615] U djelu *Et-Tebsire* (...) stoji da je s Allahovim Poslanikom, ﷺ, na Oprosnom hadžu bilo prisutno četrdeset hiljada, a na Tebuku je bilo sedamdeset hiljada ljudi. Poslanik, ﷺ, preselio je na ahiret ostavivši iza sebe stotinu četrnaest hiljada ashaba koji su od njega slušali i prenosili.

Vojni je pohod i onaj na koji je poslao Halida ibn el-Velida, رضي الله عنه, u pravcu Devme el-Dždendela prije dolaska Abdurahmana, u kome je osvojio obilan plijen.

Vojni je pohod i onaj u pravcu Nedžda.

Ostale vojne pohode nismo spomenuli iz bojazni da će se odužiti.[616]

615 Herakl, vladar Bizantije, nakon Bitke na Mu'ti želio je uzvratiti muslimanima i smatrao je da su poraženi. Resulullah, ﷺ, saznao je od svojih izviđača da se Bizantijci spremaju za rat i sabrao je najveću vojsku do tada, više od trideset hiljada ratnika. Kada su u Bizantiji čuli da trideset hiljada ide na njih, a na Mu'ti nisu mogli izaći na kraj ni s tri hiljade, povukli su se. Resulullah, ﷺ, dolazi s vojskom do mjesta Tebuk, ali neprijatelj nije došao. Resulullah, ﷺ, šalje Halida, رضي الله عنه, u pravcu Devme el-Dždendela, a drugu grupu u pravcu Ejle. Obje su misije plemeniti ashabi uspješno izvršili.

616 Nismo se posvetili detaljima svake bitke i vojnog pohoda iz života Resulullaha, ﷺ, jer bi fusnote bile preopširne. Svaka bitka i vojni pohod posebne su lekcije iz životopisa Allahova Poslanika, ﷺ, stoga je nasihat (savjet) da se čitatelji upoznaju s detaljima kroz literaturu koja govori o životopisu (Siri) Resulullaha, ﷺ.

DVADESET DRUGO POGLAVLJE

HIKAJE O DŽIHADU

PRVA HIKAJA

Imam Ed-Dimeški u djelu *Feda'ilu-l-džihad*[617] u kratkoj formi prenosi da je u vojnom pohodu za vrijeme Ebu Bekra es-Siddika, ﷺ, šehidio Sabit ibn Kajs[618], ﷺ, na kojem je bio ogrtač koji je uzeo i prisvojio neki od muslimanskih vojnika. Jedan od dobrih ljudi vidio je Sabita, ﷺ, u snu i ovaj ga je obavijestio koji mu je vojnik uzeo ogrtač i naložio mu da zapovjednik vojske, a to je bio Halid ibn el-Velid, ﷺ, vrati ogrtač da bi njegovom prodajom vratio dug koji Sabit, ﷺ, nije stigao izmiriti u Medini i da oslobodi roba koji mu je bio u posjedu. Ovaj se dobri rob zaputio kod Halida, ﷺ, i prenio mu san koji je usnio. Pretražili su vojsku i našli čovjeka kojeg je Sabit, ﷺ, spomenuo pa su mu oduzeli ogrtač. Halid, ﷺ, odlazi u Medinu i prenosi oporuku borca Ebu Bekru es-Siddiku, ﷺ. Ebu Bekr, ﷺ, vrati dug i oslobodi roba, jer su šehidi živi, opskrbljeni i radosni zbog onoga što im je Allah, ﷻ, dao od Svojih darova, hurija dženetskih i neprekidne nagrade, kao što se prenosi u vjerodostojnom predanju: *"Kada nastupi Sudnji dan, šehidi će doći sa sabljama opasani i bit će uvedeni u Džennet četrdeset godina*

617 *Fedail el-džihad* hadisko je djelo u kojem je hafiz El-Kasim ibn Ali, poznat kao Ibn Asakir ed-Dimeški (u. 600/1203) sabrao hadise koji govore o džihadu u vrijeme borbi protiv krstaša u kojima je lično učestvovao.

618 Sabit b. Kajs el-Hazredži el-Ensari, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i hatib ensarija. Resulullah, ﷺ, obradovao ga je viješću da je među stanovnicima Dženneta te je i preselio kao šehid u Bici na El-Jemami. Navedeni slučaj, provođenja Sabitovog, ﷺ, vesijjeta (oporuke) koji su u snu vidjeli, spominje se u mnogim izvorima hadiske znanosti.

prije drugih stvorenja, a gazije će sjediti u halkama i pričati događaje koji su im se desili na dunjaluku. Ostali će ljudi biti u strahu i iščekivanju polaganja računa sve dok se Sudnji dan ne završi."[619]

DRUGA HIKAJA

Prenosi se da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, ﷺ, obavijestio ga o smrti neke osobe i pozvao Poslanika, ﷺ, da prisustvuje ispraćaju i klanja dženazu umrlom. Omer, رضي الله عنه, reče: "Allahov Poslaniče, ovaj koji je preselio bio je razvratnik i veliki griješnik, pa zar da mu ti prisustvuješ dženazi i klanjaš namaz?" Tada ovaj koji obavijesti o dženazi reče: "Allahov Poslaniče, bio je sa tobom one noći kada ste stražarili na Allahovu putu i čuvali muslimansku vojsku!" Allahov Poslanik, ﷺ, ustade i ode na dženazu, te klanja namaz za umrlog. Ispratio ga je do kabura i svojom mubarek rukom nakon što su ga ukopali tri puta prosuo šaku zemlje i rekao: *"Ljudi svjedoče i kažu o tebi zlo. Ja svjedočim tebi da si dobro učinio."* Omer, رضي الله عنه, reče: "Milosti svim svjetovima, zagovorniče griješnima, koja je mudrost u tome?" Allahov Poslanik, ﷺ, reče: *"Sine el-Hattabov, onome ko je bio u džihadu na Allahovu putu obećan je Džennet!"*[620]

619 Nismo pronašli predanje u referentnoj hadiskoj literaturi.

620 Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 22/337, broj 846, bez Omerovog, رضي الله عنه, posebnog obraćanja Resulullahu, ﷺ, s epitetima i pohvalama koje se spominju u ovoj verziji. El-Hejsemi kaže u *Medžme'u ez-zevaidu*, 5/502, br. 9423, da je u senedu Jezid ibn Sa'leb koji je nepoznat prenosilac, a ostali su prenosioci pouzdani.

TREĆA HIKAJA

Prenosi se da je u srce Ez-Zubejra ibn el-'Avvama[621], ﷺ, prilikom oslobođenja časne Meke ušla šejtanska sumnja da je Allahov Poslanik, ﷺ, preselio kao šehid, pa ga je obuzela žar ljubomore prema vjeri te je počeo sjeći nevjernike gdje god ih je stizao. Allahov Poslanik, ﷺ, bio je nedaleko od Meke, na uzvišenju koje gleda na grad, pa ga je pozvao i rekao: "*Šta ti je, Ez-Zubejre?*", a prije toga bodrio je muslimanske ratnike na borbu. Zatim je Poslanik, ﷺ, proučio dovu za njega i njegovu sablju i opet ga upita zbog čega je navalio na neprijatelja. Ez-Zubejr, ﷺ, odgovori: "Borit ću se protiv nevjernika sve dok mekanskom dolinom ne poteknu potoci krvi i nijednog neću poštedjeti uz Allahovu, ﷻ, pomoć." Allahov Poslanik, ﷺ, osmjehnu se zbog Ez-Zubejrove, ﷺ, žarke ljubavi prema vjeri i ogrnu ga svojim ogrtačem. Melek Džibril tada siđe i reče: "Allah, ﷻ, selami te, Poslaniče, i naređuje ti da selam preneseš Ez-Zubejru, te da ga obradueš da će dobiti nagradu koliku imaju svi muslimanski ratnici, od početka poslanstva do Sudnjeg dana, a njima se nagrada neće nikako umanjiti zbog toga."[622]

'Ukaši[623], ﷺ, je u Bici na Bedru, kada mu se slomila sablja, Allahov Poslanik, ﷺ, dao komad drveta koji se pretvorio u pravu sablju, uz Allahovo, ﷻ, dopuštenje. 'Ukaš, ﷺ, borio se tom sabljom u mnogim bitkama sve dok nije preselio kao šehid u bici protiv otpadnika. Sablje Ez-Zubejra i 'Ukaša bile su poznate, jer je za njih dovu uputio Allahov Poslanik, ﷺ, a Uzvišeni Allah dovu primio. U hadisu se kaže: "*Zaista su sablje dženetski ključevi.*"[624]

621 Ebu Abdullah ez-Zubejr b. el-'Avam el-Kureši, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ, i njegov tetić, jer mu je majka Safija kćerka Abdulmuttaliba. Kao mladić prima islam na samom početku poslanstva i jedan je od deseterice prvih muslimana kojima je Stvoritelj obećao Džennet. Dva puta je učinio hidžru, najprije u Abesiniju, a zatim u Medinu, te učestvovao s Resulullahom, ﷺ, u svim bitkama. Brojne su mu vrline i dobra učinjena za islam, a preselio je kao šehid vraćajući se iz Bitke Džemel u kojoj nije želio učestvovati.

622 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedeno prenosi od Resulullaha, ﷺ.

623 'Ukaš b. Sevr, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ. Obavljao je namjesničku dužnost na koju ga je postavio Resulullah, ﷺ, a najpoznatiji je po događaju s drvenom sabljom što je *mudžiza* Resulullaha, ﷺ.

624 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježe ga Taberani u *El-Mu'džemu el-kebiru*, 3/563, broj 6086, i Hakim u *Mustedreku*, 2/211, broj 2136.

ČETVRTA HIKAJA

Prenosi se da je Abdullah ibn Selam[625], ﷺ, koji je bio među poznatijim ashabima, jednom prilikom rekao: "Bili smo u društvu ashaba i govorili: 'Kada bi znali koje je djelo najbolje kod Allaha, onda bi svoje imetke i živote radi Allaha žrtvovali?' Džibri el-Emin, عليه السلام, tada je sišao s radosnom viješću da je Uzvišeni Allah rekao: **Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti.** (Es-Saff, 4)

Kada su borci jedinstveni i organizirani, tada će se među njima probuditi bliskost, ljubav i doći će im pomoć od Allaha, ﷻ, jer su jedinstvo i organizacija uvjeti džihada, kako u vanjskom tako i u unutrašnjem smislu. To je razlog pobjede i izvor snage, kao što razjedinjenost i dezorganizacija donose poraz i udaljuju pobjedu. Ovo se može razumjeti iz riječi Uzvišenog Allaha: **...i ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali...** (El-Enfal, 46) Pod pojmom *rihukum* (رِيحُكُمْ), doslovno vjetar, ukazuje se na borbeni duh s kojim dolazi pobjeda, jer su razilaženje i nejedinstvo karakteristika nevjernika, kao što vidimo iz riječi Uzvišenog: **Ti misliš da su oni složni, međutim srca su njihova razjedinjena...** (El-Hašr, 14) Dakle, obaveza je muslimanskih boraca – gazija čuvati jedinstvo i red da ne bi doživjeli sramotu i poraz.

625 Abdullah b. Selam, رضي الله عنه, ashab Resulullaha, ﷺ, i jevrejski učenjak koji je prihvatio islam. Porijeklo mu se vezuje za Jusufa, عليه السلام, a prije islama se zvao El-Hasin, pa ga je Poslanik, ﷺ, nazvao Abdullah. Sve znakove *alamete* poslanstva zapisane u ranijim objavama Abdullah, رضي الله عنه, je vidio kod Resulullaha, ﷺ, stoga je odmah primio islam i prenio nam hadis koji je čuo od Poslanika, ﷺ, prilikom prvog obraćanja u Medini: "*Ljudi, širite selam (mir), nahranite gladne, rodbinske veze održavajte i namaz obavljajte po noći dok ljudi spavaju, ući ćete u Džennet sa selamom (mirom).*" Preselio je na ahiret 43. godine po Hidžri.

PETA HIKAJA

Prenosi se da je Ubejj[626], ﷺ, bio u vojnom pohodu s Allahovim Poslanikom, ﷺ, pa su prošli pored potoka. Neki od vojnika reče: "Allahov Poslaniče, došla mi je želja u srce da se nastanim kod ove vode, obrađujem zemlju oko nje i tako živim sam sve do smrti, daleko od ljudi!" Allahov Poslanik, ﷺ, tada reče: "*Nisam poslan s jevrejstvom, niti s kršćanstvom, već sam poslan s iskonskom vjerom, lahkom i životnom!*"[627]

U drugom predanju kaže se: "*Poslan sam s džihadom, mačevanje je moja vještina, a opskrba mi je data ispod držača sablje i opskrba mog ummeta je na sedlima konja. Poraniti ili omrknuti na Allahovu putu bolje vam je od dunjaluka i svega na njemu.*"[628]

U hadisu se prenosi: "*Kod Allaha je bolji čovjek onaj ko se bori u bojnom redu, nego onaj ko provede u ibadetu – robovanju šezdeset godina.*"[629]

ŠESTA HIKAJA

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi da su ashabi sjedili i čekali Allahova Poslanika, ﷺ, pa kada im je došao, reče: "*Hoćete li da vas obavijestim o najboljim ljudima kod Allaha, ﷻ?*" Ashabi odgovoriše: "Hoćemo Allahov Poslaniče!" Poslanik, ﷺ, reče: "*Oni koji uzmu za uzde konja na Allahovu putu i drže ih do preseljenja ili pogibije!*"[630]

---

626 Ubejj b. K'ab el-Hazredži, ashab i ensarija Resulullaha, ﷺ. Prvak je hafiza Kur'ana još u vrijeme Poslanika, ﷺ, i poznat po učenosti. Resulullah, ﷺ, uputio je plemenite ashabe da uče Kur'an pred njim, a jednom je prilikom čak Allah, ﷻ, naredio Poslaniku, ﷺ, da sluša Kur'an od Ubejja, ﷺ. Kada je to čuo, hazreti Ubejj, ﷺ, zaplakao je od sreće. Preselio je na ahiret iza 19. godine po Hidžri.

627 Bilježi Ahmed u *Musnedu*, 5/266; hadis je daif – slab. El-Hejsemi u *Medžme'u ez-zevaidu*, 5/508, br. 9441, kaže da je u senedu Ali ibn Jezid el-Elhani koji je slab prenosilac.

628 Prvi dio hadisa nismo pronašli u hadiskim zbirkama, a drugi dio u kojem se kaže: "*Poraniti ili omrknuti na Allahovu putu...*" dio je vjerodostojnog hadisa koji bilježe u svojim *Sahihima* Buhari, Džihad, 2639; i Muslim, Imare, 1880.

629 Hakim u *Mustedreku*, 2/78; hadis je sahih – vjerodostojan.

630 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedeno prenosi od Resulullaha, ﷺ.

Allahov Poslanik, ﷺ, upitao je Omera ibn el-Hattaba, ؓ, da li zna ko su najbolji ljudi poslije vjerovjesnika, neka je na sve njih mir, pa mu je zatim Poslanik, ﷺ, i odgovorio: "*Oni koji se bore lično i imecima svojim sve dok ne presele, oni su najbolji kod Allaha nakon vjerovjesnika, neka je na sve njih mir!*"[631]

Hasan, ؓ, prenosi da je u vrijeme Allahova Poslanika, ﷺ, živio čovjek koji je posjedovao obilan imetak, pa je došao kod Allahova Poslanika, ﷺ, i upitao ga: "Allahov Poslaniče, ﷺ, ukaži mi na djelo kojim ću postići nagradu boraca na Allahovu putu?" Allahov Poslanik, ﷺ, upita ga: "*Koliko imetka imaš?*" On odgovori: "Šest hiljada dinara." Poslanik, ﷺ, reče: "*Kada bi sve što imaš potrošio u pokornosti Allahu, ne bi time dostigao ni vrijednost prašine koja se nakupi na nogama i obući boraca – gazija.*"[632]

Prenosi se da je neko upitao Allahova Poslanika, ﷺ, kojim djelom može postići nagradu odlaska u bitku, pa je Poslanik, ﷺ, odgovorio: "*Kada bi dane provodio u postu, a noći u namazu ne bi dostigao vrijednost niti jednog dana odlaska u borbu na Allahovu putu.*"[633]

SEDMA HIKAJA

Prenosi se da je Ebu Misbah išao u rat s Bizantincima, a Malik ibn Abdullah bio je jedan od vojnika pa su došli kod Džabira ibn Abdullaha, ؓ, dok je ovaj vodio svog konja. Malik ga upita zbog čega ne jaše na konju nego ga vodi, a Džabir, ؓ, mu odgovori: "Čuo sam Allahova Poslanika, ﷺ, kada je rekao: "*Onaj koga dotakne prašina u ratu, po nogama ili licu, Allah, ﷻ, zabrani vatri da ga dotakne, a lice mu na Sudnjem danu bude bijelo i svijetlo.*"[634] Iz ovog su razloga ashabi željeli ići u džihad pješice.

631 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedeno prenosi od Resulullaha, ﷺ.

632 Hadis bilježi Se'id b. Mensur u *Sunenu*, Fadl el-Džihad, 2305.

633 Nismo pronašli hadis ovog značenja, ali se prenose slični hadisi o vrijednosti džihada i ribata (bdijenja na Allahovu, ﷻ, putu) i autor ih je ranije naveo te se mogu pronaći u indeksu hadisa na kraju knjige.

634 Prvi dio hadisa bilježi Buharija u *Sahihu*, Džum'a, 865, a drugi dio: "*...a lice mu na Sudnjem danu bude bijelo i svijetlo*", nismo pronašli u referentnoj literaturi da se prenosi od Resulullaha, ﷺ.

Autor djela *Eš-Šifa'* prenosi na samom početku knjige da je Salim ibn Abdullah[635], ﷺ, koji je bio među najučenijim ljudima, naložio svojim ukućanima da mu pripreme opskrbu za put u džihad. Rekao im je: "Ne mogu zanoćiti ovdje, nego želim krenuti u borbu što prije!" Hanuma ga upita: "Zašto se nisi ranije spremio?" Salim, ﷺ, odgovori: "Usnio sam san u kojem kao da sam došao do vrata nebesa, pa se iz skrivenog meni začu glas: 'Ko je došao?' Odgovorih: 'Salim ibn Abdullah!' Tada se začu glas koji reče: 'Kako da se otvore vrata nebesa onome ko se nije borio na Allahovu putu, niti mu je prašina dotakla lice, barem jedan dan ili noć!'"

Prenosi se u vjerodostojnom predanju: "*Ko se ukrasi različitim dobrim djelima, a ne bude se borio, doći će s manjkom.*"[636]

U drugom se predanju kaže: "*Ko se ne bude borio, niti barem samom sebi govorio o džihadu imat će kod sebe ogranak licemjerstva.*"[637]

OSMA HIKAJA

U djelu *Er-Rekaik* navodi se da je Ebu Kilaba rekao: "Imao sam bratića koji je bio veliki griješnik, pio je alkohol i po grijehu bio poznat među svijetom. Jednog dana bijaše bolestan pa me pozva da ga obiđem po noći, jer je želio nešto oporučiti. Kada sam ušao u njegov dom, vidio sam dva crna meleka koja su mu došla, pa sam kazao: "Zaista je Allah Taj Koji usmrćuje!" Zatim sam ugledao dva bijela meleka u jednom ćošku kuće kako mu se počeše približavati, a crni se polahko udaljiše. Jedan bijeli melek priđe, pomirisa njegova usta, a zatim reče svom drugu: "Ova usta ne mirišu zikrom – spominjanjem Allaha, ﷻ." Pomirisa mu stomak, pa reče: "Ovaj stomak ne miriše postom." Pomirisa njegove noge i reče: "Nema

635 Salim b. Abdullah sin je Abdullaha i unuk Omera, ﷺ, ashaba Resulullaha, ﷺ. Istaknuti je tabi'in i jedan od sedmerice *fekiha* – pravnika Medine. Osim po znanju poznat je i po velikoj pobožnosti, a preselio je početkom drugog stoljeća po Hidžri.

636 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedeno prenosi od Resulullaha, ﷺ.

637 Hadis bilježe Muslim u *Sahihu*, Imare, 1910, Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2502, i Nesai u *Sunenu*, Džihad, 3907, od Ebu Hurejre, ﷺ.

ovdje namaza." Pomirisa njegov jezik pa reče: "Allahu ekber – Allah je najveći, vidio sam ga prilikom oslobađanja Antakije kako je na Allahovu putu učio tekbir." Kada dođe trenutak preseljenja, cijela se soba ispuni prelijepim mirisom."

Ebu Hurejra, ﷺ, prenosi: "*Ko podigne svoj glas učeći tekbir upisat će mu se hiljadu dobrih djela.*"

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi: "*Ko donese jedan tekbir u bici, bit će mu na Sudnjem danu na tereziji teži od nebesa, Zemlje i svega na njoj. Allah se ponosi tekbirima gazija pred svojim melekima.*"[638]

DEVETA HIKAJA

Prenosi se da je Ubejj, ﷺ, ispričao: "Živjeli smo u Medini, pa je skupina ashaba i tabi'ina otišla u vojni pohod prema gradu Konstantinopolju, a vojskovođa je bio Halid ibn el-Velid, ﷺ. Ebu Ejjub el-Ensari, ﷺ, bio je među njima, pa kada smo došli do zidina grada, zatekli smo nevjernike okupljene ispred njih, a leđa su zaštitili bedemima grada. Jedan od nas napade na nevjerničku vojsku, pa mu neko prigovori: 'Nemoj se bacati u propast!' Ebu Ejjub el-Ensari, ﷺ, reče: 'Nije ovo bacanje u propast. Mi smo ensarije – Medinelije zbog kojih je objavljen ovaj ajet.' Kada je pobjeda, prevlast i nadmoć pripala islamu kazali smo: 'Hvala Allahu, islam je pobijedio i pokazala se njegova snaga.' Nakon toga vratili smo se svojim porodicama i počeli se baviti svojim imecima. Zbog ovog našeg propusta i postupka objavljen je ajet u kojem se kaže: **I imetak na Allahovu putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite...** (El-Bekara, 195) Značenje ajeta jeste: "Dijelite na Allahovu putu i nemojte se bacati u propast time što nećete dijeliti." Zbog toga je Ejjub el-Ensari, ﷺ, izabrao najdalje zemlje u kojima se borio na Allahovu putu protiv Bizantinaca sve dok nije preselio kao šehid. Gazija što se više udalji od doma bliži je Uzvišenom

638 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedena dva predanja prenose od Resulullaha, ﷺ.

Allahu, kao što se prenosi da je Alija, ﷺ, rekao: "Gazija se približio Allahu, ﷻ, onoliko koliko se udaljio od svoje porodice."

DESETA HIKAJA

Prenosi se da je Alija, ﷺ, zapovjednik vjernika – emirul-mu'minin, rekao da kada gazija krene u boj na Allahovu putu i oprosti se od svoje porodice, a i porodica se oprosti od njega, Uzvišeni Allah ponosi se njime pred melekima. Tada Uzvišeni kaže melekima: "Pogledajte Moga roba kako se oprostio od svoje porodice na Mome putu i kako se porodica od njega oprostila tražeći Moje zadovoljstvo. Vas za svjedoke uzimam da sam im oprostio." Kada izađe iz kuće Allah, ﷻ, pošalje meleka koji mu pobriše sve grijehe.

Također, prenosi se od Ka'ba el-Ensarija, ﷺ, da se Uzvišeni Allah diči gazijom i njegovim oružjem pred melekima, a kada se gazija oprosti sa svojima, zaplače njegova kuća i njezini zidovi. Kada gazija izađe iz kuće, njemu i njegovoj porodici budu oprošteni grijesi.

Sunnet je oprostiti se prilikom rastanka i to je vrijeme u kojem se primaju dove. Vjerovjesnik, ﷺ, kada bi se opraštao od vojske, govorio bi: "*Allahu na čuvanje ostavljam vašu vjeru, emanete i konačnice djela.*"[639]

JEDANAESTA HIKAJA

Prenosi se da je neki tabi'in posjetio Temima ed-Darijja, ﷺ, pa ga je zatekao kako polaže sijeno svome konju, a porodica mu oko njega. Ovaj ga upita zašto radi te poslove, a porodica mu ne pomaže u tome, pa mu Temim ed-Darijj, ﷺ, odgovori: "Meni je drago i priliči mi da sam opslužujem,

639 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježe ga u svojim *Sunenima* Ebu Davud, Džihad, 2600, Tirmizi, Da'vat, 3443 i Ibn Madža, Džihad, 2826, od Abdullaha b. Omera, ﷺ.

jer sam čuo Allahova Poslanika, ﷺ, kada je rekao: "*Ko pripremi hranu za svog konja i objesi mu je oko vrata upisat će mu se za svako zrno dobro djelo.*" U drugom predanju stoji: "*Ko bude držao konja na Allahovu putu, lično ga opsluživao, hranio i timario, Allah će mu upisati dobro djelo za svaku dlaku konja.*"[640]

TRINAESTA HIKAJA

Prenosi Ibn el-Mubarek od Sabita el-Bunanija[641] koji kaže da je u njegovo vrijeme živio mladić koji je mnogo odlazio u boj i želio preseliti na Allahovu putu, ali mu nije bilo suđeno da preseli kao šehid, pa je odlučio oženiti se nakon povratka iz boja. Ušao je u šator i pred podne-namaz zaspao. Probudio se uplakan, što je probudilo i njegove saputnike koji ga upitaše zašto plače. On odgovori: "Vidio sam u snu kako mi je neko došao i rekao da sam oženjen, te da je hanuma na mene ljuta. Zatim sam vidio prelijep mirisan vrt kakav ranije nisam vidio. Ušao sam i zatekao deset lijepih djevojaka blistavih lica poput mladog mjeseca. Upitao sam ih da li među njima ima neka od dženetskih hurija, a one odgovoriše da nema već da su one moje djevojke. Ušao sam u drugi vrt koji je bio još ljepši i raskošniji od prvog i opet zatekao deset djevojaka koje sam upitao isto pitanje o dženetskim hurijama. One odgovoriše: "Strpi se, eno je u onom vrtu." Tada sam ugledao kupolu od svjetla sazdanu, blistavim rubinima i draguljima ukrašenu i prelijepo namirisanu. Niko nije u stanju opisati ljepotu koju vidjeh. Pod kupolom hurija, nisam vidio ljepšu od nje, pa me pozdravi, a ja sjedoh pored nje nakratko i pamet kao da me napusti. Bio sam zadivljen, potpuno zaljubljen i utopljen u slast susreta. Pružih ruku da joj dotaknem odjeću, a ona reče: "Strpi se, nije došlo naše vrijeme. Večeras ćeš nam doći." Kada mladić završi pričanje svoga sna, pojavi se neprijatelj

640 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se navedeno predanje prenosi od Resulullaha, ﷺ.

641 Sabit b. Eslem el-Bunani, Ebu Muhammed el-Basti, učenjak hadisa i znameniti pobožnjak. Preselio je 120. godine po Hidžri.

i vojska se podiže uz udarce ratnog bubnja. Borili su se sve do akšama, a među šehidima bijaše i mladić koji je ispričao svoj san. Došao je trenutak susreta s voljenom, ušao je u dženetske bašče njemu namijenjene, jer su šehidi živi i u lijepom društvu. Dženetske hurije njihove su družice i njima pripada uživanje koje se ne prekida.

ČETRNAESTA HIKAJA

U djelu *Mesalik el-ebrar*[642] spominje se da je u Basri živjela čestita žena i da je imala dobrog sina po imenu Ibrahim. Nedaleko od Basre bila je tvrđava koju su nevjernici okupirali. Među vaizima u Basri bio je Abdulvahid koji je u svojim vazovima podsticao na borbu protiv nevjernika i govorio ljudima o vrijednosti džihada. Ibrahimova majka prisustvovala je jednom od njegovih vazova u kojem je opisao počast koja se ukazuje šehidima dženetskim hurijama. Spomenuo je da kada bi koliko kap iz usta jedne od tih hurija palo u more, sedam bi se mora od te kapi pretvorilo u tekućinu slađu od šećera. Kada bi jedan biser s nje spao na dunjaluk, ispunio bi ga cijelog lijepim mirisom prijatnijim od miska. Dragulj s njezine krune osvijetlio bi i svjetlošću ispunio cijeli dunjaluk. Kada su prisutni čuli opis dženetskih hurija obuze ih zanos i silna želja, a Ibrahimova mati bi zadivljena i zovnu vaiza riječima: "Želim da jednu od dženetskih hurija koje si opisao udam za svog sina Ibrahima, za mehr koji ću odmah platiti u iznosu od deset hiljada dinara." Zatim je ustala, donijela vaizu novac za mehr i rekla: "Povedi moga sina sa sobom u boj, nadam se da će mi Allah, ﷻ, uslišati dovu i primiti moju žrtvu, pa kada mi sin bude šehid, bit će mi zagovornik na Sudnjem danu, jer će šehid imati pravo zagovorništva za sedamdeset članova svoje porodice." Vojska se pripremila i već sutra krenula u boj. Hafizi Basre učili su ispred vojske ajet: **Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati...** (Et-Tevba, 111), do

642 *Mesalik el-ebrar* djelo je iz tesavvufa šejha Ibrahima b. el-Hasena en-Nakšibendija el-Kevranija (u. 1101/1690). Autor je više desetaka djela, kraćih i dužih, a preselio je u Medini.

kraja ajeta. Ibrahimova majka pripremila je sina, naoružala ga različitim vrstama oružja i dala mu ćefin. Čvrsto ga je zagrlila i poljubila u oba oka. On je uzeo njezinu ruku i poljubio je, a majka tada uputi dovu za njega i reče: "Gospodaru moj, nemoj nas više na ovom svijetu sastaviti, nego učini da naš susret bude na divanu pred Tobom na Sudnjem danu!" Podsticala je sina na odvažnost u borbi na Allahovu putu i budila u njemu želju da preseli na Njegovu putu. Kada su gazije došle do nevjernika i vojske se sukobile, Ibrahim najprije navali na neprijatelja sijekući vratove brojnih nevjernika, a drugi mu se borci pridružiše. Bodrili su Ibrahima u borbi sve dok nije pao kao šehid na Allahovu putu. Pobjeda je pripala muslimanima i nevjernici su doživjeli poraz. Vojska se vratila u Basru gdje ju je dočekao narod među kojim je bila Ibrahimova majka. Upitala je vaiza Abdulvahida: "Je li primljena moja žrtva – kurban i poklon koji sam darovala?" Vaiz odgovori: "Sin ti je živ među živima, u lijepom životu i društvu uživa!" Ona tada pade na sedždu u znak zahvalnosti Allahu, ﷻ, i reče: "Zahvala pripada Allahu Koji je primio moj kurban i poklon, a nije me odbio." Ljudi su bili u nedoumici i čuđenju zbog njezina stanja, pa je sutradan vaiz iznova govorio o vrijednosti gazija i stepenima – deredžama šehida kada je došla Ibrahimova majka i prisutne obradovala selamom od Ibrahima prenijevši ono što je vidjela u snu. Ona ispriča: "Vidjela sam svoga sina u zelenim baščama, sjedi na divanu od bisera, na glavi mu kruna ukrašena, živi među dženetskim hurijama i zovnuo me riječima: 'Majko, mehr koji si dala primljen je. Mlada mi je došla i tu je pored mene!'" Prisutni se obradovaše i srca im se srećom ispuniše.

PETNAESTA HIKAJA

Pripovijeda imam arif Abdulbaki u djelu *Revdatu er-rejjahin*[643] da je u vrijeme njegova putovanja bio u društvu jednog čovjeka koji nije ni jeo ni pio. Upitao ga je zašto ne jede i ne pije već dugi niz dana kako je u tom društvu. Ovaj odgovori da će im objasniti kada se budu htjeli rastati nakon putovanja. Kada se putovanje završilo, tražili smo da nas obavijesti o čemu se radi. Tada on reče: "Jednom sam prilikom bio u boju među četiri stotine boraca kada nas napadoše nevjernici i pobijediše nas. Svi su poginuli, a ja sam ležao među mrtvima ranjen i onesviješćen. Kada se približio zalazak sunca, obuze nas miris ljepši i prijatniji od miska, pa sam otvorio oči pogledavši dio nebesa koji sam mogao vidjeti. Vidio sam mlade djevojke kako silaze s obzorja, krasne i prelijepe. Ljepota njihova bila je nešto što nisam vidio na dunjaluku. U rukama su nosile posude u kojima je bio dženetski napitak, pa su napajale naše šehide. Među njima sam ležao i ja, žmirio i željno iščekivao da popijem ono što one donesoše. Kada su došle do mene jedna se obrati svojoj pratilji riječima: "Ovoga nećemo napojiti; trebamo se vratiti prije nego što se nebesa zatvore da ne bi noć morale provesti na zemlji." Ova joj reče: "Zar bi ti napojila onoga u čijem je tijelu još uvijek duša!?" Jedna od njih smilova mi se i kanu kap pića u moja usta te to dođe do moje utrobe. Tada sam osjetio slast, okus i sitost koja ni danas nije oslabila. Više nikada nisam poželio hranu, niti piće, niti sam osjetio potrebu da ih uzmem, hvala Uzvišenom Allahu.

643 Puno ime djela je *Revdatu er-rejjahin fi menakib es-salihin*, a u djelu su sabrane vrline pobožnjaka i dobrih robova autora Abdullaha b. Es'ada el-Jafi'ija (u. 769/1367).

ŠESNAESTA HIKAJA

Abdullah ibn el-Mubarek u djelu *Feda'il el-gazv*[644] navodi da je neki čovjek u Medini po imenu Zijad otišao prema Bizantiji kao gazija. Nevjernici opkoliše tvrđavu u kojoj su bili i gađaše je katapultima. Kamen pogodi njegova suborca u glavu i ovaj izgubi svijest te ga odniješe s položaja, uvedoše u kuću i polegoše na postelju gdje je nepomično ležao. Malo zatim začu se njegov smijeh i svijest mu se povrati, a suze mu počeše teći niz obraze. Upitali smo ga kako je, zbog čega se smije i zbog čega mu potekoše suze. On odgovori: "Odniješe me i uvedoše u Džennet. Dovedoše me pred građevinu sazdanu od dragulja i bisera u kojoj bijaše ležaljka. Začuh glas s desne strane i voljena, ljepote neopisive, reče: 'Dobro nam došao.' Poče pričati sa mnom, blago i nježno, sjedeći s moje desne strane. Upitah je: 'Blagoslovljena, ko si ti?' Ona odgovori: 'Ja sam za tebe odabrana među dženetskim hurijama, tvoja družica.' Pružih ruku da je dotaknem, onako kako zaljubljenik dotiče voljenu, a razum mi se pomuti kao da ga nemam. Izgubljen sam zbog ljubavi prema njoj. Ona reče: 'Strpi se, nije došlo vrijeme susreta. Kada podne dođe susrest ćemo se.' Tada dođe druga s lijeve strane i isto reče: 'Dobro nam došao.' Ponovi se stanje koje me je obuzelo ranije, a ona progovori: 'Vrijeme susret našeg je podne-namaz.' Kada je došlo vrijeme podne-namaza, mujezin zauči ezan, njemu preniješe vijest da je nastupio podne-namaz i on ispusti dušu i preseli se u milost Uzvišenog Allaha. Dođe u lijepo društvo, neka mu Allah milost ukaže i grijehe oprosti.

644 *Feda'il el-gazv* ili *El-Džihad* djelo je imama Abdullaha b. el-Mubareka (u. 181/797), a u njemu navodi 262 hadisa o vrijednosti džihada. Autor je bio alim, trgovac, mudžahid i muftija, a većinu života proveo je u Horosanu. Napisao je nekoliko značajnih djela, a spominje se da je prvo djelo koje je napisao upravo ovo djelo o džihadu.

SEDAMNAESTA HIKAJA

Kada je Allahov Poslanik, ﷺ, s plemenitim ashabima išao u vojni pohod na Hajber među nevjerničkom vojskom bio je poznat odvažan ratnik po imenu Merhab. Izašao je iz hajberske tvrđave, isukao sablju i sišao na bojno polje. Citirao je stihove, hvaleći se i gordo nastupajući. Ovo je bio običaj Arapa kada pokazuju zanos. Vjerovjesnika, ﷺ, obuze žar vjere i reče stihove:

Vjerovjesnik sam ja, to laž nije.
Potomak sam Abdulmutaliba.

Na mejdan Merhabu izađe Amir, od plemenitih ashaba, te i on spjeva stihove. Sukobiše se i Merhab ga žestoko udari po štitu da se ovome odbi sablja koju je isukao i posječe ga od siline udara. Šehidio je Allahovom, ﷻ, odredbom. Allahov Poslanik, ﷺ, posla po Aliju, Allah mu lice svijetlim učinio, a on bijaše bolestan. Oči su ga boljele i nije vidio. Allahov Poslanik, ﷺ, uze svoje mubarek pljuvačke i potra mu oči time, a ozdravljenje odmah nastupi Allahovom, ﷻ, odredbom. Poslanik, ﷺ, dade Aliji, رضي الله عنه, bajrak i on izađe na mejdan opet sa stihovima na usnama. Napao je na Merhaba kao lav i glavu mu posjekao od čega ovaj prokletnik i preseli. Njegova je pogana duša otišla u nizine Džehennema. Alija, رضي الله عنه, ponese bajrak i Hajber pade uz Allahovu, ﷻ, pomoć. Slično se desilo prilikom bitke na Hendeku kada je jedan od nevjernika po imenu Amr izašao na mejdan, isukao sablju i počeo izazivati govoreći stihove. Pred njega izađe Alija, رضي الله عنه, a ovaj mu reče: "Alija, ti si mlad i plemenit, ne bih volio da ti prolijem krv." Alija, رضي الله عنه, reče: "Ja volim da krv tvoju prolijem, ti koji si neprijatelj Allahu." Amr tada napade sabljom na Aliju, رضي الله عنه, koji se zaštiti štitom i ispod njega isuka sablju. Udarcem sablje Alija, رضي الله عنه, gotovo raspolovi prokletnika koji ode u Džehennem Allahovom, ﷻ, odredbom. Ashabi tada podigoše glasove učeći tekbire, a Allahov Posalnik, ﷺ, kada to začu obradova se i zahvalu Allahu donese.

Zabranjeno je tražiti i izazivati dvoboj s naše strane, a kada nas nevjernici izazovu, obaveza jeizaći na mejdan nakon što imam – vođa dozvoli navedeno. Postoji stav koji kaže da je dozvoljeno ali pokuđeno izaći bez dozvole, te stav da je općenito dozvoljeno onome ko se oprobao u takvim situacijama.

OSAMNAESTA HIKAJA

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, prilikom susreta s neprijateljem u borbi glasno je učio ovaj ajet: **Reci: 'Ako bježite od smrti ili pogibije, bježanje vam neće pomoći, opet ćete samo kratko uživati.'** (El-Ahzab, 16) Uzvišeni kaže: **...pa kad bi bili i u visokim kulama...** (En-Nisa', 78) Dozivao je ljude i govorio: "O ljudi, ako na Allahovu putu ne budete ubijeni, tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, vidjeti meleka smrti teže je od hiljadu udaraca sabljom. Bol izlaska duše iz tijela teža je od svakog dunjalučkog i ahiretskog straha. Ovaj je izlazak bolniji od kidanja ljudskog tijela željezom i bacanja u ključalu vodu. Kada bi ustao jedan od onih koji su preselili iz svog kabura i prenio stvorenjima strahote koje doživljava, ne bi se više osjetila slast života i sna do Sudnjeg dana.

U predanju se navodi: "*Kada bi kap boli smrti pala na brdo – ono bi se istopilo.*"

Prilikom odlaska u boj i džihad na Allahovu putu treba tražiti sigurnost i šehadet na tom putu, jer ko preseli na Allahovu putu neće osjetiti bol smrti više od ujeda mušice, ili će čak osjećati da pije medovinu iako ne osjeti žeđ i potrebu, o čemu smo više govorili u poglavlju o toj temi.

Gospodaru naš, neka preseljenje naše bude na Tebi ugodan način i na Tvome putu. Neka od Tebe nama bude određena vječna sreća u tom trenutku.

DEVETNAESTA HIKAJA

Šejh Šihabudin u svom djelu *Medžma' el-letaif*[645] prenosi da je neki dobri rob učio dovu za sebe riječima: "Gospodaru moj, uistinu Tebe volim pa mi daruj preseljenje i dušu moju Sebi vrati. Ti si Jedini Kojeg moje srce voli." Zatim je otišao u svoju bašču gdje je zaspao, pa kada su neprijatelji napali, ubili su ga dok je spavao te je preselio kao šehid. Drugi čestiti ljudi usnili su ga i pitali ga kakvo mu je sada stanje. Odgovorio je: "Zaspao sam u svojoj bašči, a kada sam otvorio oči, vidio sam da sam u Dženneti-firdevsu."

Gospodaru naš, uvedi nas u Svoje Džennete, iz Svoje darežljivosti, plemenitosti i moći.

DVADESETA HIKAJA

Dvojicu muslimana zarobili su nevjernici pa ih pokušaše nagovoriti da ostave vjeru islam i postanu nevjernici, neka nas Uzvišeni Allah zaštiti od toga, a oni to iz Allahove, ﷻ, milosti odbiše učiniti. Nevjernici ih tada baciše u kazan pun ulja, pa su ih u njemu držali tri dana dok im se kosti nisu rastopile. Imali su brata koji je živio u muslimanskim zemljama koji ih usni i upita u kakvom su stanju. Oni odgovoriše: "Kada nas baciše u kazan kao da smo uvedeni u dženetske bašče koje počesmo razgledati. Bila je Allahova, ﷻ, blagost pa nikakvu bol nismo osjetili."

Gospodaru naš, počasti nas vrhovima dženetskih bašči bez bola, Ti Koji si Veličanstven i Darovatelj.

645 Djelo ovog naslova jedino smo pronašli iz oblasti nasljednog prava autora Džaviš-zade Ibrahima b. Muhammeda (u. 1053/1643).

DVADESET PRVA HIKAJA

Harun er-Rešid[646] pripovijeda: "Jednom prilikom bili smo u vojnom pohodu do Konstantinopolja i na putu smo naišli na tvrđavu zvanu Herakle. Sedamnaest dana neuspješno smo je opsjedali i svi su napori bili uzaludni. Sljedećeg dana na vratima tvrđave pojavi se naoružan poznati junak nevjerničke vojske i zatraži od muslimanske vojske da mu izvede dvadeset vojnika na dvoboj, jer je bio umišljen i ohol. Izazvao ih je na mejdan. Er-Rešid je spavao i vojska ga nije smjela probuditi, a kada je ustao, obavijestiše ga šta se desilo, a njega obuze velika tuga. Opisali su mu koji je nevjernik izašao i tražio da mu se izađe na mejdan, te kazali da je dugo čekao da mu se odazovu. Muslimanska vojska bila je u nedoumici i niko nije mogao izaći na mejdan bez dozvole. Sutradan isti nevjernik izađe na bojno polje, a Er-Rešid reče neka mu se odazove dvadeset vojnika i neka izađu na mejdan. Međutim, njegov ministar – vezir po imenu Mahled bijaše inteligentan i pronicljiv čovjek te mu reče: "Zapovjedniče pravovjernih, ne treba na mejdan izaći više od jednog borca da ne bi nevjernici rekli: 'Gledaj kako se jedan od nas na mejdanu nosi s dvadeset muslimana.' To po islamu nije ispravno da se učini. Kada izađe jedan pa ubije nevjernika, bit će gazija i spašen od vatre, ako pak bude ubijen bit će šehid, a ako bude ranjen, njegovo će preseljenje biti kao da je pao kao šehid i na Sudnjem danu bit će proživljen u njihovoj skupini." Tada izađe Ibn el-Dževzi, poznat po svojoj odvažnosti, viteštvu među muslimanskom vojskom i upućenosti u činjenicu da je rat varka, pa zatraži dopuštenje od Er-Rešida riječima: "Zapovjedniče pravovjernih, dozvoli meni samom da izađem pred ovog nevjernika!" Er-Rešid mu dade oružje i konja, a ovaj to odbi riječima: "Borim se radi Allaha, a ne radi dunjaluka." Harun er-Rešid prouči dovu i oprosti se od njega. Pred tvrđavu na mejdan izađe Ibn el-Dževzi u pratnji dvadeset vojnika. Nevjernici rekoše: "Mi zatražismo vas dvadeset, a vas je jedan više.

646 Harun er-Rešid, sin Muhammeda el-Mehdija (u. 193/809), abasijski halifa, učenjak u arapskom jeziku, povijesti, fikhu i hadisu. Spada među najrječitije Arape, a ne mali broj stihova prenosi se od njega. Jedne bi godine išao na hadž, a druge u džihad. Bio je izrazito plemenit, darežljiv i skroman, a njegovo društvo uvijek su bili učenjaci, pobožnjaci, junaci i čestiti ljudi.

To je neka varka ili izbjegavanje." Muslimani odgovoriše: "Dvoboj je jedan na jednoga, mi svog junaka ispraćamo. Nismo ovdje da se borimo." Nevjernik tada izađe na mejdan i napade na Ibn el-Dževzija urlajući: "Gdje je on!?" Ibn el-Dževzi odazva mu se: "Evo me ovdje!" Borba potraja do ikindije, a nesnosna vrućina na obojici je ostavila traga. Ibn el-Dževzi tada primijeni varku i stade naizgled bježati od nevjernika koji ga je slijedio sve do kraja mejdana. Nevjernici se počeše smijati i izrugivati riječima: "Vidi! Vidi!" Ibn el-Dževzi tada se vrati i stiže nevjernika te ga sabljom gotovo prepolovi, ovaj pade s konja i ode u Džehennem. Kada vjernici vidješe ovo, glasno donesoše tekbire i veoma se obradovaše. Među nevjerničku vojsku tada uđe strah i obuze njihova srca. Muslimani napadoše na tvrđavu i osvojiše je bereketom Ibn el-Dževzija i njegovim iskrenim nijetom. Ubiše nevjernike, neke zarobiše, a Er-Rešid počasti Ibn el-Dževzija i dariva ga sabljom i visokim položajem u svom društvu.

DVADESET DRUGA HIKAJA

Imam El-Kurtubi u svom *Tarihu* prenosi da je vladar Konstantinopolja u Bizantijskom carstvu odlučio napasti na muslimanske zemlje sa svom svojom vojskom koja je, kada se okupe svi nevjernički vlastodršci i vojnici, brojala šesto hiljada vojnika. Gotovo nebrojena i nepregledna vojska koja će udariti sa svih strana koristeći najrazličitija borbena sredstva i oružja. Za svaku muslimansku državu odredili su stotinu hiljada vojnika u namjeri da sve muslimanske zemlje okupiraju. Muslimanske vladare obuzeo je nemir, a u srca je ušao strah. Muslimanske zemlje su tada naseljavali i nearapi i Tatari. Neki su muslimani napustili svoja ognjišta i gradove, bježeći u planine. U to je vrijeme živio vladar čija se vlast prostirala na području Iraka i drugih nearapskih zemalja oko Iraka. Bio je poznat kao hrabar, hvaljen

i poštovan vladar, a ime ovog sultana je Alb Arslan[647], porijeklom Turčin. On okupi one na državnim položajima i ugledne ljude u društvu te se stade s njima savjetovati šta da čine. Reče im: "Zadesila nas je velika i opća nedaća. Nevjernička je vojska nebrojena. Nama ne priliči da bježimo, nego ćemo se boriti do smrti." Okupljeni rekoše: "Zapovjedniče pravovjernih, znaš da je tvoje mišljenje i planiranje nama drago i uvijek prihvaćeno. Draži si nam od nas samih i imetaka naših! Nevjernici su na nas udarili sa svih strana poput noćne tmine kada krene; ništa je zaustaviti ne može."

Zatim je ovaj vladar iz muslimanske vojske izabrao dvadeset hiljada odvažnih i iskusnih boraca koji su rat odavno izučili i iskusili, sinovi su gazija oni bili. Htio se s nevjernicima sukobiti kod prvog muslimanskog grada na koji neprijatelj naiđe, čime bi ih iznenadio i spriječio da oči svoje otvore u našoj zemlji ili da im se situacija smiri u nekom od naših gradova. Ovo je bitno za snagu islama i povod njegove pobjede. Spremio se i čvrsto odlučio krenuti s vojskom. Kod prvog prenoćišta pet hiljada vojnika napusti njegovu vojsku, a na sljedećem još tri hiljade. Kada dođe treći dan, u vojsci mu ostade samo dvanaest hiljada vojnika s kojima se sukobi s neprijateljem. Arslanova vojska bijaše poput kapi u moru prema nevjerničkoj. Sultan Alb Arslan reče vojsci: "U petak nakon što prođe podne i obavimo džumu navalit ćemo na neprijatelja i s njim se sukobiti u to vrijeme." Vojnici su se oprostili i halalili jedni s drugima, a zatim upućivali dove i skrušeno se obraćali Allahu, ﷻ. Nevjernička vojska bila je sastavljena od dvadeset redova, od prvih se ne vide posljednji redovi. Bila je to brojna vojska, ali muslimanska vojska na njih napade i redove im razbi sve do šatora u kojem je bio njihov vladar kojeg zarobiše uz Allahovu, ﷻ, pomoć.

Tada se začu glas među nevjerničkom vojskom: "Zarobili su vladara!", pa se vojska razbježa, Allahovom, ﷻ, odredbom. Nebrojeno mnogo bilo

647 Ebu Šudža Alb Arslan (Razjareni lav) Muhammed b. Džeferi es-Seldžuki (u. 465/1072), četvrti je vladar iz dinastije Seldžuka. Svoj nadimak dobio je zbog izrazite vještine ratovanja i brojnih pobjeda koje je izvojevao. Posebno je njegovao vezu s Hasanom b. Alijem et-Tusijem, Nizam el-mulkom, abasijskim vezirom uz čiju je pomoć osvojio velika prostranstva u Maloj Aziji, Ermeniji i Gruziji. Koliko je bio uspješan svjedoči to što je zarobio Aleksijusa, vladara Bizantije, kojeg su otkupili od njega za milion i po dinara (zlatnika), a Bizantija je potpisala mirovni ugovor s muslimanima na pedeset godina. Preselio je na ahiret u 44. godini života od ruke pobunjenika.

ih je ubijeno i zarobljeno, a veliki broj pobježe s bojnog polja. Alb Arslan sjede na prijesto nevjerničkog kralja. S njihove se trpeze počasti jelom i pićem. Pred njega dovedoše zarobljenog vladara kojeg Alb Arslan upita: "Da sam ja danas ono što si ti, u tvom zarobljeništvu, šta bi ti sa mnom učinio." Ovaj reče: "Ubio bih te!" Sultan reče: "Tebe ubiti za mene nije nešto vrijedno." Naredio je da ga prodaju kao roba, pa su obilazili muslimanske vojnike nudeći vladara za roba. Niko ga nije želio kupiti čak i kada su ga nudili za jedan dirhem zbog brojnosti zarobljenika tog dana. Niko ih nije želio uzeti sebi i nevjernički borac nije se mogao prodati taj dan za jedan dirhem. Ugledali su jednog kako vodi psa i ponudili mu vladara u zamjenu za psa, što ovaj i prihvati riječima: "Jedan pas za drugoga!" Uzeli su zatim vladara i psa, a nakon toga ih povezali konopcem i poslali u Konstantinopolj. Kada su to vidjeli nevjernici, izgubili su se zbog poniženja i neuspjeha koji su doživjeli. Zadesila ih je velika tuga i pogledi su im klonuli. Vraćeni su iz pohoda poniženi i bez ikakve dobiti.

Gospodaru moj, ponizi ih i učini ih stalno poraženim, poniženim i ništavnim do Sudnjeg dana.

Ono što se može iz ove hikaje izvući kao pouka jeste značaj sloge, strpljenja i postojanosti u redovima boraca, što je povod pobjedi i osnova porazu koji se nanosi neprijatelju uz Allahovo, ﷻ, dopuštenje.

Također, ovaj je događaj mudžiza Vjerovjesnika, ﷺ, koji je rekao: "*Dvanaest hiljada iz mog ummeta neće biti poraženi.*"[648], o čemu je ranije bilo riječi. Bježanje iz borbe je haram – zabranjeno kada muslimana bude u navedenom broju, a obaveza je da budu jedinstveni, organizirani, strpljivi i postojani. Uzvišeni Allah kaže: **Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete! A Allah je na strani izdržljivih.** (El-Bekara, 249)

Gospodaru naš, oprosti nam i smiluj nam se. Ti si naš Gospodar pa nam pomozi protiv naroda nevjerničkog.

---

648 Hadis bilježe Ebu Davud u *Sunenu*, Džihad, 2611; Tirmizi u *Sunenu*, Sijer, 1555; hadis je sahih – vjerodostojan. Bilježi ga i Hakim u *El-Mustedreku*, 2/110, br. 2489.

DVADESET TREĆA HIKAJA

U vrijeme hilafeta Muavije[649], ﷺ, bi zarobljen čovjek iz arapske familije, pa ga odvedoše u Konstantinopolj i izvedoše ga pred kralja koji je bio u društvu svojih ministara. Kralj poče razgovor sa zarobljenikom, a jedan od ministara priđe i udari šamar zarobljeniku. Ovaj viknu na sav glas: "Muavija, ti si naš vladar. Zar su muslimani nestali pa da me ovo poniženje stigne!" Vijest o ovom događaju doprla je do Muavije koji posla otkupninu i vrati zarobljenika njegovoj porodici. Upitao ga je za ime ministra koji ga je ošamario. Muavija, ﷺ, razmišljao je neko vrijeme, a onda pozva jednog od kapetana koji je bio inteligentan i pronicljiv te mu u osami ispriča šta se desilo zarobljeniku. Naredi mu da na prevaru dovede ministra, što ovaj preuze na sebe i reče: "Uz Allahovu, ﷻ, pomoć." Muavija, ﷺ, naloži da se napravi lađa i da se opskrbi različitom opremom. Bila je brza na vodi poput ptice u zraku. Dao je kapetanu veliki iznos, a ovaj za njega nabavi najrazličitije predmete i robu, te se preruši u trgovca i pripremi poklone za sve ministre osim za onoga koji je ošamario zarobljenika. Kada je stigao u Konstantinopolj, predao je suvenire i poklone pripremljene za svakog od ministara. Ministar koji ništa nije dobio naljuti se zato što su mu uskraćeni pokloni, a kapetan mu obeća najljepše i najbolje poklone kada dođe sljedeći put. Ministar mu reče da mu donese svileni ćilim na kojem su izvezene slike svakojakih životinja, ptica i drugoga, te druge stvari koje priliče ministru. Kapetan trgovac vrati se i pronađe ćilim kakav je ministar tražio, nabavi i druge robe te iznova otputova za Konstantinopolj. Usidrio se na obali mora, nedaleko od bašče koja je bila u vlasništvu ministra. Kada je ovaj čuo da je trgovac došao, ode do obale i stade se diviti ljepoti i ukrasima lađe. Nije mogao odoljeti da ne uđe u nju, a zatim ugleda ćilim koji mu je trgovac obećao i drugu vrijednu robu što ga još više zadivi i na čemu mu

649 Muavija b. Ebu Sufjan, ﷺ, ashab Resulullaha, ﷺ. Primio je islam prilikom oslobođenja Meke i jedan je od pisara Objave. Nakon hazreti Alije, ﷺ, preuzeo je hilafet od hazreti Hasana, ﷺ, koji se odrekao vlasti kako bi sačuvao muslimanske živote, te s Mu'avijom, ﷺ, započinje emevijska dinastija vladara. Preselio je u redžepu 60. godine po Hidžri, u vrijeme kada je imao blizu osamdeset godina.

se pogled dugo zadrža. Lađa i posada bijahu spremni, a i vjetar povoljan te kapetan trgovac potajno naredi da odmah krenu i lađa poleti poput ptice. Dovedoše ministra u Šam i izvedoše ga pred Muaviju, ﷺ. Zarobljenik kojeg je ošamario ministar stajao je pored Muavije, ﷺ, pa mu on naredi: "Udari mu šamar kao što je on tebi šamar udario u Konstantinopolju pred njihovim vladarem." Ovaj priđe ministru i ošamari ga pred vladarem. Muavija, ﷺ, reče ministru: "Ovo je islam uspostavio – poravnanje, i vratiti pravo onome kome je učinjena nepravda i kazniti nepravednika. Zato sam te na ovo mjesto doveo." Nakon toga Muavija, ﷺ, naredi da ministru dadnu obećani ćilim i darove te ga posla neozlijeđenog nazad u njegovu domovinu i bašču. Strah obuze vladara Konstantinopolja i naredi da se lanci stave u more, između grada i Uskudara, te posla poklone i darove Muaviji, ﷺ, zatraživši ugovor o miru s njim. Neophodno je, dakle, osim žestoke ljubavi nekada imati i varku u odnosu s nevjernicima u neprijateljstvu. Kaže se da je odvažnost u sukobu sastavljena od deset dijelova, devet je u varkama, a samo jedan u borbi. Kao što se prenosi u hadisu: "*Rat je varka.*"[650]

DVADESET ČETVRTA HIKAJA

U predislamskom periodu živjela su dva vladara među nearapima, Kisra i Kajsar – vladar Bizantije. Kajsar je bio obuzet lovom sa psima, pa mu je Kisra poslao poklone među kojima je bio panter dresiran da lovi. Međutim postojala je varka, a to je bilo da kada ova životinja ogladni napada na sve i svakoga te nanosi veliku štetu napadnutoj osobi. Kada su pokloni došli do Kajsara želio je loviti i koristiti osim svojih pasa i dobijenog pantera. Panter je bio gladan i čim su ga pustili on napade na Kajsara i njegovu pratnju i nanese im brojne rane. Kajsar se spasi ovog napada i sakri ono šta se desilo, tj. varku u koju je upao. Raspitao se o Kisri, njegovim običajima i slabostima, pa sazna da voli loviti ali u lovu koristi ptice. Imao je Kajsar u

650 Hadis bilježi Buhari u *Sahihu*, Džihad, 2865, i Muslim u *Sahihu*, Džihad, 1739, od Džabira b. Abdullaha, ﷺ.

svom posjedu orla koji je dresiran za lov ali kada je gladan napada na osobu koja ga pošalje, razdire mu lice i oči. Kajsar ga posla među poklonima koje je namijenio Kisri pohvalivši u pismu pantera i druge poklone koje mu ranije ovaj posla. Izaslanik donese poklone i orla koje Kisra prihvati. Kada je htio loviti ptice, povede orla koji bijaše gladan, pa kada ga pusti orao mu se vrati, podera mu lice i uništi mu jedno oko. Tada Kisra vrisnu na svoje vojnike: "Ah, kakav je Kajsar! Bori se protiv mene bez vojske." Stiže vijest šta se desilo Kajsaru od pantera kojeg je ovaj poslao njemu. Kajsar je rekao: "Ah, kakva je Kisrina varka i prevara koja me zadesi."

Ova je hikaja bitan savjet i velika pouka sultanima, vladarima i drugima. Obavezno treba provjeriti i pomno proučiti poklone koje oni daju. Hrana i piće s njihovih stolova otrov su koji ubija, pa treba biti oprezan i pronicljiv, te se u svim stvarima oslanjati na Moćnog Gospodara.

DVADESET PETA HIKAJA

Prenosi se da je Kajsar sklopio mir s Behram Kurom[651] i da su razmijenili poklone. Mržnja je nagrizala Behrama koji nikako nije podnosio Kajsara, pa mu ovaj napravi varku. Među svojim slugama imao je vještog čovjeka kojeg je poučio spravljanju različitih vrsta jela kako bi ovaj postao poznat kuhar jer je znao da Behram veoma voli jesti. Nakon toga reče mu: "Želim te poslati s poklonima Behramu. Kada se kod njega smjestiš i u kuhinju dođeš, čekaj trenutak nemara sluga i spali mu dvorac. Ovaj reče: "Čujem i pokoravam se." Otputovao je i kada je predao poklone reče: "Ja sam vješt i iskusan kuhar." Narediše mu da bude u vladarevoj kuhinji. Jedne noći dok su drugi u nemaru bili, zapalio je njegov dom i cijeli dvorac plamen obuze. Nasta panika u kojoj se stražari jedni s drugima sukobiše, a kuhar iskoristi priliku i pobježe nazad Kajsaru. Behram ozlojeđen naredi da se traži onaj ko je izazvao požar dok mu suze niz obraze

651 Vladari Bizantije i Perzije između kojih je vladalo žestoko neprijateljstvo.

tekoše. Uhvatiše nekog čovjeka i Behram pronicljivo zaključi da se radi o kuharu. Baci ga na tlo i reče: "Ti si moj dom plamenom uništio!" Ovaj iz straha prizna te ga pogubiše. Većina riznica Behrama bila je uništena. Sakupio je vojsku i predao se obnovi dvora i izgradnji porušenog. Kajsaru je samo pokazivao da je jak i odlučan, jer onaj ko nešto želi treba u trenutku slabosti pokazati odrješitost i odvažnost. Time se neprijatelji pobjeđuju i ciljevi postižu brojnim varkama, kao što ratnici sakrivaju dio svojih snaga od očiju neprijatelja. Behram je počeo kovati planove za osvetu i okupio je sve umne ljude s kojima se posavjetova. Ministar, poznat po umnosti i pronicljivosti, bi izabran te ga opskrbi različitom robom i odjećom koju je trebao ponijeti sa sobom pretvarajući se da je trgovac. Behram odabra lijepu robinju koja priliči vladarima, gotovo da slične na svijetu nema i nauči je da koristi otrovnu maramicu kojom će nakon spolnog odnosa namazati spolni organ osobe koja je bude imala u vlasništvu. Objasni joj da će na taj način biti prihvaćena i draga onome ko je bude posjedovao. Ministar se preruši u trgovca i u pratnji robinje uđe kuda i drugi svijet ulazi, da ga ne bi neko prepoznao kao Behramovog ministra, u grad Kajsara. Prodao je robu koju je donio sa sobom i ostala je samo robinja. Poslao je novac koji je zaradio, a zatim se zaputio ministru koji je imao veliki ugled kod Kajsara i rekao mu: "Imam prelijepu robinju koja priliči tebi. Nema joj slične osim kod vladara." Kada ovaj vidje njezinu ljepotu uze je, a trgovac odmah ode kod Kajsara i požali se na ministra. Reče mu da je imao prelijepu robinju koja priliči vladarima, ali je ministar uze i reče kako je Kajsar gotovo mrtav, spolno nemoćan, slabe muškosti i nije u stanju s njom imati odnos, tako da mu ne treba takva robinja. Kajsara obuze srdžba, oduze ministru robinju i odsječe mu spolni organ naredivši da se protjera. Rekao je da će trgovcu naknadno platiti. Ovaj se odmah preobuče i napusti grad. Iste noći Kajsar stupi u intimni odnos s robinjom koja mu nakon odnosa obrisa cijeli spolni organ maramicom koju je izvukla ispod pokrivača. Nedugo zatim njemu otpade kompletan spolni organ i on ostade potpuno nemoćan muškarac. Naredio je da se robinja ubije, ali je to bilo nakon što je izgubio pro-

nicljivost. Razumom obdaren treba biti pronicljiv i paziti na varke i spletke neprijatelja da im njegova nesreća ne bi radost bila. Posebno se treba paziti ženskih spletki jer je Allah, ﷻ, u Svojoj Knjizi rekao: **...vaša su lukavstva zaista velika!** (Jusuf, 28)

DVADESET ŠESTA HIKAJA

Zapovjednik vjernika Mu'tesim billahi[652] bio je jedan od najboljih među abasijskim halifama. U njegovo su vrijeme neprijatelji zarobili ženu muslimanku iz grada Amurije. Jedan od njih je ošamari, a ona zaplaka i zovnu: "O Mu'tesime! Gdje si ti sada!?" Ovaj joj se poče rugati i reče: "Doći će vladar iz tvoje zemlje na šarenim konjima da te spasi." Kada je Mu'tesim čuo za ovo što je zadesilo muslimanku, obuze ga ljubomora za islam i rasrdi se. Veliki novac uloži i posla svoje ljude na sve četiri strane svijeta da mu dovedu šarene konje. Sakupili su osamdeset hiljada konja velikim naporom i željom da se vjera pomogne. Odlučio je krenuti na tvrđavu, u kojoj je bila zarobljena muslimanka, koju nikada do tada nije niko uspio osvojiti zbog njezine izvanredne konstrukcije. Uz Allahovu, ﷻ, pomoć i podršku vojska je uspjela osvojiti tvrđavu, neke su neprijatelje ubili, a neke zarobili. Muslimanku su spasili i uhvatili onoga koji ju je ošamario. Mu'tesim reče djevojci da ga ošamari kao što je on nju ošamario, što ona i učini. Tada mu reče: "Evo smo ti došli na šarenim konjima." Ostvarilo se željeno uz pomoć Uzvišenog Allaha.

Vladari moraju imati veliku želju i uložiti imetak u nastojanju da se zarobljeni muslimani izbave iz ropstva, jer je velika nagrada u uklanjanju tuge muslimana mu'mina. Omer, ﷺ, prenosi od Vjerovjesnika, ﷺ, riječi:

652 Ebu Ishak Mu'tesim billah, sin Haruna er-Rešida, abasijski halifa (u. 227/841), najpoznatiji je po ovom događaju kada je spasio muslimanku koju su zarobili neprijatelji. Slabo je čitao i pisao, ali se prelijepo izražavao i bio je uvažavan kao vrstan govornik. Poznat je po svojim plemenitim ambicijama i odvažnosti, ali i po izvanrednoj fizičkoj snazi. Lično je vodio vojske u bitke, a u konkretnom događaju koji Pruščak spominje navodi se da je rekao: "Odazivam ti se, sestro!" Tražio je od neprijateljskog vladara da oslobodi djevojku, pa kada je ovaj to odbio i prijetio u svom pismu, Mu'tesim mu je napisao: "Odgovor je ono što ćeš vidjeti, a ne čuti!"

"*Da spasim iz ropstva jednog muslimana draže mi je od cijelog Arabijskog poluotoka.*"[653]

Ibn Abbas, ﷺ, prenosi hadis: "*Ko izbavi jednog zarobljenika iz ruku neprijatelja, ja sam taj zarobljenik.*"[654]

Prenosi se od učenih da je Omer ibn Abdulaziz[655], ﷺ, govorio da kada musliman bude zarobljen i zatraži pomoć da ga se oslobodi, dužnost je svih muslimana da mu pomognu da dođe do slobode. Ako zarobljenik bude pušten pod uvjetom da pošalje otkupninu muslimanima haram ga je vratiti nevjernicima zbog Allahovih, ﷻ, riječi: **Ako vam dođu zarobljeni, vi ih otkupljujte, a zabranjeno vam je da ih izgonite...** (El-Bekara, 85)

Od imama Malika i Ahmeda, ﷺ, prenosi se da su muslimani dužni osloboditi zarobljenike na bilo koji način, borbom ili otkupninom. Ukoliko je zarobljenik impotentan, treba vratiti otkupninu, ali ako je siromašan nije dužan. Stav je Malika, ﷺ, da je zabranjeno – haram ostaviti zarobljene muslimane u neprijateljskoj zemlji, te da je obaveza osloboditi ih sve dok iko od njih bude zarobljen. Najvredniji imetak jeste onaj koji se dadne da bi se zarobljenik oslobodio.

DVADESET SEDMA HIKAJA

Osman ibn Huza' u djelu *Fedail el-džihad* navodi da je neki čovjek obilazio oko Ka'be i šaputao dovu: "Gospodaru moj, odazvao si se dovama onih koji Ti se šapatom obratiše, ali moju dovu još nisi primio." Upitao sam

653 Hadis bilježi Ibn Ebu Šejba u *Musannefu*, 6/496, i nismo pronašli ocjenu vjerodostojnosti.

654 Hadis bilježi El-Hejsemi u *Medžme'u ez-zevaidu*, 5/598, i kaže da su prenosioci pouzdani osim razilaženja oko jednog.

655 Omer b. Abdulaziz, emevijski halifa koji je zbog pravednosti i čestitosti prozvan petim pravednim halifom – *hulefai rašidun*. Bio je izrazito čestit, učen i plemenit. Izdržavao se vlastitim radom i u njegovo doba nije bilo siromašnih ljudi u muslimanskoj državi. Poznat je i po tome što je naložio zvanično pisanje hadisa Resulullaha, ﷺ. Preselio je u prvoj godini drugog stoljeća po Hidžri. Uprkos činjenici da je bio halifa samo dvije godine, uspio je promijeniti stil vladanja emevija i ostaviti lijep obrazac muslimanskog vladara. Primjer koji se često spominje jeste to što je za službene poslove koristio službenu svijeću, a kada bi se bavio privatnim poslovima koristio bi vlastitu.

ga u čuđenju: "Nije mi se dopao tvoj govor. Kakva je mudrost u tome?" On odgovori: "Bilo nas je sedmerica koji smo stalno zajedno izlazili u boj s Bizantincima. Jednog dana Allahovim, ﷻ, emrom zarobili su nas nevjernici, pa nas izvedoše na glavni trg radi pogubljenja. Pogledao sam pod svoje noge i vidio sedam otvorenih vrata. Na svakim je stajala hurija, u jednoj joj ruci ispunjena čaša, a u drugoj maramica. Pogubiše jednog od nas, a jedna od hurija priđe, obrisa mu krv, uvede ga na vrata i napoji ga iz čaše koju je nosila. Vrata se zatim zatvoriše. Isto se desilo s ostalima sve dok nije došao red na mene. S nestrpljenjem sam iščekivao da se i meni dogodi ono što se dogodilo njima. Najednom se pojavi jedan od nevjernika koji me prepozna i oslobodi. Hurija ostade na posljednjim vratima i zovnu me riječima: 'Uskraćeno ti je i nesretan si. Prošla te je sreća i velika počast.' Od tog trenutka izgaram i stalno iščekujem upućujući dovu Uzvišenom Allahu."

Abdullah ibn Omer, ﷺ, prenosi: "*Kada se dvije vojske u ratu sukobe, iz Dženneta izađu hurije i dođu na bojno polje. Uče dovu borcima: 'Gospodaru naš, učvrsti gazije u trenutku sukoba!' i prate ih u napadu na neprijatelja. Kada neki šehidi, napoje ga dženetskim napitkom i obrišu s njega krv i prašinu. Onda im se pridruže i uživaju u lijepom društvu hurija, a krv im se još nije osušila.*"[656]

DVADESET OSMA HIKAJA

Imam Ed-Dimeški u djelu *El-Džihad* prenosi da je neki stanovnik Kufe išao u boj. Vojska je došla do obale te je ostao jedan da čuva konje i druge jahalice dok su ostali otišli. Tada dođe sluga lica lijepog kao mjesec vedre noći pa reče stražaru: "Dođi, zove te vlasnik ovog dvorca koji tamo vidiš." Ovaj mu se odazva i uđe u prelijep dvorac koji se ne može opisati među kućama. U dvorcu zateče ležaljku od dragulja na kojoj su ležale hurije i mlade djevojke koje opet ne može čovjek opisati. Kada je ušao u

656 Hadis bilježi Abdurezak es-San'ani u *Musannefu*, 5/258.

prostoriju, nazvao je selam, a one odgovoriše na selam i rekoše: "Dobro došao ti kojem je Allah zaštitnik." Uzele su me za ruku i dovele u svoje društvo. Pričale su, a mene je obuzela žestoka ljubav koja mi je pamet oduzela. Pružio sam ruku da jednoj dotaknem vrat, a ona reče: "Strpi se, nije došlo vrijeme susreta. Sačekaj jaciju namaz." Dodala mi je posudu ispunjenu čistim mlijekom koju sam i popio. Vidio sam sebe u pustinji kako mi se put izmijenila i obuze me nedoumica i tuga. Vratio sam se svome društvu pa me upitaše šta mi se desilo te im ispričah priču i opisah stanje u kojem sam bio. Rekoše mi da sam lud, a jedan mi reče: "Ono što si popio može izaći ako budeš sebe natjerao na povraćanje." Stavio sam ruku u usta i počeo povraćati. Izašla je tekućina koju sam popio, a bila je još čisto mlijeko. Čitav se prostor mirisom ispuni i društvo mi povjerova.

Čudili su se onome što mi se desilo. Te noći siđe ovaj čovjek do obale mora da uzme abdest kada naiđe nevjernička lađa s koje siđoše vojnici i ubiše ga te on preseli kao šehid. Desilo se to u vrijeme koje mu je hurija spomenula. Došao je u prebivalište svoje i pored svoje voljene našao smiraj. U sabah ga društvo pronađe ubijenog i pokopaše ga. Neka mu se Allah, ﷻ, smiluje. Otišli su u Kufu i obavijestili o njemu, ali je vijest stigla prije njih. Njegov otac reče da je čuvao stoku na livadama kada vidje konjanika koji se zaputi prema njemu. Upita ga da li je vidio njegova sina, pa mu ovaj odgovori da je danas taj i taj od gazija preselio. Zovnuše šehide da uđu u Džennet, a kada sam se u akšam vratio kući i ušao u čaršiju saznao sam da je taj čovjek preselio.

DVADESET DEVETA HIKAJA

Jednom prilikom muslimanska vojska u zapadnim zemljama doživje poraz i vojnici se razbježaše po pustinji. Među njima je bio vojnik imenom Malik koji se odvojio od glavnine vojske i sam lutao. U noći je vidio brojnu vojsku u neprijateljskoj zemlji kako je razapela šatore, vezala svoje konje,

naložila vatru, a čulo se i glasno učenje Kur'ana. Reče: "Hvala Allahu", pa se zaputi prema šatorima. Kada je došao do šatora, ugleda mladića naslonjenog na koplje kako uči suru Benu Israil.[657] Poselami ga i ovaj mu uzvrati selam te ga on upita: "Jesi li ti jedan od one vojske koja je doživjela poraz." On mu odgovori da jeste od poražene vojske, a zatim mu, uprkos tome što je bilo zimsko doba, ponudi grožđe da se okrijepi, dva komada hljeba i posudu s tekućinom koja je sličila slatkoj vodi. Upita ga dalje: "Hoćeš li malo odspavati?" Stavih glavu na njegovo koljeno i zaspah. Sutradan sam se probudio negdje oko podne i vidio da se nalazim usred pustinje, a jastuk mi je bila kost. Mjesto na kojem sam zaspao od davnina je mjesto šehida. Popeo sam se na obližnje brdo dok je mrkla noć padala. Pored mene prođe grupa naoružanih konjanika, opremljenih različitim oružjem i ukrašenih konja. Učili su tesbih, veličali Uzvišenog Allaha, dok je iza njih išao vojnik na hromom konju koji je jedva hodio. Poselamio me je i ja sam mu odgovorio na selam. Upitao sam ga ko su ljudi koji prođoše pored mene, a on mi odgovori: "Šehidi koji su išli u posjetu svojim porodicama i rodbini." Upitah ga dalje zašto mu konj hramlje. On mi odgovori: "Nisam platio vlasniku dva dinara od njegove vrijednosti." Rekoh mu: "Uz Allahovu, ﷻ, pomoć kada stignem u muslimansku zemlju reći ćeš mi gdje je njegova kuća da umjesto tebe vratim dva dinara kako bi ga u potpunosti isplatio." U tom trenutku njegov konj kao da poleti i u tren oka stiže svoje društvo. Zatim se brzo vrati do mene i povede me sa sobom. Za jedan sahat pređe razdaljinu deset konačišta i ostavi me kod nekog grada. Reče mi: "Ovo je moj grad, ime mi je Muhammed. Raspitaj se gdje mi je kuća. Hanuma mi se zvala Fatima, selam ćeš joj prenijeti od mene i reci joj da na tom i tom mjestu ima zakopana posuda s pet stotina dinara. Vrati moj dug, ona dva dinara, čovjeku koji mi je prodao konja." Konjanik nakon ovoga nestade. Kada sam sutradan ušao u grad, raspitao sam se gdje je njegova kuća i otišao mu na vrata. Izašla mu je hanuma kojoj sam prenio vesijet i oporuku muža. Ušla je u kuću i pronašla zakopanu posudu s pet stotina dinara na

657 Sura El-Isra.

mjestu koje sam joj spomenuo. Vratila je dug od dva dinara i meni od sebe poklonila deset dinara. Tim novcem vratio sam se svojoj kući. Allah, ﷻ, tako me je darovao.

TRIDESETA HIKAJA

Imam Ed-Dimeški u djelu *Fedail el-džihad* navodi da je u vrijeme Haruna er-Rešida živio čovjek po imenu Abdullah poznat po nadimku Ibn Bettal. Bio je veliki alim i jedan od plemenitih šejhova. Jedinstven u svome vremenu i među svojim vršnjacima. Znao je i Indžil te brojne jezike. Znao je objesiti Indžil oko vrata i odlaziti u Bizantiju gdje bi u liku svećenika napadao neprijatelje. (...) Bio je po tome poznat u vrijeme halife Haruna er-Rešida, pa ga je jedanput nakon povratka iz boja Harun pozvao i upitao ga: "Betalledin, junače vjere, vođo mudžahida, dok si bio na svome putovanju i hodio svijetom, šta je to čudno što si vidio u Bizantiji? Ispričaj mi neku čudnu priču koju si vidio na dunjaluku." On odgovori riječima: "Zapovjedniče pravovjernih, ispričat ću ti lijepu priču. Jednog dana dok sam bio u Bizantiji i hodao pustinjama u odjeći svećenika s okačenim Indžilom oko vrata pojavi se iza mene konjanik ukrašen oružjem. Približi se i pozdravi me te je shvatih da je vjernik. Reče mi: "Sveštеniče, čuo sam da u Bizantiji ima čovjek po imenu Bettal koji putuje zemljom. Želja mi je da s njim budem u društvu. Tako ti 'Isaa i Indžila, obavijesti me o njemu." Rekao sam mu: "Ja sam čovjek o kojem govoriš." On tada siđe s konja i poljubi me u obje ruke i noge. Reče mi: "Tebe zaista volim i na službu ti se nudim. Da li me prihvataš?" Rekao sam mu da pristajem i on krenu sa mnom kroz pustinju prema Bizantiji. Nedugo zatim pred nama se pojavi skupina od četverice ljudi, dobro naoružanih konjanika koji nas napadoše. Moj saputnik zatraži dozvolu da im se sam suprotstavi, pa ga oni ubiše u borbi i on pade kao šehid. Nakon toga oni navališe na mene, a ja im rekoh da nemam drugog oružja osim ovog Indžila pa ako se žele

boriti da mi dadnu oružje mog saputnika i da dođu jedan po jedan, kao što to rade odvažni u borbi. Oni prihvatiše te ja u borbi uspjeh ubiti trojicu. Ostao je samo njihov vođa koji je bio sveštenik poznat po hrabrosti i već je duže vrijeme tragao za mnom. Žestoko me je mrzio, toliko da nisam imao žešćeg neprijatelja od njega. Napade me i žestoko se sukobismo tako da se obojici koplja polomiše i od oružja nam ništa ne ostade. Siđosmo s konja te se počesmo hrvati sve do akšama. Ratujemo i bitke vodimo sve do sljedećeg dana. Dogovorili smo se da se nađemo sutra, pa sam klanjao akšam i namaze koji su mi prošli, a i prokletnik slijedeći svoju lažnu vjeru. Zatim mi se obrati riječima: "Vi, Arapi, znate varke, obmane i lukavstva, zato ti neću vjerovati." Uze dva lanca pa poveza moju glavu za svoju mišicu, a moju mišicu zaveza sa sebe i reče: "Ako se probudiš, znat ćeš da sam i ja na oprezu kao i ti." Zaspali smo obojica tako vezani, a kada smo ustali, obavili smo molitve i izašli na mejdan. Dok smo se hrvali, okliznuo sam se te mi prokletnik sjede na pleća i napade me handžarom. Zatražio sam da mi poštedi život ovaj put i on pristade. Nakon toga napao sam na njega, savladao ga i on zatraži da mu poštedim život što sam i učinio. Tako smo jedan drugog pobjeđivali do četvrtog puta kada me on savlada i sjede na moja pleća. Reče mi: "Shvatio sam ko si ti. Ti si Bettal, junak. Ovaj te put neću poštedjeti." Uzeo je handžar i rekao: "Ko će te sada spasiti i od mene sačuvati?!" Rekao sam mu, dok mi je pritiskao pleća: "Gospodar će me pomoći, On je Taj Koji sve može i sve vidi." Njega to razljuti i on reče: "Hajde, pokaži mi kako će te spasiti i pomoći tvoj Gospodar?" Tada moj pratilac koji je šehidio ustade i raspolovi prokletnika koji ode u Džehennem. Šehid je proučio ajet: **Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi…** (Ālu 'Imran, 169)

Zatim je pao mrtav, a glava mu odvojena od tijela. Ovo je čudna priča i hikaja koju sam želio ispričati, zapovjedniče pravovjernih, kao savjet prijateljima i pouku onima koji pameti imaju.

TRIDESET PRVA HIKAJA

Imam El-Jaf'i, ﷺ, u djelu *Revdatu er-rejjahin* navodi da je u njegovu mjestu živio mladić koji se nije ženio. Kad god bi ga vidio, govorio bi mu da se treba oženiti, a on bi odgovarao: "Molim od Allaha, ﷻ, da me oženi dženetskim hurijama na dunjaluku prije Sudnjeg dana." Jednog dana išao je u vojni pohod u kojem su ga neprijatelji ubili te je postao šehid. Nakon dugog vremena prošao sam pored mjesta njegove pogibije i vidio šehida kako spava na tlu. Nije bio pokopan, obje ruke bile su mu ispod tijela. Rekao sam mu: "Mubareku, blagoslovljeni, ti si tražio na dunjaluku dženetske hurije. Da li si ih našao? Koliko ti ih je Allah, ﷻ, dao prilikom susreta?" On izvuče ruku ispod sebe i pokaza da mu je dao tri. Vidio sam da šehidi uistinu nisu mrtvi, ali to ljudi ne znaju.

TRIDESET DRUGA HIKAJA

Ibn Abbas, ﷺ, u poznatom predanju prenosi da je prilikom preseljenja grupe ashaba Allahova Poslanika, ﷺ, a preselili su kao šehidi, Vjerovjesnik, ﷺ, prenio radosnu vijest da su živi i rekao: "*Šehidila su vaša braća. Njihove su duše u utrobama zelenih ptica koje jedu dženetske plodove, piju sa dženetskih rijeka i obitavaju u svjetiljkama obješenim za 'Arš Milostivoga. Kada su pronašli ove velike blagodati i najveću slast, rekli su: 'Kamo sreće da naša braća gazije znaju kakvu slast i lijepo društvo imamo u Džennetu bili bi u džihadu na Allahovu putu i željeli bi borbu protiv nevjernika. Od toga se ne bi okretali.' Uzvišeni Allah kaže:* **Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga, radosni zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili...** (Ālu 'Imran, 169, 170)[658]

658 Muslim u *Sahihu*, Imare, 1887.

Imam Taberani bilježi poznati hadis: "*Šehid kod Allaha ima šest počasti. Kada prva kap njegove krvi kane, opraštaju mu se grijesi. Vidi svoje mjesto u Džennetu. Prema svom vjerovanju odjene se u odjeću počasti. Bude siguran od iskušenja u kaburu. Na glavu mu se stavlja kruna od rubina, bolja od dunjaluka i svega na njemu. Dobija sedamdeset dvije hurije i pravo zagovorništva – šefa'ata za sedamdeset osoba.*"

TRIDESET TREĆA HIKAJA

Abdullah ibn Omer, ﷺ, prenosi: "Kada neko preseli kao šehid, iz Džennetа se pošalje ležaljka na koju mu se položi duša. Hiljade meleka uzdižu ga u nebesa veličajući ga. Otvaraju mu se nebeska vrata i selame ga meleki svih sedam nebesa, uče mu dovu, čiste ga, ukrašavaju i dovode do duša drugih šehida. Njihove će duše zateći ispred dženetskih vrata u zelenim kaburovima ispred kojih će biti volovi i ribe koji će im igrom svojom zabavu pričinjavati. Svaki će dan druga životinja dolaziti. Ribe će piti iz dženetskih rijeka pa će volovi dolaziti i pokrenuti je da izađe iz Džennetа i potekne ispred šehida. Riblje meso hrana će njihova biti i u njoj će naći slast svake blagodati. Zatim će volovi ići na dženetske pašnjake i različito bilje pasti, a kada dođe jutro ribe će im dolaziti i dodirom pokrenuti. Tada će izlaziti pred šehide koji će njihovo meso jesti i u tome će pronaći izvanrednu slast. Gledat će mjesta u Džennetu za njih pripremljena želeći se vratiti na dunjaluk i iznova šehiditi u nastojanju da još veće stepene – deredže postignu. Drugi neće htjeti uopće izaći."

Brojne su hikaje u knjigama biografija i bitaka, a mi ćemo se zadovoljili ovim što smo naveli i što je dovoljno našim prijateljima da pročitaju.

Molimo Uzvišenog Allaha da nas kao Svoj dar počasti mjestima šehida u Džennetu, da nas proživi u njihovoj skupini hurmetom – čašću i ugledom Prvaka, vjerovjesnika Muhammeda, njegove porodice i svih ashaba.

ZAVRŠETAK

PRIMANJE POKLONA OD NEPRIJATELJSKOG VLADARA

Imam Muhammed kaže: "Kada vladar neprijatelja pošalje poklon zapovjedniku muslimanske vojske, ili vođi muslimanske države, nema smetnje da se poklon prihvati i smatrat će se plijenom koji pripada svim muslimanima." Isti je slučaj kada njihov vladar pošalje poklon nekom od vojskovođa muslimanske vojske koji ima utjecaj. Međutim, ako taj nema utjecaj ali spada među ugledne ličnosti, ima pravo poklon uzeti sebi. U djelu *El-Munteka*[659] kaže se: "Kada se dogodi da muslimanska vojska uđe u neprijateljsku zemlju, pa daruju stanovnike i stanovnici njih daruju, bilo vojnika ili nekog vojskovođu, darovi će biti plijen koji pripada svim muslimanima, osim u slučaju da svaka osoba posebno preuzme i ponese ono što joj je darovano.

Imam Muhammed, također, kaže: "Ovo se primjenjuje prema svim izaslanicima halife koji prilikom obavljanja svoje misije dobiju poklon. Halifa je dužan uzeti ono što im je darovano i prenijeti to u bejtul-mal. Ovo se primjenjuje ukoliko se radi o poklonu datom draga srca, ali ako je darovatelj bio prisiljen dati poklon izaslaniku, tada je dužnost halife vratiti poklon darovatelju, ako je to moguće, u suprotnom, stavit će ga u bejtul-mal i napisati bilješku kojom će se reći o čemu se radi. Navedeni predmet ima tretman pronađene stvari (lukata). Kada muslimanska vojska uđe u neprijateljsku zemlju pa zapovjednik pošalje poklon neprijateljskom

659 U referentnim izvorima nismo pronašli o kojem se djelu i autoru radi.

vladaru, njegov postupak nije zabranjen. Ukoliko mu neprijateljski vladar uzvrati na poklon, a vrijednost uzvratnog poklona bude veća od vrijednosti njegova poklona, razlika će se smatrati plijenom koji pripada svim muslimanima. Kada muslimanska vojska opkoli tvrđavu ili grad u neprijateljskoj zemlji, a zapovjednik muslimanske vojske nerijateljima proda robu ili nešto drugo, tada će se gledati iznos za koji je to prodato. U slučaju da je iznos veći nego što je stvarna vrijednost robe, razlika će se smatrati plijenom. Imam Muhammed kaže: "Trgovina s njima u tom stanju pokuđena je." Navedeno spominje autor djela *El-Muhit*.

Muslimanu i zimiji zabranjeno je neprijatelja opskrbljivati konjima, oružjem i brašnom, a nema smetnje da im se dostavljaju mazge, magarci, bikovi i deve. Nadalje, nije dozvoljeno slugu, muslimana ili nemuslimana, pustiti da se pridruži neprijatelju. Neprijatelju koji naoružan i u pratnji svojih sluga u miru uđe u muslimansku zemlju neće se ugroziti njegov posjed i dozvolit će mu se povratak s onim sa čime je došao. Međutim, ako proda nešto od toga da bi nabavio druge stvari koje se koriste u ratu, neće mu se dozvoliti da ih iznese iz muslimanske zemlje. Kada bi došao naoružan sabljom, pa je prodao i kupio umjesto nje luk, koplje ili štit, neće mu se dozvoliti da kupljeno iznese iz muslimanske zemlje.

PREOSTALO NAKON PODJELE

Kada imam muslimana podijeli plijen, svakom prema njegovu pravu, a preostane neznatan dio, on će se podijeliti siromašnim muslimanima ili će se staviti u bejtul-mal. Kada je vojska mnogobrojna te se plijen ne podijeli prije nego što se vojnici raziđu, a njihovo prebivalište nije poznato, odsutnima će se njihov dio čuvati godinu dana. Ako se oni ne pojave tokom jedne godine, plijen će se podijeliti bilo kome, a ako bi neko došao nakon toga i polagao pravo na udio u plijenu, imam je dužan povjerovati mu i dodijeliti mu njegov dio umanjen za petinu koju će podijeliti sirotinji. Dio

koji pripada vojsci zadržat će dok ne dođu oni koji imaju pravo na njega. Ovo je detaljnije obrađeno u fetvama – pravnim mišljenjima.

U dijeljenju plijena zapovjednik vojske – emir ima status običnog vojnika. Sve vrste konja koje jašu konjanici imaju isti tretman kada se zbog njih dodjeljuje dio plijena, nearapski, berzona ili drugi, što nije slučaj s devama, mazgama i magarcima koji imaju tretman pješadinca, kao što se navodi u djelu *Gajetu el-bejan*.[660]

Osoba koja u neprijateljsku zemlju uđe kao konjanik, pa mu zatim konj ugine, ima pravo na dio plijena koji pripada konjaniku bez obzira na to da li je konja posudio ili iznajmio. Isti je slučaj kada uđe u neprijateljsku zemlju kao konjanik ali se bori s neprijateljem kao pješadinac zbog tjesnoće mjesta ili gustine rastinja i tada će imati udio koji pripada konjanicima.

Pokuđeno je – mekruh koristiti odjeću, opremu ili stoku prije nego što se podijeli, bez postojanja konkretne potrebe. Kada se dogodi da potreba uistinu postoji, tada će korišćenje biti dozvoljeno. U slučaju da imam zabrani konzumiranje jela i pića, tada će zabrana ostati važeća.

Među pitanja ove vrste spada i situacija kada osoba uđe u neprijateljsku zemlju i kada posjeduje dovoljno novca da otkupi jednog zarobljenika, a među zarobljenicima budu alim i džahil, učenjak i neznalica. Tada je preče kupiti džahila, a ne alima, kao što se navodi u *Es-Serradžiji*.[661]

Kada se imam htjedne vratiti iz neprijateljske zemlje, a sa sobom bude imamo stoku koju nije u stanju vratiti u muslimansku zemlju, neće je ostaviti nego će je zaklati, spalit će oružje koje može gorjeti, a ono koje ne može gorjeti, zakopat će na mjestu koje je teško pronaći i koje nevjernici ne poznaju. Sve posude i namještaj treba polomiti, a tekućine proliti kako bi se spriječilo da neprijateljska vojska to koristi i kako bi se izazvala njihova srdžba. (...)

---

660 *Gajetu el-bejan* komentar je djela iz hanefijskog fikha *El-Hidaje* ranije spominjanog el-Merginanija, a autor je šejh Emir Katib b. Emir Omer el-Farabi el-'Umejdi (u. 758/1357).

661 *Es-Serradžijja* djelo je iz hanefijskog fikha Siradžuddina 'Alije b. Osmana el-Ferganija (u. 569/1173). Stav šejha Siradžudina je problematičan, posebno kada se u obzir uzme korist društvu koja dolazi od učenjaka.

U ova pitanja spadaju riječi imama Muhammeda da se konji tretiraju kao oružje, pa kada ga zatraže i ponude otkupninu, neće im se udovoljiti zahtjevu. U slučaju da nam ponude mnogobošca u zamjenu za nekog njihovog zarobljenika kod nas, ili dvojicu mnogobožaca, neće se prihvatiti zamjena zbog ratnog stanja. Kao što je slučaj s opremom i drugim stvarima koje se neće mijenjati za oružje ili konje, kao što se navodi u djelu *Es-Siradžu el-vehhadž*.[662]

Što se tiče otkupa imetkom onoga što je zaplijenjeno od neprijatelja preovladavajući stav pravne škole – mezheba jeste da to nije dozvoljeno prihvatiti. Kada zarobljenik primi islam dok je u našim rukama, neće se smjeti mijenjati za muslimanskog zarobljenika koji je u rukama nevjernika, osim ukoliko on navedenu razmjenu prihvati i bude siguran da će moći sačuvati svoj islam. Nije dozvoljeno osloboditi zarobljenike bez ikakve naknade.

Iz plijena se izuzima prije podjele petina osim kada se radi o *fej'u*, a *fej* je ono što se uzme od neprijatelja bez borbe. Od toga se neće uzimati petina, kao što se navodi u djelu *Gajetu el-bejan*.

Ono što se od neprijatelja uzme u obliku poklona, otuđenjem ili kriomice nema tretman plijena, nego se radi o drugoj vrsti uzimanja, kao što se navodi u djelu *Hazane el-muftin*.[663]

U ova pitanja spadaju riječi imama Muhammeda koji kaže: "Kada stanovnici jednog neprijateljskog mjesta prigrle islam prije nego što muslimani to mjesto osvoje, tada će se tretirati kao slobodne osobe i nema nikakve osnove da im se išta loše učini, zaštićeni su oni, njihova djeca, žene i imetak. Na njihovu zemlju neće se staviti porez – haradž kao na zemlju nevjernika, nego će davati desetinu prihoda koje na njoj dobiju.

Isti je tretman kada odluče prihvatiti zaštitu – zimmet prije nego što muslimanska vojska osvoji mjesto; tada će plaćati porez – džiziju na zemlju i na

662 *Es-Siradžu el-vehhadž* djelo je iz hanefijskog fikha autora šejha Ibrahima b. 'Alije et-Tarsusija (u. 758/1357). Rođen je i preselio na ahiret u Damasku; dugi niz godina obavljao je dužnost kadije Damaska.

663 *Hazane el-muftin* djelo je iz hanefijskog fikha autora šejha Husejna b. Muhammeda es-Semerkandija (u. 746/1345). Naslov originala je *Ujun el-mesail*, ali je poznatije kao *Hazane el-muftin*.

odrasle osobe. Ako prigrle islam nakon što muslimani osvoje mjesto, tada će imam imati pravo izbora, ako želi može podijeliti njih i njihove imetke među vojskom koja je osvojila. Ukoliko želi to učiniti nakon što su prigrlili islam, najprije će uzeti petinu i dati je siročadi, siromašnima i putnicima namjernicima, a preostale četiri petine podijelit će među vojskom onako kako se plijen dijeli. Na zemlju će se odrediti porez – haradž. Ako želi, može im dati da obrađuju zemlju.

U slučaju da muslimani osvoje neko mjesto, a stanovnici ne prigrle islam, imam ima izbor, ako želi, može ih uzeti kao sužnje, a imetke podijeliti među vojskom. Tada će uzeti petinu iz ukupnog plijena i staviti u upotrebu kako je predviđeno, a preostalo će podijeliti među vojskom. Na zemlju će se staviti obaveza desetine. (...) Ukoliko želi, ima pravo pokloniti im slobodu, njima i njihovom potomstvu, vratiti im uzeti imetak, obavezati ih na džizju – porez, a na zemlju propisati haradž – zemljišni porez. Navedeno se spominje u djelu *El-Muhit*.

U ova pitanja spada i namaz u strahu – salatu-l-havf koji je dozvoljen nakon preseljenja Allahova Poslanika, ﷺ, po mišljenju imama Ebu Hanife, ﷺ, a u čemu se ne slaže imam Ebu Jusuf, ﷺ, koji kaže da nije dozvoljen. Detalje o ovom pitanju možeš pronaći u knjigama fikha – islamskog prava. Allahov Poslanik, ﷺ, obavio je ovaj namaz u četirima prilikama: Zatu er-rika', Batnu nahle, 'Asfan i Zu Karen. Ebu Jusuf, ﷺ, ne dozvoljava klanjanje ovog namaza nakon Vjerovjesnika, ﷺ. Nafilu – dobrovoljni namaz dozvoljeno je klanjati na jahalici kada se izađe iz mjesta stanovanja. Prilikom klanjanja činit će se pokreti u onome smjeru u kojem se kreće jahalica, bez obzira na to da li se osoba tretira kao musafir – putnik ili ne. Pod izlaskom iz mjesta stanovanja misli se, što je ispravnije mišljenje, na osobu koja je krenula na putovanje na kojem se namazi mogu skraćivati.

Ovaj namaz klanja se tako da se uči Kur'an, klanja se išaretom – simboličnim pokretima, sedždu i ruku' čini se na taj način, a pokret kojim se simbolično čini sedžda treba biti niži od onoga kojim se čini ruk'u, pri čemu je nepotrebno stavljati čelo na nešto. Nema razlike u načinu obavljanja namaza

na jahalici koja se kreće i na onoj koja je u stanju mirovanja, što se navodi u *El-Hulasi*.[664] Sve strane svijeta jednako se tretiraju u okretanju; kunut-dovu treba učiti okrenut kibli svojim licem ili leđima. Namaz će se obavljati pojedinačno, ne u džematu. Ako jahalica sama ide i nema potrebe usmjeravati je, onda se to neće ni činiti prilikom klanjanja namaza, međutim, ako ju je neophodno usmjeravati, onda će se to i činiti. Suneti koji se klanjaju uz farze također su dobrovoljni – nafile namazi, pa se mogu klanjati na jahalici, čak početi na jahalici, a završiti na tlu. Suprotni slučaj nije dozvoljen. Nije dozvoljeno obavljati farz-namaz na jahalici bez opravdanja, kao ni vitr-namaz, namaz zavjeta, namaz koji je osoba započela pa prekinula, dženazu namaz, sedždei-tilavet kada se ajet koji nalaže sedždu proučio na tlu, kao što se navodi kod *El-'Ajnija*.

Opravdanje koje se spominje može biti prisustvo lopova, zvijeri ili neprijatelja, neobuzdanost jahalice ili ako je osoba u godinama, ili se kreće kroz toloko blato da bi se lice prilikom sedžde izgubilo u njemu i da se ne pronalazi suho tlo. Kada je tlo vlažno i mokro, klanjat će na njemu, a namaz na kolima ukoliko je dio na njima obavlja se kao i na jahalici. Ukoliko se nađe nečistoća na jahalici, sedlu ili opremi, ispravniji je stav koji kaže da to ne sprečava dozvoljenost namaza. Ovo navodi El-'Ajni u *Šerhu el-kenzu*.[665]

U ova pitanja spadaju i dijelovi dana u sedmici za koje se kaže da su blagoslovljeni – mubarek ili da su nesretni, na putu ili u boravku. Petak u jutarnjim satima, u vrijeme duha-namaza i između dva namaza blagoslovljen je – mubarek, a podne, ikindija i akšam nije. Subota[666] ujutro blagoslovljena je do podne-namaza, kao i između ikindije i akšama, sva su ta vremena mubarek. Sabah, podne i poslije akšama nije. Nedjelja izjutra, popodne i u ikindiju blagoslovljena je, a u vrijeme sabah-namaza, između namaza i akšama nije. Ponedjeljak je blagoslovljen u vrijeme sabaha, poslijepodne, ikindije i akša-

664 *Hulasa el-fetava* djelo je iz hanefijskog fikha autora šejha Tahira b. Ahmeda el-Buharija (u. 542/1147).

665 *Šerhu el-kenz* djelo je iz hanefijskog fikha autora šejha Mesuda b. Muhammeda el-Kermanija (u. 748/1348). Živio je u Damasku i Kairu i bio poznat po izrazitoj elokvenciji i istančanom smislu za pisanje.

666 Ibid.

ma, a vrijeme poslije sabaha, podne i između ovih namaza nije. Utorak je mubarek u podne između namaza i u akšam, a sabah, poslije sabaha i u ikindiju nije. Srijeda je blagoslovljena u sabah, poslije sabaha, ikindiju i akšam, a nije između namaza. Četvrtak je mubarek u sabah, poslije zore, u podne između namaza i u ikindiju, a akšam i poslije sabah-namaza nije. Allah, ﷻ, zna šta je od ovoga ispravno. Govori se da su dani u kojima nema bereketa – blagoslova sedam dana svakog mjeseca, treći, peti, trinaesti, šesnaesti, dvadeset prvi, dvadeset četvrti i dvadeset peti. U djelu *El-Mevduat* navodi se hadis: "*Srijeda je dan u kojem nema nikakva blagoslova – bereketa.*"[667] Bilježi ga Taberani u *El-Mu'džemu el-evsetu* od Džabira, ﷺ. Sehavi[668] za ovaj hadis kaže da nema osnove – izmišljen je. Hadisi u kojima se navodi upozorenje od srijede apokrifni su bez izuzetka. U slučaju da se pretpostavi da se radi o vjerodostojnim predanjima, onda će se razumijevati kao tumačenje riječi Uzvišenog: **Jednog kobnog dana...** (El-Kamer, 19), da se navedeno desilo u srijedu, tako da se koban dan odnosi na nesreću koja je zadesila neprijatelje Uzvišenog, a sami je dan bio sretan za one koje On voli i koji Njega vole.

Isti je slučaj s predanjem u kojem se spominju dani sedmice: "*Subota je dan prevare i obmane*, *nedjelja dan vjenčanja i ženidbe*, *ponedjeljak je dan putovanja i traženja opskrbe*, *utorak je dan žestine i čelika*, *srijeda dan uzimanja i davanja*, *četvrtak dan u kojem se traže potrebe i petak je dan vjeridbe.*" Bilježi Ebu Ja'la od Ibn Abbasa, ﷺ, a samo predanje izrazito je slabo.[669]

Međutim, prenosi se od Aiše, Allah njome bio zadovoljan, da je rekla: "Najdraži mi je dan za putovanja, vjenčanja i sunećenje – obrezivanje djece srijeda." Navedeni tekst preuzeli smo od Sehavija.

Postoji hadis u kojem se kaže da se neće započeti bilo koji posao u srijedu, a da neće biti upotpunjen. Sehavi kaže da nije pronašao izvor u kojem se hadis spominje, a autor djela *El-Hidaje* radio je po njemu i počinjao bi svoje dersove – predavanja srijedom.

667 Izreka je apokrifna – izmišljena.

668 Muhammed b. Abdurahman es-Sehavi, šafijski pravnik i istaknuti hadiski učenjak. Živio je u Egiptu i iza sebe ostavio desetke manjih i većih pisanih djela iz različitih oblasti islamskih nauka. Preselio je 902/1497. godine.

669 Izreka je apokrifna – izmišljena.

Askalani navodi da se od dobrih robova prenosi da su govorili: "Žalila se srijeda na loše misli koje su ljudi za nju vezali, pa joj je Allah, ﷻ, poklonio posebnost da se ništa neće započeti u srijedu, a da se neće upotpuniti." Allah, ﷻ, najbolje zna.

Spominje se mišljenje da se riječi Uzvišenog Allaha: **Jednog kobnog dana...** (El-Kamer, 19) odnose na posljednju srijedu svakog mjeseca, kao što se spominje u drugom hadisu: "*Srijeda je stalno koban dan.*"[670] Riječi Uzvišenog: **...u danima nesretnim...** (Fussilet, 16) odnose se na dane koji su u sebi nosili nesreću, ili, kao što se kaže, prašinu i zemlju kao kaznu. Spominje se da je Allah, ﷻ, uskratio kišu narodu Hudu tri pune godine, a zatim je došao vjetar koji nije nosio kišu i konačno ih uništio. Neka pitanja o vremenima ranije su obrađena u odgovarajućim poglavljima.

U navedena pitanja može se svrstati opreznost od slutnje zla, kako na putu tako i pri boravku, jer se time čini širk – pripisuje se drug Gospodaru.

Buhari bilježi od Ebu Hurejre koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Nema prelaznosti*, *niti zle slutnje*, *niti ptice koja nesreću donosi.*"[671]

Ebu Davud bilježi od Ibn Mes'uda, رضي الله عنه, koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Zle slutnje su mnogoboštvo.*"[672]

U djelu *Nisabu el-ihtisab*[673] navodi se da ako čovjek krene na put pa čuje glas ptice te se zbog toga vrati kući, pojedini kažu da je učinio kufr – postao nevjernik.

U djelu *El-Muhit* spominje se da ako ptica pusti glas pa neko kaže umrijet će bolesnik, time postaje nevjernik – kafir, po mišljenju pojedinih pravnika. Pojam *et-tijere* (الطِّيَرَة), tj. pesimistično gledanje, zle slutnje, spada u djela nevjernika. Njihov je običaj da na taj način povezuju stvari:

670 Izreka je apokrifna – izmišljena. Ne prenosi se od Resulullaha, ﷺ, da je bilo koji dan sedmice, mjeseca ili godine na ovaj način okarakterizirao. U slabim predanjima prenosi se da je srijeda bila dan u kojem su neki narodi bili kažnjeni, ali ne i to da je srijeda dan koja nosi zlu kob sa sobom.

671 Hadis bilježe u svojim *Sahihima* Buhari, Tibb, 5421, i Muslim, Selam, 2220.

672 Hadis je sahih – vjerodostojan i bilježe ga u svojim *Sunenima* Ebu Davud, Tibb, 3910, i Ibn Madža, Tibb, 3538.

673 *Nisabu el-ihtisab* djelo je iz islamskog prava s posebnim osvrtom na specifičnu nauku koja se naziva istim imenom, a bavi se načinima uspostave društvenog života u skladu sa zahtjevima vremena i potrebama ljudi koji žive na nekom prostoru. Autor je šejh Omer b. Muhammed el-Makdisi, glavni hanefijski kadija u Egiptu (u. 696/1297).

ptica *'ikab* – orao ukazuje na *'ukubet* – kaznu, *gurab* – gavran na *gurbet* – usamljenost, *hudhud* – pupavac na *hidajet* – uputu. Loš predznak predstavljala im je ptica *el-hame* koja je ljudima dala najbolji savjet, kao što se navodi u knjizi o vjerovjesnicima, gdje stoji da joj se obratio Sulejman, ﷺ, riječima: "Hame, zašto ne jedeš usjeve?" Ona odgovori: "Adema je to izvelo iz Dženneta!" Dalje upita: "Zašto ne piješ vodu?" Odgovori: "Jer je njome potopljen narod Nuha, ﷺ." Upita je: "Zašto si ostavila građevine i nastanila se u ruševinama?" Odgovori. "Jer je ruševina ono što je Allah ostavio od naroda. Uzvišeni Allah kaže: **A koliko smo Mi sela i gradova uništili čiji su stanovnici u životu obijesni bili! Eno domova njihovih, malo ko, poslije njih, navrati u njih, Nama su ostali.**"(El-Kasas, 58) Sulejman, ﷺ, je upita: "Šta kažeš kada se smjestiš među ruševinama?" Reče: "Kažem, gdje su oni koji su uživali u dunjaluku i naslađivali se njime." Upita je: "Glas koji među kućama ispuštaš, šta njime kažeš?" Odgovori: "Kažem, teško čovjeku koji spava, a teškoće ispred njega čekaju." "Zašto ne izlaziš po danu?", upita je Sulejman, ﷺ, a ona odgovori: "Zbog nepravde koju ljudi rade sami sebi." Reče joj na kraju: "Reci mi, šta znače drugi glasovi koje ispuštaš?" Odgovori: "Kažem, opskrbite se nemarni i pripremite se za dalek put." Ova ptica pokazala je da se brine za ljude, a opet neki kažu da im je mrska.

Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera, ﷺ, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Nema prelaznosti...*" uzrok bolesti se s osobe koju je zadesilo na drugoga, što je tvrdnja liječnika. "*...niti zle slutnje...*", kada čovjeka obuzima pesimizam zbog nečega što je u vezi s pticama. Loš je znak u tri stvari: u konju koji je neobuzdan ili se koristi u zabranjeno, žena koja je razvratnog jezika ili nerotkinja, te u kući ako je tijesna ili u lošem komšiluku. Islam je poništio sve zle slutnje i ustanovio djelovanje u suprotnom smjeru, a to je da osoba vidi lijep znak. Navedeno se smatra pohvalnim, kao što se navodi u hadisu: "*...sviđalo mu se (Resulullahu, ﷺ) da se vide lijepi znakovi.*" Upitali su ga šta su to lijepi znakovi, a Poslanik, ﷺ, odgovori: "*Lijepa riječ.*"[674] Kada poželi da se ostvari ono na šta ona ukazuje. Primjer za to jeste kada

674 Hadis bilježi Muslim, Selam, 2223.

se kaže riječ *vadžid*, koja ima značenje onoga ko pronalazi, ili riječ *salim*, što znači bezbjedan ili siguran, ili *rašid*, onaj ko je razborit ili upućen, pa kada čuje, obraduje se i u srcu se probudi nada da će pronaći ono što traži, da će biti siguran i upućen na dobro.

Ne smije se tražiti znak otvaranjem Kur'ana, korištenjem arapskog alfabeta ili slično, jer je zabranjeno i u vjerovanju nedopustivo misliti da je to istina s obzirom na to da je slično bacanju strelica, čime se tvrdi poznavanje onoga što je skriveno (gajb). Poznate su riječi Uzvišenog: **Reci: 'Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna šta će se dogoditi.'** (En-Neml, 65)

Nadalje, time se nešto od Kur'ana smatra lošim znakom, Allah, ﷻ, sačuvao nas od toga, kao što se desilo El-Velidu ibn Abdulmeliku[675] kada je to činio i kada su mu se otvorile riječi Uzvišenog: **I pomoć su tražili, pa je svaki oholi i inadžija nastradao.** (Ibrahim, 15)

Onda je Časni Mushaf stavio u komad odjeće, objesio na katapult koji ga je bacio što je dalje mogao, Allah, ﷻ, zaštitio nas od ovih postupaka, a zatim je spjevao stihove:

Zar zastrašiti onoga ko je oholi inadžija...
Ja sam taj koji je oholi inadžija.
Kada Gospodaru svome na Mahšeru dođeš,
reci: "Gospodaru moj, poderao si me Velidom"

Lijep znak jeste u podudaranju riječi i onoga što se želi, poput upućen i uspješan, a ovome se može pridodati viđenje čestitih robova i mubarek dani, kao bajramski, četvrtak i petak za put, srijeda za nadmetanje, što se

675 El-Velid b. Abdulmelik emevijski je halifa (u. 96/715), istakao se u proširivanju muslimanske države na područja Buhare, Semerkanda i Havarizma, a njegovi su ljudi bili Musa b. Nusajr i Tarik b. Zijad, koji su osvojili Španiju. Bio je posvećen izgradnji infrastrukture, puteva i potrebnih objekata, a utemeljio je i bolnice kao specifične institucije ne samo zdravstvene zaštite nego i socijalne pomoći bolesnima. Uveo je hizmećare (pomoćnike) slijepim i slabim osobama iz državne blagajne, a obnovio je dva harema, mekanski i medinski, zatim Bejtul-Makdis i sagradio Emevijsku ili Veliku džamiju u Damasku. Nismo pronašli da se u njegovoj biografiji spominje ovaj događaj u vezi s Mushafom, a Allah, ﷻ, najbolje zna.

navodi u komentaru *Et-Tarikata.*[676]

U ova pitanja može se svrstati odabir dobrog društva za putovanje, jer je rahatluk u druženju s dobrima, kao što se prenosi u djelu *El-Erbe'in* hafiza Eš-Šer'ija koji kaže da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: "*Nema rahatluka vjerniku na dunjaluku osim u trima stvarima: ostavljanju dunjaluka, traženju znanja, druženju s dobrima te čuvanju od sitosti, jer sit mnogo vode mora piti. Mnogo vode u organizmu odnosi abdest, a abdest je oružje vjernika.*"[677]

Sulejman ed-Darani[678] rekao je: "Ko se najede, na sebe navuče šest oblika bolesti. Izgubi slast ibadeta, nije u stanju zapamtiti mudrost, ne može osjećati samilost prema stvorenjima, jer kada je on sit misli da su svi siti, manje čini dobrih djela pokornosti Allahu i dok vjernici budu obilazili džamije i lijepa mjesta sastajanja, on će tražiti mjesta gdje se nužda obavlja i smeće odlaže." Brojne su koristi smanjivanja jela od kojih je zdravlje, bolje pamćenje, pravilnije razumijevanje, manje spavanje, prijatniji osjećaji, lahkoća tijela i blagost osjećaja, kao što se navodi u komentaru *'Ajnu el-'ilm*.

Također, trebaš se čuvati podsmjehivanja inteligentnoj osobi ili onome ko to nije. Inteligentan će te početi mrziti, a onaj ko to nije napast će te, jer šala uništava ugled, udaljuje slast prisnosti, umanjuje učenost učenih, pokreće motive maloumnika, donosi poniženje, podrazumijeva upadanje u greške i umanjuje položaj. Kada se osoba mnogo šali, srce joj umire i udaljuje se od spominjanja Gospodara, čime svojoj unutrašnjosti čini nepravdu, lijepe misli umiru te se grijesi umnožavaju i mahane se pokazuju.

U navedena pitanje spada situacija kada se radi dolaska vođe ili zapovjednika zakolje neka životinja, kao što se dešava kada dođe neki od dostojanstvenika, meso životinje ne smije se jesti, jer je zaklana u tuđe ime, a ne u Allahovo, ﷻ. Ukoliko je prilikom klanja spomenuto Allahovo, ﷻ, ime, a povod klanja je dolazak gosta nije zabranjeno jesti s obzirom na to da je

676 Najvjerovatnije se radi o nekom od komentara znamenitog djela iz tesavvufa *Et-Tarika el-Muhammedijje* šejha Berklija.

677 U referentnoj literaturi nismo pronašli da se hadis prenosi od Resulullaha, ﷺ.

678 Abdurahman b. Ahmed, poznat po nadimku Ebu Sulejman ed-Darani, velikan među pobožnjacima. Preselio je 212. godine po Hidžri.

to sunnet – praksa El-Halila i El-Faruka[679]. Ako je zaklana da bi se nekoga ugostilo, klanje je učinjeno u ime Allaha, ﷻ, a korist će biti data gostu ili će se time počastiti na gozbi. U slučaju da nije zaklana da bi se jelo meso već da bi se žrtvovala s ciljem veličanja nekoga drugoga mimo Allaha, ﷻ, tada će biti haram – zabranjena.

Pitanje da li osoba koja žrtvuje radi nekoga drugoga izlazi iz vjere predmet je razilaženja. Pokuđeno je klanje krava i drugih životinja kod kaburova zbog riječi Poslanika, ﷺ: "*U islamu nema klanja (kod kaburova).*"[680]

Prilikom posjete Meki Sulejman, عليه السلام, svakog je dana boravka za vojsku sastavljenu od ljudi, džina, ptica i zvijeri klao pet hiljada deva, pet hiljada volova i dvadeset hiljada ovaca. Njegova vojska prostirala se na području od stotinu ferseha[681], dvadeset pet za ljude, dvadeset pet za džine, dvadeset pet za ptice i dvadeset pet za zvijeri. Ferseh je mjera približno jednaka dvanaest hiljada koraka. Priča se da su mu džini izradili ćilim od zlata i svile dug ferseh, a na sredini je bio njegov prijesto na kojem je sjedio. Oko prijestola su bile zlatne i srebrene stolice, ulema je sjedila na srebrenim, oko njih je sjedio svijet, a vjerovjesnici su sjedili na zlatnim. Zvijeri su sve okruživale, a ptice pravile hlad svojim krilima da ih sunce ne bi pržilo. Imao je hiljadu kuća od stakla koje su podignute na drveću, a u njima je bilo tri stotine slobodnih žena i sedam stotina robinja. Naredio bi pa bi jaki vjetar podigao sve to, a zatim bi naredio blagom vjetru da pokreće u željenom pravcu. Kada bi neko govorio, vjetar bi mu došaptavao šta je rečeno. Kada bi htio negdje ići, sakupio bi čitavu porodicu, sluge i pratnju i vodio ih sa sobom. Imao je kuhinje i pećnice od čelika i ogromne lonce, svaka je mogla primiti meso deset deva, pa bi kuhari pripremali hranu, a pekari pekli hljeb dok bi Sulejman, عليه السلام, bio između nebesa i zemlje.(...). Imao je velike posude da bi za svaku moglo sjesti hiljadu ljudi i jesti. Lonci u kojima se kuhalo bili su toliko veliki da se nisu micali niti gasili, nego se

679 Najvjerovatnije se odnosi na Ebu Bekra i Omera, رضي الله عنهما.

680 Hadis je sahih – vjerodostojan, a bilježi ga Ebu Davud u svom *Sunenu*, Dženaiz, 3222, od Enesa b. Malika, رضي الله عنه.

681 *Ferseh* je mjera za daljinu, a iznosi nešto manje od šest kilometara.

nad njih penjalo stepenicama i bili su smješteni u Jemenu. Uzvišeni Allah o ovome kaže: **...i zdjele kao čatrnje...** (Sebe', 13), tj. poput velikih vrela, **...i kotlove nepokretne...** (Sebe', 13)

Historičari spominju da je Sulejman, عليه السلام, postao kralj s trinaest godina i da je vladao četrdeset. Počeo je s gradnjom Kudsa četiri godine nakon što je postao kralj. Preselio je u pedeset trećoj godini života, a Allah, ﷻ, najbolje zna.

Kada je Musa, عليه السلام, izašao sa svojom vojskom, koju je činio njegov narod iz Egipta, bilo ih je šest stotina hiljada, a faraon je poslao za njima milion i pet stotina hiljada. Faraona je nosilo na velikom prijestolju dvije stotine hiljada zapovjednika, svaki sa hiljadu vojnika. Ibn Mes'ud, رضي الله عنه, kaže da ih je bilo šesto sedamdeset hiljada boraca. Spominje se da je faraon jahao na šarenom konju. Vojska je imala osam stotina hiljada konja iste boje kao njegov konj, a bilo je i drugih boja. Nisi mogao prebrojati s koliko je vojske faraon izašao. Imao je tri stotine hiljada mladića na prelijepim konjima, a na vratu svakog konja ogrlica od zlata. Spominje se da, kada bi sjeo na svoj prijesto, pred njega bi se iznijelo tri stotine stolica od zlata na koje su sjedali dostojanstvenici i zapovjednici iz njegova naroda. Na sebi bi nosio svilenu odjeću protkanu zlatom, kao što Uzvišeni kaže da je o drugima govorio: **Zaista su ovi skupina malobrojna.** (Eš-Šu'ara, 54)

Riječ *širzimetun* (الشِّرْذِمَة) označava skupinu. U obje priče pouka je onima koji imaju pameti, pa sam ih skratio u nastojanju da udovoljim ahbabima – prijateljima i da u ovom kratkom djelu ne oduljim.

Među ova pitanja spada i to kada se od gazije – borca zatraži odgovor na pitanje ko je prvi uzeo tigrovu kožu i koristio je kao ukras, on će reći da je Husejn Šah Ebu Bettal prvi koji je to obukao. Također krunu je uveo Hamza Hamen Behlevan i Derviš el-Kerki od Alije, رضي الله عنه, i Nesrin el-Dželneki od Hamze, رضي الله عنه. Lavovu kožu i krunu prvi su upotrebljavali potomci Nemruda prokletnika, a Allah, ﷻ, najbolje zna šta je ispravno. Sve će se vratiti Allahu, ﷻ, i kod Njega je posljednje prebivalište.

Molimo Njega da nas daruje od Sebe i sakrije naše mahane i sramote,

jer se jedino kod Njega sklonište može potražiti. On je oslonac onome ko oslonca nema i podrška onome ko je od svih zaboravljen. Gospodaru moj, Tebi pripada sva zahvala, Tebi se na stanje svoje žalimo i pomoć od Tebe molimo. Ti si Onaj Koji pomaže i nema moći niti snage osim Allahove, Koji je Veličanstven i Uzvišen. Salavat i selam neka je našem poslaniku Muhammedu, njegovoj porodici i ashabima.

Ovo djelo završeno je, uz pomoć Allaha, Vladara Blagoga, u srijedu, sedmog dana zul-ka'dea, godine 1150.[682] po Vjerovjesnikovoj, ﷺ, Hidžri, neka je njemu najbolji salat i najpotpuniji selam.

Gospodaru moj, oprosti autoru, njegovim roditeljima i onima koji budu djelo gledali, te svim vjernicima i vjernicama iz milosti Svoje, o Ti Koji si najmilostiviji. Selam neka je na vjerovjesnike i zahvala pripada samo Allahu, Gospodaru svih svjetova.

Gospodaru, pomozi Svojom silinom našeg sultana protiv naroda nevjerničkog i otvori mu vrata jasne pobjede.

Gospodaru, pomozi muslimanske armije i vojske onih koji jednoću Tvoju – tevhid u srcima nose, njihova srca ujedini, odnose među njima popravi i u srca im spusti vjerovanje i mudrost. Noge njihove neka čvrste budu protiv Tvojih i svojih neprijatelja, da bi sabljama vratove njihove udarali.

Gospodaru, Ti se bori protiv onih koji Tvoje vjerovjesnike u laž ugone, protiv Tvojih štićenika rat vode, s Tvoga puta odvraćaju, granice Tvoje ne poštuju i pored Tebe druge dozivaju. Nema drugog boga osim Tebe, Uzvišen si i Veličanstven, daleko od onoga što nepravedni izmišljaju i govore.

Gospodaru, u srca mnogobožaca unesi strah, jedinstvo njihovo ti razori, noge njihove neka potres od Tebe pogodi, spusti na njih Svoju kaznu koju ništa ne može udaljiti od naroda koji zločine čine. Neka njihov imetak i porodice budu plijen vjernicima. Uslišaj – amin, Gospodaru svih svjetova.

682 Datum odgovara 1737. godini po gregorijanskom kalendaru.

1. INDEKS KUR'ANSKIH AJETA[1]

Ako vam dođu zarobljeni, vi ih otkupljujte, a zabranjeno vam je da ih izgonite... (El-Bekara, 85) str. 287

A pobjeda dolazi samo od Allaha, Silnoga i Mudroga! (El-Bekara, 126) str. 38

O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je, doista, na strani strpljivih. (El-Bekara, 153) str. 179

Allah je, doista, sa strpljivima. (El-Bekara, 153) str. 179

I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: 'Mrtvi su!' Ne, oni su živi, ali vi to ne znate! (El-Bekara, 154) str. 51

one koji, kada ih kakva nevolja zadesi samo kažu: 'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!' (El-Bekara, 156) str. 179

Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem i time što ćete gubiti imanja... (El-Bekara, 155) str. 179

Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost oni su na Pravome putu! (El-Bekara, 157) str. 180

Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! (El-Bekara, 191) str. 113

I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane... (El-Bekara, 193) str. 113

Allah je na strani onih koji se grijeha klone. (El-Bekara, 194) str. 194

I imetak na Allahovu putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite... (El-Bekara, 195) str. 268

Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! – Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. – Allah zna, a vi ne znate. (El-Bekara, 216) str. 113

Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. (El-Bekara, 217) str. 150

Umrite, pa ih je zatim oživio. (El-Bekara, 243) str. 128

I borite se na Allahovu putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna. (El-Bekara, 244) str. 113

Zar nisi čuo da su prvaci sinova Israilovih poslije Musaa... (El-Bekara, 246) str. 216

Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete... (El-Bekara, 249) str. 276

Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše... (El-Bekara, 250) str. 38

...i Njemu ne dojadi održavanje njihovo; On je Svevišnji, Veličanstveni! (El-Bekara, 255) str. 216

A Allah će onome kome hoće dati i više... (El-Bekara, 261) str. 76

Oni koji udjeljuju imanja svoja i noću i danju, tajno i javno... (El-Bekara, 274) str. 38

Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu... (Ālu 'Imran, 13) str. 151

...i koji su vjerovjesnike, ni krive ni dužne, ubijali, a ubijaju i ljude koji traže da se postupa... (Alū 'Imran, 21) str. 128

Reci: O Allahu, koji svu vlast imaš... (Ālu 'Imran, 26) str. 152

1 Indeks je sačinjen prema rasporedu kur'anskih sura i ajeta u njima.

...a Allah ne voli nevjernike (Ālu ʻImran, 57) str. 194

i oni bi bez pomoći ostali. (Ālu ʻImran, 111; El-Hašr, 12) str. 216

Ma gdje se našli, bit će poniženi... (Alū ʻImran, 112) str. 128

...a pobjeda dolazi samo od Allaha, Silnoga i Mudroga. (Ālu ʻImran, 126) str. 193

Allah je ispunio obećanje Svoje kada ste neprijatelje voljom Njegovom... (Ālu ʻImran, 152) str. 253

One među vama koji su uzmakli na dan kad su se dvije vojske sukobile uistinu je šejtan naveo... (Ālu ʻImran, 155) str. 184

ʻDa su s nama ostali, ne bi umrli i ne bi poginuli'... (Ālu ʻImran, 156) str. 186

A ako vi na Allahovu putu poginete ili umrete, oprost Allahov i milost zaista su bolji... (Ālu ʻImran, 157) str. 51, 52

Bilo da umrete ili poginete, sigurno ćete se pred Allahom iskupiti. (Ālu ʻImran, 158) str. 51

Zato im praštaj... (Ālu ʻImran, 159) str. 112, 133

Nezamislivo je da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko nešto utaji... (Ālu ʻImran, 161) str. 163, 235, 236

Zar se onaj ko je Allahovu naklonost zaslužio može porediti s onim ko je Allahovu srdžbu navukao... (Ālu ʻImran, 162) str. 239

Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli... (Alu Imran, 169-171) str. 51, 97, 98, 293, 292, 301

One koji su se Allahu i Poslaniku odazvali... (Ālu ʻImran, 172) str. 254

Allah je čuo riječi onih koji su rekli: ʻAllah je siromašan'... (Ālu ʻImran, 181) str. 216

Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni... (Ālu ʻImran, 195) str. 54

O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte da biste postigli ono što želite! (Ālu ʻImran, 200) str. 178

O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim... (En-Nisa', 59) str. 199, 200

O vjernici, budite oprezni i nastupajte ili u četama ili odjednom svi. (En-Nisa', 71) str. 158, 159

I neka se zato na Allahovu putu bore oni koji ne žale žrtvovati život na ovome svijetu za onaj svijet. (En-Nisa', 74) str. 52, 113

A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu... (En-Nisa', 75) str. 114

Zar ne vidiš one kojima je rečeno: ʻDalje od boja, već molitvu obavljajte'... ʻGospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!' (En-Nisa', 77) str. 186, 216

Ma gdje bili, stići će vas smrt pa kad bi bili i u visokim kulama... (En-Nisa', 78) str. 186, 276

Allah će zaustaviti silu onih koji ne vjeruju, Allah je jači i kazne su Njegove strožije. (En-Nisa', 84) str. 114, 173

O vjernici, kada u boj krenete, na Allahovu putu, sve dobro ispitajte... (En-Nisa, 94) str. 223, 224

...onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim... (En-Nisa', 95) str. 45, 52

Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite... (En-Nisa', 101) str. 219

...ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. (En-Nisa', 102) str. 161

A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete...samo oprezni budite... (En-Nisa', 102) str. 159, 160, 161

Mi smo onima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovijedili da se bojite Allaha... (En-Nisa', 131) str. 194

O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u svome vjerovanju... (En-Nisa', 171) str. 225

I ispričaj im o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo... (El-Maida, 27) str. 216

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare... (El-En'am, 61) str. 217

...ali vi ne znate. (El-'Araf, 38) str. 51

O vjernici, kada se s nevjernicima sukobite, a njih nastupa mnogo, leđa im ne okrećite... (El-Enfal, 15, 16) str. 183

Vi njih niste ubijali nego Allah; i ti nisi bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio. (El-Enfal, 17) str. 193

O vjernici, kada se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite... (El-Enfal, 45) str. 157, 158

...i bez borbenog duha ostali... (El-Enfal, 46) str. 154, 177, 264

...i konja za boj… (El-Enfal, 60) str. 162

Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha... (El-Enfal, 61) str. 246

On te podržava Svojom pomoći i vjernicima. (El-Enfal, 62) str. 193

O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu! Ako vas bude dvadesetak izdržljivih... (El-Enfal, 65) str. 171, 172, 173

Sada vam Allah daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih... (El-Enfal, 66) str. 173

...i konja za boj… (El-Enfal, 60) str. 162

O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu! Ako vas bude dvadesetak izdržljivih... (El-Enfal, 65) str. 171, 172, 173

Sada vam Allah daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih... (El-Enfal, 66) str. 173

Kada prođu sveti mjeseci, ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete... (Et-Tevba, 5) str. 113, 243

U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju i koji se iseljavaju i koji se... (Et-Tevba, 20) str. 53

Gospodar njihov šalje im radosne vijesti da će im milostiv i blagonaklon biti... (Et-Tevba, 21) str. 53

...vječno i zauvijek u njima će boraviti. Uistinu, u Allaha je nagrada velika. (Et-Tevba, 22) str. 53

...a i onoga dana na Hunejnu kada vas je mnoštvo vaše zanijelo... (Et-Tevba, 25) str. 184, 202, 258

...i one koji nisu vjerovali na muke stavio; i to je bila kazna za nevjernike. (Et-Tevba, 26) str. 203

Allah je poslije toga onome kome je htio oprostio... (Et-Tevba, 27) str. 184

A borite se protiv svih mnogobožaca (Et-Tevba, 36) str. 113, 194, 203

Reci: 'Dogodit će nam se samo ono što nam Allah odredi, On je Gospodar naš.'... (Et-Tevba, 51) str. 189

Reci: 'Očekujete li za nas šta drugo već jedno od dva dobra? A mi očekujemo da vas Allah... (Et-Tevba, 52) str. 190, 191

I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavljati, niti sahrani njihovoj prisustvovati... (Et-Tevba, 84) str. 153

Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni, i oni koji ne mogu naći sredstva za borbu.... (Et-Tevba, 91) str. 120, 121, 122

Ni onima kojima si rekao, kada su ti došli da im daš životinje za jahanje: 'Ne mogu naći za vas... (Et-Tevba, 92) str. 121

a ima razloga da se prigovara onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu, a imućni su...(Et-Tevba, 93) str. 121

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet... (Et-Tevba, 111) str. 50, 51, 271

...jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto.... (Et-Tevba, 120) str. 71

I neće dati nikakav prilog, ni mali ni veliki, niti će ikakvu dolinu prevaliti.... (Et-Tevba, 121) str. 71

Allah je na strani onih koji se grijeha klone. (Et-Tevba, 123) str. 194

'Uslišena je molba vaša!' – reče On – 'a vas dvojica na Pravome putu ostanite...' (Junus, 89) str. 27

Gospodar moj zaista bdije nad svim. (Hud, 57) str. 217

Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji! (Jusuf, 64) str. 217

...vaša su lukavstva zaista velika! (Jusuf, 28) str. 286

Uz svakog su od vas meleki, ispred njega i iza njega – po Allahovu naređenju nad njim bdiju... (Er-Rad, 11) str. 217

Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište! (Er-R'ad, 24) str. 54

Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojima idemo uputio?...! (Ibrahim, 12) str. 191

I pomoć su tražili, pa je svaki oholi i inadžija nastradao. (Ibrahim, 15) str. 305

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti! (El-Hidžr, 9) str. 217

I čuvamo ih od svakog šejtana prokletog. (El-Hidžr, 17) str. 217

Mi šaljemo vjetrove da oplođuju... (El-Hidžr, 22) str. 155

...i mnogobošce izbjegavaj. (El-Hidžr, 55) str. 112

...zato ti velikodušno oprosti. (El-Hidžr, 85) str. 112

...i njome se hranite... (En-Nahl, 5) str. 101

I konje, i mazge, i magarce – da ih jašete... (En-Nahl, 8) str. 101

Ono što je u vas – prolazno je, a ono što je u Allaha – vječno je. (En-Nahl, 96) str. 72

Onoga ko zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao – osim ako bude na to primoran... (En-Nahl, 106) str. 232

Na put Gospodara svoga mudrošću i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj. (En-Nahl, 125) str. 112

Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda to učinite samo u onolikoj mjeri... (En-Nahl, 126) str. 241, 242, 243

Allah je zaista na strani onih koji se Njega boje i grijeha klone i koji dobra djela

čine. (En-Nahl, 128) str. 194

Onome ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo šta hoćemo i kome hoćemo... (El-Isra', 18, 19) str. 140

Mi smo mu dali vlast na Zemlji i omogućili mu da izvrši ono što želi. (El-Kehf, 84) str. 109

'O Zul-Karnejne', – rekosmo Mi... (El-Kehf, 85) str. 109

Doista oni koji vjeruju i dobra djela čine... (El-Kehf, 107) str. 215

Nijedan čovjek prije tebe nije bio besmrtan... (El-Enbija, 34) str. 109

Reci: 'Ko će vas noću i danju štititi?' (El-Enbija, 42) str. 215

...i nad njima smo Mi bdjeli. (El-Enbija, 82) str. 217

Ova su dvojica ti koji se spore oko Gospodara svoga... (El-Hadž, 19) str. 173, 174, 175

Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini... (El-Hadž, 39) str. 113

Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru... (En-Nur, 11) str. 256

Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice... (En-Nur, 23) str. 186

...čestite su žene za čestite muškarce... (En-Nur, 26) str. 256

Zaista su ovi skupina malobrojna. (Eš-Šu'ara, 54) str. 307

Reci: 'Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna šta će se dogoditi.' (En-Neml, 65) str. 305

A koliko smo Mi sela i gradova uništili čiji su stanovnici u životu obijesni bili! Eno domova njihovih...(El-Kasas, 58) str. 303

One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti... (El-'Ankebut, 69) str. 49

...a Allah je, zaista, s onima koji dobra djela čine! (El-'Ankebut, 69) str. 49

On šalje vjetrove kao nosioce radosnih vijesti... (Er-Rum, 46) str. 155

...mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući... (Lukman, 32) str. 141

O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo Mi protiv njih...(El-Ahzab, 9) str. 256

Kad su vam došle i odozgo i odozdo... (El-Ahzab, 10) str. 256

Kad su licemjeri i oni bolesna srca govorili: 'Allah i Poslanik Njegov....' (El-Ahzab, 12) str. 152

Reci: 'Ako bježite od smrti ili pogibije, bježanje vam tada neće pomoći...' (El-Ahzab, 16) str. 186, 276

Reci: 'Ko će vas od Allaha zaštititi ako On hoće da vas zlo snađe, ili, ko vam može nauditi.... (El-Ahzab, 17) str. 186, 187

Allah je nevjernike pune srdžbe odbio – nisu nimalo uspjeli – i vjernike je Allah borbe poštedio... (El-Ahzab, 25) str. 257

...a sljedbenike Knjige, koji su ih pomagali iz utvrda njihovih je izveo i strah u srca njihova ulio... (El-Ahzab, 26) str. 257

Zaista Allah i meleki Njegovi donose salavat na Vjerovjesnika... (El-Ahzab, 56) str. 215

...i zdjele kao čatrnje i kotlove nepokretne... (Sebe', 13) str. 307

A Gospodar tvoj bdije nad svim. (Sebe', 21) str. 217

Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte... (Fatir, 6) str. 45

I čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga. (Es-Safat, 7) str. 217

Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu. (Ez-Zumer, 3) str. 141

Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? (Ez-Zumer, 36) str. 193

...i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje Allah bude odabrao (Ez-Zumer, 68) str. 54

Gospodar vaš je rekao: 'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!... (Gafir, 60) str. 206

...i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućega. (Fussilet, 12) str. 217

...u danima nesretnim... (Fussilet, 16) str. 302

Allah motri na njih i tebi nije prepušteno da o njima brigu vodiš. (Eš-Šura, 6) str. 217

...i koji se o poslovima svojim dogovaraju... (Eš-Šura, 38) str. 135

Nepravda se može uzvratiti istom mjerom... (Eš-Šura, 40) str. 243

Strpljivo podnositi i praštati – to su zaista najvrednije stvari. (Eš-Šura, 43) str. 180

Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići... (Ez-Zuhruf, 13) str. 213

Oni koji na Allahovu putu poginu On neće njihova djela poništiti... (Muhammed, 4) str. 53

...i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti... (Muhammed, 5, 6) str. 53

Zato što je Allah zaštitnik onih koji vjeruju i što nevjernici zaštitnika nemaju. (Muhammed, 11) str. 191

Oni koji su tebi prisegu dali... (El-Feth, 10) str. 51

Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima, a samilosni... (El-Feth, 29) str. 196

Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju...(El-Hudžurat, 15) str. 49

...u nas je Knjiga u kojoj se sve čuva. (Kaf, 4) str. 217

...svakome onome ko se kajao i čuvao. (Kaf, 32) str. 217

kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra... (Ez-Zarijat, 41) str. 155

Jednog kobnog dana poslali smo na njih ledeni vjetar... (El-Kamer, 19) str. 155**,** 301, 302

Skup će, sigurno, poražen biti, a oni će se u bijeg dati! (El-Kamer, 45) str. 216

On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige... (El-Hašr, 2) str. 255

Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti. (Es-Saff, 4) str. 49, 264, 177, 264

U Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite... (Es-Saff, 11) str. 49

onome ko se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio... (Et-Talak, 3) str. 193

On će preko ružnih postupaka njegovih preći i još mu veliku nagradu dati. (Et-Talak, 5) str. 193

O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište bit će Džehennem, a užasno je to boravište. (Et-Tahrim, 9) str. 114

A onome ko je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao... (En-Nazi'at, 40, 41) str. 45

...a nad vama bdiju čuvari. (El-Infitar, 10) str. 217

Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna biti! On iz ničega stvara, i ponovo će to učiniti. (El-Burudž, 12, 13) str. 21

Nema čovjeka nad kojim neko ne bdije. (Et-Tarik, 4) str. 217

Uči u ime Gospodara svoga koji stvara. (El-'Alek, 1)) str. 150

Tako mi onih koji jure... (El-Adijat, 1-6) str. 55

...vama – vaša vjera, a meni – moja. (El-Kafirun, 6) str. 112

2. INDEKS RESULULLAHOVIH ﷺ HADISA I IZREKA[2]

Aiša, ako bi samo oni bili šehidi, onda bi u mom ummetu bilo malo šehida... (daif) str. 93

Ako neki musliman preseli u jednom od slijedećih stanja, Allah, ﷻ, garantira mu... (daif) str. 66

Allah, ﷻ, proživjet će skupine ljudi koje će preko Sirat-ćuprije preći kao da su vjetar, neće račun polagati... (daif) str. 85

Allah, ﷻ, smilovao se oku koje je plakalo iz straha od Njega, Allah, ﷻ, smilovao se oku koje je bdjelo... (vidi fusnotu) str. 67

Allahov Poslaniče, koliko imetka trebam potrošiti da bih dostigao vrijednost djela mudžahida... (vidi fusnotu) str. 7

Allah, ﷻ, na Sebe je preuzeo da će mudžahida ako ga smrt zadesi, uvesti u Džennet... (sahih) str. 72

Allah, ﷻ, garantira onome ko izađe na Allahovu putu... (sahih) str. 191

Allah se neće smilovati osim onima koji su milostivi. (vidi fusnotu) str. 195

Allah ti se smilovao, ne znam da si bio išta drugo do onoga ko stalno čini dobro, održavao si rodbinske veze... (hasen) str. 242

Allah, ﷻ, garantira onome ko izađe na Njegovu putu, samo radi džihada i vjere u Allaha... (sahih) str. 56

Allahu na čuvanje ostavljam vašu vjeru, emanete i konačnice djela. (sahih) str. 269

Bedeli – posebni robovi moga ummeta neće ući u Džennet zato što su mnogo namaza obavili... (vidi fusnotu) str. 196

Bdijenje na Allahovu putu jedan dan bolje je od hiljadu dana provedenih na drugim mjestima. (hasen) str. 84

Bijeg sa bojnog polja veliki je grijeh. (vidi fusnotu) str. 185

Blago li onome ko je mnogo džihad na Allahovu putu činio, blago li onome ko je Allaha, ﷻ, spominjao... (daif) str. 69

Blago onome ko zanoći kao hadžija, a osvane kao gazija. (nema ocjene) str. 70

2 Izvore i detaljnu i ocjenu hadisa i predanja pogledati na spomenutim stranicama. Sahih i hasen hadisi su argument u principima, propisima i etici učenja islama. Daif hadisi se koriste samo ako nisu izrazito slabi, tematski tretiraju vrline, ne propise i principe, te uz pojašnjenje da je hadis daif. Izmišljene predanje je haram (strogo zabranjeno) pripisivati Resulullahu ﷺ i taj postupak spada u najveće grijehe.

Bolje je jedan dan i jednu noć bdjeti na Allahovu putu nego neprekidno postiti i klanjati cijeli mjesec... (sahih) str. 86

Čim potekne kap krvi šehida, opraštaju mu se svi grijesi osim duga. (sahih) str. 97

Četiri osobe kod Allaha, ﷻ, imaju pravo da im On pomogne: gazija, ženik, rob koji se želi otkupiti i hadžija. (hasen) str. 58

Četiri su stepena šehida: vjernik koji je dobre vjere, susreo se s neprijateljem... (daif) str. 92

Četiri su vrste džihada: naređivanje dobra, odvraćanje od zla, iskrenost... (daif) str. 44

Četiri su dove za četvero stalno otvorene. Prva je dova roditelja za djecu, druga je dova putnika... (vidi fusnotu) str. 207

Četverici će nagrada teći i nakon smrti: onome ko umre bdijući na Allahovu putu, onome ko bude širio znanje... (sahih) str. 83

Čuvajte namaz jer je namaz najbolji džihad i najbolji način ostavljanja grijeha. Ostaviti grijeh... (vidi fusnotu) str. 84

Čuvaj svoj jezik osim od dobra, jer time pobjeđuješ šejtana. (hasen) str. 115

Čuvajte se dove onoga kome je učinjena nepravda – mazluma, pa makar bio nevjernik. (hasen) str. 201

Da su ušli u vatru nikada ne bi iz nje izašli! Nema pokornosti u neposlušnosti Allahu.... (sahih) str. 201

Da spasim iz ropstva jednog muslimana draže mi je od cijelog Arabijskog poluotoka. (bez ocjene) str. 287

Da je to uspjela pojesti nikada ne bi ušla u vatru, jer je Hamza toliko vrijedan kod Allaha... (vidi fusnotu) str. 242

Dovoljan mi je Allah i divan li je On zaštitnik. (ajet i sahih hadis o Ibrahimu, u) str. 36

Dostojanstvo je u konjima, a ponižnje u slijeđenju kravljih repova. (vidi fusnotu) str. 103

Dovoljan je blijesak sablje! (sahih) str. 99

Dresirajte konje, jer se oni mogu uvježbati. (vidi fusnotu) str. 103

Držite se džihada na Allahovu putu. On su jedna od dženetskih vrata. Allah preko njega potire brige i tegobe. (sahih) str. 114

Držite se svijesti o Allahu, jer je u tome sabrano svako dobro. Držite se džihada... (vidi fusnotu) str. 114

Djela se vrednuju po namjerama. Svaka će osoba dobiti ono što je namjeravala. (sahih) str. 139

Dova je srž robovanja. (daif) str. 206

Dova je ibadet. (sahih) str. 206

Dova koristi za ono što se desilo i za ono što će se desiti. (hasen) str. 208

Dva oka vatri je zabranjeno pržiti: oko koje je plakalo iz straha od Allaha i oko koje je čuvalo islam i muslimane. (sahih) str. 85

Dvanaest hiljada iz mog ummeta neće biti poraženi. (sahih) str. 281

Džubejre, ako želiš dobar ugled, obilnu opskrbu i da ne budeš ponižen, prouči pet sura Kur'ana... (vidi fusnotu) str. 206

Džihad je obaveza vaša sa svakim zapovjednikom bio dobročinitelj ili griješnik... (daif) str. 115

Džihad se ne prekida do Sudnjeg dana. (daif) str. 115

Gađajte potomci Ismailovi, pa i vaš je otac bio strijelac. Gađajte, a ja ću biti s ovom grupom... (sahih) str. 161

Gospodaru naš, Allahu, Tebi zahvala pripada, kako to priliči veličanstvenosti Tvoga lica i veličini Tvoje vlasti. (sahih) str. 37

Gdje su Moji robovi koji su se na Mome putu borili, ubijeni bili, mučeni zbog slijeđenja Moga puta... (sahih) str. 52

Gospodaru, Ti si u putovanju saputnik, u porodici zaštitnik, Gospodaru, daj da nam tlo pod nogama brzo prolazi... (sahih) str. 213

Gospodaru, učini da bude milost, a nemoj ga učiniti kaznom. Učini ga vjetrovima, a ne vjetrom... (daif) str. 155

Gospodaru moj, Objavitelju Knjige, Ti Koji pokrećeš oblake, poražavaš saveznike, porazi ih i pomazi nam protiv njih. (sahih) str. 177

Gospodaru moj, molim te najveličanstvenijim imenom Tvojim i najvećim zadovoljstvom Tvojim. (vidi fusnotu) str. 209

Gospodaru moj, jedini je život onaj na ahiretu. Ti oprosti ensarijama i muhadžirima. (sahih) str. 153

Gospodaru moj, molim Te da mi podariš sabur! Tražio si od Allaha nedaće, pa od Njega zatraži spas. (hasen) str. 21

Gospodaru moj, tražim dobro Tvojim znanjem, tražim snagu od Tvoje snage, molim Tebe... (vidi fusnotu) str. 136

Gospodaru naš, učini da svi naši poslovi imaju lijep kraj. Zaštiti nas od poniženja na ovom svijetu i kazne... (sahih) str. 210

Gospodaru naš, Objavitelju Knjige, Ti Koji pokrećeš oblake, Ti Koji brzo kažnjavaš, Ti Koji poražavaš saveznike... (sahih) str. 218

Gospodaru naš, podaj nam na ovom svijetu dobro, na budućem svijetu dobro i zaštiti nas kazne u vatri... (sahih) str. 210

Gospodaru naš, oprosti nama, vjernicima i vjernicama, muslimanima i muslimankama... (vidi fusnotu) str. 211

Gospodara svoga moli da ti dadne spas i oprost u vjeri, na dunjaluku i na ahiretu. (hasen) str. 212

Hadžija i gazija Allahovi su izaslanici; ako ga nešto mole, On će im se odazvati, ako oprost mole, On će im oprostiti. (hasen) str. 6

Hadžiji, mu'temiru – onome ko obavlja 'umru, gaziji na Allahovu putu i onome ko obavlja džumu namaz... (vidi fusnotu) str. 66

Hadž prije pohoda bolji je od pedeset vojnih pohoda, a vojni pohod nakon hadža bolji je od pedeset puta... (vidi fusnotu) str. 64

Hoćete li da vas obavijestim o noći koja je bolja od Lejletu-l-kadra? Stražar koji bdije na Allahovu putu... (sahih) str. 84

Hoćete li da vas obavijestim o najboljim ljudima kod Allaha... (nije hadis) str. 265

Hoćete li da vam ukažem na nešto zbog čega Allah, ﷻ, briše grijehe i podiže stepene – deredže... (sahih) str. 85

Izbjegavajte sedam grijeha koji vode u Džehennem! Allahu pripisivati druga – širk, sihir, ubijanje... (sahih) str. 185, 186

Iznenadna je smrt žalosno preseljenje. (sahih) str. 94

Iznenadna je smrt žalosno preseljenje za nevjernika, a milost za vjernika. (daif) str. 94

Jedan pohod na moru bolji je od deset pohoda na kopnu. (sahih) str. 95

Jedan dan bdijenja na Allahovu putu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu, a prostor koliki... (sahih) str. 83

Kada htjedneš ići u boj, kupi sebi konja koji na glavi ima bijeli biljeg i bijelih nogu... (sahih) str. 105

Kada bi Vjerovjesnika nešto pritisnulo, on bi pristupio na namaz. (hasen) str. 179

Kada neko od vas krene na put iz svog doma, neka prouči Ajetel-Kursiju – neće ga zadesiti nesreća... (vidi fusnotu) str. 206

Kada molite Allaha, činite to svojim otvorenim dlanovima, a nemojte Ga moliti sa spoljašnjim i potarite lica svoja. (sahih) str. 212

Kada neko od vas krene na put, neka se oprosti sa svojom braćom, jer će mu Allah dati bereket... (vidi fusnotu) str. 212

Kada trojica krenu na put, neka jednog za vođu izaberu. (sahih) str. 213

Kada Allah, ﷻ, želi nekom robu dobro, odgodi mu uslišenje dove. Meleki tada kažu: 'Gospodaru, odazovi se... (vidi fusnotu) str. 20

Kada su vaša braća poginula na Uhudu, Allah im je duše smjestio u utrobe zelenih ptica koje se napajaju... (sahih) str. 97

Kada Allah voli nekog roba, njegovo lice udari nedaćama kao što se strana deva udalji od pojišta... (vidi fusnotu) str. 208

Kada čovjek izađe iz svoje kuće ili prebivališta, s njim budu dva meleka koji su za njega zadužena... (sahih, vidi detalje) str. 213

Kada hoćeš iz kuće izaći, klanjaj dva rekata koja će te čuvati od zla izlaska... (sahih) str. 214

Kada se vojske susretnu na Allahovu putu, dženetske hurije se ukrase i izađu... (sahih) str. 99

Kada pošalješ vojnu, nemoj među njima posebno birati i rasporedi ih, jer Allah, ﷻ, pomaže ljude zbog... (daif) str. 198

Kada bi sve što imaš potrošio u pokornosti Allahu, ne bi time dostigao ni vrijednost prašine... (vidi fusnotu) str. 266

Kada nastupi Sudnji dan, šehidi će doći sa sabljama opasani i bit će uvedeni u Džennet... (nije hadis) str. 61

Kada bi kap boli smrti pala na brdo – ono bi se istopilo. (predanje od hazreti Alije) str. 276

Kada se dvije vojske u ratu sukobe, iz Džennet izađu hurije i dođu na bojno polje... (bez ocjene) str. 288

Kada od nekog od vas savjet potraži brat u vjeri, neka mu dadne savjet koji je najispravniji. U suprotnom ga je izdao. (hasen) str. 137

Kada bi dane provodio u postu, a noći u namazu ne bi dostigao vrijednost niti jednog dana odlaska u borbu... (vidi fusnotu) str. 26

Ko bude rekao tri rečenice, ući će u Džennet: Zadovoljan sam da mi Allah bude Gospodar... (hasen) str. 63

Ko bude izašao na Allahovu putu onoliko koliko se bude uprašio toliko će dobiti mirisa na Sudnjem danu. (hasen) str. 72

Ko krene na hadž pa preseli, Allah, ﷻ, dat će mu nagradu hadžije do Sudnjeg dana... (vidi fusnotu) str. 66

Kod koga se nađe šest stvari, on je istinski vjernik: uzimanje abdesta na velikim hladnoćama... (daif) str. 68

Ko ponese koplje na Allahovu putu, Allah, ﷻ, oslobodit će ga grijeha na Sudnjem danu. (vidi fusnotu) str. 74

Ko bude odapeo strijelu na Allahovu putu, pogodio njome neprijatelja ili promašio, imat će nagradu... (sahih) str. 77

Ko dadne konja na Allahovu putu imat će nagradu kao da je lično i svojim imetkom išao u džihad... (vidi fusnotu) str. 77

Ko opremi gaziju – ratnika na Allahovu putu, kao da je i sam ratovao. Ko se bude starao o porodici gazije... (sahih) str. 78

Ko bude bdio na Allahovu putu jednu noć imat će nagradu kao da je postio hiljadu dana i u namazu proveo hiljadu noći. (hasen) str. 8

Ko strada zbog pada s jahalice jeste šehid. (sahih) str. 90

Ko bude nepravedno ubijen šehid je. (sahih) str. 91

Ko iskreno bude molio Allaha, ﷻ, za šehadet, Allah će mu dati stepen šehida, pa makar preselio i na postelji. (vidi fusnotu) str. 94

Ko traži šehadet bit će mu dat pa makar i ne poginuo. (sahih) str. 94

Ko prilikom nedaće kaže: 'Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti' Allah će ga zaštititi i dati mu dobro nakon nedaće. (hasen) str. 179

Ko bude uznemirio muslimana kao da je mene uznemirio, a ko mene uznemiri kao da je Allaha uznemirio. (vidi fusnotu) str. 196

Ko bude uznemirio zimiju ja ću se s njim sporiti na Sudnjem danu. (vidi fusnotu) str. 196

Ko prouči 'Kul huvallahu ehad' (suru El-Ihlas) u bolesti koja prethodi smrti, neće biti iskušavan u kaburu... (nije hadis) str. 214

Ko promijeni svoju vjeru ubijte ga. (sahih) str. 231

Ko je meni poslušan, poslušan je Allahu, a ko je meni neposlušan, neposlušan je Allahu... (sahih) str. 200

Ko utaji nešto od plijena, spalite mu imovinu i udarite ga. (sahih) str. 239

Ko se ukrasi različitim dobrim djelima, a ne bude se borio, doći će s manjkom. (predanje nije hadis) str. 267

Ko se ne bude borio, niti barem samom sebi govorio o džihadu imat će kod sebe ogranak licemjerstva. (sahih) str. 267

Ko podigne svoj glas učeći tekbir upisat će mu se hiljadu dobrih djela. (predanje nije hadis) str. 268

Ko podijeli nešto na Allahovu putu upisat će mu se devet stotina puta vrednije. (sahih) str. 76

Ko donese jedan tekbir u bici, bit će mu na Sudnjem danu na tereziju teži od nebesa... (predanje nije hadis) str. 268

Ko pripremi hranu za svog konja i objesi mu je oko vrata upisat će mu se za svako zrno dobro djelo. (predanje nije hadis) str. 270

Ko bude držao konja na Allahovu putu, lično ga opsluživao, hranio i timario, Allah će mu upisati... (predanje nije hadis) str. 270

Ko izbavi jednog zarobljenika iz ruku neprijatelja, ja sam taj zarobljenik. (vidi opširnije) str. 287

Ko je od ljudi najvredniji? Allahov mu je Poslanik, ﷺ, odgovorio: Vjernik koji se bori... (sahih) str. 57

Ko nije zahvalan ljudima, nije zahvalan ni Allahu. (sahih) str. 13

Ko pomogne mudžahida u borbi na Allahovu putu, ili dužnika pritisnutog... (daif, izuzev djela o vrijednosti pomoći dužiku) str. 59

Ko sablju izvuče na Allahovom putu prodao se Allahu. (bez ocjene) str. 50

Kod Allaha je bolji čovjek onaj ko se bori u bojnom redu, nego onaj ko provede u ibadetu – robovanju šezdeset godina. (sahih) str. 265

Koplja i strijele arapske čuvajte. Allah, ﷻ, preko njih će vam vjeru pomoći i zemlje otvoriti. (daif) str. 75

Kuća u kojoj je glavna preokupacija plug sigurno će zadesiti poniženje. (sahih) str. 103

Ljudi, nemojte priželjkivati sukob s neprijateljem i molite Allaha da vam oprosti i podari svako dobro... (sahih) str. 177

Musliman koji odapne strijelu na Allahovu putu, pogodio ili promašio cilj koji je gađao... (sahih) str. 61

Meleki donose salavat na gaziju – ratnika dokle god bude nosio svoju sablju. Ko bude opasao sablju... (vidi fusnotu) str. 74

Milostivima će se smilovati Milostivi, ﷻ; smilujte se onima na Zemlji, smilovat će vam se Onaj na nebesima. (vidi fusnotu) str. 19

Mnogo je onih koji su od oružja poginuli, a nisu šehidi, niti pohvaljeni. Mnogo je onih koji su se na postelji... (daif) str. 92

Mome je ummetu dat bereket u ranom ustajanju. (sahih) str. 148

Mudžahid je onaj ko se bori protiv samoga sebe. (sahih) str. 73

Namaz u mojoj džamiji vrijedan je deset hiljada namaza. Namaz u Haremi šerifu vrijedan je... (vidi fusnotu) str. 82

Na Sudnjem danu ljudi će biti zauzeti polaganjem računa, a oni koji su u džihadu bili sjedit će u halkama... (vidi fusnotu) str. 75

Na Sudnjem danu dobit ćeš sedam stotina deva. Ko na Allahovu putu pošalje neki iznos i ostane u svojoj kući... (vidi fusnotu) str. 76

Najviše šehida moga ummeta bit će među onima koji su preselili na postelji.. (daif) str. 92

Najveću nagradu imaju oni koji hizmete gazije, a kada dođe trenutak borbe, oni se bore. (vidi fusnotu) str. 78

Najbolje društvo jesu četverica, najbolji vojni pohod četiri stotine i najbolja vojska jesu četiri hiljade... (sahih) str. 187

Nema rahatluka vjerniku na dunjaluku osim u trima stvarima: ostavljanju dunjaluka, traženju znanja... (predanje, ne hadis) str. 305

Namaz obavljen u džematu vredniji je od namaza obavljenog bez džemata dvadeset pet stepeni. (sahih) str. 23

Najbolji gazija na Allahovu putu jeste onaj ko gazije hizmeti, zatim onaj ko ih obavještava... (daif) str. 59

Najbliže djelo Allahu, ﷻ, jeste džihad na Allahovu putu i tome ništa nije ravno. (bez ocjene) str. 59

Najbolje djelo vjernika jeste džihad na Allahovu putu. (daif) str. 60

Najdraže djelo Uzvišenom Allahu jeste namaz obavljen na vrijeme, zatim dobročinstvo prema roditeljima... (sahih) str. 58

Najljući su ti neprijatelj tvoji prohtjevi. (daif) str. 45

Najljući ti je neprijatelj supruga s kojom postelju dijeliš i oni koji su ti potčinjeni. (hasen) str. 45

Najvrednije vjerovanje jeste to da od tebe budu sigurni drugi ljudi, najvredniji islam jeste... (sahih) str. 59

Naš se Gospodar čudi čovjeku koji bude ratovao na Allahovu putu, pa se njegovi suborci povuku... (sahih) str. 99

Nema vojnog pohoda niti izvidnice koja krene pa uzme plijen i vrati se bez gubitaka, a da nisu time uzeli... (sahih) str. 78

Nema boga osim Allaha, Jedinoga, koji druga nema. Njemu pripada vlast i Njemu pripada zahvala... (sahih) str. 209

Neće se upraštiti noge na Allahovu putu, a da Allah, ﷻ, neće zabraniti vatri da ih dotakne. (sahih) str. 72

Neće se nikada sastaviti prašina na Allahovu putu i dim džehenemske vatre... (sahih) str. 73

Neće se nikada sastaviti prašina na Allahovu putu i džehenemski dim u grlu roba muslimana. (sahih) str. 73

Neće se pokajati onaj ko klanja istiharu, niti će se kajati onaj ko se posavjetuje. (daif) str. 135

Neće rob ostaviti svojoj porodici ništa bolje od dva rekata koja će među njima klanjati prije nego što krene na put. (daif) str. 205

Neće rob uputiti dovu, a da mu Allah neće dati ono što traži, ili otkloniti od nedaća koje mu dolaze... (vidi fusnotu) str. 206

Neće se osoba izložiti prašini na Allahovu putu, a da Allah, ﷻ, neće zabraniti vatri da je dotakne. (sahih) str. 72

Nema prelaznosti, niti zle slutnje, niti ptice koja nesreću donosi. (sahih) str. 302

Nema pokornosti stvorenjima u nepokornosti Stvoritelju. (vidi fusnotu) str. 201

Nema pobjede sa izdajom. Kada se bude zimijama nepravda činila, onda će neprijatelji pobjeđivati... (vidi fusnotu) str. 198

Noć koju osoba provede u bdijenju na Allahovu putu bolja je od hiljadu noći koje se provedu u namazu... (sahih) str. 64

Ništa neće biti teško na vagi djela roba kao jahalica koju dadne na Allahovu putu. (hasen) str. 73

Nikada se neće u vatri sastaviti nevjernik i onaj ko ga je ubio. (sahih) str. 75

Njihove su duše u utrobama zelenih ptica koje borave u svjetiljkama okačenim za Prijestolje... (sahih) str. 98

Najbolji su tamnocrni konji koji na glavama imaju bjeline, bijeli biljeg i bijelu donju usnu... (sahih) str. 104

Nijjet – namjera vjernika bolja je od njegova djela. (vidi fusnotu) str. 145

Nije klanjao jaciju u kojoj sam vas vidio noćas niko da će ostati nakon stotine godina na licu zemlje. (sahih) str. 109

Nisam vidjela čovjeka koji se više savjetovao s drugima od Allahova Poslanika, ﷺ.. (vidi fusnotu) str. 133

Neka niko od vas ne učini neku stvar prije nego što se posavjetuje. Ako ne nađe nekoga... (vidi fusnotu) str. 135

Niste! Vi ste iznova napali. Ja sam skupina kojoj muslimani mogu pribjeći. (daif) str. 184

Ništa nije vrednije kod Allaha, ﷻ, od upućene dove. (hasen) str. 206

Nisam poslan s jevrejstvom, niti s kršćanstvom, već sam poslan s iskonskom vjerom, lahkom i životnom. (daif) str. 265

Nemojte da se susretnem s jednim od vas na Sudnjem danu, a na vratu mu obješena kamila ili ovca... (sahih) str. 237

Nije tako, tako mi Onoga u čijoj je ruci život Muhammedov, zaista ogrtač na njemu gori... (sahih) str. 238

Niko neće ući u Džennet, pa poželjeti da se vrati na dunjaluk čak i da mu se da sve na njemu, osim šehida... (sahih) str. 57

Nije džihad damo da sabljom svoga neprijatelja posječeš. Izdržavati roditelje svoje, potomstvo svoje, pa čak i sebe... (daif) str. 46

Onome ko se bori na Allahovu putu pa makar i onoliko vremena koliko protekne između dva muženja deve... (sahih) str. 58

Određenje ne može zadržati ništa osim dove, niti život može produžiti išta osim dobročinstva. (hasen) str. 198, 208

Oni koji su se borili i pri tome poginuli bit će proživljeni prema svojim namjerama. . (sahih) str. 93

Onaj ko traži znanje bolji je kod Allaha, ﷻ, od mudžahida na Allahovu putu. (nije hadis Resulullaha, r) str. 85

Onaj ko se bori na moru jednak je onome ko krvari na kopnu, a razdaljina između dva talasa... (daif) str. 96

Onaj ko bude ogovarao gaziju kao da je ubio vjernika. (daif) str. 74

Onaj ko bude ubijen braneći svoj imetak jeste šehid, onaj ko bude nepravedno ubijen jeste šehid... (sahih) str. 90

Onaj ko na Allahovu putu dadne i opremi konja, zbog vjere u Allaha, tražeći nagradu od Njega... (sahih) str. 57

Onaj ko vjeruje Allaha, Njegova Poslanika, obavlja namaz, daje zekat, posti ramazan i obavi hadž... (sahih) str. 52

Onaj ko donese tekbir na Allahovu putu bit će poput stijene na vagi na Sudnjem danu, teža nego nebesa... (vidi fusnotu) str. 158

Onaj ko ostavi streljaštvo nakon što ga je naučio smatrajući ga manje važnim, time je ostavio blagodat... (daif) str. 161

Onaj koga dotakne prašina u ratu, po nogama ili licu, Allah, ﷻ, zabrani vatri da ga dotakne... (sahih, pogledaj detalje u fusnoti) str. 266

Onaj ko iskreno zamoli Allaha, ﷻ, da ga počasti smrću na Njegovu putu, Allah će mu dati nagradu šehida. (vidi fusnotu) str. 94

Onome ko bdije ako preseli na tom mjestu upisat će mu se nagrada za to djelo do Sudnjeg dana... (vidi fusnotu) str. 81

Onoga ko se ne bude borio, niti gaziju opremio, niti pazio na porodicu gazije, od Allaha će zadesiti potres... (hasen) str. 187

Onome koga bude zaboljela glava na Allahovu putu, pa se strpi tražeći Allahovu, ﷻ, nagradu... (hasen) str. 73

Onome kome namjera bude dunjaluk pred očima će siromaštvo biti, poslovi će mu se otežati... (sahih) str. 140

Osoba koja ima porodicu i poznata je među ljudima po dobru, ne traži od ljudi milostinju... (vidi fusnotu) str. 70

Osobi kod koje se potraži savjet ukazano je povjerenje. (sahih) str. 137

Ostani pored majke, jer je Džennet kod majčinih nogu. (sahih) str. 118

Oni koji se bore lično i imecima svojim sve dok ne presele, oni su najbolji kod Allaha... (predanje nije hadis) str. 266

Prvak među šehidima jeste Hamza ibn Abdulmutalib i čovjek koji stane pred nepravednog vladara... (vidi fusnotu) str. 91

Pet je stanja u kojima ko god preseli u bilo kojem od njih, smatra se šehidom: šehid je ubijeni na Allahovu putu... (sahih) str. 89

Post osobe koja je na Allahovu putu udaljuje je od Džehennema sedamdeset godina. (sahih) str. 69

Poslan sam sa sabljom pred nastupanje Sudnjeg dana da bi ljudi robovali Allahu, ﷻ... (vidi fusnotu) str. 75

Poslan sam s džihadom, mačevanje je moja vještina, a opskrba mi je data ispod držača sablje... (vidi fusnotu) str. 265

Poraniti i doći na vrijeme u džamiju džihad je na Allahovu putu. (sahih) str. 84

Poraniti i tražiti znanje bolje je kod Allaha, ﷻ, od džihada. (daif) str. 84

Pokoravati se ženama donosi kajanje, jer je njihova pamet u stidnim mjestima. (vidi fusnotu) str. 134

Primjer onih koji idu u boj od moga ummeta i uzimaju naknadu kojom se opremaju za susret s neprijateljem... (daif) str. 126

Primjer onih koji idu u boj od moga ummeta i uzimaju naknadu jeste Musaova, a.s., majka. Odgajala ga je... (daif) str. 143

Propali su muškarci kada su se pokoravali ženama. (sahih) str. 134

Pomognut sam 'es-sabom', a 'Ad je uništen 'ed-deburom'. (vidi fusnotu) str. 154

Pomognut sam vjetrom es-saba u Bici na Hendeku, a bio je kazna narodima prije mene. (vidi fusnotu) str. 154

Povratak kao i ratovanje. (sahih) str. 145

Pravi rob Meni je onaj ko Me spomene kada se susretne sa svojim neprijateljem. (daif) str. 158

Prvoj vojsci mog ummeta koja bude morem plovila radi borbe i prvoj vojsci mog ummeta koja bude išla... (sahih) str. 148

Pomoć vam dolazi zbog onih slabih među vama. (sahih) str. 198

Poraniti na Allahovu putu, ili radi Allahova puta dan utrošiti, bolje je od dunjaluka i svega na njemu. (sahih) str. 57

Prednost koju ima gazija koji se bori na moru nad gazijom koji se bori na kopnu... (vidi fusnotu) str. 61

Putovanje radi odmora moga ummeta jeste džihad na Allahovu putu. (sahih) str. 60

Primjer mudžahida na Allahovu putu, a Allah, ﷻ, najbolje zna ko je mužahid na Njegovu putu... (sahih) str. 71

Radite suprotno ženama, jer je u suprotstavljanju njima bereket – blagoslov. (vidi fusnotu) str. 135

Rat je varka. (sahih) str. 283

Resulullah, ﷺ, je učio prije spavanja suru El-Ihlas i Mu'avizetan (El-Felek i En-Nas)... (sahih) str. 215

Rob je u dobru dokle god ne požuruje. Upitaše ga: Kako to požuruje? On im odgovori: *Kada kaže: 'Učio sam dovu...* (sahih) str. 206

Sablje su ključevi Dženneta. (sahih) str. 68

Sablja je ukras mudžahida. (nema ocjene) str. 68

Sa tri glasa ponosi se pred melekima: ezanom, tekbirom na Allahovu putu i kada se glas podigne učeći telbiju. (daif) str. 158

Sablje su ključevi Dženneta. (sahih) str. 99

S'ade, udalji se od zabranjenog – harama, jer kada jedan zalogaj harama uđe u tvoj stomak... (vidi fusnotu) str. 61

Svako ima neku posebnost u djelu, a ja imam dvije, skromnost i džihad. (vidi fusnotu) str. 74

Svakom umrlom djela se zapečate osim onome ko bdije na Allahovu putu. Njemu će se djelo uvećavati... (sahih) str. 83

Svaki će rob biti proživljen u onome pri čemu je preselio. (sahih) str. 93

Sve što vjerniku nije dobro nedaća je. (vidi fusnotu) str. 179

Strpljenje je prilikom prvog udara. (sahih) str. 180

Strpljenje je pola imana. (sahih) str. 180

Strpljenje je biti zadovoljan. (vidi fusnotu) str. 180

Strpljenje u odnosu na vjerovanje – iman jeste poput glave u odnosu na tijelo. (daif) str. 181

Sine el-Hattabov, onome ko je bio u džihadu na Allahovu putu obećan je Džennet! (vidi fusnotu) str. 262

Subota je dan prevare i obmane, nedjelja dan vjenčanja i ženidbe, ponedjeljak je dan putovanja... (izmišljeno predanje) str. 301

Srijeda je stalno koban dan. (izmišljeno predanje) str. 302

Sreća je u svijetlim konjima. (sahih) str. 104

Sreća sina Ademovog u tome je da klanja istiharu Allahu i sreće sina Ademovog... (hasen) str. 137

Stajati trenutke u redovima onih koji se bore na Allahovu putu bolje je od šezdeset godina... (sahih) str. 99

Slušajte i pokoravajte se, makar vam zapovjednik bio abesinski rob glave poput suhe grožđice... (sahih) str. 201

Svi ste pastiri i svi ćete biti pitani za svoje stado. (sahih) str. 202

Šehid je onaj ko umre zbog ujeda otrovne životinje, šehid je onaj na koga se kuća obruši ili padne s kuće... (sahih) str. 90

Šehid koji preseli na moru neće osjetiti bol oružja nego će imati slast kao da žedan pije med... (vidi fusnotu) str. 97

Šehid ne osjeća bol prilikom preseljenja više nego što vi osjetite ujed mušice. (sahih) str. 97

Šehidi koji su se borili u prvim redovima i koji se nisu licima svojim okretali... (daif) str. 92

Šehidi koji padnu na moru bolji su kod Allaha od šehida koji padnu na kopnu. (daif) str. 95

Šehidi će kod Allaha na ahiretu biti na minberima ukrašenim draguljima u hladu Prijestolja... (daif) str. 96

Šehidi koji padnu na moru bolji su od onih koji padnu na kopnu. (daif) str. 60

Šehidi će biti na obalama rijeke pri dženetskim vratima pod zelenom kupolom... (sahih) str. 96

Šehidu koji pogine na kopnu opraštaju se svi grijesi osim duga, a šehidu koji pogine na moru... (vidi fusnotu) str. 95

Šehidu će se prilikom izlaska prve kapi krvi oprostiti grijesi, bit će oženjen sa dvije hurije... (sahih) str. 95

Šehidu će se dati pravo zagovorništva za sedamdeset osoba iz svoje porodice. (sahih) str. 97

Šehidu se oprašta svaki grijeh osim duga. (sahih) str. 58, 95

Šehidila su vaša braća. Njihove su duše u utrobama zelenih ptica koje jedu dženetske plodove... (sahih) str. 293

Šehid kod Allaha ima šest počasti. Kada prva kap njegove krvi kane, oprаštaju mu se grijesi... (bez ocjene) str. 293

Tri su vrste konja: konj kojeg se drži radi Milostivog, konj kojeg se drži radi šejtana i konj... (sahih) str. 103

Tako mi Allaha, da Allaha nije, upućeni ne bi bili. Ni sadaku dijelili, niti namaz obavljali. Spusti Ti smirenost... (sahih) str. 153

Tako mi Allaha, neće vjerovati nijedan od vas dokle god ne bude želio svome bratu ono što želi sebi. (sahih) str. 195

Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, izaći ću u boj makar bio sam! (vidi fusnotu) str. 173

Tri su stvari bit vjerovanja: suzdržati se od napada na onoga ko kaže: 'Nema boga osim Allaha'... (daif) str. 62

Tri su vremena u kojima musliman upućuje dovu, a ona se sigurno prima... (vidi fusnotu) str. 63

Tri oka vatra nikada neće dotaći. Oko koje na Allahovu putu bude izgubljeno, oko koje je bdjelo... (vidi fusnotu) str. 63

Trojici je Allah garant: onome ko izađe kao gazija na Allahovu putu, njemu je Allah garant... (sahih) str. 63

U džihad idite, jer džihad predstavlja vrata od dženetskih vrata i Allah, ﷻ, preko džihada spašava od brige.... (vidi fusnotu) str. 75

U islamu nema klanja (kod kaburova). (sahih) str. 307

Uzvišeni Allah preko jedne strijele uvodi tri osobe u Džennet. Onu koja ju je napravila... (daif) str. 161

Uzvišeni Allah kaže: 'Ako milost Moju želite onda se Mojim stvorenjima smilujte!' (vidi fusnotu) str. 196

Ustanite, 'Ubejde ibn el-Harise, Hamza ibn 'Abdulmuttalib i Alija ibn Ebu Talib. (sahih) str. 174

Vojni pohod na moru bolji je od deset pohoda na kopnu. Onaj ko pređe more kao da je prešao sve doline... (sahih) str. 61

Vrata nebesa otvaraju se radi pet stvari: učenja Kur'ana, sukoba vojski, spuštanja kiše, dove mazluma... (vidi fusnotu) str. 62

Vojni pohod nakon obavljenog hadža koji je obaveza bolji je od hiljadu puta ponovljenog hadža. (vidi fusnotu) str. 64

Vrh vrhova islama jeste džihad na Allahovu putu, a to će postići samo oni najbolji. (sahih) str. 66

Vidio sam meleke kako gasule Hamzu ibn Ebu Taliba i Hanzalu er-Rahiba. (sahih) str. 98

Vidio sam Džafera ibn Ebu Taliba kao meleka leti krilima svojim dženetskim prostranstvima s melekima. (sahih) str. 98

Vjera je savjet... (sahih) str. 194

Vodite džihad protiv mnogobožaca imecima, životima i jezicima svojim. (sahih) str. 115

Zaista namaz, post, izgovaranje riječi 'Nema boga osim Allaha' i veličanje Allaha... (daif) str. 59

Zaista se vjernik bori svojom sabljom i jezikom. (sahih) str. 60

Zaista su dženetska vrata u hladu sablji. (sahih) str. 60

Zaista ćete osvojiti Konstantinopolj, divan li je zapovjednik vojske koja će to učiniti i divna li je vojska koju će on voditi. (sahih) str. 70

Zaista šejtan neće uvući škrtost u kuću onoga koji ima vrijednog konja. (vidi fusnotu) str. 105

Zaista će se trojici ljudi na Sudnjem danu najprije presuditi. Čovjeku koji je šehidio... (sahih) str. 141

Zaista su sablje dženetski ključevi. (sahih) str. 263

Zaista će svaki čovjek dobiti ono što je namjeravao. (sahih) str. 145

Zamotajte ih i krv sa tijela nemojte uklanjati, jer nema osobe koja je podnijela ranu da neće doći... (sahih) str. 56

Za grive konja vezano je dobro do Sudnjeg dana, nagrada i zarada. (sahih) str. 103

Za grive konja vezano je dobro do Sudnjeg dana. Onaj ko izdržava konje poput je osobe... (vidi fusnotu) str. 103

Za grive konja vezano je dobro i dobit do Sudnjeg dana, a vlasnici će biti pomognuti u brizi o njima... (vidi fusnotu) str. 103

Zle slutnje su mnogoboštvo. (sahih) str. 302

Znate li koja će skupina prva ući u Džennet? Oni koji su se preselili na Allahovu putu... (sahih) str. 76

Zar nisam od vas zavjet uzeo da nećete ostaviti položaje sve dok vam ne dođe moja naredba... (vidi fusnotu) str. 61

3. INDEKS LIČNOSTI[3]

Abdullah b. 'Amr b. el-'As 58b, 59, 94, 238, 239

Abdullah b. Busr 75b,

Abdullah b. Džahš 149b, 251b,

Abdullah b. Huzafe b. Kajs 200b

Abdullah b. el-Mubarek 85b, 193, 270, 274b

Abdullah b. Omer 58b, 62, 64, 67, 73, 75, 76, 84, 98, 104, 158, 184, 230, 288, 294, 303

Abdullah b. Revaha 67b

Abdullaha b. S'aleba 56b

Abdullah b. Selam 264b

Abdullah b. Ubejj 253

Abdurahman b. 'Avf 161b

Ahmed b. Hanbel 58b, 63, 70, 72, 76, 90, 91, 92, 102, 103, 104, 115, 119, 147, 167, 220, 221, 229, 230, 287,

Aiša kći Ebu Bekra 62b, 65, 72, 93, 149, 179, 256,

Akhisari (Ibrahim Munib) 28

Alb Arslan (Muhammed b. Džeferi) 280

Ali b. Ebu Talib 44b, 66, 67, 90, 109, 134, 143, 144, 150, 151, 164, 165, 173, 174, 175, 176, 180, 181, 195, 200, 201, 212, 230, 255, 269, 275, 276

Alaudin (Ali b. Muhammed) 39b

Aleksandar 108, 165

'Ameš(el-) (Sulejman b. Mehran) 192

'Amra b. el-'Asa 61b, 78, 95, 145

'Amra b. 'Anbese 61b

'Amra b. el-Hadrami 149

'Amra b. Lejs 166

Askalani(el-) (Ahmed b. Ali) 218b, 302

3 Malo slovo b pored broja stranice ukazuje na biografiju ličnosti. Riječ sa određenim članom tretirali smo bez određenog člana u redosljedu, što je praksa u svim indeksima, s tim da smo ukazali na određeni član u zagradi iza imena.

'Ata b. Ebu Rebah 185b

'Avf b. Malik 163b

Bašagić (Safvet-beg) 28

Begavi(el-) (Husejin b. Mes'ud) 133b, 140, 155, 225,

Bejheki (Ahmed b. Husejin) 64b, 72, 85, 94, 96, 105, 126, 145, 214,

Bekr b. Hunejs 197b

Bera(el-) b. 'Azib 153b

Bilal (Habešija) 60b, 66, 232, 233,

Bišr el-Ganevi 70b

Buhari(el-) (Muhammed b. Ismail) 20, 52b, 56, 57, 58, 71, 72, 75, 83, 91, 102, 109, 147, 148, 153, 161, 172, 174, 185, 195,

199, 200, 201, 207, 218, 237, 238, 302, 303

Čelebija (Evlija) 18, 19

Dahhak(ed-) b. Muzahim 184

Dejlemi (Šehrdar b. Sirevejh) 45b, 68, 70, 85, 134,

Dibagi (Muhammed Sivasi) 20

Džabir b. Abdullah 65b, 91, 93, 136, 137, 158, 200, 266, 283, 301

Džafer b. Ebu Talib 98b, 258

Džafer es-Sadik (Džafer b. Muhammed) 137b

Džubejr b. Nufejr 126b, 205

Ebu 'Anbesa (Abdurahman b. Džebr) 72b

Ebu Bekr es-Siddik 38b, 66, 74, 166, 196, 233, 239, 255, 261

Ebu Bekr b. 'Ajjaš 155b

Ebu Bekrete (Nufej' b. El-Haris) 148b

Ebu Davud (Sulejman b. Eš'as) 57b, 63, 75, 76, 84, 94, 98, 104, 115, 145, 148, 153, 161, 179, 187, 239, 267, 302

Ebu Derda' ('Uvejmir b. Zejd) 61b, 69, 97, 198,

Ebu Ejuba el-Ensarije (Halid b. Zejd) 68b

Ebu Hanifa (Nu'man b. Sabit) 88, 89, 102, 119b, 125, 127, 175, 192, 220, 227, 299,

Ebul-Hasan el-Kerhi ('Ubejdullah b. Husejin) 117b

Ebu Hurejre (Abdurahman b. Sahr) 50b, 52, 57, 58, 59, 63, 64, 102, 70, 71, 73, 74, 75, 81, 85, 95, 96, 97, 98, 99, 115, 141, 142, 148, 174, 185, 191, 195, 200, 206, 213, 214, 215, 237, 238, 267, 268, 302

Ebu J'ala (Ahmed b. 'Ali el-Mevsili) 65b, 301

Ebu Jusuf (Jakub b. Ibrahim) 89b, 102, 127, 230, 299

Ebu Katade (El-Haris b. Rib'i) 104b

Ebu el-Kasim el-Hakim (Ishak) 190b

Ebu Malik el-Eš'ari 45b

Ebu Mes'ud el-Asbahani (Sulejman b. Ibrahim) 84b

Ebu Musa el-Eš'ari (Abdullah b. Kajs) 60b, 180,

Ebu Nu'ajm (el-Asbahani) 44, 62b, 92, 95, 151, 197

Ebu Se'id el-Hudri (Sa'd b. Malik) 57b, 63, 68, 74, 75, 114, 183

Ebu Sufjan b. Harb 202b

Ebu eš-Šejh (Abdullah b. Muhammed) 82b

Ebu 'Ubejda (Amir b. Abdullah) 184b

Ebu Umama (Es'ad b. Sehl) 60b, 63, 65

Ebu Umama el-Bahili 83b, 84, 95

Ebu Zerr (Džundub b. Dženade) 92b, 173

Enes b. Malik 46b, 59, 62, 64, 72, 74, 82, 85,115, 134, 135, 140,

148, 149, 153, 154, 180, 181, 184, 201, 212

Fedale b. 'Ubejd 59b, 73, 83

Galib b. Fedala 223

Gazali(el-) (Muhammed b. Muhammed) 143b

Habib b. Selema 218b

Hakim(el-) (Muhammed b. Abdullah) 59b, 61, 63, 70, 76, 85, 91, 95, 96, 99, 104, 114, 115, 137, 138, 157, 187

Halid b. el-Velid 106b, 166, 189, 200, 258, 259, 261, 268,

Hanzala er-Rahib 98b

Hamza b. Abdulmutalib 91b, 98, 173, 174, 241, 242, 307

Hasan(el-) b. Ali b. bu Talib 175b

Hasan(el-) el-Basri (Hasan b. Ebu el-Hasan) 105b, 135, 168, 184, 191, 196, 200, 225, 245, 252, 266,

Hatim(el-) et-Tai 36b

Hakem(el-) b. Kejsan 149b, 150

Harun er-Rešid 278b

Hekimoglu (Ali-paša) 11, 31, 36b, 37, 38,

Hasanović (Zuhdija) 12, 19

Handžić (Mehmed ef.) 18, 29,

Havarizmi(el-) (Muhammed) 26b

Hidr 109

Hindevani(el-) (Muhammed b. Abdullah) 88b

Hulusija (Muhamed ef.) 33

Huzejme b. Sabit 76b

Ibn Abbas (Abdullah) 55b, 74, 77, 96, 97, 98, 101, 104, 118, 153, 155, 157, 159, 160, 162, 172, 174, 179, 185, 187, 193, 198, 199, 200, 202, 207, 210, 212, 223, 235, 243, 265, 268, 287, 293, 301

Ibn Asakir (Kasim b. Ali) 46b, 67, 68, 99, 212

Ibn Džema'a 69

Ibn Ebu ed-Dunja (Abdullah b. Muhammed) 93b, 197, 218

Ibn Ebu Rebah (vidi: 'Ata b. Ebu Rebah)

Ibn Halid (vidi Zejd b. Halid)

Ibn Hibban (Muhammed b. Hibban) 63b, 90, 115

Ibn Humam (Kemal b. Muhammed) 39b

Ibn Kemal (Ahmed b. Sulejman) 43b

Ibn Madža (Muhammed b. Jezid) 20, 64b, 72 195, 213

Ibn Mes'ud (Abdullah) 58b, 74, 76, 92, 99, 103, 137, 180, 213, 302, 307

Ibn Merdevejh (Ahmed b. Musa) 50b

Ibn Omer (vidi: Abdullah b. Omer)

Ibn Rustum (Ibrahim b. Rustum) 227b

Ibrahim u 36, 94, 158,

Ibrahim b. Edhem 190b

'Ikrima 154, 162b

Jezid b. Habib 184b

Jezid b. Tahman er-Rekkaši 208b

Jezid b. Mu'avija 71, 148

Jezida b. Šedžere 68b,

K'ab b. Esed 257

K'ab b. Ešref 255

K'ab b. Malik 59b

K'ab ibn Zuhejr 68b , 69

Kadić (Azra) 24

Kajs b. 'Ubada 173b

Kajsar 283, 284, 285

Kari(el-) (Mula Ali) 27b, 68, 77, 130, 134, 142, 150, 167, 189, 203, 211

Karbagija (Muhammed b. Ali) 209b

Katade b. Di'ame 55b, 101, 104, 154, 184, 195, 232, 245

Kisra 283, 284

Krstić (Nevena) 22

Kurtubi(el-) (Muhammed b. Ahmed) 96b

Malik b. Abdullah 266

Malik b. Enes 88b, 102, 119, 139, 203, 220, 229, 230, 248, 287

Mardini(el-) (Muhammed) 23b

Ma'ruf b. Fejruz el-Kerhi 197b

Mejmun ibn Mehran 77b, 198b

Mekhul eš-Šami 362b

Merhab 275

Mesruk b. el-Ešdža' 98b

Muavija b. Ebu Sufjan 69, 282b 283

Mu'aza ibn Džebela 57b, 69, 70, 73

Muhammed b. 'Amr 154

Muhammed b. El-Hasan (Eš-Šejbani) 88b, 89

Muhammeda Kuzlaa Husarija 93b

Muhammed b. Meslema 254b, 255, 295, 296, 298

Muhamed b. Mukatil 84b, 235,

Muhammed b. Sirin 162b, 184, 244,

Mukatil b. Sulejman 235b

Munavi(el-) (Muhammed Abdureuf) 39b, 157

Munziri(el-) (Abdul'azim b,. Abdulkavij) 73b,

Muslim b. Hadždžadž 56b, 57, 58, 83, 86, 93, 94, 97, 102, 142, 153, 168, 185, 199, 200, 201, 237, 238

Mu'tesim billah 286b

Mut'ima(el-) ibn el-Mikdama 205b

Neha'i(en-) (Ibrahim b. Jezid) 244b

Nesai(en-) (Ahmed b. Šu'ajb) 56b, 97, 99, 102, 145, 239

Nevevi(en-) (Jahja b. Šeref) 27b

Nu'ajm b. Humar 92b

Nu'man(en-) b. Mukrin 153b

Omer b. Abdulaziz 287b

Omer b. Ali (Kari el-Hidaje) 226b

Omer b. el-Hattab 66b, 74, 91, 93, 115, 135, 139, 184, 184, 195, 196, 239, 255, 262, 266, 286

Omerdić (Muharem ef.) 22, 23, 29

Osman b. 'Affan 64b, 84, 150

Osman b. Huza'a 287

Rezin b. Mu'avija 94b

Rifa'a b. Zejd 238

Sabit b. Eslem el-Bunani 270b

Sabit b. Kajs 261b

S'ad ibn Dženade 60b, 95

S'ad ibn Ebu Vekkas 77b, 137, 207, 255

S'ad b. Mu'az 257b

S'ad b. 'Ubada 150,

S'ad b. Zejd 90b

Sadrušeria(el-) ('Ubejdullah el-Hanefi) 39b

Salim b. Abdullah 267b

Sarahsi(el-) (Muhammed b. Ahmed) 44b

Sehavi(el-) (Muhammed b. Abdurhman) 301b

Sehl b. Sa'd 83b

Sehl b. Hunejf 59b, 97

Seleme b. el-Ekva' 161b

Selman el-Farisi 86b, 151, 152,

Semerkandi(es-) (Ebu Lejs Nasr) 39b

Se'id b. Džubejr 54b

Se'id b. el-Musejjib 116b

Sevri(es-) Sufjan b. Se'id 244b

Suddi(es-) Ismail b. Abdurahman)

Sujuti(es-) (Abdurahman b. Ebu Bekr) 27b, 77b, 91, 94,

Sulejman ed-Darani (Abdurahman b. Ahmed) 305b

Ša'bi(eš-)('Amir b. Šurahbil) 195b, 244

Šafija(eš-) (Muhammed b. Idris) 87, 88b, 102, 119, 159, 167, 220, 229

Šerenbulali(eš-) (Hasan b. Hasan) 27b

Širazi(eš-) (Ahmed b. Mensur) 65b, 74

Šukrić (Nijaz ef.) 25, 28

Šukri (Muhamed ef.) 33

Suvejd b. Mukrin el-Muzeni 91b

Pruščak (Mustafa) 11, 12, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 35

Pruščak (Hasan Kafi) 18, 28,

Taberani(et-) (Sulejman b. Ahmed) 58b, 59, 61, 62, 69, 73, 75, 90, 92, 93, 95, 97, 98, 102, 103, 105, 114, 135, 148, 294, 301

Temim b. Evs 195b, 269

Tilmisani (et-) 25b

Tirmizi (et-) (Muhammed b. 'Isa) 60b, 66, 71, 73, 76, 91, 97, 98, 104, 137, 148, 187, 212, 239, 242

'Ubada b. es-Samit 75b,

Ubejj b. Halef 204

Ubejj b. Ka'b 57b, 242, 265, 268

'Ubejd b. Halid 94b

'Ukbe b. 'Amir el-Džuheni 89b, 90, 105, 161

Ummu Enes (Ummu Sulejm b. Melhan) 84b

Usama b. Zejd 223b. 224

Uskudari (Mustafa Rumi) 20

'Utbe b. Rebi'a 151

'Uvejmir b. Zejd (vidi: Ebu Derda)

Vahidi (El-Hasen b.Ahmed) 71b,

Vakid b. Abdullah es-Sehmi 149

Velid(el-) b. Abdulmelik 304b

Zejd b. Erkam 212b

Zejd b. Halid 78b

Zejd b. Halid el-Džuheni 238b

Zejd b. Harise 258

Zejd b. es-Sama 169

Zejle'i(ez-) (Abdullah b. Jusuf) 144b

Zubejr(ez-) b. el-'Avvam 263b

Zul-Karnejn 106b, 107, 108

4. INDEKS DJE-LA[4]

Adab el-muridin 68

'Ajnu-l-'ilm 77

'Atabija(el-) 218

Bahr(el-) er-raik 116

Beda'i(el-) es-sana'i 225

Bustan el-'arifin 39

Durru(ed-) el-muhtar 39

Durru(ed-) el-mensur 94

Džami'(el-) el-fetava 221

Džami'(el-) es-sagiru 61

Fedail el-džihad 39, 617

Fedail el-gazv 274

Feraid(el-) 39

Fetava(el-) el-hindije 39

Fetava el-kubra 44

Fejd el-Kadir 39

Fevaid(el-) eš-šerdžijje 210

Fevaid(el-) el-muhimme 225

Gajet el-bejan 297

Havi(el-) 144

Hazanet el-muftin 298

Hiljetu-l-evlija 62

Hirz(el-) es-semin 210

Hisn el-hasin 210

Hizanet el-fikh 89

Hulasa(el-) 300

Kahstani(el-) 219

Kenz el-'ubbad 205

Kevkeb(el-) el-munir 94

Kunje(el-) 89

Lubab et-ta'vil fi me'ani et-tanzil ili Tefsir El-Hazin 39

4 Indeksom su obuhvaćena djela koja autor spominje i za koja smo dali kratko pojašnjenje o autoru i tematici.

Mebsut(el-) 40

Medžme' el-letaif 277

Mefatih(el-) 187

Mesabihu(el-) 136

Mesalik el-ebrar 271

Mevdu'at(el-) 134

Muhadarat 209

Munteka(el-) 295

Multeka(el-) 219

Musned el-Firdevs 45

Nevadir(en-) 227

Nisab el-ihtisab 302

Nikaje(en-) 39

Nutef (en-) 168

Revdat er-rejjahin 273

Risale eš-šehid 92

Serradžijja(es-) 297

Sevab(es-) 82

Sijer(es-) el-kebir 227

Siradžu-l-kulub 74

Siradž(es) el-vehhadž 298

Šemail(eš-) 202

Šerh el-kenz 300

Šifa(ešn-) 97

Šu'ab el-iman 94

Tatarhanijja(et-) 127

Tefsir El-Hazin vidi Lubab et-te'vil 39

Tenbih el-gafilin 39

Tezkire 214

Usul el-hikem 198

Zehira(ez-) 187

Zevahir(ez-) 229

6. INDEKS TERMINA[5]

beraat el-istihlal 33

dar el-harb 231

dehrije 225

dinar 144

dirhem 144

džihad 43

fetva 39

fej 298

ferseh 306

ibadet 51

ilm es-suluk 21

istihsan 229, 249

kutub sitte 20

mehr 221

nijjet 139

raja 47

ribat 44, 81

riddet 229

5 Indeks sadrži termine pojašnjene u izvorniku i u podnožnim napomenama.

sahih 52

savm ed-dehr 22

salat el-havf 257

šehid 91

talak 232

tesavvuf 21

zahir er-rivaje 89

zindik 230

7. LITERATURA (RUKOPISI, KNJIGE I ČLANCI)

A) RUKOPISI

Idžazet-nama (za racionalne znanosti) Mustafe b. Muhammeda, Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, rukopis 551.

Idžazet-nama (za tradicionalne znanosti) Mustafe b. Muhammeda, Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, rukopis 551.

Pruščak: *Tebšir el-guzat,* Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 2507.

__: *Er-Radi li-l-murtedi,* Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 5754.

__: *Risale fi fedilet el-džema'a*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761.

__: *Risale fi el-kahva vel-ešribe el-muharreme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761.

__: *Risale fi el-merhame ve eš-šefeka 'ala el-halk*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761.

__: *Risale fi savmi es-sitti mim ševval*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761.

: *Risale ez-zakir fi zijareti ehli el-mekabir*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761.

Sujuti(es-): *En-Nuket 'ala kutub fi 'ilm el-arabijje*, Gazi Husrev-begova biblioteka, br. 725

(nepoznat autor): *Risala fi el-'amel bi el-usturlab*. Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka, rukopis, br. 551

B) KNJIGE

Abdibegović (Nusret): *Neki šerijatskopravni aspekti u djelima Mustafe Pruščaka*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002, (neobjavljen magistarski rad).

Ebu Davud (Sulejman b. Eš'as): *Es-Sunen*, Bejrut, Dar el-fikr.

Ebu Nu'ajm : *Hiljetu el-evlija*, Dar el-kitab el-'arabijj, 1405. h.g.

Ahmed b. Hanbal: *El-Musned*, el-Kahira, Muessese el-Kurtuba, 1986.

'Adžluni(el-)(Isma'il): *Kešf el-hafa ve muzil el-iltibas*, Bejrut, Muessese er-risala, 1405. h.g.

Albani(el-)(Muhammed Nasiruddin): *Es-Silsla ad-daifa* , er-Rijad, Mektaba el-me'arif.

_____: *Sahih va daif el-džami' es-sagir*, Bejrut, el-Mekteb el-islami.

Bagdadi(el-): *Hedijjatu el-'arifin*, Bajrut, Dar el-fikr.

Bašagić (Safet): *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Prilog kulturnoj historiji Bosne i Hercegovine, Zemaljska štamparija, Sarajevo, 1912.

Bejhaki(el-)(Ahmed b. Husejn): *Es-Sunen el-kubra*, Mekka el-Mukkerema, Mektaba Dar el-baz, 1994.

_____: *Kitab ez-zuhd el-kabir*, Bajrut, Muessasa el-kutub es-skafijja, 1996.

_____: *Ez-Zuhd*, Bajrut, Dar el-kitab el-'arabijj,1405. h.g.

Bagavi (el-) (el-Husejn b. Mes'ud): *Me'alim et-tenzil,* bez mjesta i godine izdanja.

Buhari (el-) (Muhammed b. Isma'il): *El-Džami´ es-sahih*, Bejrut, Dar Ibn Kesir, 1987.

Čelebija (Evlija): *Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*; prevod, uvod i komentar Hazim Šabanović; Sarajevo, Svjetlost, 1967.

Dejlami (ed-): *El-Firdevs bi-mesur el-hitab*, Bejrut, Dar el-kutub el-'ilmi jja, 1986.

Dehlavi (ed-): *El-Mukaddima fi usul el-hadis*, Bejrut, Dar el-bešair el-islami jja, 1986./1406.

Dobrača (Kasim): *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa,* Starješinstvo Islamske vjerske zajednice za SR BiH, 1963. II, br. 1766./2.

Dobrača (Kasim): *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, II, br. 1493./3.

Fatava(el-) el-hindijje, Bejrut, Dar ihja et-turas el-'arabi.

Gazali (el-)(Muhammed): *Ihja el-'ulum ed-din*, Haleb, Dar el-v'aj, 1998.

Hasanović (Zuhdija): *Muhaddis Mustafa Pruščak i metode odgoja u djelu er-Radi li'l-murtedi Šerhu el-Hadi li'l-muhtedi*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999, (neobjavljen magistraski rad).

Hasan b. Muhammed el-Mašat: *et-Takrirat es-sanijja šerh el-manzume el-Bejkunijje*, Bejrut, Dar el-kitab el-'arabi, 1417./1996.

H. Halifa: *Kašf ez-Zunun*, Bejrut, Dar Ihja et-turas el-'arabi.

Handži (Muhammed): *el-DŽavhar el-asna*, Bejrut, Dar el-kutub el-'ilmijja, 1993.

Handžić (Adem): "Bosanski namjesnik Hekimoglu Ali-paša", *Prilozi za orijentalnu filologiju i historiju Jugoslovenskih naroda pod Turskom vladavinom*, Orijentalni institut u Sarajevu, "Veselin Masleša", Sarajevo, 1995.

Handžić (Mehmed): *Blistavi dragulji – Životopisi učenjaka i pjesnika iz Bosne*, Izabrana djela I, Sarajevo, Biblioteka Baština.

Hin (el-) i Lehham(el-): *el-Idah fi 'ulum el-hadis*, Dimešk, Dar el-kalim et-ta j jib, 1999.

Hejsami (el-): *Medžma' ez-zevaid*, Bejrut, Dar el-fikr, 1412. h.g.

Hakim (el-): *El-Mustedrak*, Bejrut, Dar el-kutub el-'ilmijje, 1990.

Hulvani: *Ibn 'Asakir ve devruhu fi el-džihad dide es-salibijjin*, Dar a-Fida, Dimešk.

Humajsi (el-): *Mu'džam 'ulum el-hadis*, Džidda, Dar Ibn Hazm, 2000.

Hindi (el-): *Kenz el-'ummal*, Bejrut, Muessesa er-risala, 1989.

Ibn Ebu Ša jba: *El-Musennef* , er-Rijad, Mekteba er-rušd.

Ibn 'Adijj ('Abdullah): *El-Kamil fi ed-du'afa*, Bejrut, Dar el-fikr, 1988.

Ibn Hadžer (Ahmed b. 'Ali el-'Askalani): *Feth el-Bari fi šarh Sahih el-Buhari,* Bejrut, Dar el-ma'rifa, 1379.

_____: *Talhis el-habir*, El-Madina el-munavvara, 1964.

_____: *Lisan el-mizan*, Bejrut, Dar el-bašair el-islamijje, 2002.

Ibn Hibban: *Es-Sahih*, Bejrut, Muessesa er-risala, 1993.

Ibn 'Imad: *Šezarat ez-zahab*, Bejrut, Dar el-fikr.

Ibn Kesir (Isma'il b. 'Umar): *Tefsir El-Kuran el-'azim*, el-Kuvajt, Muessesa er-rajjan, 1996.

Ibn Kesir: *El-Bidaje ve en-nihaje*, Bejrut, Mekteba el-ma'arif.

Ibn Madža: *es-Sunen*, Bejrut, Dar el-fikr.

Ibn Menzur (Muhammed b. Mukkaram): *Muhtasar Tarih Dimešk*, Dimešk, Dar el-fikr, 1989.

Ibn el-Mubarak: *el-Džihad*, Tunus, et-Tunusijja, 1972.

Ibn en-Nadim: *el-Fehreset*, Bejrut, Dar el-m'arifa, 1398./1978,

Ibn S'ad: *Et-Tabakat el-kubra*, Bejrut, Dar essadir.

Imamović (Mustafa): *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, 1998.

Imamović (Enver): *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1998.

'Itr (Nur ed-din): *Menhadž en-nakd*, Dimešk, Dar el-fikr.

Kahhala ('Umar): *Mu'džam el-mualliftn,* Bejrut, Dar Ih ja et-turaṯ el-'arabi, 1957.

Kattani (Muhammeda b. Dža'far): *er-Risala el-mustatrefe*, Bejrut, Dar el-bašair el-islamijja, 1986./1406.

Kanudži (el-) (Muhammed): *Ebdžed el-'ulum*, Bajrut, Dar el-kutub el-'ilmijja, 1978.

Munziri (el-) ('Abdul'azim b. 'Abdulkavijj): *et-Tergib va et-terhib*, Bejrut, Dar el-kutub el-'ilmijja, 1417. h.g.

Munavi (el-) (Muhammed), *Fejd el-Kadir*, Misr, el-Mektebe et-tidžarijje el-kubra, 1356. h.g.

Muslim b. el-Hadždžadž, *Es-Sahih*, Haleb, Mekteba el-matbu'at el-islamijje, 1986.

Nakičević (Omer): *Uvod u hadiske znanosti*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1997.

Nakičević (Omer): *Arapsko-islamske znanosti i glavne škole od XV do XII vijeka (Sarajevo, Mostar, Prusac)*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999.

Nesai(an-) (Ahmed b. Šu'a jb), *Es-Sunen*, Haleb, Mektebe el-matbu'at el-islamijje, 1986

Novljanin (Omer), Hadžinesimović (Ahmed): *Odbrana Bosne 1736-1739*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 1994.

Okić (Tajib): *Islamska tradicija*, Gazi Husrevbegova medresa, Sarajevo, 1982.

Rad bosanskohercegovačkih muslimana na književnom polju, Izabrana djela I, Sarajevo, Biblioteka Baština.

Samarkandi(es-) (Nasiruddin): *'U jun el-masa'il*, Bagdad, Šarika et-tab'i va an-našr, 1385./1965.

Sujuti(es-) ('Abdurahman b. Ebu Bakr): *Ed-Durru el-mansur* , Bejrut, Dar el-fikr, 1993.

_____: *Ed-Durer el-muntesira fi el-ahadisi el-muštahira*, El-Kuvajt, Dar el-'uruba, 1989.

_____: *Tedrib er-*ravi, Mektebe er-rijad el-hadisa.

Šabanović (Hazim): *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973,

Šejbani (eš-) (Muhammeda b. El-Hasan): *es-Sijar el-Kebir,* Matba'a šerika el-'ilanat eš-šerkijja, Kahira, 1971.

Šaši(eš-)(Ahmed b. Muhammed): *Usul eš-Šaši*, Bejrut, Dar el-kitab el-'arabijj, 1402

Šavkani(eš-)(Muhammed b. 'Ali): *El-Fevaid el-medžmu'a fi el-ehadis el-mevdu'a*, Bejrut, El-Makteb el-islami, 1407. h.g.

Šabanović (Hazim): *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo.

Šabanović (Hazim): *Književnost muslimana Bosne i hercegovine na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo.

Tabarani(et-): (Sulejman b. Ahmed): *el-Mudžem es-sagir,* Bejrut, El-Mekteb el-islami, 1985.

_____: *el-Mudžam el-evsat*, Kahire, Dar el-haremejn, 1415. h.g.

_____: *el-Mudžam el-kebir*, Mevsil, Maktaba el-'ulum va el-hikma, 1983.

Taberi(et-) (Ibn Džerir): *Tarih el-umem ve el-muluk*, Bejrut, Dar el-kutub el-'ilmijja, 1407. h.g.

Tirmizi(et-) (Muhammed b. 'Isa): *El-Džami´ es-sahih*, Bejrut, Dar Ihja et-turas el-'arabi.

Ždralović (Muhamed): *Bosanskohercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, Sarajevo, Svjetlost, 1988.

Evlija, Čelebija: *Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*; priredio Hazim Šabanović, Svjetlost, Sarajevo.

Handžić, Adem: *Bosanski namjesnik Hekim-oglu Ali-paša*, *Prilozi za orijentalnu filologiju i historiju Jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, Orijentalni institut u Sarajevu, Veselin Masleša, Sarajevo, 1995.

Hasanović, Zuhdija: *Muhaddis Mustafa Pruščak i metode odgoja u djelu Er-Radi li'l-murtedi Šerhu el-Hadi li'l-muhtedi*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999. (neobjavljen magistarski rad).

Ibn en-Nedim: *El-Fahreset*, Dar el-Ma'rife, Bejrut, 1997.

Imamović, Enver, *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1998

Imamović, Mustafa: *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, 1998.

Nakičević, Omer: *Arapsko-islamske znanosti i glavne škole od XV do XVII vijeka (Sarajevo, Mostar, Prusac)*,

Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1999.

Nakičević, Omer: *Uvod u hadiske znanosti*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 1997.

Novljanin, Omer; Hadžinesimović, Ahmed: *Odbrana Bosne 1736–1739*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 1994.

Pruščak: *Risala fi el-kahve ve ed-duhan ve el-ešribe el-muharreme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. R 761, str. 15-21.

Omerdić, Muharem: *Traktat o postu šest dana mjeseca ševala hadži Mustafe Pruščaka*, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, XV-XVI, Sarajevo, 1990.

Šabanović, Hazim: *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo.

Šabanović, Hazim : *Književnost muslimana Bosne i Hercegovine na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973.

Ždralović, Muhamed: *Bosanskohercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*, Svjetlost, Sarajevo, 1988.

C) RASPRAVE I ČLANCI

Krstić (Nevena): Mustafa ibn Muhammed el-Akhisari: "Rasprava o kafi, duvanu i pićima", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, Sarajevo, 1974, XX-XXI/1970.-71. str. 71-107

Kadić (Azra): "Rasprava o posjećivanju grobova od Mustafe Pruščaka", *Islamska misao*, Sarajevo, 1990, br. 136. str. 21-28.

Nakičević (Omer): "Izučavanje hadisa u našim krajevima do polovine XIX vijeka", *Glasnik VIS*, 1983, XLVI, 5, str. 516.

Nakičević (Omer): "Muhaddis Mustafa Pruščak", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Sarajevo, 1985, XI-XII. str. 6.

Omerdić (Muharem): "Traktat o postu šest dana mjeseca ševvala hadži Mustafe Pruščaka", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Sarajevo, 1990, XV-XVI, str. 163-168.

Omerdić (Muharem): "Traktat o vrlinama džemata hadži Mustafe Pruščaka", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Sarajevo, 1987, XIII-XIV, str. 68-84.

Šukrić (Nijaz): "Etika milosrđa ili traktat o samilosti i sažaljenju spram živih stvorenja od h. Mustafe sina Muhammeda Pruščaka", *Zbornik radova Islamskog teološkog Fakulteta,* Sarajevo, 1987, br. 2, str. 155.

8. CRTICE IZ DJELA „RADOST GAZIJA“ I OBRADE

Izbor mr. Hfz Kenan Musić

Najbitnija misija svake generacije jeste prenijeti vrijednosti sljedećim generacijama. Str. 11

Proučavanje kulturno-historijskog naslijeđa ummeta daje vjerodostojnu sliku osobina i prirode naroda koji mu pripadaju, ali i pokazuje kako intelektualna i duhovna supstanca naroda odgovara na izazove vremena i prostora koji se nameću. Str. 12

Naše doba karakterizira opasna groznica, groznica brzih rezultata, a čuvati se nje uvjet je za uspjeh u odgoju i obrazovanju. Str. 13

Vrijeme u kojem je živio Mustafa Pruščak bilo je izrazito turbulentno i neizvjesno, posebno kada se radi o budućnosti muslimana ne samo u Bosni već i na čitavom Balkanu. Osim bolesti koje su harale i iscrpljenosti materijalnih i ljudskih resursa, neprijateljski napadi bili su česti, kako oni nižeg intenziteta tako i veliki vojni pohodi kakav je onaj koji je završen Bitkom pod Banjom Lukom, a koji je povod pisanja djela Radost gazija. Str. 18

Kada neprijatelj jednom napadne neko mjesto, ono dobija status mjesta bdijenja na Allahovu putu – ribata, a stanovnici dobijaju nagradu koja pripada onima koji bdiju sljedećih četrdeset godina. U slučaju da neprijatelj napadne dva puta tada će se mjesto smatrati ribatom stotinu dvadeset godina, a ako bi se napad desio i treći put, mjesto ostaje u ovom statusu do Sudnjeg dana. Str. 44

Džihada, dakle, imaju tri vrste: opći, posebni i najposebniji džihad. Opći džihad jeste borba protiv nevjernika. Uzvišeni Allah kaže: **...onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim...** *(En-Nisa', 95) Posebni džihad jeste borba sa skrivenim nevjernikom, a to je šejtan. Uzvišeni Allah kaže:* **Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u vatri.** *(Fatir, 6) Najposebniji džihad jeste borba protiv strasti i prohtjeva. Uzvišeni Allah kaže:* **A onome ko je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao, Džennet će boravište biti sigurno.** *(En-Nazi'at, 40, 41) Str. 45*

Velikan islamskih nauka i odgoja šejh Abdulkadir el-Džejlani, koji je odgojio generacije mudžahida, govorio je: Pred neprijatelja izlazimo, a sa sablji nam krv kapa zbog borbe protiv vlastitih strasti i prohtjeva. Drugi velikani odgoja duše rekli su: Prvi su vam mejdan vaši prohtjevi. Ako tu pobjedu odnesete, lakše ćete se nositi s drugim neprijateljima." Str. 45

Imam Šafija rekao je: Da znam da mi je jedna dova kabul – primljena, proučio bih je za vođu– imama muslimana, jer kada je on čestit, ummet je čestit." Međutim, lanac je jak koliko je jaka njegova najslabija karika, stoga je obaveza učenih da poučavaju one koji to nisu i upućenih da rade s onima kojima je uputa potrebna. Bitna pretpostavka uspjeha u navedenom jeste iskreno obraćanje Stvoritelju dovom i molbom za pomoć. Str. 48

Vjera kod Stvoritelja je jedna, a njezina je bit odanost, predanost i pokornost Njemu, ﷻ, a to je prijevod riječi islam. Jedina razlika među sadržajima vjere objavljivane poslanicima jeste vjerozakon koji je odgovarao vremenskom i prostornom kontekstu u kojem su živjeli. Muhammed, ﷺ, pečat je vjerovjesnika i poslanika te je Šerijat vjerozakon njemu objavljen, pogodan i primjenjiv u svim vremenskim i prostornim kontekstima. str. 341

Neki su robovanje ibadet podijelili na tri stepena. Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, iz straha od vatre, Allah, ﷻ, će ga od nje zaštititi. Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog:

...oprost Allahov... *(Ālu 'Imran, 157) Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, iz želje za Džennetom, Allah, ﷻ, će mu dati ono što želi, na šta ukazuju riječi Uzvišenog:* **...i milost...** *(Ālu 'Imran, 157), jer je rahmet – milost jedno od imena Dženneta. Onaj ko robuje Allahu, ﷻ, želeći ugledati Njegovo plemenito lice i ništa drugo osim toga, to je posebno iskren rob kojem se Uzvišeni Allah na budućem svijetu kao počast pokazuje, a na ovo upućuju riječi Uzvišenog:* **...sigurno ćete se pred Allahom iskupiti.** *(Ālu 'Imran, 158) Str. 51-52*

Tri oka vatra nikada neće dotaći. Oko koje na Allahovu putu bude izgubljeno, oko koje je bdjelo na Allahovu putu i oko koje je suzu pustilo iz straha od Allaha. (hadis) Str. 63

Noć koju osoba provede u bdijenju na Allahovu putu bolja je od hiljadu noći koje se provedu u namazu i hiljadu dana provedenih u postu. (hadis) Str. 64

Primjer mudžahida na Allahovu putu, a Allah, ﷻ, najbolje zna ko je mužahid na Njegovu putu jeste primjer postača koji neprekidno klanja. (hadis) Str. 71

Neće se uprašiti noge na Allahovu putu, a da Allah, ﷻ, neće zabraniti vatri da ih dotakne. (hadis) Str. 72

Resulullah, ﷺ, je rekao: Mudžahid je onaj ko se bori protiv samoga sebe., a u drugom predanju navodi se: ...radi Allaha., tj. obuzdava svoje prohtjeve kada ga nastoje odvući u zlo i usmjerava ih prema onome u čemu je Allahovo, ﷻ, zadovoljstvo, činjenju dobra i izbjegavanju grijeha. Ova vrsta džihada, borba protiv vlastitih prohtjeva, temelj je i osnova, jer ako se ne ostvari – džihad protiv vanjskog neprijatelja bit će nemoguć. Str. 73

Od Ebu Se'ida el-Hudrija, ﷺ, prenosi se da je rekao: Najbolja djela na Zemlji jesu tri: traženje znanja, džihad i stjecanje halal imetka. Onaj ko traži znanje miljenik je Allahov, gazija je štićenik Allahov, a radnik koji stječe halal imetak prijatelj je Allahov. Str. 74

Ko opremi gaziju – ratnika na Allahovu putu, kao da je i sam ratovao. Ko se bude starao o porodici gazije u njegovu odsustvu, kao da je i sam ratovao. (hadis) Str. 78

Od ashaba se prenosi da su govorili: Onaj ko ne može činiti osam stvari neka čini osam drugih da bi dostigao vrijednost koju one imaju. Prvo, ko želi vrijednost noćnog namaza, a noći provodi u snu, neka ne griješi po danu. Drugo, ko želi vrijednost dobrovoljnog – nafile posta, a ne može postiti, neka čuva svoj jezik od svega što ga se ne tiče. Treće, ko želi vrijednost znanja neka stalno razmišlja. Četvrto, ko želi vrijednost gazija i mudžahida, a sjedi u svom domu, neka bude u džihadu protiv šejtana. Peto, ko želi vrijednost sadake – dijeljenja imetka, a nema imetka koji bi dijelio, neka poučava ljude onome što je naučio. Šesto, ko želi vrijednost hadža, a nije ga u stanju obaviti, neka dobro čuva džumu namaz. Sedmo, ko želi vrijednost abida, onih koji su se posvetili robovanju Uzvišenom, neka miri ljude i ustegne se od produbljivanja neprijateljstva među njima. Osmo, ko želi vrijednost ebdala, Allahovih, ﷻ, posebnih robova, neka stavi ruku na svoje grudi i neka iskreno poželi svome bratu muslimanu ono što želi samome sebi. Str. 78

Jedan dan bdijenja na Allahovu putu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu, a prostor koliki zauzima luk vaš u Džennetu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu. (hadis) Str. 83

Svakom umrlom djela se zapečate osim onome ko bdije na Allahovu putu. Njemu će se djelo uvećavati sve do Sudnjeg dana i bit će sačuvan od kaburskih iskušenja. (hadis) Str. 83

Hoćete li da vas obavijestim o noći koja je bolja od Lejletu-l-kadra? Stražar koji bdije na Allahovu putu na položajima na koje može neprijatelj napasti i odakle se neće porodici svojoj vratiti. (hadis) Str. 84

Poraniti i doći na vrijeme u džamiju džihad je na Allahovu putu. (hadis) Str. 84

Allahov Poslanik, ﷺ, upita ashabe: Hoćete li da vam ukažem na nešto zbog čega Allah, ﷻ, briše grijehe i podiže stepene – deredže? Prisutni rekoše: Hoćemo, Allahov Poslaniče!; Upotpunjavanje abdesta kada se nije lahko abdestiti, mnogo koraka na putu do džamije i iščekivanje namaza nakon namaza, a to vam je 'er-ribat' – bdijenje i to vam je 'er-ribat'. (hadis) Str. 85

Ko bude nepravedno ubijen šehid je. (hadis) Str. 91

Svaki će rob biti proživljen u onome pri čemu je preselio. (hadis) Str. 93

Stajati trenutke u redovima onih koji se bore na Allahovu putu bolje je od šezdeset godina provedenih u noćnom namazu. (hadis) Str. 99

Pet uvjeta za zapovjednika. Kada imam pošalje vojsku dužan joj je imenovati zapovjednika. Njegov izbor treba biti sposoban, tj. upućen u vještinu ratovanja, pobožan, samilostan prema vojsci, stariji i odvažan vojnik. Str. 129

Alija, ؓ, kaže: Klanjanje istihare (namaza) bit je upute. Rizikuje onaj ko se zadovolji samo svojim mišljenjem. Planiranje prije djelovanja udaljava kajanje. Str. 134

Prihvatiti savjet od neprijatelja čista je greška, a saslušati ga dozvoljeno je kako bi radio suprotno, što je pravi postupak. Str. 135

Neće se narod savjetovati, a da neće biti upućeni prema najboljem rješenju. Str. 135

Džafer es-Sadik, Allah mu se smilovao, rekao je Sufjanu es-Sevriju, Allah mu se smilovao: U svojim stvarima savjetuj se s onima koji se boje Uzvišenog Allaha, jer se ljudi dijele na tri vrste: čovjeka, pola čovjeka i ništicu. Potpuni je čovjek onaj ko ima ispravno mišljenje i savjetuje se, pola čovjeka je onaj ko ima ispravno mišljenje ali se ne savjetuje, ili nema ispravno mišljenje i savjetuje se, a ništica je onaj ko nema ispravno mišljenje niti se savjetuje. Str. 137

Kaže se: Nema pameti onaj ko ima samo svoju pamet.; i kaže se: Najpametniji je čovjek onaj ko se ne odriče savjetovanja s onima koji su pametni. Str. 138

Mudri su rekli: Tajnu svoju s jednim podijeli, a savjet od hiljadu njih saslušaj. Str. 138

El-Hakim el-Mensur rekao je svome sinu: Uzmi od mene dvije stvari: nemoj govoriti bez razmišljanja niti raditi bez planiranja. Kaže se da tri stvari kvare planiranje. Prvo je brojnost partnera, drugo zavist među njima i treće da planiranje bude u ruci onoga ko je odsutan od onoga o čemu se planira. Str. 138

Čuvaj se da savjet tražiš kod kukavice i škrtice, jer oni čovjeka navode na loše mišljenje o Allahu. Škrtac te dovodi u siromaštvo, a kukavica slabi tvoju volju u bitnim stvarima. Str. 138

U djelu Bustanu el-'arifin fakiha Ebu el-Lejsa navodi se da je Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, rekao: Nema čovjeka koji nauči Kur'an napamet da ne dobija pravo u bejtul-malu, svake godine dvije stotine dinara i hiljadu dirhema. Ako mu to bude uskraćeno na dunjaluku, neće mu biti uskraćeno na ahiretu. Ukoliko nauči polovinu Kur'ana ima pravo na stotinu dinara i hiljadu dirhema, za to će biti pitan vladar na Sudnjem danu, pa ako ima dobrih djela uzet će mu se dobra, a ako nema, uzet će se grijesi ovoga i natovariti na vladara. Str. 143

Murabeta – bdijenje na Allahovu, ﷻ, putu jeste boravak muslimana na položajima s kojih štite druge. Str. 162

Uglednog ne treba biti stid od četvero: kada je zapovjednik neka ustaje pred svojim roditeljima, poslužuje svoga gosta, održava svoga konja i hizmeti svom odgajatelju – mueddibu od kojeg je dobio znanje. Str. 164

Opremanje oružjem i opreznost te njihovo korištenje stroga je obaveza i nije dozvoljeno ostaviti spomenuto prilikom borbe. Ostavljanje navedenog raširilo se što uzrokuje često bježanje prilikom susreta s

neprijateljem. Ovo je posljedica nedovoljne brige zapovjednika vojske, zanemarivanje stanja vojnika i nedovoljnog staranja o njima. Zapovjednik je dužan lično vršiti smotru vojske pri čemu će steći uvid u njihov broj i opremu te neće drugom prepustiti tu obavezu, jer je to bio običaj i ranijih vladara. Str. 165

Kaže se da je spas u napadu, a smrt u kolebanju. Hrabrost je strpljenje u trenucima. Odvažan je drag i prihvaćen čak i kod svojih neprijatelja, a kukavica je mrzak čak i vlastitoj majci. Str. 165

Zapovjednik vojske dužan je vojsci preporučiti da budu međusobno obzirni, kao što su Arapi govorili: Nismo se susreli s Alijom, Allah mu lice svijetlim učinio, a da nije preporučio da jedni na druge pazimo! Str. 165

Alija, ra., savjetuje sina Hasana, ra.: Hasane, kada neko od tebe traži da mu izađeš na dvoboj – izađi pred njega, jer je neprijatelj prevarant, a Allah, dž.š., garantira i obećava da će te učiniti pobjednikom nad onim ko Njemu nije odan i da će te pomoći u borbi s njim. Str. 175

Kada se gazija susretne sa svojim suparnikom, ostale gazije dužne su učiti tekbire iz svega glasa, kao što su tekbire učili ashabi kada je Alija, ra., izašao na dvoboj u Bici na Hajberu, jer ovo ulijeva strahopoštovanje, utječe na one koji slušaju, donosi pomoć i spas kod Allaha, dž.š. Dokaz za to jesu riječi Uzvišenog: **...i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite.** *(El-Enfal, 45) Str. 176*

Mudri su kazali: Tri su vrste strpljenja: ostavljanje žaljenja, prihvatanje određenja i iskreno zadovoljstvo. Str. 177

Sve što gazija potroši na svome putu, na sebe, slugu, konja, porodicu i rodbinu bit će sadaka. Uzvišeni Allah kaže: **...samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.** *(Ez-Zumer, 10) Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, kaže: Svakom pokornom mjerit će se i vagati djela osim onima koji su bili strpljivi. Njih će se obilno darivati. Str. 180*

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, kaže: Tragao sam za blagošću, pa sam je pronašao u poniznosti. Tragao sam za vlašću, pa sam je pronašao u nauci. Tragao sam za dostojanstvom, pa sam ga pronašao u bogobojaznosti. Tragao sam za naklonošću, pa sam je pronašao u iskrenosti. Tražio sam pomoć, pa sam je pronašao u strpljenju. Tragao sam za istinskim robovanjem, pa sam ga pronašao u čvrstom uvjerenju. Tragao sam za zahvalnošću, pa sam je pronašao u zadovoljstvu. Tragao sam za odmorom, pa sam ga pronašao u udaljavanju od zavisti. Tragao sam za načinom da ostavim ogovaranje, pa sam ga pronašao u osamljivanju. Tražio sam spas, pa sam ga pronašao u šutnji. Tragao sam za radošću, pa sam je pronašao u učenju Kur'ana. Tragao sam za onim što će biti teško na vagi djela, pa sam to našao u stalnom spominjanju Allaha – zikrullahu. Tragao sam za dobročinstvom, pa sam ga pronašao u darežljivosti, a Allah, dž.š., najbolje zna bit stvari. Str. 181

Kada je broj muslimana upola manji od broja neprijatelja, nije im dozvoljeno povući se pred njim, niti mu okrenuti leđa, a ukoliko su neprijatelji brojniji više od dva puta, dozvoljeno im je da se povuku pred njima. Ibn Abbas, ra., kaže: Onaj ko pobjegne pred trojicom nije pobjegao. Onaj ko pobjegne od dvojice – pobjegao je. Str. 185

Kada je Halid ibn el-Velid, ra., bio na samrtnoj postelji prebrojali su mu na tijelu osam stotina rana koje je zadobio na Allahovu putu. Pred preseljenje, obuzela ga je tuga i rekao je: Koliko sam puta život izložio napadajući na redove neprijatelja u nadi da ću postići šehadet, a sada evo umirem kao što starci umiru. Str. 189

Postoje dvije vrste nedaća: vanjske i unutrašnje. Vanjske su poznate, a unutrašnje su poput susreta s teretli osobama i ahmacima što spada u najteže nedaće, jer je čak gledati teške ljude blaža vrsta sljepila. Upitali su slabovidnu osobu: Od čega ti je vid oslabio? Odgovorio je: Od gledanja u teretli ljude! Str. 192

Povod pomoći, pobjedi i podršci te sigurnost od poraza jeste svijest o Allahu – takvaluk i pravednost pre-

ma muslimanskoj vojsci te nečinjenje nepravde među njima, posebice među rajom i nemuslimanima... Str. 194

Prenosi se od Omera,ra, *da je rekao dok je bio halifa: Kada bi nešto zadesilo devu na obali Eufrata,* Omer *bi za to bio odgovoran na Sudnjem danu, jer nema časti namjesnik koji upropaštava imetak muslimana, niti griješnik koji straši vjernike. Str. 196*

Ma'rufa el-Kerhi je rekao: Ko bude svaki dan deset puta rekao: 'Gospodaru, popravi stanje ummeta Muhammeda, Gospodaru, dadni izlaz iz tegoba ummetu Muhammeda i Gospodaru, smiluj se ummetu Muhammeda!', bit će upisan među ebdale – Allahove posebne robove. Str. 197

Mejmun ibn Mehran veli: Čovjek uči Kur'an, a time samog sebe proklinje! Upitaše ga: Kako se to dogodi da sebe proklinje? On odgovori: Uči ajet: **Neka Allahovo prokletstvo stigne nasilnike.** *(Hud, 18), a on je nasilnik. Str. 198*

Uzvišeni Allah objavio je jednom od vjerovjesnika: Kada mi je neposlušan onaj ko Me poznaje, dat ću vlast nad njim onome ko Me ne poznaje. Str. 198

Čuvajte se dove onoga kome je učinjena nepravda – mazluma, pa makar bio nevjernik. (hadis) Str. 201

Vird za put (putovanje) jesu Ajetel-Kursija i sura Kurejš, koja donosi sigurnost od svakog straha, štete i opasnosti, što je poznato i isprobano. Kada se zanoći, dovoljno je proučiti kraj sure El-Bekara, što znači sačuvanost od zla i nedaća sve dok se ne osvane te da će Allah, dž, od Sebe dati sigurnost. Vird je i učenje sure El-Feth, što je povod pobjedi, pomoći, spasu i plijenu. Kada se hoće krenuti u boj, treba klanjati dva rekata što je sunnet, vrijedna stvar, bereket i pribavlja selamet – sigurnost. Str. 205

Onaj ko upućuje dovu treba biti čist od harama – zabranjenog, jer činjenje harama sprečava uslišenje dove. Str. 207

Habib ibn Selema volio je prilikom susreta s neprijateljem učiti: **La havle ve la kuvvete illa billahi el-'alijj el-'azim – Nema moći niti snage osim s Allahom, Uzvišenim, Veličanstvenim.** *Str. 218*

Resulullah, s.a.v.s., i ashabi bili su izuzetno pogođeni prizorom masakriranih muslimanskih vojnika (na Uhudu), pa su kazali da će uzvratiti i sedamdeset neprijatelja isto tretirati što su se čak i zakleli učiniti. Kada je objavljen ajet: **Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda to učinite samo u onolikoj mjeri koliko je vama učinjeno.** *Zakletve su se svoje oslobodili i primijenili su riječi Uzvišenog:* **...a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive.** *(En-Nahl, 126) Princip ratovanja u učenjuislama jeste da je zabranjeno masakriranje poginulih neprijateljskih vojnika, čime se poštuje čast ljudskog tijela koje je Uzvišeni Gospodar stvorio. Str. 241*

Alija, Allah mu lice svijetlim učinio, prilikom susreta s neprijateljem u borbi glasno je učio ovaj ajet: **Reci: 'Ako bježite od smrti ili pogibije, bježanje vam neće pomoći, opet ćete samo kratko uživati.'** *(El-Ahzab, 16) Uzvišeni kaže:* **...pa kad bi bili i u visokim kulama...** *(En-Nisa', 78) Dozivao je ljude i govorio: O ljudi, ako na Allahovu putu ne budete ubijeni, tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, vidjeti meleka smrti teže je od hiljadu udaraca sabljom. Bol izlaska duše iz tijela teža je od svakog dunjalučkog i ahiretskog straha. Ovaj je izlazak bolniji od kidanja ljudskog tijela željezom i bacanja u ključalu vodu. Kada bi ustao jedan od onih koji su preselili iz svog kabura i prenio stvorenjima strahote koje doživljava, ne bi se više osjetila slast života i sna do Sudnjeg dana. Str. 276*

SADRŽAJ

RECENZIJA DJELA *RADOST GAZIJA* MUSTAFE PRUŠČAKA, 7

PREDGOVOR 11

NAUČNA OBRADA RUKOPISA *RADOST GAZIJA* 14

ŽIVOT I DJELO KADIJE MUHADDISA MUSTAFE PRUŠČAKA 17

1. PORIJEKLO I ROĐENJE 17
2. OBRAZOVANJE 19
3. NAUČNI RAD 12
   3.1. Traktat o kahvi, duhanu i zabranjenim pićima
   (Risala fi el-kahve ve ed-duhan ve el-ešribe el-muharreme) 21
   3.2. Traktat o postu šest dana ševala
   (Risale fi savmi es-sitti mim ševval) 22
   3.3. Traktat o vrijednosti džemata
   (Risale fi fedilet el-džema'a) 23
   3.4 Traktat pobožnoga o posjećivanju mezarja
   (Risale ez-zakir fi zijareti ehli el-mekabir) 23
   3.5 Traktat o milosti i sažaljenju nad stvorenjima
   (Risale fi el-merhame ve eš-šefeka 'ala el-halk) 24
   3.6 Udovoljenje onom ko zadovoljstvo traži
   (Er-Radi li-l-murtedi) 25
4. PRIJEPISI MUSTAFE PRUŠČAKA 26
   4.1. Traktat o upotrebi astrolaba
   (Risala fi el-'ameli bi el-ustrulab) 26
   4.2. Mardinijev blistavi komentar Jasminijje
   (El-Lum'atu el-mardinije fi šerhi el-jasminijje) 26
   4.3. Pojašnjenje i pomoć u razumijevanju Četrdeset
   (El-Mubejjinu el-mu'în li fehm el-erba'în) 27

4.4. Crtice o djelima iz arapskog jezika
(En-Nuket ʻala kutub fi ʻilm el-arabijje) 27
4.5. Skraćeni propisi o tekućinama iz rana
(El-Ahkam el-mulehasa fi ma'i el-humasa) 27
5. DRUŠTVENI ANGAŽMAN 28
6. PRESELJENJE NA AHIRET 28

OSNOVNE CRTICE O DJELU RADOST GAZIJA 31
1. POVOD NASTANKA DJELA 31
2. DESKRIPCIJA RUKOPISA 32
3. STRUKTURA, METODOLOGIJA I LITERATURA 33

RADOST GAZIJA 35

UVOD 43
DEFINICIJA, UVJETI I ODREDBE DŽIHADA 43

PRVO POGLAVLJE
O VRIJEDNOSTI DŽIHADA NA ALLAHOVU PUTU
IZ KURʼANA ČASNOG, KNJIGE PLEMENITE 49
Dodatak:
MUDŽAHIDI SU ODLIKOVANI TRIMA ODLIKAMA 55
PREDANJA 56
Dodatak:
PRVI KO JE IZAŠAO U BITKU
JESTE ABDULLAH IBN REVAHA, ﷺ 67
Dodatak:
SABLJA TREBA BITI OTKRIVENA 68
Dodatak:
OGRTAČ (ČASNA HIRKA) POSLANIKA, ﷺ, ČUVA SE KOD SULTANA 69
POUKA 77
Dodatak:
KADA SE VRATE ILI BUDU PORAŽENI, DOBIT ĆE PUNU NAGRADU 78

DRUGO POGLAVLJE 81
VRIJEDNOST BDIJENJA NA ALLAHOVU PUTU – ER-RIBAT 81
Dodatak:
NAMAZ MURABITA VRIJEDI KOLIKO DVA MILIONA NAMAZA 82
Dodatak:
ČETVERICI TEČE NAGRADA NAKON SMRTI 83

TREĆE POGLAVLJE 87
ŠEHIDI 87
Dodatak:
IZNENADNA SMRT 94

ČETVRTO POGLAVLJE 101
O KONJICI NA ALLAHOVU PUTU 101
Dodatak:
DOZVOLJENOST JEDENJA KONJSKOG MESA 102
HIKAJA 108
HIKAJA 108
Dodatak:
HIDR JE ŽIV ILI MRTAV? 109

PETO POGLAVLJE 111
KOME SE PROPISUJE DŽIHAD, A KOME NE? 111
DODATAK 112
DODATAK 115
Dodatak:
ZNAČENJE NEFIRA – MOBILIZACIJE 116
Dodatak:
OPSKRBA I JAHALICA UVJETI SU DŽIHADA
PO MIŠLJENJU EBU HANIFE, ŠAFIJA I AHMEDA 119

DODATAK 123

ŠESTO POGLAVLJE
NAKNADA 125
Dodatak:
SLANJE ZAMJENE 126
Dodatak:
UBISTVO ČETRDESET TRI VJEROVJESNIKA,
NEKA IM JE MIR SVIMA 128
Dodatak:
PET UVJETA ZA ZAPOVJEDNIKA 129
DODATAK 130
Dodatak:
VOJSKA SE DIJELI NA PET DIJELOVA 130

SEDMO POGLAVLJE
SAVJETOVANJE I ISTIHARA 133
MUDROST 135
INTERESANTNE PRIČE 138
DODATAK 138

OSMO POGLAVLJE
ČISTA NAMJERA – NIJJET
NA ALLAHOVU PUTU BEZ PRETVARANJA
ILI ČINJENJA DJELA RADI ČUVENJA 139
DODATAK 144

DEVETO POGLAVLJE
VRIJEME RATOVANJA I BORBE NA ALLAHOVU PUTU 147
Dodatak:
PRVI UBIJENI MNOGOBOŽAC 149

Dodatak:
PRVA PETINA I PRVI PLIJEN U ISLAMU 150
Dodatak:
PRVA BITKA MUSLIMANA JESTE BITKA NA BEDRU 150
Dodatak:
PRVI ROVOVI U ISLAMU 151
Dodatak:
DUŽINA ŽIVOTA SELMANA EL-FARISIJA 151
Dodatak:
BROJ LICEMJERA I LICEMJERKI 153
Dodatak:
O RIHU – VJETRU 154

DESETO POGLAVLJE 157
NAČIN VOĐENJA BORBE, IZGLED,
ORUŽJE I OSTALO U VEZI S GAZIJOM 157
Dodatak:
NAREĐENJE DA SE DRŽI OPREZNOSTI
ALLAHOVA JE VOLJA I ODREĐENJE 159
Dodatak:
PRIČA O VJEROVJESNIKU, ﷺ 160
Dodatak:
POTPUNI GAZIJA MORA SE DRŽATI DESET STVARI 163
Dodatak:
EDEBGAZIJEJESTEDAOPONAŠADRUGAALLAHOVASTVORENJA 164
ZANIMLJIVOST – LATIFA 165
ZANIMLJIVOST – LATIFA 166
Dodatak:
VOJSKA I VOJNA 168

JEDANAESTO POGLAVLJE 171
PODSTICANJE NA BORBU NA ALLAHOVU PUTU,
IZLAŽENJE NA DVOBOJ UPUĆIVANJE DOVE TOM PRILIKOM 171

DVANAESTO POGLAVLJE 177
STRPLJIVOST I ISTRAJNOST U BORBI NA ALLAHOVU PUTU
I NEPOVLAČENJE PRED NEPRIJATELJEM 177
FEVAID – KORISNE UPUTE 181

TRINAESTO POGLAVLJE 183
UPOZORENJE O BIJEGU SA BOJNOG POLJA 183
DODATAK 188

ČETRNAESTO POGLAVLJE 189
OSLANJANJE NA ALLAHA – ET-TEVEKKUL, ZADOVOLJSTVO
ODREĐENJEM NA ALLAHOVU PUTU – ER-RIDA
I TRAŽENJE POMOĆI – EL-'AVN OD ALLAHA, ﷻ 189
VRLO BITAN DODATAK 190
Dodatak:
GLEDANJE U AHMAKA SKRIVENI JE AHMAKLUK 192
Dodatak:
EVLIJE 197
Dodatak:
ALLAHOV POSLANIK, ﷺ, NIJE SE POVUKAO
NI U JEDNOJ BICI, VEĆ E POVUKLA PRETHODNICA VOJSKE 203

PETNAESTO POGLAVLJE 205
DOVE I VIRDOVI U VOJNOM POHODU 205
Dodatak:
EDEBI DOVE 208

Dodatak:
NAMAZ ZA POTREBU 209
BITAN DODATAK ZA ONOGA KO KREĆE IZ KUĆE 213
BITAN Dodatak:
UČENJE SURE EL-IHLAS PRED PRESELJENJE 214
Dodatak:
RIJEČI JA SAMEDU ŠTITE OD GORČINE GLADI 214
Dodatak:
ŠTA SPREČAVA POLUCIJU NA PUTOVANJU 215
Dodatak:
VIĐENJE VJEROVJESNIKA, ﷺ, U SNU 215
DODATAK: 218

ŠESNAESTO POGLAVLJE 223
ČIME NEVJERNIK POSTAJE MUSLIMAN 223

SEDAMNAESTO POGLAVLJE 229
OTPADNIŠTVO OD VJERE – ALLAH, ﷻ, ZAŠTITIO NAS OD TOGA 229

OSAMNAESTO POGLAVLJE 235
ČUVANJE OD UTAJE PLIJENA U DŽIHADU
NA ALLAHOVU PUTU 235
Dodatak:
O HADISIMA KOJI GOVORE
O UTAJI PLIJENA I PRIJETNJI ONOME KO TO UČINI 237

DEVETNAESTO POGLAVLJE 241
ZABRANA MASAKRIRANJA VOJNIKA NAKON SMRTI 241

DVADESETO POGLAVLJE 245
SKLAPANJE MIRA, PREKID NEPRIJATELJSTVA
I GARANTIRANJE SIGURNOSTI 245

DVADESET PRVO POGLAVLJE 251
UKRATKO O VOJNIM POHODIMA
ŽIVOTU ALLAHOVA POSLANIKA, ﷺ 251

DVADESET DRUGO POGLAVLJE 261

HIKAJE O DŽIHADU 261
PRVA HIKAJA 261
DRUGA HIKAJA 262
TREĆA HIKAJA 263
ČETVRTA HIKAJA 264
PETA HIKAJA 265
ŠESTA HIKAJA 265
SEDMA HIKAJA 266
OSMA HIKAJA 267
DEVETA HIKAJA 268
DESETA HIKAJA 269
JEDANAESTA HIKAJA 269
TRINAESTA HIKAJA 270
ČETRNAESTA HIKAJA 271
PETNAESTA HIKAJA 273
ŠESNAESTA HIKAJA 274
SEDAMNAESTA HIKAJA 275
OSAMNAESTA HIKAJA 276
DEVETNAESTA HIKAJA 277
DVADESETA HIKAJA 277
DVADESET PRVA HIKAJA 278
DVADESET DRUGA HIKAJA 279
DVADESET TREĆA HIKAJA 282
DVADESET ČETVRTA HIKAJA 283
DVADESET PETA HIKAJA 284

DVADESET ŠESTA HIKAJA 286
DVADESET SEDMA HIKAJA 287
DVADESET OSMA HIKAJA 288
DVADESET DEVETA HIKAJA 289
TRIDESETA HIKAJA 291
TRIDESET PRVA HIKAJA 293
TRIDESET DRUGA HIKAJA 293
TRIDESET TREĆA HIKAJA 294

ZAVRŠETAK 295
PRIMANJE POKLONA OD NEPRIJATELJSKOG VLADARA 295
PREOSTALO NAKON PODJELE 296

1. INDEKS KUR'ANSKIH AJETA 309
2. INDEKS RESULULLAHOVIH ﷺ HADISA I IZREKA 315
3. INDEKS LIČNOSTI 325
4. INDEKS DJELA 330
6. INDEKS TERMINA 331
7. LITERATURA (RUKOPISI, KNJIGE I ČLANCI) 332
A) RUKOPISI 332
B) KNJIGE 332
C) RASPRAVE I ČLANCI 336
8. CRTICE IZ DJELA „RADOST GAZIJA" I OBRADE 336